GOD. I. PULA, 1. SIJEČNJA 1906. BROJ 1.

NARODNA PROSVJETA

Mjesečnik za školstvo, književnost i prosvjetu.

GLASILO ISTOIMENOG UČITELJSKOG DRUŠTVA.

Izlazi svakog prvog u mjesecu. — Godišnja cijena 4 K. — Rukopisi se ne vraćaju.

Urednik ERNEST JELUŠIĆ.

Narodnoj Prosvjeti!

Spremaj mi se mila naša diko,
Kano Hristu tebi došo čas,
Spremaj mi se — kraj ti se naš svikô
I u njemu podigla si glas!
Jer bez tebe sirotani svi smo,
Bez tvog plama ledena nam grud,
Ko u sv'jetu širokom da nismo,
Ko da pustoš stare nam se svud.

S Učke stare sav naš kraj razmotri,
Dolja, gore i otoka broj,
Mnogom našem gorku suzu otri
Pa priteci, gdje te zovne koj.
E bi rod naš novom krenô stazom
Drugim kut se jur zametnu trag,
Da sve redom jednim teče jazom
I sve grije jedan zanos blag.

Polju silnom, plemenitom polju
Naoko se svuda širi gled,
Po njem traži sve si sreću bolju
Da na svakog dodje samo red!
Nek kućerak svaki nam zasine,
Dok sve bude samo jedan plam,
Pa da š njime stara tmina mine
I dom bude jednom svoj i sam.

Spremaj mi se mila naša diko
I vjenčanju tvome doć će dan,
Sve će uz te tko je tudjer nikô
Kome gruda ova naša stan;
Narod će ti pratiocem biti
Vodeći te cv'jetnom stazom svud,
Ponajljepše v'jence će ti viti
I kiticom okititi grud.

Sa vilinske Velebita gore
Pratit će vas skladni vila poj,
Od Osora duboko će more
Za vas smoći i biserak koj.
Nek se znade kako rod se budi,
Kako praga sve se drži svog,
Sv'jet će znati, da se dižu ljudi,
A uz takve stat će i sam Bog!

Ernest Jelušić

D 10/1984 Č-46-B

NAUČNA BIBLIOTEKA PULA

Naš program.

Uvjereni smo, da će nas pitati ljudi, što mi to namjeravamo tom našom novinom? Zahtijevat će od nas iskrenu, mušku riječ o našem programu. Pa kad je već u modi, da se to unaprijed kaže, kad mi ne ćemo, da nas nitko sumnjiči, kad je nama do toga, da nas učiteljstvo, svećenstvo, ostala inteligencija i naš dobri puk potpomognu u našem poduzeću, mi, kano ljudi, koji imadu da uzgajaju iskrenu djecu, iskreno ćemo i govoriti.

U politiku se ne ćemo miješati. Hrvatski smo učitelji, hrvatsku krv uzgajamo i podučavamo, medju hrvatskim ljudima živimo i s njima ćemo čuvstvovati i raditi za narodnu prosvjetu

Naša novinica bit će ognjište, oko kojega će se sakupljati hrvatski učitelji Istre, da se naobraze u svim granama znanja, koja su učitelju potrebna, da se usavrši u obučavanju pojedinih školskih predmeta, da smišljaju načine, kako bi naše dosadašnje kamene škole pjevanjem, gombanjem, prirodnim risanjem, ručnim radom i školskim šetnjama učinili ugodnim boravištem dječici našega puka. Naša novina će nastojati, da shodnim člancima osvaja srca našega naroda, da se malo više skrbi za škole, da dakle bolje nego dosada uznastoji oko uzgoja i obuke svojega poroda. U našem listu naći će mjesta učitelj-mučenik za svoje jadovanke nad nezasluženim patnjama; naš list imat će prostora, gdje će sretan učitelj prikazivati vesele zgode svoje škole, da se kolegice i kolegi ugriju na suncu njegove sreće i zadovoljstva, da ne zapadnu u očaj, kad čuju i vide omalovaživanje i prezir ljudi, već da kano čelik ljudi, svjesni svojih dužnosti i svojih prava ustraju u svojem svetom zvanju. Našom novinom nastojat ćemo, da dignemo ugled učiteljstva, jer od ugleda našeg ponajviše odvisi i uspjeh naš na polju obuke i uzgoja. Uvršćivat ćemo u našu novinu shodne pjesme, crtice i pripovijesti, da nam novina ne bude puko strukovno učiteljsko glasilo, već da u njemu nadju prikladna štiva i oni, koji nijesu učitelji. Ocjenivat ćemo i preporučivat nove pojave književne bilo znanstvene bilo beletristične. Našom novinom pobudjivat ćemo učitelje i učiteljice, da sakupljaju za naša školska društva i za zapuštene i bijedne učitelje i učiteljice.

Pisat ćemo oblikom dostojnim čovjeka — učitelja, a u polemike se ne ćemo miješati. Učiteljice, učitelji, svećenici i Vi svi, koji vruće želite, da nam se puk prosvjetli, dajte nam ruku pomoćnicu i srce, pa uz naš rad i Vašu pomoć, pomoći će nam i Bog!

Odbor učiteljskog društva „Narodna Prosvjeta".

Predsjednik:	Podpredsjednik:	Tajnik:	Blagajnik:	Odbornik:
Josip Baćić	Vinko Šepić	Fran Barbalić	Fran Baf	Ivan Medvedić

Nešto o tvorbi množine muških imenica u štokavskom narječju.

U jeziku staroslov. ima posebna sklonidba osnova na — *ъ* (*ŭ*). Imenice su muškoga roda te nas i nehotice sjećaju imenica IV. sklonidbe u latinskom jeziku. Oblici su se takvih imenica u nekim padežima bitno razlikovali od oblika muških imenica sa nastavkom — *ъ/o* — u nom. jednine (ili imenica bez nastavka u nom. jednine, kako školske gramatike pišu), u drugim su se pako posvema slagali s njima.

Već u najstarijim staroslov. spomenicima nailazimo na vrlo malen broj osnova — *ъ* (*ŭ*) prema ogromnoj množini osnova na — *ъ/o*. Zato i nije nikakvo čudo, da je ta neznatna malina pod utjecajem analogije ogromne množine u toku vremena stala gubiti svoje osobite nastavke, da ih zamjeni dotičnim nastavcima osnova na — *ъ/o*. Sigurno su pospješili taj prelaz u jednu ruku nekoji jednaki oblici, a u drugu isti rod jednih i drugih imenica, a za tim i to, što su se sve osnove na — *ъ* (*ŭ*), a i vrlo mnoge na — *ъ/o* sastojale samo od jednoga sloga. Proces je naravno više vjekova trajao, dok se prvi oblici sasma ne izgubiše u drugim. Istina, oni se rasplinuše u ovima, ali ne bez nekog, rekli bismo, kompromisa, jer im narinuše nekoje svoje osobine. Ovamo ubrajamo izmedju ostalog i nastavak — *ove* — za nom. množine, koji imadjahu u staroslov. jeziku iznajprije samo imenice muške na — *ъ* (*ŭ*), n. pr. volove, dolove, domove itd Taj je nastavak prešao vrlo rano u staroslov. jeziku pod utjecajem svesilne analogije na muške imenice na — *ъ/o*, kako čitamo u starim spomenicima. Iz njih jasno razabiremo, da to češće nailazimo na nastavak — *ove* — kod osnova na — *ъ/o* (kao što i na ostale nekoje oblike osnova na — *ъ* (*ŭ*)), što je spomenik dobom nama bliži. Ali već staroslov. jezik nije sustao na tom putu: tà koji mu se drago jezik na tom svijetu razvija poput svakog organizma. Zato je i taj jezik dalje išao u težnji za posvemašnjim izjednačenjem obadviju deklinacija. Prema tome je stao polagano zamjenjivati krajni vokal — *e* — u karakterističnom nastavku — *ove* — sa nastavkom — *i* — za nom. množine muških osnova na — *ъ/o* — pod utjecajem analogije. — Da se taj proces počeo vrlo rano razvijati, dokazom nam je izmedju ostalog veoma rani glagolskim slovima napisani psaltir Sinaj-brda, staroslov. spomenik iz konca 10. ili početka 11. vijeka, u kojem čitamo volov*i*, bogov*i*, itd. prema rab*i*, grad*i* itd.

Iz staroslov. su perijoda našeg jezika prešla obadva nastavka — česti — *ove* — i rijetki — *ovi* — u starohrvatski jezik. U njem je naravno u toku vremena jače i jače preotimao mah ovaj nastavak nad onim, te je već u 16. vijeku običnije bogovi nego bogove.

Kad se taj nastavak gotovo generalizovao za sve muške imenice od jednoga sloga, a zahvatio donekle i muške imenice od dva sloga, morao je naravno preći i na imenice, koje se svršavaju na nepčane suglasnike (dakle na *j* i na sve tim slovom umekšane: *lj*, *nj*, *dj*, *dž*, *ć*, *č*, *š*, *ž*, *c*, [kad je postalo od grupe *kj*] te *r'* = *rj*, koje se još uvijek jasno čuje n. pr. u slovenskom jeziku: gospodarja, glavarja, a u českom jeziku postalo ř: hospodař, Kramař itd., dok je u današnjem štokavskom narječju gotovo sasma otvrdnulo). Iza tih je u slavenskim jezicima karakterističnih glasova morao prema njihovoj fizijologiji preći viši glas — *o* — u nastavku *ove* — *ovi* u niži — *e* —, dakle krajevi prema bogovi.

Da vidimo sada, koje imenice u današnjem štokavskom narječju tvore množinu pomoću nastavka — *ovi* ili *evi*.

Već iz onoga, što smo do sada spomenuli za staroslov. i starohrv. jezik, moći će svatko razabrati, da ne može očekivati, e bi svaka imenica muškoga roda bez nastavka

u nom. jednine (rectius sa nastavkom — *z/o*) rasla u množini, t. j. da bi dobivala ispred nastavka — *i* — umetak — *ov* ili *ev* —, jer se današnji jezik nije tako jako udaljio od staroslovenskog, a još manje od starohrvatskoga, tà razdoblje njegovu razvitku nije tako dugo. Prema tome ćemo lako razumjeti pravila o duljoj množini, koja su izrekli naučnjaci na temelju pučkog govora.

U prvom redu tvore d u l j u m n o ž i n u imenice s a m o m u š k o g a r o d a, koje u nom. jednine imadu samo jedan slog, dakle bogovi, gradovi, drugovi, miševi, krajevi, muževi itd. Ali dulji oblici ne istrijebiše sasvim kraćih, jer su pored onih gore i ovi, dakle bozi, gradi, druzi, miši, kraji, muži itd., a da se značenje riječi ne mijenja. Taj se dvojaki nastavak tako udomio, da bi se za riječi, koje imadu u nom. jednine samo jedan slog, moglo gotovo postaviti pravilo, da mogu u množini i rasti i ne rasti. Malo ih ima, koje bi imale samo kraći ili samo dulji oblik u množini. Tako n. pr. od riječi crv, konj, mrav, pas, prst, rak, vlas, zatim imenice vlastite Čeh, Grk, Prus, Rus, Vlah čuje se samo kraća množina; crvi, mravi, psi, Česi, Grci itd. Vrlo malo ima imenica, u kojih je dvojako značenje skopčano s dvojakim oblikom, dulji oblik ima preneseno značenje: zubovi (ono u puške, za što se zapinje kokot), hvatovi (posječena drva), kmetovi (mali narodni poglavari), snjegovi (velika sila snjega), ključevi (mjesto u vodi, gdje voda kao ključa i klobuke pravi), mjehovi (mješina, na koju se duše u orgulje ili u vatru), mrazovi (vrijeme jesensko), inače zubi, hvati, kmeti (seljaci, koji sjede na tudjoj zemlji) itd.

Manje ima imenica, koje su neobične s kratkim oblikom u množini; takve su: car, grob, pop, vô, top; govori se dakle ponajviše carevi, grobovi, popovi, volovi, topovi.

Tim se riječima približuju neke dvosložne imenice sa pomičnim — *a* — u nom. jednine. Osnova je dakle takvim imenicama j e d n o s l o ž n a. Zato ćemo lako razumjeti, da se bez promjene značenja povadjaju za prvima: čunak, čunk-a, čunkovi; jarac, jarc-a, jarčevi; jaram, jarm-a, jarmovi; kotao, kotl-a, kotlovi; orao, orl a, orlovi; otac, otc a, očevi; posao, posl-a, poslovi; sužanj, sužnj-a, sužnjevi; točak, točk-a, točkovi; trošak, trošk-a, troškovi; ugao, ugl-a, uglovi; žrvanj, žrvnj-a, žrvnjevi.

Ne trebamo osobito istaknuti, da sve te riječi mogu imati i kratku množinu uz isto značenje.

Za takvim dvosložnim imenicama, od kojih malen broj imade i dulju množinu, povedoše se i druge neke dvosložne riječi bez pomičnoga *a* u nom. jednine. Ali kod tih je ona naravno još redja nego li kod onih. Primjera možemo navesti samo nekoliko: djeverovi, gavranovi, sokolovi, golubovi, labudovi, lišajevi, mjesecovi, vitezovi, stršljenovi, nerastovi, mjehurovi, kolutovi, jastrebovi, čardakovi, bumbarovi. Nu i od nekojih izmedju tih imenica češće ćemo čuti kraću množinu.

Već iz rezultata našega članka možemo lako razabrati, da se dulja množina ne govori od riječi trosložnih i višesložnih bilo sa pomičnim — *a* — u nom. jednine, bilo bez njega, jezik dakle današnji nije jošte pokročio predaleko od starine svoje.

M. Z.

Nešto o kvinkvenijima. Priopćio M.

Do godine 1888. pripadao je učiteljima prvi kvinkvenij iza deset godina službe, ali pokr. šk. zakon od 14. XII. 1888. br. 1 ex 1889. bilo ovo promijenjeno i odredjeno,

da i prvi kao i ostali kvinkveniji, računa se nakon prvih pet godina službe iza ispita osposobljenja. Najnoviji pako zakon od 9. X. 1901. br. 35 u § 27 odredjuje, da prvi kvinkvenij pripada svim učiteljima i učiteljicama providjenim svjedodžbom osposobljenja, koji pet godina služe neprekidno i dobrim uspjehom na kojoj javnoj školi u jednoj od zemalja zastupanih u carevinskom vijeću.

Ovim se zakonom znatno promijenio način podijeljivanja kvinkvenija: dočim se u prijašnjim zakonima izrično navadja „iza ispita osposobljenja", u ovom je to zakonu ispušteno i traži se: pet godina neprekidne službe, dobar uspjeh u školi i posjed svjedodžbe osposobljenja. Pošto učitelj stupa odmah iza ispita zrelosti u javnu službu, stoga kvinkveniji računaju se danom nastupa službe, dakle i godine prije osposobljenja ubrajaju se u kvinkvenij.

Da se i godine prije ispita osposobljenja imaju računati po pomenutom zakonu u kvinkvenij, priznalo je c. kr. pokrajinsko školsko Vijeće i c. kr. Ministarstvo već u više slučajeva, a domalo slijedit će i odluka upravnog sudišta, jer je za oto jur odredjeno ročište i stranke su pozvane, a odluka upravnog sudišta bit će mjerodavna. Ali pitanje nastaje, kada se one godine imaju računati u kvinkvenij? Samo onda, kada kvinkvenij dozrije, dakle ne samo za prvi, nego za svaki kvinkvenij t. j. iza pete, desete, petnajste itd. godine službe. Tako su nekoji učitelji pitali, da im se popravi jur podijeljeni kvinkvenij, i da im se uračuna i godine pred ispitom osposobljenja. Naravski je, da su takve molbe bile odbite motivacijom, da je odluka o podijeljenom kvinkveniju postala pravomoćna. Vrijeme utoka proti odluci kvinkvenija ustanovljeno je na 60 dana iza uručbe, te su svi oni koji su primili ove ili prošle godine kvinkvenij, računajuć na godine prije ispita osposobljenja, a nisu pravodobno proti tomu uložili utok, izgubili za ovaj put pravo, da im budu uračunane i godine prije osposobljenja.

Rečeno je samo za ovaj put, a računat će im se i ove godine, čim im dozrije slijedeći kvinkvenij polak godina službe. Još ćemo navesti par konkrentnih slučajeva. Uzmimo A je stupio u službu 1. X. 1900., a ispit osposobljenja položio 1904.; njemu pripada prvi kvinkvenij 1. X. 1905.

B pako stupi u službu 1. X. 1887. a ispit je osposobljenja položio svibnja 1891. On je po zakonu od god. 1888. primio prvi kvinkvenij 1896., a drugi 1901. Ali njemu po zakonu od god. 1901. dozrio je treći kvinkvenij 1. X. 1902. i ako ga nije još tražio, može ga sada tražiti počam od 1. X. 1902.

U slučaju, da kvinkvenij još nije dozrio, a propustilo se pitati, da se ubroje godine prije ispita osposobljenja, mora se čekati da isti dozrije. Uzmimo N je stupio u službu 1. X. 1891., a god. 1894. položio je ispit osposobljenja. On je primio prvi kvinkvenij 1899., a drugi 1903. polak zakona od godine 1888. Pravodobno nije uložio utok proti ovoj odluci, koja je jur postala pravomoćnom, to on sada mora čekati do 1. X. 1906. i tako tražiti treći kvinkvenij, koji će mu biti podijeljen, ako se opstojeći zakom u to vrijeme ne promijeni. Svaki kvinkvenij je za sebe nešto posebnoga, te se može u isto vrijeme i više jih dobiti. Uzmimo učitelja, komu je kvinkvenij dozrio 1900. god., ali mu ga c. kr. školsko Vijeće budi radi kojeg uzroka obustavilo za pet godina, uzmimo do 1. XII. 1905., kojim danom zadobio je pravo na uživanje kvinkvenija. On 1. XII. 1905. ne traži samo prvi kvinkvenij, nego odmah prvi i drugi, jer njemu se broje nakon 10 godina javne službe dva kvinkvenija t. j. za svakih pet godina po jedan.

Pozdrav.

»I sjeme dat će ploda.«

Očekujem Te žudno, čedo dobe i dozrijetka! Ne ćeš doći u dvorove, stan naš je čedan. Ti ne zahtijevaš od nas, nego da ono, što imademo, dademo od srca, iz ljubavi. Zato dodji, posjeti svakoga od nas, nek te pridigne do one visine, do koje, kad dodješ: glas Tvoj okupit će nas; Tvoja nauka uzgojit se nas; sokoljenje Tvoje pobudjivat će nas na veći rad; bit ćemo uredna zadruga, koja će svojim radom i primjerom uzdići u svakoga člana pravi ponos, ugled će joj porasti, jer ćemo biti spremni, ne samo da palimo dolične krijesove božicama: Znanja, Prosvjete i Napretka, nego da odstranimo sve zapreke, koje nam priječe u našem radu za razvitak narodni. Imat ćeš, o nado, puno rada, prebrditi ćeš morati mnoge poteškoće, ali uz veliku marljivost i postojanost, uspjeh Tvoj bit će blagonosan, posljedice od zamašne vrijednosti po naš stališ. Ali, bit ćeš i naš odraz, s toga ćemo paziti, da bude čim ljepši, potpuniji. Bit ćeš čedo svoga vremena i okolnosti, prosuda neće biti teška za Te, jer će se sve u prilog Tebi uvažiti. Nek Te to ne razveseli, jer cilj Tvoj je drugi. Ne možeš se Ti dokoliti, jer na zastavi je geslo: „Rad za Prosvjetu i Slobodu“, pak nastoj, da se tomu odužiš; tomu posveti sve svoje sile. Bilo u sto dobrih čavosa!

Samotovanje.

Na osamljenom mjestu
Ko ptica rad se bavim,
Ko ruža medju trnjem
Samotan bujim, mavim.

I svakog jutra ranim
Da motrim rujnu zoru,
Da ševe slušam pjesmu
I čarnu ječat goru.

Tad mojem oku svuda
Sve bujna zelen puca,
I krasna voća rumen
Med lišćem se svjetluca.

A s neba kad noć pane
I zv'jezde sjajne sinu,
Tad moja duša ćuti
Ah! nebesku milinu.

Po bašći tada šećem,
O svojoj Istri sn'jevam,
Po bašći ruže berem
I uz to pjesme pjevam.

Nadan Zorin

O školskom vrtu. Fran Trampuž.

Već samo ime: „Školski vrt“ kaže nam veliku zadaću školskog vrta. Pedagogu je isti naučnim srestvom a svaki drugi smatra ga — uzornim vrtom. Ako ja o školskom vrtu govorim, mislim ja ovdje na školski vrt na selu. Taj služi više kao praktična

škola odrasloj djeci, kojoj učitelj na temelju prirodopisa tumači najvažnije grane gospodarstva. Školski vrt u gradu služi više kao naučno srestvo kod tumačenja prirodoznanstva a odraslom seljaku u opće kao uzor gojenja i pomnožavanja korisnih mu bilina.

Zaista, na nijedan neće se način u nježnom djetinskom srcu uzbuditi tako lahko ljubav i zanimanje za različite biline i njihov život, nego ako se ih često dovede u uzorno uredjeni školski vrt. Djeca nauče se kod obavljanja malenih radnja u školskom vrtu na red, te se počmu zanimati za sve što je dobro, lijepo i opće korisno,

Dobar će se dio djece kod toga početi zanimati i za razne gospodarske grane, te će se tako već kao dijete baviti umnim poljodelstvom. A ovo će sigurno puno uplivati i na budući opći razvitak veoma zanemarenog našeg gospodarstva, jerbo možemo računati, da će većina današnjih učenika biti jednom poljodjelci a dobar dio učenica njima potpora.

Školski vrt upliva i na odrasle na način, da će se pomoću uzorno uredjenog i dobro obradjivanog školskog vrta, moći više od jednog seljaka predobiti za racijonalno gospodarstvo. Da odgovara školskoj svrsi, mora dakle vrt da bude „uzoran vrt" u pravom smislu riječi, a time je mnogo zahtjevano. Doduše na neznatna srestva, koja su kod nas u Istri za podignuće i uzdržavanje školskih vrtova opredijeljena i obzirom na veoma nedostatnu gospodarsku naobrazbu, koju se može na našim učiteljištima samo postignuti, ne može se skoro od jednog učitelja što slična zahtjevati.

Nu i u drugim zemljama kao n. pr. u Štajerskoj, Poljnoj Austriji itd. nisu školski vrtovi i njihovi vrtlari (učitelji) u tom pogledu puno na boljem, a ipak nalazimo tamo školske vrtove, koji su u svakom pogledu uprav uzorni. Znak je to, da se dade uz dobru volju i pod težim odnošajima mnogo postignuti. Kod nas u Istri školskih vrtova ili ih u opće nema ili pak su u takvom stanju, da tog imena podnipošto ne zaslužuju. Da većina seoskih pučkih škola u Istri nema školskih vrtova i da ono malo što ih imade, nisu takovi kakovi bi morali biti, kriva su u prvom redu općinska zastupstva i mjesna školska vijeća, kojim je školski vrt deveta briga. Nikomu od općine ili mjesnog školskog vijeća ne pada na um, e bi se pobrinuo, da se tamo, gdje školskog vrta jošte nema, isti podigne. Nekoji se doista i na to odluče, kupe zemljište za školski vrt, al inače ni makac više dalje. Mniju, da su time već svoju dužnost učinili. O pokriću troškova kod uredjenja vrta nitko i ne misli. Oni pako, koji su i u tom pogledu štogog učinili, zaborave, da treba i k uzdržavanju školskog vrta svake godine štogod doprinašati. Cijelu tu brigu pripuštaju tužnom učitelju, koji neka za ono par kruna, što mu obično zemaljsko školsko vijeće u tu svrhu doznači, podmiri sve troškove za nabavu orudja, sjemenja, gnoja i potrebitih rabotnika. Na taj se način sluči, da učitelj izgubi veselje i volju do školskog vrta i do gospodarstva u opće. Neoženjen učitelj zapusti jednostavno sve. A onaj, koji imade već obitelj, obradi zemljište, koje bi imalo služiti za školski vrt, onako po svoje, t. j. posije ili posadi naravski ono što mu najviše treba i što mu bolje isplati vlastiti trud i trošak. Imade pak više slučajeva, gdje bi učitelj uz veoma maleni trud i neznatan vlastiti trošak, sasvim lahko vrtlario. U tu svrhu nadje si prikladno zemljište a općina i školske oblasti išle bi mu kod toga svakako na ruku. Al drugi je posao ako se on ne miče. U takvim slučajevima, glede pomanjkanja školskih vrtova, pada dakako sva krivnja na učitelja samog. To doista nije po učitelja hvalevrijedno.

Ovoliko za one, koji su krivi, da je školsko vrtlarstvo u našoj Istri još tako zapušteno. — Drugom zgodom progovoriti ćemo o tome, kako bi se imali podizati i obradjivati školski vrtovi prema našim odnošajima.

Moje uspomene. Piše Josip.

Nikad neću zaboraviti, Ranimire, onoga trenutka, kad se s Tobom oprostih pod malenim, zapuštenim grobljem sjeverne Istre: Ti si morao udariti zapadnim, a ja južnim putem, oba prvikrat u učiteljsku službu. Pet godina življasmo u društvu na naukama, Ti gospodsko dijete, a ja seljačko, istoga dana dovršismo maturu, u isti dan podjosmo u isti kraj, a sad se moramo rastaviti. Ne ćemo učiteljevati daleko, tri sata jedan od drugoga, a ipak nam bje teško da se rastavimo. Ti nijesi bio nježan s menom niti s drugima, ali onoga časa, kad se moradosmo oprostiti jedan de drugoga, kad Ti pružih ruku, pridržao si ju u svojoj, povukao me k sebi, približio mi lice na poljubac i oba plakasmo pod onim pustim grobljem: „Dodji četvrtak," reko si mi, a ja Tebi: „Piši odmah, i ja ću ti pisati." Rastadosmo se, Ti ode zapadnom cestom, a ja se spuštah u dolinu, pa onda popinji se s mojim pratiocem ružnim nogostupom. Ne zanimaše me ubava okolina, ja jedva iščekivah, da se popnem na vrh, otkle ću zagledati mjesto mojega prvoga učiteljevanja. Došav na vrh upitam pratioca, siromašnoga listonošu, gdje je Zmaganić? „Još moramo hodati pô sata," reče mi. Bivah sve to neustrpljivijim. „Evo, ono je Zmaganić!" Pogledam smjerom, kojim mi pokaže teška ruka pratiočeva, i zagledam na ubavom brežuljku zvonik i crkvu, a oko nje do dvadesetak kuća, koje virahu izmedju zelenih maslina. Na prvi pogled zavolih mjesto, gdje ću početi vršiti svetu svoju službu. Od veselja klikoh: „Lijepo mjestance, vrlo mi se svidja!" Starcu je to gotovo godilo, jer se nasmjehnu. Promatrajući gradić, koji mi se više nije gubio s vida, uronim u misli. Sad mi dolažahu na um redom sve one upute milog profesora, koji nam je u školi znao, kad god je to bilo shodno i umjesno, ulijevati u srce: „Učitelj naroda! Luč, koja svijetli drugim, sijač dobroga sjemena, tješitelj žalosnih, savjetnik, miritelj, ljubimac dječice i njihovih roditelja, strog, blag i učitelj." U meni se probudi ponos, dignuh visoko čelo. Sad sam tu! Učitelj ću biti! E, kako ću raditi na mojoj njivi! U duhu grljah dječicu, koju mi je Bog dao da uzgajam i podučavam, u duhu govorah s roditeljima: jednim hvaljah dijete, druge propitkivah o sinčiću, jednoga pitah za zdravlje djevojčice, drugoga opet karah, zašto ne šilje dijete u školu. Jedan mi učenik uči lijepo, drugi je malo tvrde glave; pomoći će Bog.

Pratioc me probudi iz moga snatrenja upitav me, otkle sam.

— Susjedi smo, prijatelju i tamo preko Učke mi je dom. I majku imam i oca i braće, a sada ću biti vaš. A molim vas, prijatelju, znadu li ljudi vaši, da će im učitelj doći?

— Znadu, odgovori mi pratioc.

— Vesele li mu se prijatelju?

— Hm, promrmlja, strah ih je, jer ste Hrvat; i plovan, koji je jučer došao, i on je Hrvat, a mi nismo Hrvati, eto, vidite.

— Bože dragi, tà vam rekoh, da mi je rodno mjesto samo ovdje preko Učke, da smo susjedi, a majka moja govori kao i vaša — ako je živa, ako je mrtva, Bog joj se smilovao. — Vi molite Očenaš kao i ja, zemljica, koju gaze i moje i vaše noge, dobra nam je zajednička majčica. Ona vama i mojim daje iz iste utrobe kapljicu vina, komad kruha, krumpir i pasulj, onda smo i mi braća, prava braća, čemu dakle, da me se bojite?

Starac se omekšao, pak će mi:

— Ne, ne, ne mislim ja onako, ali nekoji ljudi su kod nas čudni ljudi; htjeli bi da bude sve, kako će oni; no ja vidim, da ste vi dobri.

— Pa i vi ste dobri, znam ja, i Vaši ljudi su dobri, ja znam. Vidjet će te, da ćemo biti dobri i da ćemo u miru živjeti.

— Neka Bog da; ali nekoji su naši ljudi čudni ljudi.

Koračasmo mučke komad puta; bijasmo već blizu gradića. Razpoznavao sam ljude i djecu, koja se kupila u hrpe. Starac zadje stranputice i za časak mi donese zreli grozd groždja:

— Uzmite! Iz moga je vinograda; bit ćete ožednili.

— Hvala vam, rekoh mu, i sa slašću pozobah taj prvi dar u mojem novom domu. Približismo se gradiću. Sretosmo po kojega čovjeka, koji mene onako ispod oka pogleda; onda povuče moga pratioca malko na stranu, pa ga upita za me, dok ja dalje polagano stupah. Ipak čuh riječi staroga pratioca, iz kojih razabrah, da sam mu omilio. Na vratima gradića stajala žena. Hvaljem Isus, pozdravim ju, a ona meni: Kod nas se veli: bon giorno!

— Bog vam dao, štogod si želite, dobra ženo! Ali ona je ipak mrmljala nešto za mnom.

Nastavit će se.

Teški jadi. Izvadak iz mog II. dnevnika.

Subota je. Ustanem se. Glava mi teška. Od čega? Ne znam za uzrok. U devet sati idem u školu. Moj je običaj da u školi stojim. Moram sjesti, jer ne mogu. Teško mi je i mučno. Htjedon se ustati, ali da! U želucu me nešto svija. Ne mogu uspravno stojati. Nekako izdržim do svršetka. Djeca otidju, a ja po svim četirima u svoj stan. Sestra me pogleda. „Što ti je?“ „Ne mogu“, jedva izgovorih. Pošao sam u krevet. Užasno! Ne mogu ležati. Još i to! Preko noći trpio sam strašne boli. Sestra kod mene plače. U osamljenom selu nema pomoći. Osam sam dana ležao a nikoga k meni. Deveti se dan otputim u grad k liječniku. Kažem mu sve. Veli on: „Vi imate upalu crvolikoga nastavka. Treba vam osobite njege. Čuvajte se i neidite u školu barem tri mjeseca.“ Učinim molbu za dopust. Biljega nemam. Radi toga učinim službeni izvještaj pa ga odašaljem.

Nakon nekoliko vremana dodje mi poziv, da se prikažem c. k. kot. liječniku. Podjem. Slabašan sam bio. Kažem mu sve. Pita, da li želim penziju. Ne, gospodine, jer imam samo 1 godinu definitivne službe. Napiše mi i on svjedodžbu. Preporučio mi osobito njegu i dijetu: mlijeko, juhu, jaja. Dodjem kući. Mlijeka ne dobiješ ni za lijek a juhu imadeš ako pošalješ koga u grad. Treba ti za kg. 1·36 K a donosiocu 1 K, ukupno 2 K 36 h. Ne ide, moram kući. Dopusta nema. Pišem iznovice. Dobijem poziv, da idem drugomu c. k. kot. liječniku da me pregleda, jer da sam premješten u drugi kotar. Majko, a ja trpim! Idem i tamo. Primi me za ruke: „Sie sind genug kräftig.“ A boli me u želucu. Došlo mi na smjeh. Donapokon čujem, da mi je dopust istekao. Kad? Nisam ga ni primio. Obećaju mi drugi dopust, ali da moram čekati na svom službovnom mjestu. A ja, ni dva ni tri, otidjem svojim roditeljima i bez dopusta. Bio sam kod kuće dva mjeseca i pô. Dopusta nisam nikada dobio. Globu je platio otac, jer nisam biljegovao službeni izvještaj za dopust. Kad sam se za vrijeme bolovanja potužio nekim našim o trpljenju,

dobacio je jedan, da mi nekoji učitelji rado ljenčarimo. Što češ više mučenice?! Gdje vam je duša? Dok si živ trpi, a kad prerano umreš, tek onda ti vjeruju. Rad bolesti sam se morao najposlije operirati. Je li vam to dostatni dokaz? Ne želim vam moga trpljenja. Ali svaka sila za vremena a Božja redom ide!

M.

O pitanju učiteljišta u Kastvu.

Draga braćo!

Kad smo ono u pošljednjem zasjedanju našega društva, zabrinuti za opstanak i napredak našega budućega učiteljišta i odgoj naših budućih kolega, prihvatili bili jednoglasno resoluciju, da se hrv. učiteljište ne smjesti u Kastav, već u koje shodnije mjesto, pogodili smo misli i želje svih Hrvata i Slovenaca u Istri; da je pako tim našim postupkom povrijedjen ponos gradjana Kastva-grada, što možemo mi za to? Nama je do učiteljišta i do svestrane naobrazbe učitelja, a njima do problematične koristi za Kastav-grad. Mislite li, draga braćo, da tkogod o tom sumnja? Čemu dakle od sviju strana zahtjevate, da odbor reagira na pismo načelnika Općine Kastav, koje je nedavno tiskano razaslao novinama i pojedincima po Istri i izvan nje, i u kojem spominje samo naše društvo, kao da je ono jedino proti Kastvu, kao sjedištu učiteljišta? Mi ne ćemo da odgovaramo na ono pismo, a Vi ga, draga braćo, još jednom pročitajte, ako Vam se hoće, pak nam kažite, ne postupamo li mudro? Tà ono pismo krije u sebi odgovor tako jasan, košto je jasan proljetni dan. Ili biste htjeli odgovarati uvijek i svakome? Pustite Kastvu 20 hiljada ljudi i dobre komunikacije, a da smo mi našim postupkom postali smutljivci našega naroda i rušitelji sloge njegove, tko će nam to kazati od pametnih i nepristranih hrv. ljudi, osim možda nekoliko gradjana Kastva-grada? Ako smo mi smutljivci, onda su i oni još više, no mi ćemo ustvrditi, da nijesu ni oni ni mi. — Neka cvate dika Liburnije, a naše učiteljište nek se smjesti tamo, gdje će se moći svestrano uzgojiti pravi narodni učitelji. I time ćemo u našem glasilu za uvijek svršiti o toj stvari. Hrvatski učiteljski pozdrav Vam, braćo, i mir!

Odbor učiteljskoga društva „Narodna prosvjeta:"

VJESNIK.

Hrvatsko učiteljište za Istru.

Nova godina donijet će našem narodu u Istri zlatnu jabuku: hrvatsko učiteljište. Kolika li će to blagodat biti za hrvatske učitelje, to znademo samo mi, koji smo se morali pripravljati za uzvišeno učiteljsko zvanje na njemačkom učiteljištu u Kopru. Čudno je ovo učiteljište. Hrvatski, slovenski i talijanski kandidati, kod nekojih predmeta odijeljeni, podučavaju se zajedno njemačkim jezikom: u psihologiji, općoj i posebnoj didaktici, u povjesti pedagogike, u gospodarstvu, risanju, glazbi, tjelovježbi, kaligrafiji i u njemačkom jeziku, a u četvrtom tečaju i u općoj povjesnici. Teško bilo za profesore a još teže za učenike. Sad će svega toga nestati i dobro je, samo neka što prije.

U kojem od budućih brojeva donijet ćemo malko povjesti o koparskom učiteljištu.

Pravadna odluka.

C. kr. pokrajinsko školsko vijeće u Trstu sa svojom odlukom od 24. rujna 1905. javilo je svim školskim upraviteljstvima Primorja, da nije nužno u buduće ulagati biljegovane molbe u svrhu podijeljenja kvinkvenija, kako je to do sad bivalo, nego da ih uprava škole službeno zamoli putem svoga kotarskog škol. vijeća uz priloženje isprava, koje potkrepljuju učiteljevu molbu.

Toj staroj našoj pjesmi konačno se ipak udovoljilo?

Slučilo se ipak, da su nekoji učitelji prošle godine odaslali nebiljegovane molbe, pa su bili

globljeni i globu platili. Al se jedan nije držao one: plati pa šuti — no uložio utok na ured za odmjeru pristojba u Trstu. Taj je utok uvažio jer: »u nazočnom slučaju radi se o službenom dopisu ravnateljstva te škole sa pokrajin. škol. vijećem u Trstu.«

Sa time bit će u buduće učitelji na čistu.

Razdvojena kotarska učiteljska knjižnica.

Kotarsku učiteljsku knjižnicu u Kopru razdvojilo se, to se hrvatske i slovenske knjige već nalaze u hrv. školi u Buzetu, dočim su talijanske i njemačke ostale nadalje u Kopru. Jednom i drugom upravljaju dotični mjesni učitelji.

Učiteljska društva u Bosni.

Tamo postoje četiri učiteljska društva, koja idu sada zatim, da se svi ko braća skupe i stvore »Savez«. Kad smo i mi o tome nastojali, rekli su nekoji, da još nismo zreli. Mnijemo dakle, da će oni, koji su bili to rekli, već brzo dozrijati, pa eto nas svih istarskih učitelja u jednom društvu. Dao Bog čim prije!

Uredjenje učiteljskih plaća.

U Dalmaciji rekbi, da će se već jednom nakon tolikog natezanja urediti učiteljske plaće. Sabor je zakon votirao, pa će valjda biti jednom sankcioniran. Želimo, da bi se već našoj braći ta želja ispunila.

Gorički je sabor prihvatio zakon, po kojem se učiteljima poboljšavaju njihove plaće. Hvala Bogu, da je jedared i na nje došao red.

Kranjski je sabor dozvolio 25 % povišenja plaće oženjenim učiteljima i udovicama i to već sa 1. prosinca 1905. Čim prije nastojat će se, da se urede stalne plaće. Ne bi bogme ni to nikakva sramota bila! Isto tako je odlučeno za učiteljice-udovice.

Škole na Cetinju.

Tamo postoji: četverorazredna muška škola sa 201 dijete i četverorazredna ženska, koja ima 73 učenice. Osim toga je četverorazredna gimnazija sa 251 djaka i djevojački zavod u kojem ima 90 pitomkinja i jošte dječiji vrt, koga polazi 97 djece.

Hrvatska i Istra.

U Hrvatskoj imade 600 učiteljica bez službe a kod nas 16 hiljada djece bez škole i učitelja. Bože dragi, što sve mora čovjek da čuje!

Poljodelski tečajevi.

Dva poljodelska tečaja za pučke učitelje obdržavat će se ove godine odlukom c. kr. ministarstva za nauk i bogoštovje na poljodjelskoj školi u Grmu (Kranjska). Prvi će biti u proljeću a drugi jeseni. Svaki tečaj trajat će 12 dana a obima moradu prisustvovati isti učitelji. Hvalevrijedno! Do nekoliko stoljeća bit će i u nas toga.

Pučki učitelj ministar.

Fridtjuf Berg bio je pučki učitelj, kasnije narodni zastupnik a sada bogme ministar bogoštovja i nastave a žena mu je učiteljica na djevojačkoj školi u Stockholmu. Kad joj je muž postao ministrom, nije htjela napustiti učiteljske službe, nego je rekla: »da je ministrova služba nestalna. Danas ju imaš a sutra ne, pa je najbolje, da ostanem na svom mjestu. Kada mi muž nebude više ministar, ne će mi trebati iznova stupiti u službu«.

Štrajk kao u Kranjskoj.

Bugarski učitelji bili su pozvani na službenu konferencu u Plevnu. Ovoj nisu pristupili a i neće, dok im vlada ne povisi plaće.

Kultura u Italiji.

Talijanski ministar bogoštovja i nastave odredio je istragu, koja bi imala pokazati, koliko analfabeta ima u Italiji. Kod toga se iskazalo, kako piše rimska »Patria«, kako su žalosni kulturni odnošaji tamo. U 69 pokrajina Italije nezna 60 % ljudi ni čitati ni pisati. Najviše analfabeta ima okolo Palerma (62 ½ %), u Sardinji (72 %) i u Kalabriji (78 %).

Položio ispit.

Josip Baćić, učitelj c. kr. pripravnice za učiteljišta u Pazinu, položio je mjeseca studenoga pred ispitnim povjerenstvom c. kr. učiteljišta u Kopru ispit za gradjanske škole iz prve skupine.

Našem vrijednom drugu i prijatelju iskrene čestitke!

Književnost.

Novi list.

U prvoj polovici siječnja počet će izlaziti u Malom Lošinju novi omladinski list »Mladi Istran« pod uredništvom Jos. A. Kraljića. Pretplata stoji za cijelu godinu K 1·50 a šilju se učiteljici Ivki Sušić. Srdačno pozdravljamo ovaj hvalevrijedni pothvat a list preporučamo pasci naših sudrugova a da ga opet ovi rasprostrane med svojom mladeži za koju je i napisan. Bilo sretno!

Zapamćenja fra Grge Martića.

Knjižara jugoslavenske akademije Gjure Trpinca izdala je knjigu: Fra Grge Martić: »Zapamćenja«. Knjiga je upravo izašla a cijena joj je K 1·60, poštom K 1·80. Na ovo znamenito djelo svraćamo pažnju naših čitatelja te ga preporučujemo.

Krvava Košulja.

Uspomene iz doline Raše od Vladimira Nazora, izdano u Puli u tiskari Josipa Krmpotić.

Sa drugih jur književnih radova poznati pjesnik V. Nazor, profesor hrvatske gimnazije u Pazinu

NAUČNA BIBLIOTEKA
PULA

obdario našu književnost sa uglednom knjižicom pjesama u kojima je opjevao patnje i nevolje našeg naroda u dolini Raše. Cijena je knjizi sa poštarinom 60 para.

Preporučamo toplo ovo djelo.

Istarski pučki koledar za god. 1906.

Nakladom »Narodne tiskare« u Puli, izašao je lijepi ovaj koledar. Izim običajnog gradiva imade lijepe pripovijesti od Rikarda Katalinića Jeretova i Antuna Tentora. I seljak naći će tu gospodarskog gradiva a prama svrsi i malo proročanstva, kakva li će biti ta 1906. godina. Koledar je ugledno opremljen, stoji 40 para, poštom 10 više te se dobiva u »Narodnoj tiskari«, via Giulia, u Puli. Taj prvi istarski koledar preporučamo svima.

Kratki priručnik o glazbenoj teoriji za pjevače.

Ovu knjigu priredio je Dr. Ante Juvand, tajnik »Saveza hrvatskih pjevačkih društava«, te će dobro doći svakom pjevaču, da se u kratko pouči o glazbenoj teoriji, koju apsolutno mora znati svaki dobar pjevač.

Ročni zapisnik.

To je priručni koledar za učitelje sa imenikom pučkih škola i učiteljskog osoblja u Kranjskoj, Južnoj Štajerskoj i Primorju. Iz Istre navedeni su koparski i voloski kotar. Sastavio ga je L. Jelenc a dobiva se kod »Zaveze učiteljskih društava« u Ljubljani.

Prinosi i milodari.

Za božićno drvce Družbinog Zabavišta u Pazinu, darovaše gg.:

Baćić Josip K 10·—; J. 58 para; Matanić Petar K 2·—; X. 40 para; Zgrablić Martin K 3·—; Marušić Valentin K 10·—; gospodja Dra. Baltića K 5·—; Nežić Karlo 20 para; Marčelja Ante i supruga K 10·—; Črnja Niko K 1·—; Bunc Ivan K 2·—; Gostinčar K 1·—; Jedrejčić K 1·—; N.N. 50 para; Dr. Kurelić K 10·—; Dr. Trinajstić K 10·—; Frankola Fran K 2·—; X². K 1·— Mučalo Ante K 1·—; Mandić Josip K 2·—; Marko Zović K 5·—; Piero i Hanzi K 7·—; Ivan Opašić 40 para; Buršić Ante 40 para; Corazza Gjuro K 1·—; Stranić Ivan K 1·—; Mogorović Franja 40 para; Žic Margarita 50 para; Kurelić Matilde K 1·—; Stranić Marija 20 para; Rec Pijerina 60 para; Matanić Tereza K 1·—. — Čestita hvala svima!

Obavijest.

„Hrvatski pedagogički Zbor“ u Zagrebu i „Školska Matica“ u Ljubljani, dogovorno daju uzajamno knjige svojim članovima koji se prijave uz pô cijene, dakle: članovi knjiž. ped. Zbora primaju uz pô cijene knjige školske Matice, a članovi ove, dobivaju uz istu cijenu knjige ped. knjiž. Zbora.

Poziva se s toga sve članove ped. Zbora, upisane kod povjerenika Petra Matanića, ravn. učitelja u Pazinu, koji bi željeli primiti knjige školske Matice uz pola cijene t. j. za 2 K, da se kod istog prijave najkašnje do 15. siječnja 1906.

Vlasnik i izdavatelj: Učiteljsko društvo „Narodna Prosvjeta“. — Odgovorni ur. E. Jelušić.

Tisak J. Krmpotić i drug. — Pula, ulica Giulia br. 1

God. I. Pula, 1. veljače 1906. Broj 2.

NARODNA PROSVJETA

Mjesečnik za školstvo, književnost i prosvjetu.

GLASILO ISTARSKOG UČITELJSKOG DRUŠTVA.

Izlazi svakog prvog u mjesecu. — Godišnja cijena 4 K. — Rukopisi se ne vraćaju.

Urednik Ernest Jelušić.

Sadržaj:

Učiteljska koračnica. (Narodnoj Prosvjeti). Spjevao Rikard Katalinić Jeretov.

O ustrojstvu i preustrojstvu učiteljstva Istre. Piše Vicko Šepić.

Za čast i ugled učiteljstva. Piše Vicko Dorbić, Drniš.

O važnosti i ljepoti naših narodnih vezova. Piše Jelica Belović-Bernadzikowska.

Moje uspomene. Piše Josip. (Nastavak.)

Nova nastojanja o reformiranju risanja u pučkoj školi. Piše Ivan Barbalić.

O poduci analfabeta. Općina Roč za analfabete. — Par riječi o načinu podučavanja analfabeta. — Obrazac o obuci slova »m«.

Vijesnik. — Osobne vijesti. — Književnost i umjetnost. — Prinosi i milodari. — Od uredništva.

Tisak Laginja i dr., prije J. Krmpotić i drug. — Pula, ulica Giulia br. 1.

Pretplatnicima!

Osokoljeni mnogim toplim iskazima priznanja sa strane sudrugova i drugih uvaženih ličnosti, mi eto danas izlazimo mrvičak omašniji a tako ostajemo i za buduće, a da ipak time neopteretismo naše čestite pretplatnike.

Malo obračuna. Od ono priposlanih brojeva na ogled, tek nam se malen dio povratio. Med ove spadaju oni, koji bi imali po svom zvanju i položaju poduprijeti ovaj naš teški rad, no oni nas odbjegoše. Mi za time ne žalimo, jer smo preponosni, a da bi se ikome nametavali. Boli nas, da nam povratiše prvi broj i oni, koji bi imali s nama i tužiti i pjevati, s nama rabotati i snovati. To su naši sudrugovi, koje eto imenujemo:

N. Vouk, Crnotić; Niko Magašić Baška-Draga; Ante Urbančić, Boršt; Pierina Justić, Šušnjevica; Pučka škola, Polje, Krk; Ante Tul, Draga; Pavica Marčelja-Galović, Klana; Matko Krištofić, Kopar; Pavao Plesničar, Marezige; Pučka škola, Ilovik; Adolf Radić, Ližnjan; N. Orel, Korte; Ante Maslo, Ricmanje; Niko Bafo, Omišalj; Filka Maračić, Punat.

Toliko bez zamjere! Jednom ipak valja da počmemo voditi račune!

GOD. I. PULA, 1. VELJAČE 1906. BROJ 2.

NARODNA PROSVJETA

Mjesečnik za školstvo, književnost i prosvjetu.

GLASILO ISTOIMENOG UČITELJSKOG DRUŠTVA.

Izlazi svakog prvog u mjesecu. — Godišnja cijena 4 K. — Rukopisi se ne vraćaju.

Urednik ERNEST JELUŠIĆ.

Učiteljska koračnica. (Narodnoj Prosvjeti)

Prosvjeta je živa snaga,
Dašak vjetra pramaljetna,
Štono budi novo cv'jeće
Iza zimskog dana sjetna.
Golubica s granom mira,
Pobjednica crnih hilâ,
Ona leti sa visina
Umna čela, jakih krila.

Pali zemljom sunce znanja
Roblju priča o slobodi,
Proti sili i nasilju
I tiranstvu borbu vodi . . .
Trga lance i okove,
I podiže srca pala,
Svećenica prava, vječna
Svih ljudskijeh idejala.

D'jeli svakom hljebac znanja,
Ona *ljudstvo ljudstvom* stvara
I uzdiže nemoćnike,
Nasilnike sve obara;
Ista braća svi joj ljudi
Sirotinju ponajveću
Pritište na svoje grudi!

Dižite joj svuda hrame,
Palite joj zublje svuda,
Neka jedan velji tempal
Budi njojzi nova gruda!
Prosvjetljena Istra mlada,
Povraćena rodnoj vjeri,
Hrvatskoj će kliknut sretna:
»*Evo, majko, tvoje kćeri!*«

Zadar. Rikard Katalinić Jeretov.

D 10/1984 Č-46-B NAUČNA BIBLIOTEKA PULA

O ustrojstvu i preustrojstvu učiteljstva Istre. Vinko Šepić.

Poznata je istina, da velike ideje vuku za sobom i velike borbe, a ovih opet ne može biti bez velike i snažne vojske boraca. Borba za materijalističke probitke izvrgavaju ze običajno u krvave okršaje, prije nego li borbe o duševna dobra. Stari i srednji vijek lijevao je krv za Hristovu vjeru. Sadanja dob izbjegava mesarenje i krvarenje, pak moderni časi izvrsno pretstavljaju nekrvave borbe i to borbe sa »svjetlim mačem uma i pera«. U novijim danima vode se žestoke »nekrvave« borbe o valjanosti i nevaljanosti ideja pojedinih osoba, stališa, dapače i naroda; navaljuje se s idejom na ideju, s načelom na načelo. U tom platoničkom hrvanju nosioci jedne ideje, hoće da osvjedoče o njezinoj valjanosti, svetosti i istinitosti one protivnih ideja: nastoje ih razoružati, osmješiti, ruglu izvrći i pobjediti konačno tako, da su za se i za svoju ideju pridobili većinu pojedinaca u općini, zemlji, narodu i u stališu. Pobjeda je na onoj strani, gdje ih je više za stanoviti idejal, bilo to spontanim načinom ili uslijed borbe o ideje: moderno ovo dapače vojevanje, ne žaca se poprimiti značaj nasilja, kano ostatak prošlih vjekova. Na žalost još se i danas ne vode borbe o načela i ideale bez pritruhe egoističke i materijalne, služeć se tako načinom i oružjem sredovječnih nasilnih borba.

Biva, da pobjeđuje ona stranka, koja ima što manje sebičnih težnja a što više kulturnih. Ispliva dakle onaj čist iz borbe, koji se je poglavito borio za nadvladu dotične ideje. Baš današnji dani vidoci su emenintno kulturnih i prosvjetnih težnja. I u Istru uvukao se kradomice kulturni potajni boj. Nas sve najme ne zanima isključivo jezično pitanje i međaši, nego smo zauzeti o pobjedi ove ili one prosvjetne ideje; nas su već dakle Hrvate zainteresovala čovječanska medjusobna pitanja, kako da se ih riješi u prilog ove ili one kulturne ideje. To je i naravno: jer i mi u Istri živimo u čovječanskim odnošajima, a naša zemlja i nije i nesmije biti ograđena kineskim zidom.

Nova doba donesla je nama učiteljima i nove brige sa svojim novim težnjama, u koliko se tiču našeg zvanja i položaja. Zabrinjuju nas osobni i zvanični zahtjevi; tegoti nas školsko i prosvjetno djelovanje i umovanje; tare nas briga o svojem vlastitom naobraženju i o napretku naroda svoga. Imademo stoga silesiju dužnosti, ponajveć kulturnih, pa su te i plemenite. Da udovoljimo mnogostručnoj svojoj zadaći, moramo zahtjevati i uživati svoje pravice prema svojim dužnostima: pravice dakle prema sebi, svome zvanju, napram narodu i državi. Valjanom učitelju, valja da su dobro poznate sve njegove duž-

nosti i pravice, al ujedno mora poznavati u tančine puteve, koji vode do stalna cilja t. j. mora znati načine rada i djelovanja. Sve ovo ne nauči učiteljski kandidat na učiteljskoj školi nit može, akoprem bi morao ostaviti zavod svestrano, stručno i općenito naobražen. Učiteljište žalibože nije nas mog'o temeljito odgojiti, da možemo svim svojim učiteljskim dužnostima novije d(bi udovoljavati valjano i dostojno. Red je na nama samim, tražiti načine samoobrazovanja, napredujuć na građi pridobivenoj na učiteljskoj školi; tražiti moramo sami izvore, na kojima ćemo si moći ogrijati dušu i srce, čeličiti volju, plemeniti ćud i pripravljati se za društveni život. Valja nam stoga poletiti iz školske sobe u svijet, u društvo, osobito onamo, gdje ćemo moći nešto prisvojiti u prospjeh svoga razvitka, napretka, te u prospjeh kulturnog dobra. Najljepše i najugodnije društvo gdje da nađemo izvan učiteljskog kruga? Zar neće učitelju umorena glava naći najslađeg odmora na grudima sudruga svoga? Ta vežu ih svi vezovi stališkog i prosvjetnog interesa! Ništa ih ne može lučiti do li fizička istina, koja glasi: — gdje je jedno tijelo, ne može biti u isto vrijeme drugo. Sve drugo može nama učiteljima služiti podlogom skupnog revnovanja: ista bo zemlja majkom nam jeste, narod nam je hrvatski isti otac: isti nam je rad i ista svrha: iste muke al i ista plaća, a to je preskromni suhi krušac, gospotski posmjeh i omalovaženje pučko. Samo ove tri naše nagrade pružene nama za naš idealni, uzvišeni rad, moraju naša srca magnetičkom silom približiti; ove tri gorke pilule za izmučeno naše tijelo moraju nas udružiti. Tražimo utjehe u plačidruga svoga, on bo će nas najbolje shvatiti i naći našoj poništenoj duši utješljivih riječi, on će za nas bar srca imati! Al gdje se nađe na okupu stotina ogorčenih junaka, stotina muževa istog udesa crna, tu može biti suza, al se rastati prije neće, dok ne utanače lijek svojim ranam i ustuk tolikim nepravdama; stiskati će si desnice, prisizajući i zadavajući mušku riječ: raditi uzajamno za skupni svoj boljak. — Ne boli nas ljudska nezahvalnost toliko u pogledu svoje osobe, al pečali nas većma nepoštovanje onih težnja, kojima posvetismo svoj život. Najveća bol vrijednog učitelja zaista je ta, da ga ne razumiju oni, koji bi ga morali razumjeti, da ga ne poznadu a morali bi ga ljubiti. Na sve naše plemenite, uzgojne i prosvjetne ideale i na sav naš rad u tomu smjeru bacit će se blatom moderni divljak, on, koji nezna i ne pozna i ne cijeni ljepotu duše, plemenitost srca, prosvjećen um i nesebičan rad. Loš odgoj, neukost, neznanje, iskvarenost, rađa ponajveći broj naših izravnih i neizravnih protivnika. Imade među ovima perfidnih zlobnika, koji proračunano na nas bacaju riječi mrzosti; omalovažuju nas jošter i oni, koji nijesu duha našega a tuste se pučkom neukosti i živu životom nametnika.

Ne boli nas kukavno stanje našeg naroda? Oh, kako mi ćutimo ponajbolje njegovu poništenost, mi, koji živimo s njime. Poznamo njegove mane, poznamo mu i potrebe, pa kako da ga ne ljubimo? Zar nismo ovdje za narod i u ime naroda? Narod je naše bojno polje, gdje mi nastavnici i odgojitelji vršimo svoje zvanje i poslanje. Za nj se mučimo i kinimo, jer ga i ljubimo! Ljubimo ga u ime vječnih istina i u ime samih sebe, ljubimo ga u slici i prilici svojoj. Je li veće boli od boli, koju ćutiš od uvrjede ljubljenoga? Zar i ti, sinko Bruto . . .! Je li među nama jedan, koga nije ubola bratova strjelica?... Mi praštamo, nadajuć se pobjedi svetih naših ideala; praštamo, ako i znademo, da je mnogi podlegnô, praštamo i onima, koji ne znadu što čine. Dok mi praštamo strjelicama neznanja i zapuštenosti, mi ustrajno bez buke tjeramo tamu ispred očiju mračnjaka i korov trebimo iz srca zlobnika. U tome uživamo, živimo i umiremo naposlijed neopaženo, bez dužne počasti, ko sretni onaj pastir na gori usred svoga stada bijela.

Al prepolagano napreduje uljudba. Mi smo učitelji narodni prvi sudbom odlučeni ćutiti bodce natražnjaštva, al smo prvi da ih otjeramo. Čim viša prosvjeta, tim bolje po nas same, tim manje naših patnja. Naša sreća leži u središtu uljudbe; učitelj pučki jedini je, koji se može sav posvetiti kulturnom radu bez uštrba svoje koristi. Većina svjetine gospoduje i kraljuje u sveopćem neznanju: naša je sreća pako usko spojena sa narodnom prosvjetom. Mi za to imademo načelnih protivnika, koji nas progone pogledom na svoj proračunani interes, da ne spominjem uvrjeditelje, koji lutaju u tami. Ako stoga mi narodni učitelji uočimo svoje uvrjeditelje svijesne i nesvjesne, tajne i javne, ako dobro promotrimo sve svoje dužnosti zasebne, uzgojne, obrazovne i rodoljubne, ako dobro omjerimo sebe i druge, svoj stalež sa drugima, moramo se zabrinuto zapitati: hoćemo li pobjediti ili podleći? Hoćemo li odložiti oružje? Imademo li u sebi sve uslove do pobjede? Da li smo sposobni uspješno boriti se proti tami, zlobi i neznanju? Jesmo li se spremili na rad i odlučan boj? Poznademo li svi neprijatelje i neprijateljske čine? Jesmo li svi oboružani znanjem, vještinom i iskustvom, te jesmo li svi hrabri? Ova nas pitanja moraju zaokupiti, ako hoćemo nešto polučiti, pak za to i ovo pišemo.

Nastavak slijedi.

Za čast i ugled učiteljstva. Vicko Dorbić, Drniš.

U lijepom i sočnom programu »Narodne Prosvjete« stoji među ostalim i ovaj jezgroviti pasus: »*Našom novinom nastojati ćemo, da dignemo ugled učiteljstva, jer od ugleda našeg ponajviše ovisi i uspjeh naš na polju obuke i uzgoja,*« koji mi se napose osobito svidio i kojega uzeh kao temelj ovoj mojoj radnjici, sa kojom po prvi put stupam kao brat Dalmatinac pred braću Istrane u ovom lijepom i zgodnom listu.

Hvaleći Bogu, med našim učiteljstvom, a pri tom mislim na Hrvatsku, Slavoniju, Istru, Dalmaciju, Bosnu i Hercegovinu, ima lijep broj pučkih učitelja i učiteljica, koji se uspješno bave perom i koji su stekli lijep glas i slavno ime na znanstvenom i literarnom polju. Svatko zna za Basaričeka, Košćevića, Trstenjaka, Leskovara, Varjačića, Devića, Širolu, Hirca, Dominkovića, Pogačićku, Jambrišakovu, Belovićku, Car-Emina, Kuničića, Kapića, Sirovicu, Vuletića-Vukasovića, Dvornikovića, Marekovića, Milakovića, Ilijića, Klarića, Jukića, Sudarevića i sijaset drugih većih i manjih pisaca iz kruga našeg radišnog učiteljstva, ali takodjer i svatko zna, koliko krvavog truda i književnih nedaća prepate oni, dok čedo duše svoje, djelce svoje ture nezahvalnom svijetu u ruke, a svijet, taj besćutni svijet, sa dva retka ambiciozne i nepravedne kritike, ubija u njima volju za svaki dalnji rad i ne misleći, koliko su oni truda i okapanja sa knjižarima i nakladnicima imali, dok su svoje skromno djelce štampali, koliko li su sa cijelom obitelju gladovali, dok su paru po paru za troškove štampe izmučili. A raspačavanje? Prodaja? Utjeranje honorara? Na vrbi svirala!!!

Da se ne ubije u našem učiteljstvu i posljednji trag volje i mara za kulturni rad na književnom polju, koji — priznati treba — od velike je i neizmjerne koristi, mora se sve naše učiteljstvo latiti zajedničkoga rada i uhvatiti u čvrsto kolegijalno kolo. — Sva naša učiteljska štampa, a i ona u kojoj god suradjuju učitelji, mora oduševljenom preporukom pomagati objelodanjenje učiteljskih znanstvenih i književnih djela. Braća od ustiju moraju odbijati, te nabavljati izdanja svojih sudrugova i time ih sokoliti na dalnji rad. Učitelji pisci i kritičari, dužni su u javnoj štampi dostojanstveno i objektivno prikazati i isticati literarni rad svoje braće. Kolege jednoga ili više krajeva domovine, koji pišu omanje stvarce, neka se sastanu skupa i godišnje zajedno objelodane po jednu zbirku svojih literarnih radnja u formi jednoga almanaka. Svemu ovomu imadu i zborom i tvorom ići na ruku učiteljska i književna društva, mecene, literati i prijatelji lijepe knjige, jer učiteljstvo koje

životari u narodu, koje proučava dušu puka svojega, koje ne živi u lasti i slasti, nego u krvavom znoju radi na neobrađenoj njivi narodnog odgoja, zaista je i kadro, da piše o narodu zgodno i tačno i da ga u pravoj psihološkoj slici prikaže. Dosadanji zamašni rad našeg učiteljstva podao nam je zamjernih rezultata, a kad bi naše književne prilike kud i kamo bolje bile, naši bi nastavnici bili na literarnom polju prvi ili med prvimi. Da ćemo se složnim, uzajamnim i zajedničkim radom podići do one visine, koju naš stalež zaslužuje i za koju mi oduševljeno radimo, predvidili su i neki naši pedagoški listovi, a i sam zagrebački »Preporod« u svojem ovogodišnjem 1. broju pozivlje učiteljstvo, da se prene i zajednički svojim znanstvenim i literarnim radom dostojno stupi pred širu publiku.

Pošto bi takovo djelovanje moglo biti od veoma znatne koristi po naš nastavnički stališ, najtoplije preporučam braći i sekama širom svih zemalja kud se naša riječ ori, da se u duševnom radu ujedine i jedno drugome pripomaže, pa će i Bog naše trude blagosloviti.

Bilo sretno i berićetno!

O važnosti i ljepoti naših narodnih vezova.

Kao što hrvatski narod ima krasne narodne pjesme i priče, tako mu je puna posve osebujnoga čara i njegova kućna umjetnost, njegovi divni vezovi i čitme (Klöppel). To mu pripoznaje danas čitav inteligentni svijet, a evropski i američki glavni gradovi jagme se za naše vezove, kao za najdragocijeniji nakit.

Šteta bi bila do neba, kada mi sami nebi unapređivali naše narodno vezenje, kada nebi vadili kamate iz tog golemog i posve neiscrpljenog narodnog kapitala, a što je najgore, kada mi sami ne bi posve dobro i svestrano poznavali sve naše veziljačke tehnike, narodnu ornamentiku i njezinu dražesnu ljepotu.

Na žalost mi zaista ne poznajemo ono, čime bi se ponositi mogli, čime bi ubogi naš narod dobio bogato vrelo privrede; mi ne poznajemo našu lijepu narodnu umjetnost iz ženske ruke. Ovo nepoštivanje svoga, ovaj starogriješni naš nehaj u velike je kriv tome, što nam u mnogim krajevima drage domovine, narodno vezivo propada i izmiče pred fabričkim proizvodima, što naša dobra seljanka voli modi i robi iz dućana, nego slikovitoj nošnji i radu svoje ruke. Našoj narodnoj vezilji vez nije više tako drag kao u ono

zlatno doba, kada ona nije znala za drugu gizdu, nego za onu, koja je nikla iz vlastite marljivosti, ni za drugo hvalisanje, nego za ono, što je raslo iz vlastite domišljate glavice, dok je »vezak vezla najdraža u majke«, dok je sve selo hvalilo djevojku, u kojoj su bili najljepši vezovi — tako lijepi i čarobni, kao da je djevojka »zrake sunčane u iglu udijevala ili vezla sa žicama junačkih perčina!«

Skranje je dakle vrijeme, da se spasi, što se još spasiti dade. Da se ne samo naša inteligencija, nego i seljački krugovi ponovice stanu zanimati za tu našu narodnu dragocijenost, složila sam ovu studiju, na osnovu originalnog ispitivanja.

Tko se želi bolje uputiti u što čemu, eno mu moje »građe za tehnološki riječnik ručnog rada«, a u lijepoj izložbi trgovačke komore u Zagrebu, ima krasna zbirka narodnih originalnih vezova. Napis uz svaki vez, kao i katalog za tu zbirku složila sam sama, pa će čitači ove moje skromne knjige, tamo lijepo naći originalne vezove za svaku ovdje napomenutu tehniku. Neka im je ovo prvo djelo te ruke u našoj književnosti prvi putokaz u bujnom — ali već dosta korovom zaraslom — perivoju naše narodne kućne umjetnosti iz ženske ruke. Ako mi čedni rad postigne tu svrhu, ja ću biti sretna: prvi je korak na svakom putu najmučniji, na utrvenoj cesti već se bez pô muke dalje hoda.

Današnjim svijetom ravnaju ekonomski motivi. Učimo i mi od većih naroda u tome pravcu. Nije rodoljublje u zvučnim i praznim riječima, u vikanju i mržnji na tuđina; nego u poštenom i pametnom gospodarskom radu. Ubog je i gô narod gotova propalica; ne stiskavajmo očiju pred tom činjenicom! Otvorimo seljanci našoj nove puteve zarade, novu ljubav za staru i starinom posvećenu nošnju, za stare prelijepe vezove i čitme; pa smo joj srce otvorili poštenom radu, novoj volji za život i za narodni ponos! Ne će biti nemorala, gdje ne bude dangube; — ne će biti dangube, gdje ne bude »mode«; — ne će biti mode, gdje bude pameti, finog ukusa, pravog rodoljublja i prave narodne svijesti!

I u drugim zemljama radi se u najnovije doba o tom, da se uskrisi kućna narodna industrija, tako u Poljaka, Čeha, Slovaka, Nijemaca, Rumunja i drugih. Čitava je to utakmica naroda po izložbama svjetskim! A u toj utakmici, divni će naši narodni vezovi zaista sjati najvećom ljepotom, najvećom bujnošću, najvećim originalitetom! Vrijedne domaće ženske industrije bijaše u Hrvata i Srba već u davno doba, jer postanje našeg narodnog stila siže daleko u prošlost narodnu, a zna se, da je hrvatska vezilačka umjetnost u vezenju i u čitmarenju u 12., 13. i 14. stoljeću oplodila čitavu Evropu, naročito

čitme francuske i talijanske, koje su kasnije stigle na svjetski glas i tuđim narodima donijele obilnu korist i privredu.

Ni krvavi ratovi, ni jadno stražarenje na granici Evrope, nije ubilo našu narodnu veziljačku umjetnost, narod je pače našao utjehe u njoj, njegovao ju, pazio ju, razvijao ju i u nju ulijevao svu svoju poetičnu dušu, svoj zanos, svoju ljubav! A što nijesu mogli da ubiju krvavi ratovi, to će zar da uguši moderni dim tvornica?

Bila bi grjehota! Čuvaj, mili rode, blago svoje, njeguj ponovice sve svoje veziljačke tehnike i zašarke, zanosi se ljepotom narodnoga stila, a narodna ornamentika, neka ti je najmiliji nakit i sveti amanet djedova! Umiljata hrvatska moma neka opet iz sve duše zapjeva lijepu narodnu:

Posijali četir' sloga
Konoplje i lana; —
Oj konopljo, *sretna dana*,
Kad si posijana! —

Jelica Belović-Bernadzikowska.

Moje uspomene. Piše Josip. Nastavak.

Malko dalje sretoh četicu muškaraca. Zobahu me očima, dočim me samo jedan pozdravi nekud oholo sa: boun giorno. Ne zaustavih se kod njih, već kod hrpe djece, koja se bila malko dalje sakupila i ljubopitno me gledala. — Sutra u školu, è! Vidim, da ste dobri? — Kad zakoračih dalje, čuh za mnom smijeh, kojim djeca izraze i veselje, kad se od njih udalji onaj, koga se boje, i nekakvo zadovoljstvo, uopće nešto, što samo djeca ćute za učitelja. Zahvaliv se mom pratiocu i oprostiv se s njime, popeh se stepenicama u župni stan, kamo me radi školskog ključa uputiše kod mjesnog škol. vijeća. U naglici mu se prikazah i zatražih odmah ključ, da poletim u školu i prvi put u moju školu. Malena je to soba u lijepoj kućici, ali meni se pričinila i velikom i lijepom, eh, moja je. Bacih oko na raspelo: Pomozi, Križani! Gore mi ne će biti nego Tebi. Posjednem se na stolicu, da vidim, kako se sjedi. Otvorih ladicu od stola: unutri stara razrednica, jedna početnica i komadići pisaljke. Ustah se, prošećem se po sobi; gle, ovako ću šetati! Opipah prašne krugljice rač. stroja, onda stadoh potezati jednu, pa još jednu, onda još jednu, i htjedoh već upitati, koliko je to, ali brzo uviđeh, da dječice nema. Prebrojim klupe: sedam ih je, trošnih, crvljivih, klimavih, u svakoj može sjediti po šest

đaka, dakle 42 učenika, a kod mjesnog škol. vijeća mi rekoše, da ih je preko stotine. Kamo ću ih smjestiti? Ha, amo de, ti se posjedni pod stô, samo čuvaj glavicu, ti ovkraj stolice, ti onkraj, vi mališi u prvoj klupi lako se i stisnete, da može još Jožić i Ninić sjediti! Obrisah tablu krpom, što je pod njom ležala, i našav pod klupom komad krede, počeh po tabli pisati: *i*, *t*, *u*. Dobro će biti. Skoro htjedoh početi podučavati prazne klupe, kad stupi župnik u školu.

— Koga belaja radite toliko vremena tute? Ajde da štogod založite. — A ja ne mišljah na jelo, ja bijah okupljen s mojom djecom, koje još i nije bilo u školi. Podjosmo u crkvu, a onda u župni stan. Zaokupile nas ozbiljne misli. Kako ćemo? Radit ćemo veselo; Bog je živ. Jedva poobjedovasmo, dođe čovjek — morao je biti iz bolje obitelji — pa me pozove na čašicu vina u svoju kuću. Čudno mi bilo, tako naglo, no kimnuv župniku, pođoh.

Moj ti me gazda podvori čašicom, pa onda udari onako slobodno s menom u divane. Još ne ispraznismo ni jedne čašice, kad al dodje seoski starješina — takvim mi ga domaćina prikaže — bradat čovjek odan piću; poznalo mu se to po cijelom držanju. Za njim dođe drugi, pa treći i četvrti tako tobože slučajno, ali kao po dogovoru. Domaćina mi ih pretstavi onim redom, kako bi dolazili. Bili su to kao nekakvi konzuli seoski. Ja sam bio vedar, razgovorljiv. Jednoga pitah za djecu, drugoga za imanje, trećega o blagostanju ljudi, i tako čavrljasmo. Jedan se od njih nekako neustrpljivo vrtio na stolici. Vidjelo mu se, da bi htio nešto važnoga da kaže, ali se još ne bje odlučio. Ja to zapazih, pa ga više nego ostale ispitivah o koječem, da ga ojunačim. I zaista: on ti nebore dušu u se, pa istrusiv čašicu ustade, te poče, da u ime svih govori, onako nekud službeno. Iz njegova isprekidanoga govora razumjeh, da me je htio podučiti, kako se imam vladati kod njih, ako hoću da živim s njima u miru. Budem li drukčije radio, reče, da bi bio bolje uradio, da nijesam ni došao k njima.

— Nije li, rekoh domaćini, da me pozvaste na čašu vina?

— Da, da, gospodine, a ovi ovdje udarili u duge razgovore — i pogleda ih tobože ukornim pogledom.

— Ljudi došli, da me upoznaju, a meni je to drago, pa ću i ja njih, pa ću se štošta od njih naučiti, nadometnuh, da ublažim tobožnji ukor domaćine.

— Da, da, reče stari kovač, smrčući burmut; vi ste mladi, pa treba da nas slušate u svemu.

Srce mi uzavrije, ali se ipak svladah.

— Mlad sam i star, kako se uzme, dobri ljudi. Nema mi još ni dvadeset godina, no pet se već godina pripravljam ozbiljno, da postanem učiteljem.

Ja već pet godina mislim na dječicu, koju ću podučavati. Koliko im se radovah unaprijed. Svaku uputu profesora upisivah duboko u srce, čitah knjige u kojima se piše, kako se ima djecu podučavati i uzgajati. Profesori me ispitaše i uvjeriše se, da znam, što treba učitelju, proglasiše me zrelim: dadoše mi svjedodžbu, a c. kr. kot. vijeće postavnicu, da smijem i mogu biti vašim učiteljem. Jučer sam prisegao: donesoše mi križ i dvije svijeće. Boga dozvah za svjedoka, da ću savjesno vršiti svoju dužnost, da ću biti dobrim učiteljem. Nijesam to načinio na laku ruku, ja svečano obećah, svjestan sam svojih dužnosti. Ne možete mi dakle reći, da sam mlad.

Pogledah ih pozornije, da vidim utisak mojih riječi. Nekojim se razvedri lice, drugi ostadoše indiferentni. Ustah se da odem, ali me zaklinjahu, da još časak ostanem.

— Opažamo, da u našoj školi treba sve da talijanski podučavate, reče starješina.

— A zašto? upitah ga.

— Jer hrvatski znamo, pa nam ne treba toga jezika. Mi hoćemo, da nam djeca samo talijanski uče, jer će im taj jezik služiti, a čemu im hrvatski?

— Budite uvjereni, da ću podučavati po zakonu i po propisima.

— Već se vidi, da šepa, prišapne šepavi kovač svome susjedu.

Ne htjedoh ga ni pogledati, da mi na oku ne zapazi opravdani gnjev. Obratim se domaćini, zahvalim mu se na gostoljubivosti, pa pozdravim sve i odoh. Domaćina me isprati do vratiju. Molio me, da ne zabavim ljudima. Još su oni dugo sjedili kod čaše vina, jer sam ih, obavih posjet kod čestitoga posjednika, susreo na ulici, a još su uvijek govorili važno o meni i raspravljali, kako će mi se opirati.

Nastavit će se.

Nova nastojanja o reformiranju risanja u pučkoj školi. Fran Barbalić.

C. kr. pokrajinsko vijeće, poslalo je putem c. kr. kot. šk. vijeća okružnicu od 29. II. 1904. na sva ravnateljtva pučkih škola. Četvrta točka te okružnice glasi: »Stigmografičko risanje se sve to više opušta. Zamjeniti ga je sa boljom metodom!« Stigmografičko je risanje dakle na umoru. Živit će gdje gdje još koju godinicu, nu ja mu ipak želim sretnu smrt.

I na c. kr. učiteljištu u Kopru, obuka se je u risanju promijenila. Tamo rišu: žlice, lonce, klupe, glave, svijeće, knjige, ure, voće, noževe i sve tako.

Profesor risanja vodi pitomce katkada u prirodu, i tu svaki od đaka dobije zadaću, da nariše štogod iz naravi. Blago onima, koji se to već na zavodu uče, a mi ćemo se morati učiti, da uzmognemo u školi raditi kako naši mlađi kolege, da nam ne reku, e smo ljudi stare škole, i da u opće ne znamo, što je lako i lijepo.

Ja sam se istotako nešto za to novo, lako i lijepo risanje zanimao, pa da vam o tome štogod iznesem.

Najviše se za risanje po naravi zauzimlju Nijemci. Oni su vam u tome pravi cjepidlačari, kako bismo im mi rekli, al oni to dakako ne smatraju cjepidlačarenjem, već stvarju ozbiljnom, kako to samo oni znaju i umiju: mit deutscher Gründlichkeit. No ne samo Nijemci, nego i sav školski svijet ćuti danas potrebu, da se u pučkim školama započme razumnim i naravnim risanjem. U svim kulturnim državama uspjeli su školnici, koji su se ovim predmetom bavili, da predobiju ljude za to, da obuku u risanju njeguju na novi način. Duh vremena i različne potrebe, pobudile su u ljudima misao, da naš drugi način izrazivanja i prikazivanja misli t. j. govor risanja i slika, ne smije se unaprijed samo milosrdno trpjeti u školi, i možda — kao nekakvo pastorče — još krivim načinom obrađivati, nego da zaslužuje važniju, intenzivniju skrb.

Iza 36 godišnjeg opstanka austrijskog školskog zakona, obuka u risanju — može se reći — da nije narodu ni formalno, a još manje materijalno koristila, jer onakva, kakva je bila, nije mogla uroditi dobrim plodom. Pravila za obuku u risanju nijesu niti opstojala; risalo se jednostavne crte, kutove i geometričke likove. Od godine 1819. ne samo da nije u Austriji obuka u risanju ništa napredovala, već samo nazadovala. Crte, zvijezdice, različiti tro- i višekuti — sve između stigmatičkih točki i mreža, to je bilo i jest još i danas u našim pučkim školama jedino risanje.

Temeljitim i jasnim uspjesima uvjereni školnici i njihova društva, uzeli su si za zadaću, da i ovu granu obuke postave na naravni i razumni put; oni hoće i žele, da se i na pučkim školama risanje oslobodi djeci tuđega linearnog i geometričkoga svijeta, a da se ih dovede u njihov vlastiti duševni horizont i to risanjem predmeta, onda tekar uresa. Risanje mora da dobije mjesto, što ga ima i pisanje; ono se mora združiti sa svim predmetima pučke škole. Glede novog risanja pedagozi svijeta zastupaju različite smjerove. Nisu jošte složni: što da se uzme, al složni su, da se ovo, što imamo danas ili promijeni ili zabaci.

Dočim je stigmografično risanje dosađivalo djeci, novome se risanju djeca vrlo vesele; priuštimo im to veselje, zadovoljimo tome naravskom za-

htjevu njihova srca. Ovako rišuć dijete dobiva jasne, točne i trajne predodžbe, risanje pobuđuje ga, da pazi na svaku malenkost stvari, što je ima narisati. Priviknuti oko, da dobro vidi i gleda, znači ne samo ispitati pazljivo izvanjske forme neke stvari, već cijelu harmoniju, u kojoj se forme nalaze. Dijete će po spoznanim imitirati, mjeriti slične stvari, naći na njima mane i popravljati ih. Riše li dijete predmete iz naravi, mislit će na druge slične stvari, pa će ih i narisati, ako mu i nijesu pred očima. Modernim risanjem se učeniku uzgaja sud, jer će stalno odmah uspoređivati risariju s predmetom i predmete s predmetima; uzgaja mu se estetičko čuvstvo, jer će se veseliti, kad mu uspije, da lijepo izvede započetu sliku. Pa ipak, ako i je oko dobro viđelo i dobro se sjeća pojedinih formi i dijelova, nespretna ruka na prvi mah neće da sluša misli. Zato će ga svaki kretaj ruke potaknuti, da misli, uspoređuje, dok mu se i ruka ne nauči popravljati pogriješke, što ih oko vidi. I eto onda ruke kao suradnice misli, eto je pripravne, da misao slijedi, da ju potpomaže u postepenom njezinom razvijanju. Znanja, što se ih na ovaj način prisvojimo, proizlaze iz ruke i oka u dušu, postavljajuć u rad sve duševne sile. Ovim risanjem uzgaja se pažnja, koja je stalna, neprisiljena od tudje volje, pa stoga nekako draža, jer dijete dođe samo do dobrih uspjeha.

Nastavak slijedi.

O poduci analfabeta.

Naše je društvo od Božića amo na više mjesta po Istri upriličilo sastanke u tu svrhu, da potakne pismene ljude na podučavanje nepismenih, a nepismeni, da se dadu sa živom željom na učenje po Anderlićevoj A B C čitanci.

Na tim sastancima podučavalo se pismene ljude, na koji će način podučavati, da što prije postignu svoju svrhu. Već prije dadoše se nekoji učitelji, svećenici i sveučilištarci na podučavanje analfabeta, ali i sastanci naši u ovom pogledu neostaše bez uspjeha, već urodiše dobrim plodom. Nepismeni puk obojega spola kupuje kao na jagmu Anderlićevu čitanku, svećenici, učitelji, učiteljice, sveučilištarci, činovnici i ostali pismeni ljudi, dadoše se na plemeniti pos o. Ne popustimo, dok nestane i zadnjega analfabeta u Istri! — Populus sapiens, gens magna.

* * *

Mnogi tih učitelja analfabetâ u sto je briga, kako da smogne potrepštine za tu obuku. Eto iz prakse nekoliko doživljaja.

— Nitko od analfabeta nije mi se prijavio za podučavanje.

— Potraži ih ti sam!

— Nemam table.

— Stara vrata su dobra; nemaš ni njih, sabij dvije daske, pa eto ti table.

— Nemam crnila, pera, papira.

— Imaš šibicu, pa piši kod ognja u pepelu ili u prahu na zemlji, dok ti se Bog ne smiluje.

— Nemam klupe.

— Dašćicu na koljena, na nju pisanku, pa da se piše!

— Podučavanje analfabeta nije za učitelje.

— Nego što je za nje, ako nije podučavanje!

— Zabranit će nam državne oblasti.

— Bježi! Bježi! Državne oblasti hoće, da državljani budu pismeni ljudi.

Općina Roč za analfabete.

Od uglednog glavarstva općine Roč, primili smo slijedeće pismo: »S obzirom na veliki broj analfabeta na Lupoglavštini, potpisano umoljava taj slavni odbor, da učini potrebito, da se na Lupoglavštini drži jedan pripravni tečaj za poduku analfabeta. Dan, i to jedne nedjelje u mjesecu veljači, neka taj slavni odbor opredijeli.

Mjesto, gdje će se tečaj obdržavati, javit će se pravodobno tom odboru.

Glavarstvo općine Roč, dne 3. siječnja 1906. Načelnik: Pavletić v. r.«

Veselim srcem odazvat ćemo se tom pozivu. Bog dao, urodilo nastojanje uglednog glavarstva najboljim plodom. Bilo ovo izgledom i pobudom i ostalim općinama Istre, da se pobrinu za poduku analfabeta. Istina, naše društvo ne može svakamo da doteče, al će se općine moći obratiti na požrtvovne učitelje, koji će — to smo osvjedočeni — taj teški al hvalevrijedni teret preuzeti na sebe. Napred dakle proti tmini i neznanju.

Odbor.

Par riječi o načinu podučavanja analfabeta.

Evo što nam o tome piše g. Anderlić iz Zagreba: »Upotrebljujte kod obučavanja veće učenike ili mladiće iz sela, koji znadu čitati i pisati. Ne uzimajte nikad preko 12 odraslih analfabeta. Izučite ih mala slova, pa onda neka se sami vježbaju u pisanju velikih slova. Svaki dan ne uzimajte jedne analfabete, već svaki drugi dan druge. Imadem slučajeva u Zagrebu, da su se mnogi sami naučili čitati a i pisati. Svakako upotrebljujte i neučitelje, da vam pomažu, pa će tako postati čitanje i pisanje obiteljska dužnost!«

Da nadodamo par riječi. Naučite analfabete najprije čitati slike u A B C čitanci, jer kad vam jednom krivim imenom označe koju sliku (n. pr. za frulu kažu petoprsnica, surla, sviralica, svirala; za bubanj — tambur: za hrušća — kebar, škarpijun, zvir, pauk, brmbelj; za evanđelje — knjiga, libar, pistola, vandjelje; za tele — junac; za vola — krava; za lastavicu — tić, golubić, i dr.), onda će im taj krivi nazov preći u krv i slika je promašila cilj. Zaborave li koje pisme, ne reci im ga ti, neka ga sami traže u A B C čitanci, pa kad ga nađu, slika sjetit će ih na zaboravljeno pisme.

Nauči ih prekrstiti se i moliti oče naš, kako je u čitanci, na jedanput ili u otsjecima, kako je na pojedinim stranicama čitanke. Kad ih upoznaš sa pismenima, još ti ne će znati skupljati slova, zato im daj u ruke knjigu u kojoj je napisano koješta, što svaki seljak u Istri znade na pamet, a to je moli venik: »Oče budi volja Tvoja«. Pokaži im gdje su litanije, Poslan bi anđeo Gabrijel, U sej vrime godišća, Zdravo Marijo i dr., što se u crkvama Istre moli i pjeva. Znajuć tu na pamet i gledajuć to natiskano, izvježbat će se u čitanju, pa će čitati i ono, što na pamet ne znadu.

Evo obrazac o obuci slova „m".

U Anderlićevoj čitanci prvi suglasnik je *m*. Evo, kojim ćeš putem upoznati učenike s tim glasom i slovom (a i s drugima). 1. Čitaj s njima riječi: »u ime oca« višeputa; i oni neka čitaju, razumije se na pamet, pokazujuć pojedine riječi. Pitaj ih, neka pokažu riječ »oca«, onda »ime«, onda »u«, dok za amte, gdje je svaka riječ. Zaustavi se sada kod riječi »ime« i izgovaraj to ovako: immmme, da im uho dobro zamijeti glas *m*. 2. Upozori ih na sliku »mačka« i izgovaraj ovo ime ovako: mmmmačka. 3. Kaži im koju drugu riječ, koja počima glasom *m* i zahtjevaj, da ti oni sami kažu kakvu riječ, koja sa *m* počima. 4. Piši slovo *m*; zatim neka ga oni pišu. 5. Piši i čitaj: *mi*, *mu*, *me* *mo*, *ma*. 6. Traži riječi, koje počimaju sa *mi* (miš, mir, miran, mito), sa *mu* (muž, muka, murva, mudrost, muški), sa *me* (metla, med, mekinje, metar, meso), sa *mo* (moć, more, molitva), sa *ma* (maj, mati, malen). 7. Čitaj iz knjige i iz table: ima, imam, imamo; mi imamo mamu.

Barbalić.

VJESNIK.

Ministarska rješidba.

Jedan šleskih učitelja, bio uložio molbu za podijeljenje nagrade za njegov izvanredni trud, suplirajuć svoga bolesnoga druga. Pokrajinsko vijeće te mu nije dopitalo, jer da nije sedmično podučavao 30 satova. Ovaj se tom odlukom nije zadovoljio, no se smjesta pritužio ministarstvu bogoštovja i nastave. Ovo je prihvatilo utok i priznalo mu nagradu za supliranje, uzevši za mjerilo dužnosti učiteljeve: njegov potvrdjeni r e d n a u k a (satnicu). Po tome će učitelji znati, kad im pripada nagrada.

Još jedna rješidba.

Bečki neki učitelj, nije se zadovoljio njemu podijeljenim kvinkvenijem od 1. listopada, misleći pametno, da mu ima teći od 16. prediduće g rujna, od dana najme, kad je nastupio službu. Proti odluci pokr. školskog vijeća, potužio se na ministarstvo, ali je ovo odobrilo odluku rečenog vijeća. On pako, ne budi lijen, prizvao se na upravno sudište, koje mu je konačno priznalo kvinkvenij od dana nastupa službe t. j. od 16. rujna.

Koga tišti, znade što mu je raditi.

Treća rješidba.

Na jednoglasno usvojeni predlog kotarske učiteljske konferencije, držane u Kopru dne 7. i 8. listopada 1904., da se obeskrijepi članak II. naredbe c. kr. pokrajinskog vijeća od 1. prosinca 1902., glede nadzora školske mladeži u nedjeljama i blagdanima kod sv. mise, odgovorilo je ovo, da taj predlog ne može usvojiti. Dozvoljava pako učiteljima, da podnesu molbu glede riješenja ove dužnosti, navedu li sve oteškujuće okolnosti, koje ih priječe u vršenju ove dužnosti.

Učiteljišta u Austriji.

U tekućoj školskoj godini imade u Austriji 48 muških učiteljišta, koja polazi 8668 pitomaca, prama 8251 prošle godine. U zadnjem tečaju je 1878 pitomaca. Ženskih učiteljišta je 19 a pohađa ih 3228 pitomkinja, prama 3176 prošle godine. U četvrtom tečaju ima 900 kandidatinja.

Školski liječnici.

U Brnu i Jičinu imadu već dvije godine školske liječnike, koji redovito pregledavaju školsku mladež. Jer su se ta dva mjesta povoljno izrazila o uspjehu, počeli ih naslijedovati: Gradac, Karlove Vari i Korneuburg.

U Bugarskoj pako, početkom ove školske godine, nastavljeni su na svim srednjim školama posebni liječnici, koji imadu zadaćom, da predavaju po školama o higijeni i da pregledavaju đake po dva puta na tjedan, imadu li kakvu priljepčivu bolest. Osobitu pažnju imadu posvetiti svakom pojavu sušice. Razumije se, da bi nešto slična valjalo i kod nas uvesti.

Gospođa učiteljica.

Dolnjo-austrijsko školsko vijeće odredilo je, da učiteljice ide naslov »gospođa«, bile one udate ili ne. I u Dolnjoj Austriji zabranjena je udaja učiteljicama, pa ih je država valjda htjela utješiti naslovom. Tu je odredbu potaknula žestoka borba, što se je razvila u njemačkim ženskim listovima pod naslovom »Fräulein oder Frau«, a vodila se radi toga, što se naslov »gospođa« smatra većim i časnijim i što gospođi ide u društvu prvenstvo pred gospođicom, ma bila ova po sebi i vrijednijom od one. Isticalo se napokon, da su uz naslov »gospođa« pripojena veća prava i više slobode, tako, da gospođa, koja je doista više ovisna i manje samostalna od gospođice, koja je možda po svome zvanju i radu samostalna i neovisna, uživa u svijetu mnoge povlastice, koje se neudatoj uskraćuju.

A kako sude o tomu naše kolegice?

Potvrđen zakon.

Kralj je potvrdio zakon, kojim se povisuju plaće učiteljima u Goričkoj i Dalmaciji. Naša braća nakon teške borbe, ipak do nečega dospješe, pa im srdačno čestitamo!

Savez njemačkih učitelja.

Savez taj broji 110.325 članova. Tu treba da brojiš, pa da ti pamet stane. Na glas tolikih ljudi valja imati obzira, s tolikim glavama treba računati. A kad će kod nas sinuti ta blažena sloga? Istina, tolik broj se valjda nebi kod nas iskupio, ali kad bi bili na okupu svi, pa svi onako složno dignuli glas — daleko bi se čulo. Da vas vidimo, ljudi božji!

Osobne vijesti.

† Ante Karabaić.

Dne 22. prošlog siječnja, umro je u Trstu svećenik Ante Karabaić, koji je bio uz Ujčića, Dobrilu i Baštiane, jedan od prvih probuditelja narodne svjesti u našoj pokrajini. Kad se je god. 1868. porodila misao o izdavanju »Naše Sloge«, bio joj je on prvim urednikom. S njime polazi u grob potonji borioc stare naše dobi, kome neka ostane trajni spomen u srcima našeg naroda. Slava mu i vječni pokoj!

Imenovanja.

Pravi učitelji na hrv. gimnaziji u Pazinu: Vladimir Nazor i Josip Roža, imenovani su stalnima, te im je podijeljen naslov profesora.

Stalnim ravn. učiteljem (II. r.) u Supetru u šumi imenovan je Petar Bolonić. U

NAUČNA BIBLIOTEKA
PULA

istom svojstvu ide Josip Mónas u Gologoricu (III. r.) i Josip Radoslović u Ilovik (III. r.). Katica Kraic imenovana je stalnom podučiteljicom u Buzetu a Marija Širola privremenom za Kastav.

Premještenja.

Ravn. učitelj Aćim Tončić premješten je na vlastitu molbu iz Lanišća u Klanu a isto tako Jelisava Šepić iz Kastva u Rukavac. Mate Lovrić premješten je kao privr. podučitelj sa ženske na mušku školu u Kastvu.

Književnost i umjetnost.

Učiteljska koračnica.

Krasnu današnju naslovnu pjesmu dadosmo uglazbiti našem glazbeniku-zemljaku za muški i mješoviti zbor. Više u slijedećem broju.

O renesansi naše veziljačke umjetnosti.

Narodna nošnja. Naši narodni vezovi i tkanja sa narodno-ekonomskog stajališta. Napisala Jelica Belović-Bernadzikowska a dobiva se kod »Tršćanskog Lloyda« uz cijenu od 50 para.

Ova knjižica čestite naše suradnice, dobro će doći našim čitateljicama, koje se bave ručnim radom, pa ju stoga i toplo preporučamo.

„Ljubav na prevaru" i „Beg Mirko".

Ove dvije lijepe beletrističke radnje poznatog našeg književnika Antuna Tentora izašle su nedavno, te ih što ljepše preporučujemo. Dobivaju se u knjižari Schrinner (C. Mahler) u Puli.

Almanak hrv. omladini.

Ovaj »Almanak« uredio je Stjepan Širola u kojem imade 64 pjesama i pripovijesti od ponajboljih hrvatskih drugova. Taj je »Almanak« osobito prikladan za učeničke školske knjižnice i školske nagrade, pa mi ovo učiteljsko djelo našim sudruzima toplo preporučujemo. — Opsizati će oko 15 tiskovnih araka a izdaje ga svojom naklađom knjižara i tiskara Lj. Szeklera u Osijeku.

Školska glasila.

Našim sudruzima preporučujemo slijedeća glasila:

»Škola« — list za učiteljstvo i prijatelje škole. Izlazi jedan put na mjesec u Zagrebu uz cijenu od 4 K godišnje. Urednik je listu Stjepan Širola.

»Preporod« — pedagoška smotra za roditelje, učitelje i sve prijatelje mladeži. Izlazi u Zagrebu pod uredništvom Vjekoslava Košćevića jednom mjesečno. Cijena mu je 4 K na godinu.

»Učiteljski Glas« — glasilo Saveza dalmatinskih učitelja. Urednik mu je Dinko Sirovica a pretplata šalje se D. Domiću učitelju u Spljet. List izlazi u Šibeniku.

Prinosi i milodari.

Za podružnicu u Puli sabrano u »hajdučkim dvorima« K 8. Darovaše gg.: Josip pop Velikanje K 2, Martin Velikanje K 1, Ante Rajčić K 2, Terezija Vončina K 1 i Josip Svjetličić K 2.

Za podružnicu mušku u Pazinu sakupio Josip Svjetličić u malenom krugu svjesnih seljaka u Svetvičentu K 4·20.

Za Družbu u Opatiji sakupila Zora Bobinac na sastanku za analfabete u Livadama K 15.

Živili sabirači i darovatelji:

Od uredništva.

G. J. M. Dobrinj. Uz svu dobru volju, nemogosmo uvrstiti u ovaj broj. Dolazi u slijedećem, pa Vam se i za unaprijed preporučujemo. Zdravo!

G. J. B. B. Sarajevo. Kako vidite, gospodjica je uručila u prave ruke. Bit će nam milo, da nas i u buduće počastite Vašim vrsnim perom. Živila!

G. S. Š. Zagreb. Primismo Vašu pošiljku. U ovaj par ne mogosmo uporabiti, al će naskoro na red stići. Hvala! Više pismeno. Kolegijalni Vam pozdrav.

G. R. b. M. Žepče, Bosna. Blagodarimo na pošiljci! Malo zadocniste, osobito sa »U. P.«, što ne mogosmo uvrstiti, jer je glavni dio lista bio jur složen. Poslužismo vas u narednom broju, te Vam se skorimice pismeno najavljamo. Selam Vama i Bosni ponosnoj!

Vlasnik i izdavatelj: Učiteljsko društvo „Narodna Prosvjeta". — Odgovorni up. E. Jelušić.
Tisak Laginja i dr., prije J. Krmpotić i dr. — Pula, ulica Giulia br. 1.

Namirili pretplatu za cijelu godinu.

A. Kalac, Buzet K 20, — F. Baf, Tinjan, K 10. — Dr. I. Zuccon, Pula, K 8. — Redovito pretplatiše: Dr. M. Laginja, — Dr. E. Perčić, J. Stihović, — K. Kokolj, — A. Turak, — M. Majer, — R. Benigar, — I. Soštarko, — B. Pikot, — L. Križ, — Kavana Rauch, svi iz Pule. — F. Matejčić, — P. Flego i Il Piccolo, iz Trsta. — F. Franković, — F. Pančur, — J. Jakac, — H. Dominco i M. Zlatić, iz Kopra. — I. Načinović i L. Žic, Kršan. — A. Žmak, Medulin. — J. Bačić, Pazin. — F. Barbalić, Beram. — M. Wrischer, sv. Petar u šumi. — A. Dukić, Mošćenice. — N. Pajalić, Brseč. — A. Rajčić, Opatija. — Hrvatska Čitaonica, Kastav. — I. Milohnić, Cres. — I. Rabar, Osijek. — K. Pavelić, Sv. Marina. — M. Lešćan, Zdrenj. — E. Wakonigg, sv. Lucija. — I. Saršon, Čepić. — D. Přibil, Krk. — A. Štefanić, Kornić. — F. Stavělik, Karojba. — S. Jurdana, Sovinjak. — J. Svjetličić, Štokovci. — Kot. učiteljska knjižnica, Punat. — Š. K. Kozulić, — J. Kraljić, I. Sušić i K. Vuković, iz Malog Lošinja. — Dr. F. Ilešić, Ljubljana. — M. Trinajstić, Malinska. — J. Šepić, Rukavac. — A. Mladenić, Vodice. — J. Dminić, Vrbnik. — V. Šepić, — K. Rade i T. Golmajer, Buzet.

Pretplatiše za pô godine.

D. Hržić, Medulin. — G. Horvat i J. Grubešić, Pula. — Z. Bobinec, Vabriga. — Š. Červar, Ždrenj. — I. Gabrielić, Buzet. — J. Knavs, Topolovac. — M. Črnjeka i A. Fabijanić, Kaštelir. — J. Mahulja, Dobrinj. — B. Frančić, Pazin.

SVEUČILIŠNA KNJIŽNICA U PU
HISTRICA
Č-46-B

God. I. Pula, 1. ožujka 1906. Broj 3.

NARODNA PROSVJETA

Mjesečnik za školstvo, književnost i prosvjetu.

GLASILO ISTOIMENOG UČITELJSKOG DRUŠTVA.

Izlazi svakog prvog u mjesecu. — Godišnja cijena 4 K. Rukopisi se ne vraćaju.

Urednik Ernest Jelušić.

Sadržaj:

I. Baška nova. II. Tinjan. Spjevao Vladimir Nazor.

O ustrojstvu i preustrojstvu učiteljstva Istre. Piše Vicko Šepić. (Nastavak).

Tko je čovjek. Spjevao Rudolf barun Maldini.

Podučitelji i nadučitelji. Piše I. Mahulja.

Istarskom učiteljstvu. Spjevao Josip A. Kraljić.

Moje uspomene. Piše Josip. (Nastavak.)

Nova nastojanja o reformiranju risanja u pučkoj školi. Piše Ivan Barbalić. (Nastavak).

Nastojanja pri uredjenju školskog vrta. Piše Fran Trampuž.

Stari župnik. Piše Vice Orljak.

Zamolba vrlome hrvatskome pučkome učiteljstvu. Ivan Tomašić, rav. učit. Zagreb.

Vijesnik. — Lične vijesti. — Književnost i umjetnost. — Od uredništva.

Tisak Laginja i dr., prije J. Krmpotić i drug. — Pula, ulica Giulia br. 1.

GOD. I. PULA, 1. OŽUJKA 1906. BROJ 3.

NARODNA PROSVJETA

Mjesečnik za školstvo, književnost i prosvjetu.

GLASILO ISTOIMENOG UČITELJSKOG DRUŠTVA.

Izlazi svakog prvog u mjesecu. — Godišnja cijena 4 K. — Rukopisi se ne vraćaju.

Urednik ERNEST JELUŠIĆ.

I. Baška nova

Oj Baško, još te spomen iz prošlosti
Zanaša; slatko u srce te dira.
Sjećaš se velje slave i radosti,
Pogosti kadno kralja Zvonimira?

Šumore vala u luci malenoj,
Vesela, zvonka zvonjava zvonova,
Krjesova plame vrh bližnjih bregova,
Kliktanje kola na travi zelenoj! . . .

Oj Baško, nije sve nestalo, ako
Minulu sliku gledaju nam oči,
A spomen drevni sjaje v'jek jednako.

Ne daj nam prošlost zaboravit! — Grije
Duše nam; potok toplih zraka bije
S imena slavnog na staroj ti ploči.

II. Tinjan

Po limskoj dràgi vidio sam kako
Pramene magle na stabla i kuke
Sad naglim dahom, sad plaho, polako
Nestalan vjetar goni na buljuke.

Dà, magle! magle! U njim plam nam tinja
Dišemo teško; lutamo, a oči
Sve neman motri, te se s nama boči:
Avet se ona nama div pričinja.

Tinjane, svrni zorom, u proljeti
Ka Učki pogled, pa će gora — mati
Zrakama svojim magle protjerati.

I raspoznat ćeš varku od istine,
I osjetit ćeš žar tvoje krepčine.
Tinjane, moraš čeznut, moraš htjeti!

Vladimir Nazor

D 10/1984 Č-46-B

NAUČNA PULA BIBLIOTEKA

O ustrojstvu i preustrojstvu učiteljstva Istre. Vinko Šepić.

Nastavak.

Mi narodni učitelji imademo zlatnih želja, božanstvenih ideala, kojih postignuće iziskuje potpune i složne ljude i borioce. Hoćemo li po jedan srtati, revnovati i djelovati? Hoćemo li svak za sebe vojsku vojevati? Nijesmo djeca, pak znademo, da nam se valja okupiti pod jednom zastavom; inače pogibosmo i ne polučismo ništa trajna! Prije nego želimo nešto skupna poduzeti i nešto stalna postignuti, treba da slijedimo svi kô jedan barjak, na kojem su popisane sve naše težnje, program i svrha našeg zajedničkog djelovanja. Kano vojnici u skupnoj vojsci da slijedimo zastavu, na kojoj rane pričaju njenu povijest; kô bojovnici valja nam stupati za onima, koji će nas voditi po klancima do — pobjede. Pitam suzvanike i suzvanice svoje: jesmo li se okupili oko jedne zastave i da li mi svi radimo po jednom glasu bojne trublje? Odgovorite i recite: mi još ne vidimo skupne, cjelovite vojske učitelja i učiteljica narodnih, ne vidimo na čelu zastave stališke, nepoznamo i ne mamo vođe čitave naše učiteljske vojske, ne čitamo dapače na zastavi svojoj ni ono malo, što i kamo hoćemo — ne poznamo skupnog programa, ne znamo za stazice, kuda nam valja skupno naprijed. Mi se još nijesmo okupili u jedno jedinstveno tijelo, a najpreča bit će zadaća našeg glasila, da očisti puteve i pripravi duhove za skupni učiteljski organizam. Pomogao mu dobri Bog i učiteljska svijest! —

Naša sadanja tri učiteljska društva naliče odjelima vojnika, koji se tek vježbaju u oružju, ali da bi rat ratovali disciplinirano i uspješno, o tome nema govora. Dogodit se nasuprot može, da noć tmine utuče, uništi jedno po jedno. Mi smo rastrojena braća i tri puta lasno prelomiva. Mi nijesmo novaci, mi svi uz mali napor naličit ćemo časničkom zboru jedne čete, al još ne stvorismo učiteljske. Naličimo i danas vojsci bez časnika i bez zastave; časnici smo i vojnici, a da još ne stvorismo dobro organiziranog tijela. Mi, koji se dičimo naprednim duhom, nijesmo još stvorili djelo napretka, a to je udruženje svîju učitelja i učiteljica Istre, koje vežu skupni interesi. Naši su zadaci zamašni, dužnosti ogromne, a i naše pravice napram njima morale bi biti u suglasju, al ih ne ćemo izvojštiti bez uzajamnog rada i bez složne i velike naše udruge.

Osvjestimo se dakle, podajmo si desnice koliko nas broji čitava Istra, sa kopna i otoka, pa da se zavjerimo raditi jedinstveno za čast svoju za boljak narodni i u hat prosvjetni. Udružimo se mi svi dobro misleći u jedno jedinčato organizirano tijelo i dobre poslijedice neće uzmanjkati. Zadnja je doba tomu, svako zadocnjenje štetovat će nama i narodu. Mogli bi nas novi

događaji i nove potrebe još većma raskrojiti, raspršiti, mlade svjetske težnje mogle bi nas osamiti ili progutati. Nas narodne pionire nesmije zateći nepripravne ni koji sudbonosni čin. Naša uzorna organizacija mnogu će navalu moći odbiti i upozoriti nas na sve, što bi nas moglo priječiti u svojem radu.

Samoobrana već sama nalaže nama, skupiti sve naše sile u jedno. Mačka se nakostriješi pred svojim protivnikom samo za to, da se pokaže većom i snažnijom. Veličina, broj, svakomu imponuje i utjeriva strah i oprez i u jačeg dušmanina. Bez organizacije nema uspješna rada i pobjede. Organizacija sastoji u podvrgavanju sama sebe skupno ustanovljenim pravilima radeć po istom planu. Ona zahtjeva od svakoga člana rad, red i posluh. Cilj organizacije mora biti poznat svakomu članu, mora dakle biti svijestan društvene svrhe. Dok nas sve ne prošine ovaj duh uzajamnosti i skupnosti, dotle učiteljski naš rad biti će maljušan, a uspjeh presitan. Novi časovi zahtjevaju od nas svakoga zasebice i u skupnosti opsežan rad okrunjen sjajnim uspjehom. Po radu i uspjehu bit ćemo suđeni; po uspješnu radu steći ćemo priznanje, poštovanje, upliv, te dolično mjesto u svjetskom društvu. Buduć mi nastavnici najmanje možemo utjecati na javnost bez doličnog poštovanja osobnoga i staleškoga, moramo sve sile napeti, da stečemo auktoritet u školi i izvan nje. Bez njeg ništa dobra ne uradismo za sebe i za prosvjetu; bez ugleda sirote smo zapuštene i okresan hrast u gori. S auktoritetom su spojene neke nužne vlastitosti, koje se mijenjaju u raznim narodima i zemljama; opet svaki pojedinac jednako o tome misli. Ali ipak svi svagđe isključuju iz auktoriteta neznanje, natražnjačtvo, nepoštenje i nemoć. Moderni čovjek rado se klanja moći, a s ovom usko je spojeno znanje i imućstvo. Radi moći, dotično ugleda, udružuju se staleži u opće ljudi istih težnja u društva, da tako brojno pokažu i zasvjedočuju svoju moć. Društva su tu za to, da svakomu pojedinomu svomu članu pripomognu do ugleda, da ga štite, podupiru, te tako neposredno uplivaju na svakoga, da daje dužnu počast članu i društvu. Dobar glas društva prelazi na njegove članove. Njega dakle zakriljuje i štiti zakonito društvo, on to dobro znade, pa bogme ne preda pred nikojim. Za to nije naravnijega, do li društva i udruge. Društvo stvara samo nužda. Ne možeš li sam uspjeti, a ti si potraži pomagača jednoga, drugoga, stotoga i ti moraš nadvladati, ako su ti dašto zahtjevi ćudoredni i zakoniti. Društvo pijanica, tatova i privrednika ne može opstojati; mi učitelji nasuprot udružit ćemo se pod barjakom naobrazbe, uljudbe, napretka i samoobrane. Naše društvo ne može biti ćudorednije i plemenitije; moralne naše društvene ideje nadvladat će vremenom samo redovitim putem. Al mi pružimo ruku pomoćnicu pravdi i naravi do pobjede istine, dobrote i ljepote.

Udružimo se u to ime svi hrvatski istarski nastavnici, kojima u programu stoji boljak narodni i staleška čast: udružimo se, jer neudruženi bit ćemo i nesložni, razrožni, nedosljedni a prema tome i nejaki. Nesložno učiteljstvo neke zemlje, golema je njojzi pogibija, a sebi sramota.

Učiteljstvo je prvo pozvano da prednjači primjerom ljubavi i sloge; učiteljstvo mora praktično pokazati narodu moć udružbe, moć složnih sila, moć društva.

Nastavak slijedi.

Tko je čovjek?

Tko je čovjek? Da li onaj,
Koj' se za se bori
I u patnjam, b'jedi, tuzi
Mnogo razna tvori?
Ili onaj, koji samo
Zgrće novac b'jeli,
Pa u lasti i u slasti
Vodi život c'jeli?

Tko je čovjek? Da li onaj
Što gospostvom slovi,
Ili onaj, koj' se vas dan
Samo resi, novi?
Da li onaj, koj' u zlatu
Ili časti pliva,
Ili onaj danju, noću
Koj' o sreći sniva?

Tko je čovjek? Da li onaj
Što se krinkom služi,
Da uništi svoga bližnjeg
Korist sebi pruži?
Ili onaj, koj' s poštenjem
Jede krušac b'jeli,
Ili onaj, koj' tumara
Po vas danak c'jeli?

Tko je čovjek? Da li onaj
Koj' po migu tvori
Ili onaj, koji svakom
Otvoreno zbori?
Da li onaj, koj' no kuka
Na sve strane moli,
Ili onaj, koj' se koči
Ma ga stisle boli?

Tko je čovjek? Onaj brate,
Koj' po vas dan radi,
I od toga rada jošte
Drugom život sladi. —
To je čovjek, to je genij
Takvih zemlja treba,
A ne onih, koji će ju
Za kus prodat hljeba! —

Rudolf barun Maldini.

Podučitelji i nadučitelji.

Mene ta dva naslova, koje sam oba uživao, tako u oči bodu, da sam nakan o tome dvije u kratko progovoriti.

Naslov podučitelja za me je nešto posprdnoga, da ne rečem sramotnoga. Ne odvisi to od osobe tobož još mlade ili manje sposobne, već od mjesta, na kojem dotična osoba služi, pak bila ta još sposobnija, još starija. Nekomu se ne pruža prilika, ili je slabe sreće da dostigne učiteljsko mjesto; drugi radi jednog ili drugog razloga, neće da drugo mjesto moli i eto ti vječnog podučitelja. Ako je u društvu netko pretstavljen kao podučitelj, već to čini bolan utisak na prisutne, koji misle: eto sirotana, kako ga nisko smjestiše, pa možda nije ni zaslužio bolje! A ipak se nađe nadučitelja, koji će u društvu, bez najmanje grižnje savjesti, siromaška pretstaviti sa: »moj podučitelj«. U Hrvatskoj su taj naslov i sa svim pravom ukinuli, te ga zamijenili sa namjesnim ili privremenim učiteljem, al uvijek učitelj, a ne »pod«.

Kao što je podučitelj posprdan ili ponižujući naslov, tako mislim da je nadučitelj preohol, da ne rečem preuzetan naslov. Mnogi će, koji do tih naslova mnogo drži, radi ovoga na me graknuti, ali ja se postavljam na demokratičko stanovište, a svaki pučki učitelj, već po samom nazivu »pučki«, mora biti demokrata, te otvoreno kažem, da ako itko, to učitelj, koji mora odgajati karaktere, mora izbjegavati naslove, koji napokon do ničesa ne vode, ako ne do smješnosti. Čovjeka imadu rijesiti krijeposti, a ne naslovi. Pak i taj naslov ne odvisi od osobe, već od mjesta, koga dotična osoba pokriva. Poznam učitelja, koga, jedva svršiv učiteljište, zapala sreća, da je bio namješten na dvorazrednoj školi kao nadučitelj. Kakav je to nesmisao, na dvorazrednim školama razdijeljenim po spolu, jedan je nadučitelj a drugi podučitelj, dočim ni jedan učitelj. Onaj, koji upravlja sa školom, neka bude upravljajućim i ravnajućim učiteljem, kako je to i u Hrvatskoj uvedeno, al ne nadučiteljem. Kao što kod pretstavljanja čini u društvu naslov podučitelja bolan utisak, tako nasuprot naslov nadučitelja čini smiješan utisak.

Ja bi stoga bio za to, da se koli jedno, toli drugo ukine. Molio bi moga prijatelja Jovišu, kao čovjeka od paragrafa, koji je već tolike moje lijepe ideje u paragrafe skalupio, da se i ovoga posla prihvati, te da za buduće saborsko zasjedanje pripravi odgovarajuću zakonsku osnovu. Nek se tješi time, da ako dosadanje njegove zakonske osnove o našim plaćama i mirovinama nisu uspjele, odnosno niti nijesu došle na raspravu, da će ova možda proći, kad se samo ne dira u plaće, a za ukinuće naslova, što ništa ne košta, gospoda će možda glasovati.

I. Mahulja.

Istarskom učiteljstvu.

Zdrav sokole istarskijeh visa,
Lomnih krši, maglovitih dola,
U osami iskro zapretana,
Harnog v'jeka, sirotinjo gola!

Zdravo braćo prezrena i b'jedna,
Zubljo plamna mojeg tužnog roda,
Luč prosvjete, na koj' vatru pali,
K meti hrleć, žudjena sloboda.

Zdravo jeko uzdaha i bola,
Sinci patnje, očaja i tuge,
Sveštenici uzdanice naše,
Harnog v'jeka robovi i sluge.

Mučenici zdravo! — evo danak
U pohode rumen-zora šilje,
Vašem radu veseli se Pravda,
Nebeska ga ruka blagosivlje!

Josip. A. Kraljić.

Moje uspomene. Piše Josip.

Nastavak.

Drugoga mi se dne napuni škola sa djecom obojega spola. Gledali me nekako sa strahom, a ja njih licem presretna čovjeka, koji je nakon teških muka dospio do svoga cilja. Poredah vojsku, i korakom đenerala kakvog, stupajući ponosito po strani povorke, povedem djecu u crkvu. Iza sv. mise povedoh ih u školu. Ovdje ih zadržim od prilike jedan sat, da ih podučim kako se imaju ponašati, da ih potaknem na marljivi polazak škole i slično.

Škola začela redovito. Djece se upisalo lijepi broj, no ipak ih manjkaše do dvadesetak. Propitkivah stariju djecu za nje, a i sam zađoh iza škole danas u jedno, drugi dan u drugo selo, da doznam zašto se nijesu došli upisati. Nekoje dijete bilo slabahno, drugo nije imalo odijela, ali najviše roditelja reklo mi, da im djeca ne će biti ni popi ni fratri.

— Šta će našoj djeci škola, pa osobito djevojčicama! Preslicu, preslicu nek uzmu u ruku, a ne knjige!

— Recite mi, majko, biste li rada znala iz knjige Boga moliti?

— Bih, odgovori.

— E pa zašto branite vašoj kćerci, da se ne nauči? A kad vam bude ovaj sinčić dorasao do vojnika, tko će mu liste pisati? Ne bi li dobro bilo, da mu ih sestrica piše, da mu ona javi u pismu, kako ga vi lijepo i srdačno pozdravljate i molite, da se čuva zla društva, da se majci svojoj zdravo vrati, e?

Obliše ju suze, a kćerčica se k majci stiskaše. Obećaše da će ju poslati.

U drugom selu otrese se na me momak, jer će on ovce čuvati, ako mu sestra pođe u školu.

Za ovcama nek se potuca tvoja sestra i nek ne čuje ništa o svijetu, Bogu, čistoći, nek glupa bude, nek raste kô divlji šipak u šikari, brate, hoćeš li takvu sestru da imaš. Smiluj joj se, budi joj brat. Učit ću ju, kako te ima ljubiti. Za nedjelju imat češ čistu, poglađenu košulju i karanfil za klobukom. učit ću ju, da bude čista, opletena, krotka i mila, pa ćeš se s njom ponositi. Kad tebi dođe vrijeme, da odabereš vjerenicu srca svoga, hoćeš li majci dovesti lajavičinu kakvu, zamazanku, glupu, koja ne zna, što je lijepo, a što nije, što je zlo, a što je dobro? Ne, ti ćeš tražiti djevojku, koja je u školi bila, koja se je u školi oplemenila, da ti bude vjernom ljubom.

Tvrdokorne pobilježih, da ih prijavim školskim oblastima, nek ih po zakonu kazne. Čovjeka, koji ne će nego u jamu, odagnat mogu i kamenom: neka ga boli, samo da se spasi.

* * *

Siromašnijim učenicima posudih knjige. Drugoga mi dana dođe seoski starješina ravno u školu sa šeširom na glavi, a da nije ni pokucao prije.

— Vi ne smijete djeci darivati hrvatskih knjiga! reče mi srdito.

Otjerao bih ga bio, tako mi uzavrije srce, ali pogled na dječicu umiri me. Razum mi kaza odmah, da ne grdim muža pred njima. Pođoh k njemu mirnim korakom, uzmem mu šešir sa glave i metnuv mu ga pod pazuhe, pokažem mu rukom na raspelo i sliku kraljevu i šapnem mu:

— Ako ne ćete da se preda mnom otkrijete, onda trebate da to učinite pred ovim znakovima. Škola je sveto mjesto. — Bio je zbunjen. Povučem ga pred školsku sobicu i rečem mu: — Da mi nijeste u vrijeme obuke dolazili u školu! Glede knjiga, to je moja stvar.

Oparilo ga i pustio me petnajst dana u miru; srećasmo se često, ali me ne bi ni pogledao. No ipak mi dvojica donesoše knjige natrag i priznaše mi, da moraju, jer da ih u gradu straše.

Škola mi lijepo napredovala. Djeca tvrđe glave osobito mi se smilila; zadržavao bi ih preko školskog vremena i podučavao ih posebice. Za mjesec dana osuših ko trijeska. Često nijesam mogao ni objedovati, a mislio sam, da mi toga ni ne treba. Kad god bi se čisto naljutio, što čovjek mora toliko vremena da gubi radi jela.

Jedne mi nedjelje dođu »službeno« svi seoske starješine sa županom na čelu. Stadoh za stô, da čekam, što će. Napokon će župan: — Dođosmo da se potužimo na vas, što hrvatske knjige dijelite među djecu.

— Ali ljudi božji, kakva je ova vaša škola?

— Talijanska, rekoše mi.

— Evo, odmah ću vam kazati. Izvadim odluku č. k. škol. oblasti — bila je napisana talijanskim jezikom — pak im ju pročitam. Ne razumješe je nego dvojica, trojica, stoga im je prevedem na hrvatski jezik.

— Eto, čuste kakva je vaša škola, moraju dakle i knjige biti hrvatske. Približi mi se bogati naduti »mudrijan«, pa će mi, drsko me gledajući:

— Otkle to pismo?

— Od c. k. pokrajinskog školskog vijeća. Eto vidite i potpis i pečat.

— Ja na to pismo p . . . ., reče mi; škola je naša i mi smo ovđe gospodari.

Ne dopustih mu, da dalje govori. Izvadim pero i zapitam svakoga za ime. Na pitanje, da li su čuli, što je ovaj drznik kazao, potvrdiše da jesu.

— Dobro! Hajte u miru božjem, a vi — rekoh onomu drzniku — odgovarat ćete sudu za uvrijedu. Ja sam ovdje učitelj, a ne vi. — Jedan za drugim zapustiše školsku sobu, samo krivac ostane, pa me poče zaklinjati, da ga ne tužim. Pokažem mu vrata mučke, a kad je izašao, spopah se za srce i mučno mi je bilo.

Nastavit će se.

Nova nastojanja o reformiranju risanja u pučkoj školi. Fran Barbalić.

Nastavak.

Vidimo dakle, da je ovo novo risanje za pučke škole mnogo bolje, nego li samo govorenje o stvari. Možda nije? Ajde da vidimo.

Dok s djecom o stvari govorite, nijeste uvjereni, da vas sva mišlju slijede. A koliko ih je bilo, za koje ste mislili da vas slušaju, a gradili su oni bogzna kakve kule po zraku, bili su mišlju gdjegod vani kod igre. Rišuć pako neku stvar, bolje će paziti, jer sami rade i proizvađaju. Vježbati pažnju radom znači, pridobiti si neiscrpiv izvor znanja. Bude li djete risalo predmete uzbudit će se u njemu interes, a slike dotične ostat će mu uvijek pred očima. Rišuć djeca predmete, naučit će se iste svestrano promatrati, dotaknut će se ih, razdijelit će ih, sastaviti opet; ne bude li znala, mislit će, prosuđivati, a i druge će pitati. Budemo li mi učitelji nešto narisali, a s nama i učenici, ne će nam trebati toliko govoriti, te će djeca mnogo stvari naučiti, što no bi se reklo: šuteći. Govorite pô ure, ne će vas djeca razumjeti; narišite, pak

ste namah mnogo postigli, što riječju ne biste bili. Pestalozzi u svojoj knjizi: »Kako Gertruda uči svoju djecu« kaže: »Ona je risala na tabli i znala je pogoditi tajne dječije duše kredom u ruci!« Djeca te slike shvaćaju, promatraju, sude, ćute i govorom izrazuju svoje misli: To je plod opažanja. Kušajte bez riječi djeci reći, narišite na tablu bilo što, djeca će gledati, pa će se natjecati tko da vam prije kaže, što ste narisali. Narišite ruku, djeca bit će vesela, što mogu reći: narisali ste ruku, a vama eto tvarine, da započnete zornu obuku o ruci.

Risanje nema samo te svrhe, da zabavlja oko i ruku, nego ima uživati kod toga čovječja duša. Ono mora uzbuditi u djeci ljubav za svim onim što je lijepo, uredno i čisto. Ono ima uzdizati i oplemenjivati dušu i pobuđivati estetična čuvstva. Nemojmo djeci zabranjivati, da ona sama štogod rišu, već ih na to nukajmo. Danas zbilja ne možemo govoriti o samoradinosti djeteta kod risanja, jer djeca samo kopiraju iz table po stigmama stanovite likove, a kopiranjem niti se razvija njihova inteligencija, niti njihova inventivna moć. Risanje je vrlo važan predmet s formalnog gledišta; ono je i podloga svim industrijalnim zanatima.

Njemac Rösler preporučuje, da se rišu u pučkoj školi predmeti iz 1. kuhinje, 2. sobe, 3. škole, 4. tjelovježbaonice, 5. kuće, zatim 6. životinje i ljudi i 7. slike iz naravi. Pričinjat će se ovo komugod preteško. Nije nit najmanje. I posve malena djeca nagnuta su risanju. Tekar što počnu koracati, viđet ćete ih, gdje kakvim prutićem po tlu čine različne slike; ako im u ruku stigne ugljen ili vapno, odmah će se dati na posao da rišu. Škola mora ovu sposobnost dječiju dobro uporabiti. Risati se mora već u I. školskoj godini čim više: stvari svakdanje, životinje, biline, kuće, gnijezdo, konja, kravu, — sve to upliviše, reko bi krade i pridobiva dječiju dušu. Uzgajati se tu može memoriju, maštu, inteligencu, volju. Iz slika mogu se stvarati lijepe pripovijesti; djeca se tada uče misliti, dobro govoriti, što znači — dobro pisati. Djeca se moraju vježbati risati na tabli. Risanje je duša poduke, jer nuka na pazljivost sve učenike i uzbuđuje u njima samo radinost, te vodi djecu do točnosti i estetičnosti. Dobro risanje na tabli je umjetnost zorne obuke u modernim školama. Najjednostavnija stvar, što ju dijete samo nariše, ima više vrijednosti, nego li najkompliciranija i najbolje izvedena, koju učitelj izradi, a da kod toga dijete ne sudjeluje niti malo. — Znameniti prirodoslovac Farady, rekao je o samomu sebi ovo: »Najjednostavniji eksperimenat nijesam mogao razumjeti, ako ga nijesam znao i sam izvesti; najjednostavniji pokus koji sami izvedemo, više nam godi, nego li najljepši, što mogosmo gdje vidjeti!« Ako je to vrijedilo za jednog Faradyja, mora vrijediti kud i kamo više za našu djecu.

Doba je, da se i risanje prime promatrati i sa drugog gledišta, da se ne događa s njime kao sa starim željezom, koje se baca iz kuta u kut, da tobož ustupi mjesta drugim, valjanim predmetima. Nekoji, ne viđevši nikakva uspjeha u risanju, htjedoše ćak, da ga izbace iz pučke škole. To bi isto bilo, kao da nogu režeš, jer ti je postol tijesan, mjesto da cipelu dadeš popraviti. Budući je današnje risanje slično neshodnome postolu, mora da ga promijenimo, da bude prema zahtjevima pedagogije ili bolje, da bude korisnije i shvatljivije učenicima. Risat ćemo okolicu učenika, a ne smijemo ispustiti s vida ni jednog predmeta, koji gojenac svaki dan vidi ili možda ćak i rabi. Moderna škola želi biti praktična. Od novog risanja nemojmo namah očekivati bogzna što. Znajmo ipak, da stablo ne će ponarasti tako brzo do neba — a dobra stvar uspijeva polagano. Često se ne postigne sve ono, što se misli, al nešto se postignuti mora. Putem se čovjek na zaprijeke susreta, ali se toga ne smije plašiti.

Nastavak slijedi.

Nastojanja pri uredjenju školskog vrta. Fran Trampuž.

Nastaje doba, u kojoj imadu da započnu priprave i radnje u školskom vrtu. Nu mi se time nećemo pozabaviti, no progovoriti o tome, na što sve nam treba paziti, kada se uređuje novi školski vrt.

Ponajprije moramo nastojati, da se školski vrt podigne *uz samu školsku zgradu ili bar u neposrednoj blizini iste*, da je *opskrbljen slatkom vodom*, da je njegov *položaj topao a zemlja plodna te dovoljno duboka* i konačno, da imade *primjerenu veličinu*, t. j. da ne bude niti *pre malen* a niti *pre velik*.

Školski vrt mora biti uz školsku zgradu ili barem u blizini iste, jer je samo tada učitelju-vrtlaru uvijek pri ruci a školskoj djeci pred očima. A pošto se škola nalazi obično na vidljivijem položaju, to je vrt pristupniji i onima, koji baš sa školom nemaju posla t. j. odraslim seljacima.

Veoma je važno, da je učitelju školski vrt uvijek pod okom. Običava se reći, da su gospodareva stupala svakome vrtu a tako i školskom — gnoj. Time nije možda rečeno, da bi se školski vrt imao gaziti nogama, nego je to samo opomena školskom vrtlaru, da dolazi u nj čim češće, te ga svaki put potanko pregleda i posmatra je li sve u redu.

Samo kad se nalazi školski vrt sasma blizu školske zgrade, u kojoj se obično nalazi i učiteljev stan, moći će ovaj cijelo svoje prosto vrijeme pa i najkraće, posvetiti svome vrtu. Lahko mu je onda uređivati, nadzirati odnosno sam obavljati nužne radnje, jednom riječju držati ga u redu, kako to dolikuje školskom vrtu. Ne mnijem time reći, da se i odaljeni vrtovi ne dadu držati u redu, ali onda tu treba dvostruke marljivosti a i znatne muke. Vrt mu je tada samo na teret, te mu zadaje mnogo više skrbi. A školski vrt ne bi smio biti samo za to, da se već i onako drugim poslom opterećeni učitelj š njime mori, nego da u njem uživa i da mu služi za odmor. Od ono malo školskih vrtova, koji se u Istri nalaze, mnogi baš imadu tu veliku pogriješku, da su odviše odaljeni od školske zgrade odnosno od učiteljevog stana, a to je i glavnim uzrokom, da ti obično slabo uspijevaju.

Priznajem, da nije uvijek moguće tik uz školsku zgradu naći prikladno zemljište za školski vrt, jer treba, kako ćemo kasnije čuti, pri izboru tla za vrt obzir uzeti i na druge okolovštine. Više puta, a to vrijedi osobito za starije škole, nemaš u blizini iste u opće nikakvog zemljišta. U tome slučaju prinuždeni smo vrt urediti podalje od škole, kad smo već na to primorani. Ovo neka dobro drže na pameti mjesna školska vijeća i općinska zastupstva, koja obično imadu glavnu riječ pri izboru zemljišta, te neka se odviše ne škrtari kad se ima nabaviti novo.

Školski vrt mora biti opskrbljen vodom. Ovo se odnosi osobito na našu pokrajinu Istru, koja je toliko suši izložena. Toga će se dobro sjećati oni, koji su vrtlarili god. 1904., kadno je čitavog proljeća i jeseni pritisla bila suša, pa će odmah shvatiti, što ja time mislim, kad preporučujem vodu uz vrt. A i u godinama, koje nisu toli suhe, treba nam u školskom vrtu manje ili više vode. Tako nam primjerice valja kod sijanja i presađivanja povrća i cvijeća uvijek zalijevati.

Nema li dakle u neposrednoj blizini školskog vrta vode (potok, zdenac, lokva i t. d.), mora se u istom iskopati bunar, te u njega svesti vodu sa obližnjeg krova, puta ili iz samog vrta. No u malenom vrtu taj bi bunar razmjerno previše zapadao, valja stoga pronaći jeftiniji način, kojim bi se došlo do vode. Tu bi nas dobro poslužila stara bačva od tvrdoga drveta, koja je već otslužila svoju u bolje svrhe. Ovu se zakopa u jednom kutu vrta, te nam tako služi, dok joj se zubi ne pokvare.

Nastavit će se

Stari župnik. Vice Orljak.

Namjestiše me učiteljem u istarskom gradiću. Bijah mlad kô kaplja. Građani još prije mog dolaska saznaše za moje porijetlo. Primiše me ledeno, našto slijediše progonstva. Stojah osamljen sasma u gradiću. Smjestih se u krčmici. Išlo mi teško. Plaćicu do zadnjeg novčića potroših u najnužnije: čuvah se jedino duga. Bilo svakojako. Momu istrošenu šeširu prigovori mi ćak na polak prijateljski građanin. Moja šaljiva dosjetka stvar poravnala. Premjestih se u privatnu kuću, samo da skrčim svoje izdatke za hranu. Dobra gospodarica mi kuhaše, što joj donesoh i kupih. Za moj društveni i materijalni položaj sazna sat hoda odaljeni župnik starina. Jednog popodneva stane magarče pred mojim stanom. Dečko me pozva veleći: »to vam je poslao gospodin plovan«. Razkolačih oči na pune dvanjke. Razmotasmo ih. Imam šta vidjeti! U njima bilo svega blagoslova: slanine, osušene svinjetine, repe, koruna, pasulja, komad skopčevine i drugih malenkosti. Saletiše me misli. Prenuh se »filozofiranja« i primih sa zahvalnošću poslane mi darove. Sila kola lomi. Narednog četvrtka pođem do starca župnika, da mu zahvalim na dobroti. On me zavolje i bijasmo otsele dobri prijatalji. Moradoh do njega u slobodne dane.

Zabavljasmo se kô da nas ista majka porodila, veselismo se i pjevasmo kô da nas ista mlada krvca grije. Sva pregaranja i napadaje jednog ćedna zatomih pod gostoljubivim krovom moga prijatelja. Toplih se na njegovu žaru rodoljublja, a njegova odvažnost i uvijek bodar i veseo duh, čuvao me klonulosti i apatije. Držao me u ravnovjesju, a on ćutio se uz mene pomlađenim; tako jedan drugomu zaslađivasmo život. Da ne zlorabim njegovu dobrotu, obustavih svoje česte posjete. To mu nije bilo poćudno. Petkom primih pismeni poziv. Sporuči mi jednom, da bi došao k njemu pomoći mu u službenom pisanju. Kako da ga ne posluhnem! Dođoh, — a on ni rječcom da spomene posao. Podsjetih ga. Pisah ti tako — reče mi — da te privedem k sebi. Nasmijasmo se toplo ovoj šali. Da me prisili u njega sprovesti božićne svetkovine, moradoh s njime obavljati večernjicu na polnoćki. Pazismo se kano braća. Kad došao u gradić po poslu, posjetio je mene prvoga. Je li slavio svoj imendan, među biranim gostovima njegovim nalazio sam se i ja, inače bila bi tuča riječi. Kamo nas zvala dužnost, tu bijasmo zajedno. Ne mogu zaboraviti moga dobroga župnika. Kadgod mi pamet zaroni u događaje mladih dana, njegova pojava prikaže mi se pred očima, te me obuzme neko milje sve misleći: kako li u teškim danima mojim, ispunilo saučešće veliku dušu mog starog i dobrog župnika!

Zamolba vrlome hrvatskome pučkome učiteljstvu.

Početkom ove godine zamolio sam u novinama roditelje djece, koja jošte ne polaze škole, neka mi za moja proučavanja djetetove duše pošalju slobodne risarije svoje dječice. Toj se je zamolbi vanrednom susretljivošću odazvalo vrlo mnogo roditelja. Najljepša im hvala za to!

Ovijem pako usloboćujem se najuljudnije zamoliti čestito naše učiteljstvo, da bi mi i ono pripomoglo u istu svrhu. Budući da hrvatsko učiteljstvo našu dječicu, tu narodnu nam uzdanicu, zacijelo ne ljubi ništa manje, nego li i sami joj roditelji, nadam se, da ova moja zamolba ne će biti glasom onoga, koji je vapio u pustinji i to tim više, jer ju na naše rodoljubno i marno učiteljstvo upravljam samo u brizi, da se, što je moguće više, učini za dobrobit i sreću naše mladeži, a po tome i naroda našega.

Tko mi je u tome voljan pripomoći, molim da izvoli to učiniti ovako:

Neka se školskoj djeci kaže otprilike: »U jesen za dugih večeri običavaju se u nekim kućama uz razne poslove (komušanje i ruljenje kukuruza, čijanje perja, trijebljenje graha, i t. d.) pripovijedati razne lijepe narodne pripovijesti i pjevati pjesme. Zamolite svoje roditelje, ili koga drugoga, tko zna takvih pripovijesti, neka vam ih kažu; ali ne one iz knjiga, već prave vaše domaće pripovijesti. Vi ih dobro upamtite, pak ćete nam ih poslije u školi pripovjediti.« — Poslije, kad se ugrabi koji slobodni čas vremena, neka djeca te pripovijesti pripovjede u školi. Valjane pripovijesti neka djeca kojom drugom dobrom zgodom u školi ili kod kuće svojom rukom napišu onako, kako ih usmeno pripovjedaju, dakle: u svojem dijalektu i skroz slobodno, bez svakih uputa i popravaka tuđih. Svaku pripovijest neka dijete napiše na posebnome komadu papira i to na jednoj polovici prelomljene stranice arka običnoga koncept papira (kao što se pišu molbenice). — Budući da djeca I. školske godine ne znadu sama pisati, molim da bi njihove pripovijesti zabilježili p. n. gg. učiteljice i učitelji, ali doslovno onako, kako ih djeca kazuju. — Ako je u kojoj pripovijesti pjesma, koju se pjeva, a učitelj je glazben, molim, neka izvoli notama zabilježiti napjev pjesme. — Momente u pripovijestima, koji su zgodni za ilustrovanje crtežem, neka dijete svaki na posebnome komadiću papira nariše i to posve slobodno onako, kako ono taj prizor shvaća i kako je ono to kadro narisati bez svake tuđe upute i pomoći. Na dotičnome mjestu pripovijesti neka se metne znak, kojim neka se obilježi i sama ilustracija, i neka se ta risarija priloži pripovijesti. — Pod svaku pripovijest neka se potpiše dotično dijete, koje ju je napisalo i neka naznači godinu svojega rođenja; ime i stalež svojega oca, majke, odnosno skrbnika; pak ime, godinu života, rodno mjesto i stalež onoga, tko mu je pripovijest pripovjedio, te datum, kada je pripovijest zabilježena.

Gg. učitelji i učiteljice neka budu dobri, pak — ako im bude moguće — neka te pripovijesti pročitaju, metnu u rukopis potrebne interpunkcije i velika pismena, te pod znakom (zvijezdicom ili brojkom) na praznome prostoru sa strane napišu posve u kratko značenje nepoznatih riječi: provincijalizama i prekrojenih iz tuđih jezika.

Sve pripovijesti jednoga razreda molim da se metnu u jedan omot. Na ovome neka se zabilježi školsko godište (razred) djece i ime dotičnoga učitelja ili učiteljice. — Omoti pako s pripovijestima svih godišta svakdanje škole i opetovnice neka se metnu u jedan zajednički omot. Na njemu neka se naznači ime i mjesto škole.

NAUČNA BIBLIOTEKA
PULA

Pojedine škole molim da mi svoje pripovijesti izvole poslati — ako je moguće — barem do početka nove školke godine.

Ja ću taj materijal proučiti, srediti ga u jedan zbornik, popratiti ga komentarom, u kojem ću izložiti: koja se sadržina ove vrste nalazi u duši pojedine djece, kakva je ta sadržina, kojim ju načinom dijete prikazuje, kako ju dijete izrazuje? Na temelju svega toga iznijeti ću pedagoške konsekvence.

Ovako uređeno objelodaniti ću to djelo tiskom. Držim, da će ono imati veliku vrijednost za našu narodnu kulturu u opće; jer će od propasti sačuvati dragocjeno narodno blago, kojega svakim danom očito sve većma nestaje. Biti će ta građa jednako poučna, zanimljiva i korisna svakome inteligentnome Hrvatu, naročito folkloristi i filologu. Ali time, što će ovdje suho zlato našega naroda biti prikazano pročišćeno u vatri nepokvarene djetinje duše, biti će ovo djelo od eminentne vrijednosti onim marnim trudbenicima, koji na studiju psihe našega naroda trebaju s vremenom da sagrade zgradu pravoga uzgoja naroda hrvatskoga. — Time, mislim, da je dostatno opravdana i žrtva, što će ju svojim trudom za ovu stvar doprinjeti naše za narodnu sreću tako požrtvovno pučko učiteljstvo.

Svakome, koji za ovu dobru stvar ma i najmanje učini, od Boga plaća, a od mene već sada najljepša hvala!

Ivan Tomašić,
ravnaj. učitelj.
Zagreb, Trg Franje Josipa, br. 7.

VJESNIK.

Učiteljske plaće u Dalmaciji.

Po školskom zakonu od 24. prosinca 1905., imadu dalmatinski učitelji slijedeća beriva:

Kandidati učiteljstva sa svjedodžbom zrelosti, uživaju godišnju remuneraciju od 860 K a kandidatinje 780 K, bez obzira na mjesto u kojem služe.

Stalno namješteni ili privremeni učitelji sa svjedodžbom osposobljenja imadu do 10. godine službe 1200 K, do 20. godine 1300 K a od 20. godine 1400 K. Za učitelje na građanskim školama određena su beriva po 1600, 1700 i 1800 K.

Od ispita osposobljenja unaprijed, imaju učitelji pravo na šest kvinkenija, i to četiri prva po 150 K a dva pošljednja po 200 K. Za učitelje građanskih škola računaju se prva četiri kvinkenija po 200 K a pošljednja dva po 250 K. — Funkcijski doplatak samo stalno namještenim ravn. učiteljima (-icama) a i ravnatelja (-ica) građanskih škola računa se u mirovinu. Na dvorazrednim pučkim školama iznaša funkcijski doplatak 100 K, na trorazrednicama 150 K, na četverorazrednicama 200 K a za višerazredne 250 K; na na građanskim školama 300 K, a na onima, koje su skopčane sa dvo- ili trorazrednom pučkom školom 400 K, ako sa četvero- ili višerazrednom 500 K.

Učiteljice primaju 80% plaće učitelja. Glede otštete za dan, izjednačene su učiteljice sa učiteljima.

Ministarska rješidba.

Jedan naših drugova sakupio teškom mukom oveću svotu za dva nadgrobna

spomenika, namijenjena dvim prerano umrlim sudrugovima. Jednog četvrtka veći se dio našeg učiteljstva i svećenstva sakupi u Lupoglavu, da na gorenjovaškom groblju položi jedan spomenik. Tu je bio i naš drug. Ostavio sijelo svoje škole srijedu iza popoldašnje obuke, a povratio se narednog četvrtka na veče, dakle u dan, kad nije imao obuke. Nekom bilo zazorno to plemenito nastojanje i nepoćudan pietet do milog pokojnika. Mjesno školsko vijeće optužilo ga na kotarsko i pokrajinsko vijeće, da se je bez dozvole odalečio iz okružja svoje škole i otišao u drugi kotar. Ovaj se je zapisnički opravdao kako je najbolje znao i umio. Sve nije ništa hasnilo. Radi tog otsuća iz sijela svoje škole a bez dozvole, primio je pismeni ukor sa strane pokrajinskog školskog vijeća, Ovaj, svijestan si svoje nevinosti, u otvorenom roku od 60 dana, uložio utok na ministarstvo prosvjete, koji je isti prihvatilo, lišilo ga ukora i svih zakonitih posljedica.

Škole u Trstu.

Školska godina 1904 05. trajala je u Trstu od 16. rujna do 7. srpnja. Tjelovježbu poučavalo se samo do konca svibnja, kako je to i propisano. Ručni rad i tjelovježbu počima se podučavati sa 2. školskom godinom a njemački jezik sa četvrtom. U 13 školama grada poučavalo 104 učitelja (19 prvog, 60 drugog i 25 trećeg reda) i 105 učiteljica 17 prvog, 60 drugog i 28 trećeg reda). Vjerouku poučavalo je 10 vjeroučitelja namještenih od općine a 18 imenovanih od crkvene oblasti. Uz ove bilo jošte namješteno: 2 učitelja pjevanja, 4 učiteljice ručnog rada, 18 privremenih podučitelja, 22 podučiteljice i 12 suplenata. 38 kandidatinja supliralo je zaprijećene učitelje, 8 učiteljica podučavalo je u muškim razredima. — 8 učitelja i 1 podučiteljica imali su skroz cijelu godinu jedan muški razred; 9 podučiteljica jedan ženski razred a jedan podučitelj jedan mješoviti razred.

Školskih soba bilo je 257 i to: 110 za muške, 108 za ženske i 4 mješovita razreda. Početkom školske godine upisalo se 13.829 polaznika a koncem godine bilo ih prisutno 12.948. Umrlo ih 28 a istupilo 410. Ispitanih bilo je 12.079 a prepuštenih u više razrede 9489.

U okolici bilo je 10 škola sa 24 učitelja i 21 učiteljicom, te 11 privremenih podučiteljica i 4 suplenta. Vjeronauk poučavalo je 15 dušobrižnika. Školskih soba bilo je 61. U ove se škole upisala 3824 polaznika, 12 ih je umrlo a 74 istupilo. Koncem školske godine bilo je prisutnih 3676 od kojih 3523 ispitanih a 2981 moglo je prestupiti u više razrede.

Školstvo u Bugarskoj.

Bugarska vlada objelodanila je službenu statistiku o stanju školstva u kneževini u godini 1903/04. Za to dobo bilo je u Bugarskoj 4344 škola sa bugarskim nastavnim jezikom. Te škole polazilo je ukupno 340.668 djece, i to 220.620 učenika i 120.048 učenica. Uzevši u obzir broj stanovnika (3,744.283), razvidno je, da je na 881 stanovnika došla po jedna škola. Učiteljskih sila bilo je u to vrijeme ukupno 7786, i to 5425 učitelja i 2361 učiteljica. Na jednoga učitelja otpalo je 44 djece a na 470 stanovnika došao bi po jedan učitelj. Bugarska je po tome naprednija od Srbije, Rumunjske, Ugarske, Nizozemske, Engleske, Potugala, Austrije i Rusije.

Električno šibanje.

U Sjedinjenim državama sjeverne Amerike a u gradu East Peuma (Illinois), uveo je ravnatelj u školu elekrični stroj za šibanje. Oci školske djece nijesu sa načinom te kazne nipošto zadovoljni, pa svečano izjaviše, da će oni uzeti djecu iz škole, ne otpravi li ravnatelj to neesretno električno šibanje. To se u opće i ne može drugdje dogoditi nego li u Americi. Upravo amerikanski!

Roditeljski sastanci.

Potonjih je godina učiteljsko vijeće u Kragujevcu ustanovilo roditeljske sastanke, da se naime održi potrebiti vez izmedju kuće i škole, izmedju domaćih i školskih uzgojitelja. Taj hvalevrijedni korak obnovio se i ove godine. Na taj način može škola postići svoju svrhu, kad se oba uzgoja potpomažu i redovito teku. Uredba takvih sastanaka vrijedna je nasljedovanja!

Škole i tuberkuloza.

Pariška »Revue Pedagogique« piše, da su tuberkulozi po školama u glavnome

dva izvora: učitelj i učenici. Bolest učiteljeva je češća i pogibeljnija. Dr. Dupont je opazio, da je u nekoj uskoj, nezdravoj školi, koju je polazilo neko 100 djece, če vero njih umrlo od sušice, a to s oga. jer je bolesni učitelj pljuvao po podu. Isti je učitelj, po mnijenju spomenutog liječnika, u nekoj drugoj školi okužio 23 djece. U manjoj se mjeri događa, da ova bolest prelazi od djeteta na dijete. Drugi uzroci ovoj bolesti bili bi: nezdrave školske sobe. Radi toga taj liječnik preporučuje škole na otvorenom.

Silna školska zgrada.

Vi pitate: to gotovo mora da bude u Americi? A ma da, i to baš u New-Yorku. Ta grdesija može zahvatiti više od 4000 djece, te imade 86 školskih soba. Zgrada je na 6 spratova, a ima osim četirih vrlo prostranih stuba i pet dizaljka. Ispraznit se može u malo časaka bez ikakve pogibelji. Najgornji kat imade samo kupalište i vježbaonu za tjelovježbu, a svjetlost dolazi sa krova.

Lične vijesti.

Premještenja.

Ivan Karlavaris ide iz Supetra u šumi u Vranje; Fran Krbavac iz Gologorice u Kašćergu a odavle Josip Gržinić u Kringu. Pavao Sarson polazi u Sušnjevicu.

Primio dio plaće.

Učitelj Josip Zlatić, koji je službovao godinu dana u Sv. Lovreču kod Labina, primio je nakon 17-mjesečnog čekanja dio svoje plaće. Nama bi milije bilo, kad bi se učitelje plaćalo redovito, kako to valja da ide, a ne ovako na mahove, da ne znaš bi li umro ili pričekao jošte, dok otkale štogod ne kapne.

Književnost i umjetnost.

Učiteljska koračnica.

Kako u poslednjem broju spomenusmo, dadosmo uglasbiti naslovnu pjesmu prošlog broja. Pošto naš glasbenik nije dospio da nam udovolji, to ćemo u narednom broju o tome progovoriti.

Ispravak.

Iz treće kitice naslovne pjesme drugog broja izostao nam čudnim slučajem cijeli 5. stih. Kitica imade glasiti ovako:

D'jeli svakom hljebac znanja,
Ona ljudstvom ljudstvo stvara
I uzdiže nemoćnike,
Nasilnike sve obara;
Ona širi ljubav pravu —
Ista braća svi joj ljudi
Sirotinju ponajveću
Pritište na svoje grudi!

Radi boljeg razumijevanja, valja ispraviti i četvrti stih četvrte kitice na ovaj način:

Budi njojzi naša gruda

Seljak Marko.

U Zagrebu izlazi jur petu godinu ovaj mjesečnik, koga uređuje pravnik Milan Anderlić. On si je postavio zadaćom: upućivati male gospodare u gospodarstvu i u svem onom, što im je potrebno u životu.

Pretplata stoji na godinu 1 K 20 h a šalje se na Milana Anderlić Zagreb, Savska cesta 100.

Od uredništva.

G. M. Z. Pazin. Stiglo prekasno, pa i rad teškog sloga, za ovaj put moralo izostati. Poslužismo na skoro. Zdravo!

G. J. B. B. Sarajevo. Primismo sa zahvalnošću, te će i Vaše na red stići. — Pozdrav!

Drugu iz Kastva. Nekoliko si i pesimista. Uz složan rad bit će svega. Obveza je dug, pa ne zaboravi. Bog!

Vlasnik i izdavatelj: Učiteljsko društvo „Narodna Prosvjeta". — Odgovorni ur. E. Jelušić
Tisak Laginja i dr., prije J. Krmpotić i dr. — Pula, ulica Giulia br. 1.

Namirili pretplatu za cijelu godinu.

M. Cucančić, Pazin. — Dr. I. Kalčić, Zala-Mihályfá (Ugarska). — J. Krmpotić, — J. Iskra, — B. Bekar, Pula. — H. Bolković, Martinšćica (Cres). — Mjesno školsko vijeće, Kastav. — V. Zidarić, Pićan. — P. Brezovšek, Dob pri Ljubljani. — F. Ferjančić, Predloka. — G. Licul, Gorenjavas. — A. Linardić, sv. Vid (Krk). — A. Jelušić, Zadar. — N. Turato, Cres. — M. Zuccon, Marćana. — I. Medvedić, Boljun. — A. Rajčić, Juršići. — J. Flego i J. Sirotić, Slum. — A. Haračić, Mali Lošinj. — Pučka škola, Staro Petrovo. — I. Nežić, Livade. — N. Uravić i M. Justinić, Kras (Dobrinj). — J. Grašić, Beram. — Hrvatska čitaonica, Buzet. — Opća pučka škola, Sremski Karlovci. — I. Benigar, Zagreb. — Uč. čit. klub, Cirkvenica.

Pretplatiše za pô godine.

S. Zahija, — M. Kinkela i M. Širola, Kastav. — M. Dorčić, Pazin. — I. Pavošević, Osijek.

HISTRICA
Č-46-B

Sve potrebite tiskanice za škole te pisaći i risaći materijal, imade na zalihi NARODNA TISKARA

LAGINJA i dr. (prije J. Krmpotić i dr.)

PULA, VIA GIULIA. 1.

KNJIGOVEŽNICA — TVORNICA PEČATA

Ant. Tranfić, Pula

Via Sissano-Diana, 7.

Glavno skladište u Kaštelstarome.

Vlastiti proizvodi najboljih Dalmatinskih vina te maslinovog ulja. — Razašilja počam od 56 litara unaprijed. — Cijenike šalje badava franko.

Za naručbe kao i sve drugo, obratiti se u Pulu.

God. I. Pula, 1. travnju 1906. Broj 4.

NARODNA PROSVJETA

Mjesečnik za školstvo, književnost i prosvjetu.

GLASILO ISTOIMENOG UČITELJSKOG DRUŠTVA.

Izlazi svakog prvog u mjesecu. — Godišnja cijena 4 K. — Rukopisi se ne vraćaju.

Urednik Ernest Jelušić.

Sadržaj:

Slavskoj nadi. Spjevao Nadan Zorin.

Nešto o slovima đ i dj u štokavskom narječju. Piše M. Zgrablić.

III. Mošćenice. Spjevao Vladimir Nazor.

O ustrojstvu i preustrojstvu učiteljstva Istre. Piše Vicko Šepić. (Konac).

Moje uspomene. Piše Josip. (Konac.)

Nova nastojanja o reformiranju risanja u pučkoj školi. Piše Ivan Barbalić. (Nastavak).

Od odbora učiteljskog društva „Narodna Prosvjeta". Na znanje. — Za analfabete. — Od uredništva.

Vjesnik. — Lične vjesti. — Od uredništva.

Tisak Laginja i dr., prije J. Krmpotić i drug. — Pula, ulica Giulia br. 1.

Družbinom učiteljstvu Istre!

Učiteljsko društvo „NARODNA PROSVJETA“ držati će svoju ovogodišnju glavnu skupštinu u

Puli na duhovski ponedjeljak i utorak dne 4. i 5. lipnja.

Većina Družbinih učitelja pripada tome društvu, pa je izrazila želju, da bi se tom zgodom i Družbino učiteljstvo sastalo na posebno svoje zasjedanje. Jer je ta želja opravdana, a pošto i životni probici naši takav sastanak iziskuju, upozoruje se već sada sve učiteljske sile na ovu okolnost. Dnevni red najavit će se na dobu a sve želje i predloge neka se pripošalje odboru na vrijeme.

Pula, dne 1. travnja 1906.

Za »Skup Družbinog učiteljstva«

ODBOR.

GOD. I. PULA, 1. TRAVNJA 1906. BROJ 4.

NARODNA PROSVJETA

Mjesečnik za školstvo, književnost i prosvjetu.

GLASILO ISTOIMENOG UČITELJSKOG DRUŠTVA.

Izlazi svakog prvog u mjesecu. — Godišnja cijena 4 K. — Rukopisi se ne vraćaju.

Urednik ERNEST JELUŠIĆ.

Slavskoj nadi.

Duh ti mišlju vj'ek se bavi,
V'jek što krasna, dobra snuješ;
Nujnost dušu ti ne davi,
Radu tekar se raduješ.

Iza teških, znojnih časa
Kad od truda se odmaraš,
L'jepom knjigom našeg glasa
Slađano se razgovaraš.

L'jepo te je pogledati,
Kad nad knjigom stojeć mukom,
Duh se višim mislim brati
I nad tvari lebdi pukom.

Kad ti oko videć b'jedu
Svoga brata suze roni,
Kada tješiš glavu s'jedu
Koju kruti udes goni.

Nije, nije samo t'jelo
L'jepo što ga motrim sada,
U tom t'jelu obra s'jelo
Čista duša sjajna sklada.

Mnogog r'ješi nevoljnika,
Mnoge spasi ti od jada,
Naroda si mojeg dika,
Srcu momu slatka nada.

Nadan Zorin.

D 10/1984 C-56-B

NAUČNA BIBLIOTEKA PULA

Nešto o slovima đ i dj u štokavskom narječju.

U štokavskom narječju imamo glasovnu svezu dj četverostrukog postanka: 1) iskonsko dj (medja), 2) zatim dj sekundarno, koje se razvilo iz negdašnjega дьj (grozdьje — grozdje), 3) potom dj, koje je postalo od дѣ (dě) (*je* se razvilo iz negdašnjeg ě — ѣ: vidjeti), 4) napokon dj, koje dolazi u složenicama kao odjahati, nadjačati, podjarmiti i t. d.

Nikako ne će biti na odmet, da o izgovoru naše grupe koju rečemo, jer se u sva četiri slučaja ne izgovara jednako.

1) Iskonsko dj. Znamo, da slovo *j* u svezi sa kojim drugim konzonantom samo umekšava svoga druga, n. pr. n+j=nj, l+j=lj, t+j=ć i t. d. Prema tome je moralo ono palatalizovati u dj i slovo d. Zaista se tako i zbilo. Zato je i doživjela po vremenu ta doistorična grupa u slavenskim jezicima različite rezultate, koji se razviše u njihovom odjelitom životu prema njihovim fiziološkim zakonima o mekoći. Tako joj je konsekventnim refleksom u staroslavenskom i bugarskom jeziku žd, u ruskom ž, u poljskom dz, u češkom i u oba lužičko-srpska jezika z, u slovenskom jeziku i čakavskom narječju već u doistorično doba našega jezika, t. j. u vrijeme prije XII. vijeka pretvorilo u meko d, koje bilježimo danas sa đ u latinici, ђ u ćirilici. Za primjer uzmimo iskonsko dj u riječima medja (μέσον, medium) i rodjen. Te nam glase u staroslovenskom i današnjem bugarskom jeziku mežda, rožden; u ruskom meža, rožen; u poljskom medza, rodzen; u češkom meze, rozen; u oba lužičko-srpska jezika mjeza, rozen; u slovenskom jeziku i čakavskom narječju meja, rojen; ali u štokavskom međa (међа), rođen (рођен).

O izgovoru tog đ (ђ) mislimo, da ne trebamo govoriti: tà ono glasi po prilici kao talijanski g u giorno, giudice, Giovanni i t. d. (dakle meki d).

Promotrimo li navedene različite reflekse iskonskog dj u slavenskim jezicima, nabacit će nam se već posebice misao, da će se takva grupa u štok. narječju po svoj prilici drukčije izgovarati i pisati nego li ostale sveze glasova dj, koje su mlađeg postanka. Slična će razlika biti bez dvojbe i u čakavskom narječju, jer i ono ide donekle u razvitku svojim putem. Da pako jasnije razaberemo, u koliko se u tom slažu, a opet u koliko se razilaze naša narječja, pozabavit ćemo se malko pobliže i paralelno sa refleksima tog dj u obadva naša dijalekta.

Pri tome nam je što jače istaći, što smo u ostalom već napomenuli, da se svako iskonsko dj konsekventno pretvorilo u đ (ђ) u štokavskom narječju,

dok se je iz njega u čakavskom narječju uprav tako konsekventno razvio glas *j*. To ćemo jasno razabrati već iz ovih primjera:

Iskon.:	Štokav.:	Čakav.:
Medja	međa (међа)	meja,
žedja	žeđa (жеђа)	žeja,
predja	pređa (пређа)	preja,
rdja	rđa (рђа)	rija — reja,
gradjanin	građanin (грађанин)	grajan,
brědja	bređa (бређа)	brija — breja,
pogadjati	pogađati (погађати)	pogajat,
nudjati	nuđati (нуђати)	po-nujat,
uhadjati	uhađati (ухађати)	uhajat,
govedji	goveđi (говеђи)	goveji (govedo),
potkadjen	potkađen (поткађен)	potkajen,
zagradjen	zagrađen (заграђен)	zagrajen,
glodjem	glođem (глођем)	glojen(m),
vidjen	viđen (виђен)	vijen,
vidjenje	viđenje (виђење)	vijenje,
rodjen	rođen (рођен)	rojen,
rodjenje	rođenje (рођење)	rojenje,
čadjav	čađav (чађав)	čajav (sajav)
mladj	mlađ (млађ)	mlaj,
mladji	mlađi (млађи)	mlaji,
sladji	slađi (слађи)	slaji,
tudji	tuđi (туђи)	tuji,
tudjica	tuđica (туђица)	tujica,
radje	rađe (рађе)	raje,
grdji	grđi (грђи)	grji,
gladji	glađi (глађи)	glaji,
svadjen	svađen (свађен)	svajen,
tvrdji	tvrđi (тврђи)	trji i t. d.

Da se i u slovenskom jeziku govori meja, žeja, reja i t. d. ne trebamo osobito napomenuti.

2. *a*) Pored iskonskog dj imademo i sekundarno dj, t. j. takovo dj, koje se je vremenom u našem jeziku razvilo od дьj. Vrlo rano je poluvokal ь otupio, na što je postala čista grupa dj. Sigurno analogijom je prešlo i takovo dj u toku vjekova u đ kao i iskonsko dj. Ali za to posvemašnje izjednačenje, trebao je narod vrlo mnogo vremena, jer se sve do konca XVIII. vijeka po svjedo-

čanstvu starih knjiga govorilo: gvozdje (гвоздје), grozdje (гроздје), milosrdje (милосрдје), svetogrdje (светогрдје), orudje (оруdје), rodjak (родјак), ladja (лађа), zapovijedju (заповиједју), gladju (гладју) i t. d., izgovaraše se dakle ta grupa *u dva glasa*. U današnjem pako štokav. narječju ne ima nikakve razlike u izgovoru između mlađeg dj (дј) i negdašnjeg dj (дј), jer narod izgovara njegov refleks đ u gvožđe (гвожђе), grožđe (грожђе), milosrđe (милосрђе), svetogrđe (светогрђе), oruđe (оруђе), rođak (рођак), lađa (лађа), zapovijeđu (заповијеђу), glađu (глађу) i t. d. Paralelan se proces zbio i u čakavskom narječju, jer se — j refleks mlađeg dj — u većini čakavskih narječja izjednačio sa glasom j, koji se razvio od etimološkog dj, prema tome imamo j u grozje (grojze), milosrje, svetogrje, rojak i t. d. kao i u rojen, slaji, mlaji, meja, žeja i t. d. U slovenskom jeziku ne imamo u tome paralelnog procesa, jer se negdašnji дьj ili dij razvilo u dj, koje se izgovara odjelito, n. pr. ljudje, ozidje, orodje, grozdje, ledje, ladja, sosedje, gospodje, Judje i t. d.

b) Analogno, bilo iskonskom dj bilo mlađem dj pretvorilo je svezu dj ili g ispred ***e*** ili ***i*** štokavsko narječje u đ (ђ) u tuđicama, n. p. đakon, đavo, Đonisije, đak, đački, đaur, đečerma, đerdan, Đurađ, Đuro, anđeo, anđeoski, jevanđelje, kaluđer i t. d.; a i čakavac izgovara u takvim prilikama jednako konsekventno svoje karakteristično j, ako samo riječ takvu imade, n. pr. anjel, vanjelje, Juraj, Jure, jački (n. pr. jačke pjesme) i t. d.

3) Još mlađeg podrijetla jest dj, koje se razvilo na specijalno štokav. tlu od sveze d+ě (ѣ). U ijekavskom je naime govoru u kratkim slogovima, kako znamo, postala od ě, ćiril. ѣ (negdašnjeg dugog e) sveza — ***je***. Kada ispred takva ***je*** stoji glas ***d***, nastaje naravno grupa ***dje***. I u takvim prilikama izgovara velik središnji dio štok. područja kao i ostale grupe dj — naime ***đ***, što si lako analogijom protumačiti možemo. Ali po Bosni se i Hercegovini od Muhamedovaca, a gdješto i od katolika, zatim općenito po jugozapadnim stranama (u Dubrovniku, Cavtatu i t. d.) čuje dj u dva glasa, dakle djevojka, djever, djed, djeca, djelo, vidjeti, kudjelja, ovdje, ondje, igdje, blijedjeti, stidjeti se, sijedjeti, djeti, rudjeti, studjeti, svidjeti se, štedjeti i t. d. Takvo je izgovaranje sigurno starije, a time je i pravilnije; a ta mu veća pravilnost daje pravo, da uđe u knjigu, makar se govori u malom dijelu našega naroda. U čakavskom narječju, a ni u slovenskom jeziku se slog — je — nije razvio iz negdašnjega dugog e (ě, ѣ), već samo glas ***e*** ili ***i***, prema tome, da li narod govori ikavski ili ekavski. Ne ćemo dakle imati tog ijekavskog dj, već samo di ili de, n. pr. dica — deca, divojka — devojka, did — ded, diver — dever, kudilja — kudelja, dilo — delo, vidit — videt, blidit — bledet, ovdi — ovde, ondi — onde i t. d.

4. Napokon imademo svezu dj u složenim riječima, u kojima d pripada prvoj, a j drugoj poli, n. pr. nad+jačati, nad+junačiti, odjačati, odjahati, odjako, odjaviti, odjednom, odjedriti, odjeknuti, odjesti, odjezditi, odjuriti, podjariti, podjarmiti, podjednako i t. d. Da takovo dj ne prelazi u đ u štokavskom narječju, a ni u čakavskom u j, već da d dolazi samo slučajno do j, pa da se obadva slova u obadva narječja izgovaraju svako s osobitim svojim glasom, mislimo da ne treba ni spomenuti. Za cijelo je inače vrlo jaka analogija u tom slučaju stala poradi jasnoće, jer da je ***đ*** ili ***j*** u tim riječima, ne bi se lako razaznavao prijedlog od drugog sastavnog dijela, a tako daleko nije još jezik došao.

Ko pomno pročita našu raspravicu, stvorit će si vrlo lako ovo pravilo: gdje god je u čakavskom narječju karakteristični glas ***j*** za ***dj*** (a donekle i u slovenskom jeziku), ondje treba u štokavskom narječju izgovarati i pisati **đ** (**ђ**), štokavsko pako ***dje*** odgovara konsekventno čakavskom ***di*** ili ***de***, dok svezu ***dj***, koja nastaje u složenicama od krajnog ***d*** u prijedlogu i od početnog glasa ***j*** u drugom sastavnom dijelu, izgovara štokavac i čakavac *u dva glasa*, t. j. svako slovo sa njegovim osobitim glasom, a prema tome treba i pisati svagdje ***dj***. To pravilo neka bude kažiputem svakome čakavcu, koji hoće da štokavski pravilno govori i piše, kad mu dođe sumnja, da li valja izgovarati i pisati **đ** (**ђ**) ili **dj** (**ај**), pa ne će gotovo nikada pogriješiti.

M. Zgrablić.

III. Mošćenice.

Vladimir Nazor.

Oj sutoni! oj srebrn-mjesečine,
Treptaji povrh uspavanog mora!
Šuštanje lišća Drâge sred doline,
Oj čuše vjetra sa zelenih gora!

Vi ste mi dušu mladu začarali,
Na srcu momu ranu melemili,
Kad ste nad morem treptali i sjali,
A prvim mrakom pod gradom šuštali.

Lijepa li je domovina naša!
Al ti u njojzi, tiha Mošćenice,
Kraj mora blistaš ko biserna čaša.

Tko iz nje pije, morska čarobnice,
Sve šuštaj čudan sluša u daljini,
Sutonske lađe gleda na pučini.

O ustrojstvu i preustrojstvu učiteljstva Istre. Vinko Šepić.

Konac.

Što da misli o nama općinstvo, jesmo li pozorište nesklada? Tko će štovati separatistična i zavađena učitelja? Tko da poštuje stališ, koji se sam ne štuje i ne pazi?

Mi usuprot složni i ujedinjeni, izvrsno ćemo moći služiti narodnom odgoju i probicima svoga stališa. Ne zaboravimo, da se nikomu tako ne dolikuje jedinstven i zajednički rad kako baš pučkom učiteljstvu. Mi moramo idealizovati učiteljsku osobu i stališ sa svojim idealnim i nesebičnim revnovanjem i sa neprikornim životom. Mi bo jesmo sol zemlje, luč na brdašcu, koja mora u sve dane života svijetiti i rasvjetljivati okolišnu tamu. Velika učiteljska zajednica i u tome smjeru blagoslovno će na nas sve uplivisati.

Vrlo griješi učitelj misleći: ja ću sam kako mogu i znadem bez učiteljske zadruge. Razočarat će ga životni događaji: klonut će naposlijed i smalaksat pod pritiskom društvenih odnošaja. Njemu protivni elementi jači su i brojniji. Ako bi možda svojim znanjem i zvanjem i osobom imponovao, društvo zlobnika, zavidnika, natražnjaka i mračnjaka veće je i moćnije u njegovu okolišu od njega i njegovih. Nastojat će se boriti sa oružjem svojih plemenitih ideala i načela i kad opazi, da to ne hasni, poprimit će se niskog oružja svojih protivnika — i time je svoju odigrao i propao kao moralna osoba. Izgubio je dobar glas i ugled za to, što je u samoobrani rabio niska, prosta srestva. Vrlo je zato opasno po našu osobnu i zvaničnu čast, nešto poduzeti izvan društva. Mnogi obzirniji učitelji radi toga miruju, trpe i podnašaju sve i svašta, popuštaju mnogo na račun učiteljskog ponosa i ugleda i utapljaju se tako polagačko u moru zadušljive atmosfere, koju dnevice udisuju. Živu životom neučiteljskim. O učiteljskoj svijesti dakako tu ne može biti govora: nemaju je takvi učitelji, jer ne vjeruju u moć i pobjedu učiteljskih težnja, omalovažujuć tako sebe i svoje uzvišeno zvanje i prodavajuć u bescijenje sebe i sudrugove svoje. Takav učitelj u takovim odnošajima ne može dobro shvatiti vrijednost učiteljskog rada i pozvanja. Tu propadaju ideje, ideali, a stupaju na vrstu sebične pohote. Tom duševnom stanju aklimatizovanu nastavniku najvoljkiji je boravak u društvu ljudi niskih želja, pak i neopazice gubi na trunke svojstva valjana i svijestna učitelja hrleć tako nizbrdicom do konačnog svog moralnog bankrota. Na dobu dignut će ga moći idealni prosvjetljeni muževi: spasit će ga veliko učiteljsko društvo sa svojim nastupom i impozantnom

brojnošću, udisujuć miomiris društvene svijesti, svježine i odvažnosti. Učiteljsko društvo može imati u svom krilu svakojakih članova, al ono u cjelini ne može zastrančiti, tim manje i teže, čim je ovo brojnije; čim veće društvo, tim veći broj kreposnika, umnika i govornika. U učiteljskom društvu će naći smalaksali učitelj i obnemogla učiteljica suzvanika i suzvanica, koji izgaraju od želje za uzvišenim idealima; naći će tu braće slobodna, ponosna, napredna duha, naći će dobrih prijatelja otmenog saobraćaja, naći će u svome društvu tople ljubavi; bratskog susretanja, a to će na nje djelovati kano rosa na uveo cvijet. Skoro za svetu stvar izgubljeni učitelj promatrat će uzbuđenu, veselu, odvažnu, zauzetu braću u velikoj svojoj skupštini, a pri tome će mu se srce topiti od milinja, pucati oko njega tvrda kora, užgat će mu se i zaplamsati takvim plamenom, koji će mu zahvatiti razum, um. Srce mu je oćutilo ljepotu napredne učiteljske svijesti, glava ju shvatila, a konačno probudit će mu se i volja na rad, sveti rad oko svoga narodnjeg obrazovanja i napretka — on je spašen.

Odsele će živjeti u idealima za ideale, on će živjeti posvećenim duhom za zajednicu učiteljsku, koja ga je dovela k životu dostojnu života ljudskoga i učiteljskoga.

Ne, stoput ne svak za sebe, nego svi do radimo u krilu društva odmjerenim načinom i u zaptu, a ostalo će slijediti! Od zamašnog su osobito upliva društva i skupštine čitavog učiteljstva jedne zemlje i naroda. Sipaju one svoje zrake na sve strane i ogrijavaju svakoga kamo padnu; velike skupštine rasvjetluju druge i sebe, vabe iskre, bude duhove na život, promišljanje, govor i rad, stvaraju i bistre pojmove te ustaljuju načela. Nastojmo se za to što više družiti u najvećim skupštinama, tim više, što svi prosvjetljeni ljudi i staleži to već čine. Tražimo svježa i osvježujuća uzduha u društvima, jer ga trebamo kô uzduh ptica i riba more. U društvu je moć, u društvu je junaštvo i smjelost, u društvu stoji spas i pobjeda. Braćo! nije li vaša vruća želja vidjeti na okupu sve svoje vrle sudrugove i sudrugarice s ove i s one strane Učke i kvarnerskih otoka? Komu od nas da ne zadrhće srce samo s te pomisli? Očekujmo s toga sa strahopočitanjem onaj dan, kad se mi sva braća zvanjem i pozvanjem sastanemo na jednom ročištu; to će biti naš sveti dan: dan radosti i utjehe, dan života i preporoda! Da ništa ne uradimo na ovom našem velikom skupnom piru, al već time postigosmo mnogo, da se rukujemo, gledamo u brk i pitamo za junačko zdravlje! Al će naše veliko društvo i njegovi veliki sastanci uskrisiti nove misli, želje i plemenite ideje, koje će stalno i ustvariti se. Gdje je sakupljeno toliko iskustva, toliko glava i desnica, tomu ne može drugo slijediti van blagoslov, rad i napredak. Braćo učitelji i

učiteljice širom Istre! polnoć bije, pozivljemo Vas najsvečanijim načinom i gromko: udružimo se u jedno jedinstveno dobro organizovano učiteljsko društvo!*)

*) Kad se je ono prije 10 godina ustrojilo naše društvo »Narodna Prosvjeta«, odmah se stalo raditi oko organizacije učiteljstva Istre, da se naime pod to ime privede sve naše sile. No se naletilo na tolike zaprijeke, nepripravnost i malodušje, da se za čas moralo od svega odustati. Ali što se onda nije moglo, ili bolje rekuć nije htjelo, to se može danas. Ako nas je svijet prestigao, pa neće da stane, a to potecimo za njime, pa ga i mi stigosmo. Op. Ur.

Moje uspomene. Piše Josip.

Konac.

Našli su oni sada novi način, kako će se na me oboriti. Udariše po meni putem novine. Čega li sve nijesu načrčkali! Ni sam đavao nije tako crn, kako sam bio ja u onim člancima. Pa kako lijepo sve to izmisliše! Člancima proti meni nijesu ništa postigli. Učinak je bio donekle i protivan, jer su nekoji pametni neodlučnjaci u »gradu« govorili: »Gle, pa vjeruj novini! Naš učitelj nije onakav, a neće biti ni ono drugo istinito, čime nas pïtaju«. Članci dolazili i dolazili, a ja, kô da se to mene ni ne tiče. Mišljahu, da ni ne znam za nje. To ih je do zla boga srdilo. Jednoga mi se dana približi sâm pisac onih članaka, pa mi reče: »Gledajte bezobraznikâ, što o vama pišu! Premda znam, da je sve izmišljeno, ipak bi vam moglo škoditi.« »Ne će, prijatelju, to škoditi ni meni ni vama: meni ne, tâ velite i sami, da je sve gola laž, a vi ćete se barem izvježbati u pisanju.« Zavije s nosom i ode, pa reče drugima, koji ga čekahu za uglom kuće: »Tvrd kô stijena; ne hasni ništa! treba ga tužiti školskoj oblasti.«

Jednoga dana — silna je kiša lijevala — bane mi zbilja kot. škol. nadzornik, mokar kô puž i silno izmoren.

— Tužili vas, grdno optužili! Ne vjerujem ni ja u njihova naklapanja, ali je već ovo treća tužba proti vama, pa me evo otposlaše da razvidim stvar.

— Razvidjet ćemo već! Sada se morate najprije presvući, jer ste po svoj prilici do kože prokisli. Nebih rado, da krivnja pade na me, ako se pošteno prehladite.

Nije se nećkao; zatim dade pozvati sve one, koji su potpisali tužbu. Nije trebalo na ljude dugo čekati. Nadzornik pođe s njima u školu, a meni službenim tonom zapovijedi, da ostanem vani. Pođoh u svoju sobu i prihvatim prvu knjigu, što mi pod ruke došla, samo da nešta činim, ali čitati mi se

nije dalo. Po ovakovoj kiši, siromah nadzornik! Mora da bude zbilja grdna optužba. Ipak sam bio nekud nemiran. Nije mi savjest predbacivala ništa, ali me bolilo, ako bude moj dobri nadzornik zbilja počeo o meni sumnjati.

Na jednom začujem iz školske sobe buku i lupanje po klupama i podu. Bojah se zla. Skočim pred vrata školske sobe, a to unutri, da te Bog očuva! Nadzornik ih strogo i uzdignutim glasom kori, da se ljudski ponašaju, a oni mu se grozili uz silnu viku. Otvorim vrata i stupim u sobu. Imam što i vidjeti: nadzornik blijed kô krpa, a ljudi prijetećim šakama oko njega. Mene nijesu zapazili, jer sam im došao iza leđa. Došuljam se do nadzornika i prišapnuh mu, neka ljude istjera iz sobe, pa neka zove jednoga po jednoga unutar. On to i učini, a ljudi lupajući i vičući zapustiše školu, a da se više ne vrati.

— Oprostite, što sam neslužbeno došao u sobu! Bojah se za vas.

— Baš ste u pravo vrijeme došli. Bilo bi zbilja zla. A što ću sada? Zapisnika nijesu potpisali.

— Zahvalite Bogu da ste ostali živi i zdravi! Pozovite ih na kapitanat, pa ćete vidjeti, kako su krotki; ovdje su oni doma.

— Ma pravo imate, reče mi; ne će me lje više vidjeti ovo gnijezdo. Baci mi tužbu, nek se pismeno opravdam. Ni ne pogledav je turim ju u stô. Pođosmo na trg.

— Pa što ono rekoste, upitam ga, da ne ćete više amo? A ja? Hoćete li mi i tu utjehu oduzeti. Ja vas jedva dočekah, meni je laglje, kad vas vidim ovdje na ovoj mojoj tvrdoj, tvrdoj ledini.

— Ni vi ne ćete ovdje ostati; premjestit ću vas, reče mi.

— Za kaznu?!

— Kakvu kaznu! Tà kako ćete ovdje živjeti?

— Bog mi je svjedok, da ove ljude imam rado.

Pogleda me pogledom začuđenja.

— Ovi su ljudi moji gojenci. Ja sam ih dužan ljubiti i ljubim ih. Milo ih upućujem i ozbiljno korim. Srditi se na nje ne mogu. A mislite li, da me ne štuju? Evo, da vam pripovjedim dvije zgodice.

Gotovo svake noći do kasno doba pjevaju na trgu kojekakve pjesme, a najviše rugalice proti meni i župniku. Jedne noći urlikahu pod prozorima moga stana. Stara gospođa, koja biva u mojem stanu i koštu mi daje, bila bolesna i nikako nije mogla slušati divljeg pjevanja. Otvorim prozor pa im rečem: »Molim vas, prestanite, jer stara gospođa ne može usnuti, a bolesna je. Nije radi mene, već radi nje!« Mislite li, gospodine nadzorniče, da me nijesu slušali? Odmah su otišli i nije ih više bilo čuti.

Jedne sam nedjelje šetao dvadesetak časova daleko od »grada«. Susretim četvoricu onih »pravih«. Nijesu me htjeli pozdraviti, pa im ja doviknuh »Bog!« Jedan od njih mi odgovori: »Neka ti bude rog!« Ja se vratim i stupim preda nje, a onoga, što mi je tako lijepo odzdravio, primim nježno za kaput na prsima, pa gledajući ga u oči, upitam ga: »Za ljubav Božju, vi me valjda nijeste razumjeli! Ja vam rekoh »Bog«, a vi meni »rog«. Što je to? Zar se na me srdite? Vi ste mimo mene bez pozdrava prošli, a na moj ste pozdrav onako odgovorili! Neka Bog sudi i pametni ljudi, ako ste pametno učinili.«

— Mislite li, gospodine nadzorniče, da su me namlatili? Jok vala! Od onoga su me dana uvijek pozdravljali.

— Pa molim vas, koga biste amo poslali? upitam ga.

— Učitelja T., a vi bi tamo; drukčije sad ne mogu.

— Ne, gospodine nadzorniče! Šta bi on ovdje? Bilo bi mu tako teško, smatrao bi to za kaznu. On je dobar učitelj, uredio je školu, pa da ga bacite u ovaj osinjak? On bi ovdje umro, a meni se ovi ljudi smiluju, ja ih ne bi rado ostavio.

— Neka vam bude po volji! Kad je vama pravo i meni je.

Nadzornik ode, a ja ostadoh. Nakon mjesec dana dođe mi odluka pokrajinskog vijeća, kojom mi javiše, da se je odustalo od istrage protiva meni.

Oci domovine pobijesniše sada još gore. Dobili su bili i oni riješenje na njihovu tužbu. »Sve drži za njega! I oblasti su se pohrvatile. Ali on će morati od nas.« Otvori se zasjedanje istarskog sabora. Jedan od najuvaženijih zastupnika većine i član zemaljskog odbora ustade u saboru protiva meni. U lijepoj je formi obrazložio sva moja tobožna nedjelja i odlučno zahtjevao, da se već jednom onim dobrim, pametnim i mirnim ljudima udovolji i učitelja — agitatora odstrani.

Na trgu pred školom čitao se iz novine govor na glas, neka ga čujem i neka se spremam. Nije šala! Zahtijeva to onaj, koji u Istri vedri i oblači.

Neljudi se u gradu i izvana uskomešali. Sve me gledalo slavodobitno. Bilo ruga i povika svake ruke.

»Bit će oluje«, mišljah i nisam se prevario.

Par dana zatim bilo u školi pjevanje pučke pjesme. Pod školom stade rika i bjesnilo i prijetnje čete »grajana«.

»Ne smije pjevati hrvatski u našoj školi. U školu svi! Bacimo ga napolje!« pjevati se nije moglo, jer se i djeca uznemirila i pjesma im zapela u grlu. Otpustim djecu. Uslijed moje prijave dođoše oružnici i odvedoše par buntovnika u tamnicu. Na raspravi ih riješiše. »Nitko nije vikao, nikoga nije onoga dana bilo pred školom, ništa, ama ništa!

Ovim uspjehom osokole se još više. Slijedeće nedjelje pun trg ljudi. »Pokroče li, zemlja držat ne će«, rekô bi naš pok. Omir. Vanjska vrata bijahu zatvorena. Stadoh do prozora, a oči mi se pasle po pobješnjeloj svjetini. »Gori!« Vikahu. »Ubijmo ga! Čega se bojite?« Bijesna se svjetina primakne vratima i stade po njima lupati drvima i kamenjem i šakama. Još udarac pak će se vrata štropotati. »Što će onda biti s menom? Da pucam u nje? Do vraga i pucanje! Mogao bi koga i ubiti, a zadaća mi je, da oživljam moje ljude, da ih duševno preporađam.« Sve sam misli u jednu smislio: Spustim se niza stepenice, otvorim vrata i eto me pred bijesnim pukom. Ostali zabezeknuti. Nitko nije znao, što bi počeo. Nastade tišina. Pođem među nje, a oni mi se odmicali; imao sam dosta prostora, da se posve miran šećem, ko da se sve to mene ne tiče. Izgubiše se, da ni sam ne znadoh, kada. Nađem se sâm. Tekar sada mi pukne pred očima, u kakvoj sam opasnosti bio. Zamrači mi se pred očima. Jedva se dovukoh u sobu i spustih se na stolicu. Što ću sada? Da cijeli svijet upokojim, moram polaziti krčmu, moram se naučiti kartati, na ples hoditi s njima, po lovu se klatariti, trpjeti sve njihove opačine, na sve kimati, zanemarivati školu, zatajiti majčino mlijeko, ne biti učitelj ni čovjek, onda će biti ovdje s menom zadovoljni, a školske oblasti ne će trebati da vode duge i dosadne istrage proti meni . . . Ne! Bit ću učitelj, ali odavle moram, ovdje se ne može živjeti . . . Zazveči zvonce. Pogledam kroz prozor: župnik je nosio Isusa ljubavi, janje ustrpljivo bolesniku. Klekoh i uzdahnuh: »Ti ovdje prebivaš dan i noć usred ovakovih ljudî, zašto nebi i ja?«

* * *

Pitat ćeš me, mili Ranimire, kako je sada u Zmaganiću? Da si pred malo vremena s menom bio tamo na mladoj misi moga učenika nekadanjeg, vidio bi bio čudo neviđeno. Kita naših đaka iz gimnazije i učiteljišta, dva sveučilišna građana i mnoštvo ljudi — svi iz onoga nekadašnjeg osinjaka — zapjevaše usred sela kod bresta zelena: »Lijepa naša domovino«, a starci, nekadanji neprijatelji svjetla, pomagaše više srcem nego grlom. Tanke žice tamburice zacviliše, a majkama se puniše oči suzama-radosnicama gledajući svoje dike kô bore zelene.

Nova nastojanja o reformiranju risanja u pučkoj školi. Fran Barbalić.

Nastavak.

Svi učitelji ne će znati na jedanput risati. Može biti inače izvrstan učitelj, a ipak mu manjka ta sposobnost, manjka mu kod risanja — oko i ruka. Učitelj se mora u tome izvježbati kod kuće, pa će postići, da će moći svaku stvar narisati u školi kao svojinu, pokazujuć djeci dotični predmet.

Amerikanci imadu po školama velike vertikalne školske table, na kojima djeca rišu kredom, a tim se načinom najlakše postigne sloboda i okretnost ruke. Jer mi nismo tako sretni, da imamo takvih ploča — Bog da imademo jednu — zato puštajmo po dvojicu djece risati po nekoliko minuta na tabli. kroz cijelu godinu će učenici više puta doći na red, a učitelj će se uspjehu diviti. Preporuča se pako, da se pogriješne crte ne brišu, dok se slike ne izvrši; ove crte imadu služiti kao pomagala za popravak same slike. Razumije se, da moraju djeca imati uvijek sve, što im kod risanja rabi, inače rad zaostaje. Risanke ne smiju imati točaka, niti ikakvih predložaka, a ove naša učevna osnova čak i zabranjuje.

Neki dvoje, da bi djeca već u prvoj školskoj godini mogla i znala narisati jaje ili krušku. Narisati formu jaja ili kruške lakše će dijete nego li napisati mala slova a, d, k, s, z, r i druga. Naravski da nećemo već u prvoj školskoj godini zahtijevati, da budu slike dotjerane. Dok djeca rišu, mora učitelj popravljati, pregledavati, više hvaliti nego li kuditi, bodriti, skupne pogriješke na tabli popravljati; on mora za sada još više govoriti, nego li učenici. Na čistoću i ljepotu ne ćemo za sada najstrože paziti; koji put se mora oba oka zatvoriti. Djeca će veselo i sa ljubavlju risati, a to ih vodi do samoradinosti. Dvojim, da će oni tako rado pisati ili računati, kao što će risati. Marin u svojoj knjizi veli: Nek se najprije rišu predmeti iz života i prirode, zatim ornamenti, a napokon geometričke figure. On nazrijeva u risanju najbolje sredstvo, da se dobro izrazujemo (Ausdrucksmittel) i veli sa Heinom: »Dok mi jedan predmet ne znamo na pamet narisati, mi ga ne poznamo!«

Kod modernog risanja — kako jur prije rekoh — mora učitelj mnogo govoriti, pa je treba kod ovoga mnogo više vremena. Evo vam jednog obrasca iz Marinove knjige: U. Govorili smo već o stolu i stolici. Tko mi znade nabrojiti dijelove stola? Tko znade dijelove stolice? Ja ću vam nešto ovdje pokazati! Što vidiš ovdje na ovoj strani? u. Jedan stol. U. Kako znadeš ti, da je ova slika stol? u. Jer vidim tu ploču, postolje, stolnicu i četiri noge.

U. Što vidiš ovdje? u. Više stolica. U. Kako znaš ti, da su to stolice? u. Jer imadu sjedalo, noge i naslonjalo. U. Evo pred vama vidite, da stoji stol i stolica; kakva je razlika između stolice i stola u knjizi i ovoga ovdje? u. To su zaista stvari, a ono u knjizi su narisane. U. Imamo ovdje još mnogo narisanih stvari, da vidim, hoćete li ih poznati (postelja, ormar, peć i dr.) Vidite, djeco, sve stvari, što vidimo i pipamo, možemo i narisati. Cilj. I mi ćemo narisati, što smo upravo sada promatrali, pipali i mjerili t. j. stol i stolicu. Samo lijepo, mirno, dobro pazite, bit će vrlo veselo i lahko će nam ići. — Ovdje vidite ploču sa strane, kao neku crtu, i ja ću na tabli narisati tu crtu vodoravno. Stolica je eto malo dalje i ta izgleda kao crta, samo da je kraća od gornje. Sad moramo narisati noge. Ako ove iz daleka motrimo, pričinjaju nam se kao tanke crte, pa ćemo ih tako i narisati. Vidite, malo odalje od ruba stola počnem i idem okomito doli, to je lijeva prednja noga, ona je, kako smo već prije mjerili, kraća nego li ploča stola. Isto tako ću učiniti i desnu nogu, i stol je gotov. Da vidimo, hoćete li i vi to znati narisati. Risanke na klupu 1, 2, 3! Rišite stol, kako je na tabli, zatim narišite veći i manji stol. Ja ću gledati, kako ćete risati. Djeca rišu. Dobro, odložite, vidio sam, da vas je mnogo vrlo dobro narisalo stol. N. N. narisao je jako lijepo, pokazat ću vam njegovu sliku. Gledajte, tako lijepo i čisto morali biste vi svi narisati. Sad ću vam još desno i lijevo stola narisati po jednu stolicu. Najprije ću učiniti, nešto niže od ploče stola i mnogo kraću od ove, vodoravno sjedalo stolice, sprijeda imam prednju nogu, straga stražnju nogu i naslonjalo. Stolica je gotova. Rišite sada više puta ove stvari, i gledajte, da vam bude lijepo i čisto kako kod N. N. —

Kad imamo u školi zornu obuku, onda moramo dotični predmet točno rastumačiti, dočim kod risanja nam ne treba, već spomenuti samo ono glavno što ćemo moći i narisati. Nijemac Hartel pak tjera stvari u ekstreme. Molim, čujte i njega! Prije nego li ćemo jaje narisati, treba ga poznati. Uzmimo jaje. Zatvorimo oči, mi ćemo pomoću opipa spoznati: jaje je glatko, mrzlo, teško, posvuda okruglo, nejednako okruglo, već na jednoj strani baš okruglo, proti drugoj strani dugoljasto okruglo. (Usporedimo ga zatim sa krugljom) Sad otvorimo oči. Najprije ćemo uočiti boju. Da uzmognemo prispodabljati, uzmimo nekoliko ptičjih jaja. Doći ćemo do zaključka, da su jaja različnih oblika, forme, veličine i boje. Uzet ćemo svakako kokošje jaje. Djeca će pronaći, da to nije kruglja. Kruglja će nam svakako mirovati, a jaje ne će, već samo u točki ravnotežja med obim stranama jaja. Na kosoj ravnici, ako smo ga ispustili, jaje je išlo u obliku luka. — Mirisom upoznat će djeca dobro i pokvareno jaje. Okus će ih poučiti, da li je jaje sirovo, kuhano ili

pokvareno. Doći ćemo i na to, da pitamo, zašto jaje rabimo. Ako je jaje palo, razbilo se, djeca su zaključila, da ima ono tanku koru, i upoznat će, da je u njemu bjelinjak i žutnjak. Kad smo tako jaje prorešetali, tekar onda ćemo ga risati. Što mogu djeca sama narisati i naći, ne smije im učitelj reći, jer se tim ubija interes kod učenika, uskraćuje razvoj njegovih sila. One mu mi moramo buditi, razvijati i širiti. Dijete nek pogleda stvar, skrij mu je, pa nek ju na pamet riše. Narisano moraju djeca znati dobro rastumačiti.

Konac slijedi.

Od odbora učiteljskog društva „Narodna Prosvjeta".

Na znanje!

God. 1905. obdržavalo je naše učiteljsko društvo dvije glavne škupštine: jednu 15. lipnja, a drugu 2. studenoga. Od ovoga dana amo drži i držat će odbor redovito svakoga mjeseca sjednicu; do sada je obdržavao četiri sjednice,

Evo nekoliko važnijih zaključaka spomenutih glavnih skupština i odborskih sjednica:

1. Ima se zamoliti školske oblasti, da imenuju za svaki kotar nadzirateljicu za ženske ručne radnje u pučkim školama.

2. Ima se obratiti na pojedina ravnateljstva pučkih škola u Istri, da pošalju odboru jedno- i dvoglasno (ev. trogl.) ukajdene pjesmice, koje bi prikladne bile za pučku školu. Pod svaku pjesmicu neka se potpiše dotični učitelj ili učiteljica i neka pripiše ime skladatelja i pjesnika, event. djelo, iz kojega je pjesmica. Iz tih će se pjesmica dati prirediti pjevanka za pučke škole u Istri.

Obraćamo se ovim na učiteljstvo Istre, neka se blagohotno odazove ovome prijedlogu do 15. aprila t. g.

3. Ima se podnijeti na Visoki sabor markgrofije istre molba za izjednačenje plaće učitelja i učiteljica u gradu i na selu; plaća neka se odmjeri po godinama službe. Po sadašnjem šk. zak. počinju kvinkveniji od nastupa službe; buduć se namjerava ovu ustanovu promijeniti, ima se zamoliti Visoki sabor, neka od toga odustane.

4. Imaju se ustrojiti ferijalni tečajevi za učitelje i učiteljice u risanju po naravi, pošto se stigmografičko risanje opušta; učiteljima i učiteljicama neka se u to ime dade potpora.

5. Ima se zamoliti škol. Oblasti za renumeraciju učiteljima i učiteljicama za putovanja u naučne svrhe.

6. Ima se zamoliti školske Oblasti, da urede paušal za ravnajuće učitelje i učiteljice pučkih školâ.

7. Ima se zamoliti škol. Oblasti, da urede škol. praznike za Istru.

Za analfabete.

Kako smo bili javili u 2. broju naše novine, pozvalo je bilo općinsko poglavarstvo u Roču društveni odbor, da upriliči sastanak za analfabete u Lupoglavu. Taj se sastanak i zbilja obdržavao dne 11. veljače o. g. Od društvenoga odbora prisustvovahu sastanku predsjednik Baćić, podpredsjednik Šepić i tajnik Barbalić, koji je i držao predavanje. Od općinskog poglavarstva bio prisutan načelnik gosp. Pavletić i tajnik g. Maljavac, koji donesoše sobom ABC čitanke. Sastanak dozvolom c. kr. škol. vijeća u Kopru, obdržavao se u školi u Gorenjojvasi. Škola je bila gotovo puna općinstva obojega spola; na sastanak dođoše svi učitelji i učiteljice iz okolice i mjesni župnik velč. Havel. Poznavajući osobitu brigu tamošnjeg učitelja Licula i župnika Havela za naobrazbu puka, stalni smo, da će sve moguće učiniti, da se smanji ogromni broj analfabeta u onom lijepom kraju.

Opaska!

Doskora ćemo početi objavljivati u našem glasilu statistiku o podučavanju analfabeta širom cijele Istre. Molimo učitelje analfabetâ, da se jave predsjedništvu u Pazin.

VJESNIK.

Iz pokrajinskog školskog vijeća za Istru.

U danima 4. siječnja i 8. veljače, obdržavalo je ovo vijeće svoje redovite mjesečne sjednice. Osim imenovanja, koja jur navedosmo, vadimo iz zapisnika sjednica još ove podatke:

Zaključuje se, da se ustroje jednorazredne mješovite škole u Petehim, Šajinim i Raklju općine Barban a tako i u Hostim-Pehljinu, ovisnu od škole u Sv. Mateju. Odbija se molba stanovnika Jurandvora i Batomlja (općina Baška) za ustrojenje redovite škole. Ne podupire se utok općine Buzet, radi umanjenja učiteljskih sila na tamošnjoj talijanskoj školi. — Odobrava se privremeno na godinu dana razdijeljenje škole u Roču u dvije jezikovne skupine. Kod c. kr. ministarstva bogoštovja i nastave zatražilo se imenovanje jednog privremenog učitelja na pripravnici u Kastvu.

Školstvo u Austriji.

Koruški sabor odlučio je učiteljima slijedeće plaće: Podučitelji i podučiteljice 800 K; učitelji 1200, 1400, 1600, 1800, 2000 K; učiteljice 1000, 1150, 1300, 1450, 1600 K. U prvi razred spada 25%, u 2., 3., 4., 5. razred 25, 20 i 15% učiteljstva. Učitelji građanskih škola imadu 2000 i 2200 K a učiteljice 1600 i 1800 K. Od ovih spada $^2/_3$ u prvi a $^1/_3$ u drugi razred. Učitelji pučkih škola dobivaju šest petgodišnjih doplataka po 200 K; učitelji građanskih škola primaju 2 doplatka po 200 K a 3 po 300 K. Uredovni doplatak od 100—400 K ne uračunava se u mirovinu. —

Predsjednik koruškog učiteljskog društva imenovan je članom pokrajinskog školskog vijeća. —

U Češkoj je najmanja mirovina za učiteljske udove odlučena na 600 K.

Austrijski savez njemačkih učitelja imade 18.000 članova.

Povjest reklame.

Reklama nije dijete novije dobi, korijen zasiže joj daleko u davninu. Pri iska-

NACIONALNA BIBLIOTEKA

panju tebanskih razvalina u Egiptu, našli su papirusa starih najmanje tri tisuć godina, koji već sadržavaju razne oglase. U pompejskim razvalinama našli su pred par godina stup, pokriven sav plakatima. Ti su plakati bili napravljeni od slepljenih papirusovih listova, te su oglašivali razne igre, izbore i t. d. I rimski trgovci rabili su razne plakate sa slikama. Na daski nekoje pompejske gostione bio je naslikan vojnik, kako iz vrča pije vino. Ali jedva nakon pronalaska tiska, počela se je reklama ozbiljno razvijati. Tako je primjerice poznato, da je glasoviti lončar umjetnik Bernard Palissy 1560. do 1570. sa tiskanim na zid prilijepljenim oglasima pozivao općinstvo na svoja predavanja. No dugo je potrajalo, dok oglasi zadobiše žive boje. Kadno je Senefelder bio izumio litografiju, tada se je jedvice mogla uspješnije započeti reklama sa raznobojnim slikama. I od tada je reklama stala stupati gorostasnim krokom, da se tome umjetničkome napretku moramo doista diviti.

Sveučilišne knjižnice.

Knjižnice svih evrop. sveučilišta imadu po prilici 20 milijuna knjiga. U tome obziru prvo mjesto zauzima Njemačka sa 5,850.000 knjiga. Iza nje dolazi Italija, čija sveučilišta imadu 3 milijuna knjiga. Po dva milijuna knjiga imadu: Engleska, Austro-Ugarska i Rusija. Švedska, Norveška i Španjolska u trećem su redu, te imadu svaka iznad pô milijuna knjiga. Čudno je sa Francuskom. Akoprem imade sa Italijom i Njemačkom ponajviše knjižnica, imade samo u knjižnicama 600.000 knjiga.

Paska kod oštrenje olovke.

Eto dviju primjera: U berlinskoj Augusta bolnici umro je nedavno 18-godišnji N. A. On se je kod oštrenja olovke nešto porezao a na ranu, u koju je unišlo nešto grafita, nije nit najmanje pazio. Drugoga dana otekla mu ruka. Kad je otrovanje prešlo na prsa, pozvali liječnika, ali uzalud. Bilo je prekasno.

U drugom slučaju ustanovio je jedan liječnik katar na crijevima kod nekog mladića, koji je imao zlu navadu smočiti olovku prije nego li bi ju rabio.

Što je žalosna igra?

U višoj nekoj djevojačkoj školi tumačio je profesor pojmove o drami, šaloigri, žalosnoj igri, u opće o kazališnim sastavcima. Svaka učenica morala je navesti kakav kazališni komad, te opredijeliti u koju vrst spada. Jedna pripomene, da pozna komad: »Deset djevojaka bez muškarca«. Na pitanje profesorovo, kamo li bi igru uvrstila, odgovorila je zamišljeno: »Gospodine profesore! Deset djevojaka bez muškarca, to je na svaki način — žalosna igra«.

LiČne vijesti.

Imenovanja i premještenja.

Pierina Justić premještena je iz Sušnjevice na Družbinu školu u Rakalj. Ante Ryšlavý imenovan je privremenim rav. učiteljem c. kr. pripravnice za učiteljišta u Kastvu.

Prinosi i milodari.

Za pazinsku Družbinu podružnicu podario je g. Srećko Jurdana, učitelj u Sovinjaku 1 K, a veleč. g. vitez Nežić, dekan u Čepiću, 10 K.

Od uredništva.

U »Edinosti« od 23. III. 06. pod naslovom »Za slogo in svobodo«, oglasio se — veli da je učitelj — »Eden nenaročnikov, ki je *v naglici* list pregledal ter ga vrnil«, koji nam prigovara, što pribismo u prvome broju one sudrugove, koji nam list povratiše. Ama ljudi božji, je li to stališka sloga i organizacija? A kako ćemo se razumjeti, kad ne ćemo da čujemo jedan drugoga! Tako ćemo udesiti i u buduće i ravnati se one: »tko nije s nama, taj je proti nama«.

Vlasnik i izdavatelj: Učiteljsko društvo „Narodna Prosvjeta". — Odgovorni ur. E. Jelušić
Tisak Laginja i dr., prije J. Krmpotić i dr. — Pula, ulica Giulia br. 1.

Namirili pretplatu za cijelu godinu.

Dr. A. Gržinić i P. Matanić, Pazin. — J. Velikanje, Juršići. — Gj. Horvat, Pula. — L. Sloković, Supetar u šumi. — A. Puž, Mošćenice. — V. Orlandini, Poreč. — Kotarska učiteljska knjižnica, Kastav. — A. J. Pilat, Oprtalj. — A. Kolić, sv. Nedjelja. — A. Stiglić, Poljane. — Dr. A. Antončić, Krk. — Dr. F. Dorčić, Gorica. — A. Jakac, Hum. — A. Marčelja, Brezovica. — M. Prosen, Vrh. — I. Barbalić, Pomer. — J. Miran, Opatija. — Pučka škola, Pićan. — M. S. Sanković, Dane. — Dr. J. Pertot, Trst. — P. Sarson, Sušnjevica.

Pretplatiše za pô godine.

A. Flego, Rovinjsko selo. — N. Matejčić, Kopar. — F. Zec, Pomer (za prva tri mjeseca).

Sve potrebite tiskanice za škole te pisaći i risaći materijal, imade na zalihi

NARODNA TISKARA

LAGINJA i drug.

prije J. KRMPOTIĆ i drug.

ulica Giulia, 1 — **Pula** — ulica Giulia, 1

KNJIGOVEŽNICA

TVORNICA PEČATA

ANT. TRANFIĆ, PULA

ULICA SISSANO-DIANA, 7.

GLAVNO SKLADIŠTE U KAŠTELSTAROME.

Vlastiti proizvođi najboljih Dalmatinskih vina te maslinovog ulja. — Razašilje počam od 56 l. unaprijed. — Cijenike šalje badava franko.

Za naručbe kao i sve drugo, obratiti se u Pulu.

God. I. Pula, 1. svibnja 1906. Broj 5.

NARODNA PROSVJETA

Mjesečnik za školstvo, književnost i prosvjetu.

GLASILO ISTARSKOG UČITELJSKOG DRUŠTVA.

Izlazi svakog prvog u mjesecu. — Godišnja cijena 4 K. Rukopisi se ne vraćaju.

Urednik Ernest Jelušić.

Sadržaj:

Istarske elegije. Spjevao Ernest Jelušić.

Hrvatski veziljački štil u školi. — Piše Jelica Belovićeva.

Justitia. Po E. Lipki priredio Stjepan Sirola.

Nastojanja pri uredjenju školskog vrta. Piše Fran Trampuž. (Konac).

Učiteljska skupština u Mihotićima. Izvješćuje A. D.

Učiteljskim suprugam. Spjevao Lj. V.

Poziv na glavnu skupštinu učiteljskog društva „Narodna Prosvjeta".

Družbinom učiteljstvu.

Učiteljstvu Istre.

17. IV. 1906.

Vjesnik. — Lične vjesti. — Književnost i umjetnost. — Od uredništva.

Tisak Laginja i dr., prije J. Krmpotić i drug. — Pula, ulica Giulia br. 1.

GOD. I. PULA, 1. SVIBANJ 1906. BROJ 5.

NARODNA PROSVJETA

Mjesečnik za školstvo, književnost i prosvjetu.

GLASILO ISTOIMENOG UČITELJSKOG DRUŠTVA.

Izlazi svakog prvog u mjesecu. — Godišnja cijena 4 K. — Rukopisi se ne vraćaju.

Urednik ERNEST JELUŠIĆ.

Istarske elegije.

I.

Lijepo si, diko moja, ispod Učke more!
Kano sunce uzorito što se hvata zore,
Hvata zore ranoranke divotnoga krasa,
Rumenilo što no svoje po tebi talasa.
Pa ko vatra uzbukćela povjetarcem jugom,
Nad tobome žar treperi kano list nad lugom.
A kad ono božje oko za gorom ugasne,
I kad u red nanižu se nebom zv'jezde jasne,
A mjesec ih star provodič sve naokô vôda,
Tajinstveno tvoja blista nestašnica voda,
Živim srebrom oživljena naoko se širi,
Pa se laki val za valom sa igalom miri.
Donoseći iz daleka od bisera grane,
Biser-grane uznosite domu izabrane. —
A kada li jugovina puna teška jeda
S valovima o stijenje silu si ogleda,
Da se sami galebovi u rasprašju gube,
Kô da čujem glas gromoran da ti srce dube:
— Dè, ne prèdaj, blagi rode, na razboju budi,
Smjelo kroči — tako čine junačine ljudi! —
A ti dobro more moje, dražesna Kvarnera!

D 10/1954 Č-46-B NAUČNA BIBLIOTEKA PULA

Kada li ti jugovina valove natjera,
Dolazeći sa daleka, gdje naranče rode,
Sa divotna doma palma, sa strana slobode: —
Daj dopremi s vjetrovinom samo miris njeni,
Da se dub naš onaj stari mrvak zazeleni:
Rod će tvrđe tada stati — poput st'jenja tvoga,
Novom silom krenuti će hrabra ruka mnoga,
Sam u borbi d'jeliti će prvacima časti,
I uz nje će uz junake živjeti il pasti! —

Ernest Jelušić.

Hrvatski veziljački štil u školi. Piše Jelica Belovićeva.

Naš veziljački štil karakterizuje nas više nego išta kao zaseban i posve svoj narod. U njemu nam se otkriva zasebni način, kako su naši stari gledali svijet, kako su oni doživljaje oka i duše svoje očitovali, kako su rasli, sazreli i razvijali se u gledanju i poštivanju ljepote. Naša je ornamentika golema slikovnica duše narodne, a ta duša je dobroga, blagoga i čestitog naroda, to je duša posve individualna, umjetnička i bogata.

Motivi za narodni stil odlikuju se raznolikošću. Djevojka pjeva:

»Navest ću ti srce iz njedara
Jer te moje nikada ne vara.«
(Narodna).

Oslonimo se smjelo i odano na blaženo doba dobre tradicije, kako nam ju namriješe stare bake, pa odatle izvodimo sretan razvoj vlastitog štila! Ne dajmo, da nas premame nečiste, prazne imitacije tuđih štilova ili tuđega neštila. Nema tu nekada ni osjećaja, nema smisla, nego je često sama najapsurdnija barbarija ukusa, sama laž i uvijavanje, protiv koga prirođeni dobar ukus izobražene dame mora najenergičnije da protestira.

U pravom, čistom, originalnom našem domaćem štilu ima neka fina, srdačna ljepota, neka naivna, ni mrve ne izvještačena milina, ima nešto tako prirodno i jasno, što se taman podudara s modernim formama života i umjetnosti. U našim motivima za vez vidi se blaga i pitoma ćud naše žene,

tu se odrazuje njezino poetično i posve originalno čuvstvovanje, njezin vedri, sjajni pogled na život; ali i njezin slatki, čeznutljivi »mol«, onaj isti, koji je tako pikantna osebina narodnjeg pjevanja.

U hrvatskom štilu je velik dio individualiteta narodnjeg. Čuvajmo se dakle od neplodnog i nepotrebnog podražavanja tuđinštine. Šta će ona nama? I naša bi narodna ornamentika mogla da bude ugodan ton u divnom akordu umjetničkog sklada i ljepote, koga zovu modernim dekorativnim štilom, a neki i slogom dvadesetog stoljeća.

Kad se u našim školama, a i u našoj inteligenciji bude više težilo za umjetničkim gledanjem i shvaćanjem ljepote u opće, kad se više i oduševljenije budu njegovali narodni vezovi, onda ćemo moći i mi reći, da se polaže osnova hrvatsko-srpskoj dekorativnoj umjetnosti. A to je pitanje, koje nije samo kod nas aktuelno.

Naš se je hrvatski veziljački narodni štil organski razvijao iz narodnog života i po tome je s ovim životom kroz stoljeća i stoljeća donekle mijenjao i umnožavao svoje motive i oblike, ali je svoj tipični karakter održao kroz vjekove, pa tako nam ostadoše očuvani i u vezovima nekoji uzorci i njihovo nazivlje još iz mitološkog doba.

Naša narodna ornamentika prošla je u svome razvoju bez sumje tri razdoblja:

I. mitološko,
II. kršćansko i
III. moderno.

Ogledajmo ih redom, bar u koliko se to po dosadanjem ispitivanju može.

I. Mitološko razdoblje.

U ornamentici nekih naših starih ćilima, vezova i čitme iz Srijema, Posavine, Slavonije, Dalmacije, Srbije, Bačke i t. d. vidi se, da su vrlo starog porijetla, nekima je možda ća Misir kolijevka, u drugima opet ima indijskih tragova, tragova Vede. Figure u nekim vrlo starim zašarcima nose simbolski značaj. Ruža n. pr. znači djevojka; — ruža u vrtu: mlada žena; — jelen: mladić; — orao: kralj ili veliki junak; — sokô: mudrost i opreznost; — labud: kraljica ili otmena gospođa; — bepka: rađanje; — plovka: putnik; — pila: snaga; — strijela: brzina; — kokoš: kućevnost; — češalj: čistoća; — guska: glasnik; — tri ptice sa krunama na glavi: božanske duhove; — potkova: sreća; — cvijet: mladost; — jabuka: zdravlje i t. d. Prije pedesetak

godina još je bilo starih baka, koje su sve te oblike umjele tumačiti kao kakovi egiptolozi jeroglife. U našim veziljačkim motivima oblika uzetih po prirodi, ali su ovi vazda štilizovani, ne prikazuju nikada predmet sam, nego samo simbol predmeta, a ima i obilje geometričkih likova veoma vješto složenih, da se upravo čuditi moraš, otkle našoj seljanci toliko umjeće u slaganju i udešavanju geometričkih oblika, a da nije špecijalno izučavala geometrije i njezinih zaista mučno složenih zakona. To su očevidno ostanci nekada veoma velike slavenske kulture u narodu vjerno očuvani i poput svetinje od koljena do koljena podavani. U geometričkim zašarcima ima svih vrsti oblika, počam od trokuta pa do kruga, to su pravocrtne i krivocrtne, oble i ravne crte upravo divnim umjećem složene u slike. Pače i u istim geometričkim zašarcima ima simbolskog značenja, naročito u onima, koji su zajednički u sjevernih i južnih Slavena, te koje i danas gotovo posve jednako vezu: Česi, Malorusi, Slovaci, Srbi i Hrvati. Stare slavenske čitme i kere sačuvale su nam nekoliko takovih, upravo značajnih ornamenata. Čovjek mora da pomisli, da su stari Slaveni u tim čudnim i tajanstvenim likovima svojih vezova možda očuvali tajno, prastaro slavensko pismo, tajne svete rečenice, kuke i zavojice, zapise, poslovice, blagoslove i uspomene, jer inače je zaista teško razumjeti, kako su se isti ovi prastari ornamenti vjerno mogli očuvati sve do danas, ma da su većinom rađeni u tehnici veoma sporoj, mučnoj i vještačkoj.

Potpuno za školsku potrebu podasmo djelo o tome predmetu, dobiva se u Osijeku, Hrvatska, knjižara Ljudevita Szekler-a. Naslov: »Hrvatski narodni vezovi.«

Staro narodno nazivlje za naše vezove također nam je dokazom, da su naši djedovi nekojim svojim veziljačkim ornamentima pripisivali mističnu snagu. N. pr. nazivi »stopa« i »nastup«. to su zašarci sa starih vezova, a te riječi znače zle duhove. Otuda veli naš narod i danas: »Nagazio na zle stope!« — »Spopao ga nastup!« — Ima i zašaraka, koji se zovu »morice«, pa »dobrice«, »kozje noge«, »devet tilsuma«, »đavoljevi papci«, »vilino oko« i t. d. Takove ornamente vezli su na gubere i ponjave, kojima bi pokrivali bolesnike, ili na marame od djevojke od uroka ili na one, koje je metao na se junak na polasku u boj. Eno narodne pjesme:

»Pa mu dade od zlata maramu
Da je sebi sapne oko vrata,
Što je na njoj do devet tilsuma (tajna svila),
Da ga kuršum (tane) primiti ne može
Ni grdne mu rane načiniti«.

Takove zašarke rezali su i na kućne rogljeve, dovratke, na oružje, na dječje kolijevke i na tanke drvene pločice, koje su oko vrata nosili kao amajlije protiv zlih duhova. I danas još u nekim krajevima nose »uročice« oko vrata a u dječije ruke vezu »vilovsku nogu«, da dijete čuvaju dobre vile ili »dobrice«.

Simbolski značaj ornamentike gubi se u novije doba sve više u narodu.

Nastavak slijedi.

Justitia. Po E. Lipki priredio Stjepan Širola.

Sjedeći visoko na svome šarcu, izjašio je mladi časnik iz vojarne sa svojom dobro uvježbanom momčadi. Najljepšim nadama ostavlja vojarnu, da pred svojim »svemožnim šefom« prikaže svu svoju strategijsku spretnost i sposobnost. Pa ispočetka i ide sve, kako si je mogao samo poželjeti . . . No eto — jedna jedincata zla zapovijed, obrnut zavoj ili kret, poremećen red u satniji razdraži i onako razdražljivoga i »strogoga« pretpostavljenoga i đavo je gotov! Eno žrtve . . . Sve najljepše nade u ružičastu budućnost — promaknuće — odlikovanje — sve, sve je propalo s jedine jedne loše zapovijedi . . . Gospodin natporučnik, satnik, ili tko već bude — proklinje sudbinu i otpasuje svoju »milu sablju posjeklicu« i u naponu snage — zdrav i krepak ostavlja svoje zvanje, (mora da ga ostavi!) — te se povlači u mir, u tihi privatni život. Jedina mu je pri tom utjeha, da nije ni prvi ni poslijednji, koga stizava slični udes. A tješi se i time, što će i kao »civilista« uza svoju mirovinu naći još kakovo namještenje, — jer je njemu kao časniku svagdje put otvoren, pa će mirno i spokojno, dà i ugodno živjeti. — Dašto, ispočetka nešto žali za sjajnom časničkom odorom, za počastima, koje mu bjehu iskazivane na svakom koraku, no malo po malo i ta se žaoba posve slegne, jer vrijeme vida svaku ranu. U krugu drugova, koje je snašla ista sudbina, smiri se on kod stola »stalnoga« društva, što se svake večeri sastaje u gostionici . . . Tu hvali Bogu, da je zdrav i živ, jer se i tako dade živjeti. —

Pa hajde, ogledajmo se po svom stališu, hoćemo li naći takih »nesretnika«, koji bi zdravi, krepki i čili, uza svoju mirovinu naišli na unosnu nuzaslužbu, da lagodno i udobno živu i sjede svake večeri bezbrižno u veselom društvu kod čaše piva.

Jedan kret, jedan mig — momenat — i eto zdrav i jedar čovjek, koji bi još bio mogao mnogo godina državi da služi, morao je da svuče carsku odoru, da uživa »mirovinu« i kao civilista udobno žive. Ele, proigrao je svoju karijeru sirotan . . . A je da li je to posvuda tako? —

II.

Eto, pred nama stupa stariji gospodin. Tko ga sastaje, svako ga ljubazno pozdravlja. Sa prijaznih lica prolaznika, koji ga tako srdačno susretaju, kao da čitamo neku toplu zahvalnost, što je duguju i iskazuju tome čovjeku. A tko je taj vremešnji gospodin? . . .

To je učitelj, — pučki učitelj!

Odvalio je već 35 godina neumorne i časne službe i u nastavničkom radu gotovo osijedio. — A kako ga srce vuče, da se odmori i da zadnje dane svoga trudnoga života sprovede sa svojom djecom gdjegod vani u mirnom i tihom seocu! A tu njegovu želju željkovanu ne diktira mu njegova samoća, — jer mu je dobra žena davno umrla, a djeca se razišla svijetom — nego slabo njegovo tijelo, koje je već podleglo teškom i napornom učiteljskome radu. Dogodilo mu se, da se je već i u razredu srušio slab i nemoćan pred školskom djecom . . .

Teška srca odlučio se i zatražio mirovinu. Nije uspio! — Liječnik ga pregledao i pronašao, da je još čvrst i za službu sposoban. U liječnikovu izvješću piše . . . »tjelesno krepak, a duševno potpuno svjež i bistar . . .« A gdje bolan liječnik znade, da su mu duševnu svježinu podavala mila i draga školska dječica, med kojima bi mu se duša tako razdragala, da mu je radost titrala na licu, a oči sjale mladenačkim žarom! To razumije samo učitelj. —

Da, da; on još ne izgleđe »star«, on može još da služi; ne smije da se preranim umirovljenjem učitelja isisava mirovinska zaklada, niti zemaljska kesa otereti! —

I tako službuje starac još i dalje, jer mu ni ponovna molba za umirovljenje nije uspjela . . No osvanuo je i dan, kad su djeca čekala i čekala na svoga učitelja, a njega nije bilo. — Otišao je, kud za vazda grê se. Smirio je trudne kosti svoje . . .

III.

Bila mila i tiha, ali slabašna djevojka. Namjestilo ju na dječačkoj školi. Bila je marljiva i svojom marljivosti nadilazila svoje sile. Nije mogla da izdrži u dječačkoj školi, pa ju premjestilo u djevojačku. No klica nemile sušice već je zahvatila slabašno njeno tijelo i ona ginula sve više . . . Dugo se je

vukla u školu, nije htjela da izostane. Najzad je ipak morala prekinuti obučavanje na dan, dva, i poslije i više. Stao ju daviti i kašalj . . . Oni, koji su je zamijenjivali u razredu, opazili su u pljuvaljki čitave mlazove krvi. — Ipak nije dobila dopusta . . . Ne, trebalo bi, da se plaća suplentica! I kad već nije mogla od kašlja i navale krvi da dalje obučaje, dadoše joj polugodišnji dopust . . . A kad se je povratila, stala je da dalje radi, no nije išlo . . . Izostajala je često, jer je sve većma propadala . . . Tragove krvi našli su na »razrednici . . .« I prije, nego li je svršila školska godina, bila je pokopana; smirila se za uvijek! —

A je da li je ona sama patila? —

O, da ste vidjeli onu tužnu djecu u njenome razredu! Bile to 8 do 10 godišnje djevojčice, a sve patnje njihove uboge učiteljice mogli ste čitati na dječijim licima. Nije tu bilo onoga veseloga duha, pocikavanja, ni srebrnoga smijeha bezazlenih dječijih srdaca; ne, sve je to isčezlo . . . Bila su to ozbiljna i blijeda lišca jadne dječice, koja su patila zajedno sa svojom milom učiteljkom!

A da je došao liječnik, bio bi za cijelo zabranio, da ta uboga djevojka, kojoj je sušica kršila tijelo i trgala pluća, dalje podučaje tu djecu, jer je predstojala pogibelj, da svojom bolešću ne zarazi koje dijete . . . Ali da, gdje su školski liječnici i kada dolaze u školu! — Pa šta je za jedan život učiteljski!

* * *

Ima i drugih slučajeva! Bio učitelj, koji se nije suviše napinjao, da bude savjestan. Veoma često prepustio je djecu, da se »sama zabavljaju«. Bavio se više drugim zanimanjem, nego školom. Na opomene se smijao. Kod istraga se vješto izvukao i služio je dalje — dugo, dugo . . . Nijesu ga umirovili!

Drugi jedan prijatelj sramotio je stalež, bio slab učitelj, a lakouman čovjek. Griješio je, teško je griješio na povjerenoj mladeži, jer joj nije prednjačio dobrim primjerom . . . Ali je imao moćna zaštitnika i — nikome ništa!

A eno i trećega vrsnoga i spremnoga učitelja, koji je bio nježan otac svoje brojne obitelji, a dobar i vješt uzgojitelj. No bio je samo privremeno namješten, a došlo na nj zlo. Stala ga progoniti omaglica i slabina, dok nije oblijegnuo, te ga boljetica prikovala na krevet. Za osam nedjelja bio je slovom zakona — otpušten iz službe. Bacilo njega, ženu mu i sitnu djecu u bijedu i nevolju, jer školska općina nije htjela da se brine za — bolesna učitelja . . .

To su sve žalosne činjenice, a moglo bi ih se još i više nabrojiti, da se nehotice pitaš: gdje je tu humanitet, pravica i ljudsko dostojanstvo.

I sad se čovjek pita dalje, kako to, da se u jednom stališu »mirovine« samo razbacuju, dok u našem stališu ni uz najtemeljitije razloge ne možeš do mirovine. Onome starcu bila bi mirovina slatki melem za ono nekoliko dana, što bi još bio proživio u krugu svoje mile obitelji; bolesnome drugu bila bi mirovina slatka nada u bolju budućnost, što bi mu možda donijela lijeka i duši i tijelu; zabludjelome pako, koji živi na sramotu stališu, bila bi oštra kazna.

Tako dakle pored slabih materijalnih prilika mukotrpni i požrtvovni učitelj stradava svagdje, kao da ga u istinu »bogovi ostaviše . . .«

Pa ipak učitelj mora da je svjetli primjer svojim učenicima i uzor svojim životom u društvu ljudskomu, dika svome stališu i širitelj narodnje prosvjete! . . O, justitia, justitia! . . .

Nastojanja pri uređenju školskog vrta. Fran Trampuž.

Konac.

Položaj školskog vrta mora biti topao a zemlja (tlo) plodna (dobra) i dovoljno duboka.

Tlo za školski vrt mora ležati prosto na suncu, a nikada u hladu, te mora biti zaklonjen od žestokih vjetrova, osobito od oštre bure i studenog sjevernjaka (tramontana). Najzgodnije je, ako leži prama jugu. Dobar položaj je i prama zapadu, lošiji je prama istoku, a najgori je onaj prama sjeveru.

Tlo za školski vrt mora biti toli glede njezine mekotine koli glede zdravice dobro i plodno. Mekotina, t. j. gornji dio zemlje, koji ponajviše stoji pod uplivom zraka, topline i vode, i koji se obično obrađuje, mora biti fizikalički i kemički tako sastavljen, da može u njem svaka ili većina korisnih bilina uspjevati. —

A i na kakvoću nižega, surovoga dijela zemlje t. j. na zdravicu, treba pri izboru zemlje za školski vrt uzeti obzir. Ista mora biti takova, da se u njoj može razviti korjenje onih bilina, koje duboko dopiru; ne smije biti dakle odviše kamenita ni zbijena, tako, da nebi vodu propuštala a niti sam pijesak, jer bi onda tlo prebrzo osušilo, a i hranive bi se čestire uslijed velikih kiša laglje u dubinu izgubile.

Da budemo sigurni kod izbora za školski vrt, biti će najbolje, da uzmemo za to zemlju, koja je do sada služila kao vrt ili kupusnjak, jerbo je takova zemlja za školski vrt, tako rekuć, već priugotovljena, te je ne treba za to ni mnogo gnojiti niti obrađivati.

Nije li nam moguće naći tako dobre vrtne zemlje, uzmimo onda kakvu dobro obrađenu oranicu, a samo ako takovu ne dobijemo, onda se moramo zadovoljiti i sa zapuštenim poljem (bared), livadom ili šumom.

Uzmimo li ove zadnje vrsti zemljišta, imati ćemo mnogo rada i truda, dok ih za školski vrt sasvim pripravimo.

Školski vrt mora biti umjerene veličine t. j. isti ne smije biti ni prevelik niti premalen. Preveliki nam školski vrt zadaje kod priređivanja koli kod uzdržavanja odviše troškova, a teško ga je i nadzirati. Premaleni je pako vrt prava igračka.

Veličina će školskog vrta zavisiti u prvom redu od množine gospodarskih grana, koje će se u njemu gojiti. Misli li se učitelj baviti samo povrćem i voćarstvom, to će onda dostajati i manji školski vrt. Ako se pak mnije vrt upotrebiti i za vinogradarstvo, livadarstvo i t. d., onda mora da bude mnogo veći. Kod nas u Istri, gdje se seljak mora baviti skoro sa svim granama poljodjelstva, mora biti školski vrt uvijek malo veći nego u nekojim drugim zemljama. Morade mjeriti barem svojih 400 m^2.

O tome, kako treba kod priređivanja školskog vrta raditi i postupati, kako ga treba razdijeliti i t. d., progovoriti ćemo drugom zgodom.

Učiteljska skupština u Mihotićima.

Na vazmeni utorak dne 17. travnja obdržavala se u dražesnim i ubavim Mihotićima trinajsta i ujedno zadnja redovita glavna skupština učiteljskog društva za kotar Volosko. Ovo zborovanje vršilo se u novom »Narodnom domu«, što ga je ugledna ovdješnja čitaonica besplatno ustupila učit. društvu na raspolaganje; za to se ćutimo dužnima, da se i na ovom mjestu lijepo zahvalimo slavnoj Čitaonici i gosp. predsjedniku Gržetiću, koji je skupštinarima bio u svem na ruku, te čitav dan vrlo prijazno vršio ulogu domaćine.

Skupština je počela u 10 i pol sati. Prisustvovahu istoj c. k. kot. škol. nadzornik, veleuč. gosp. Fran Uršić, te odaslanik »Narodne Prosvjete« iz

Pazina, gosp. Fran Barbalić, koga je skupština, kad ga je predsjednik istoj predstavio, oduševljeno pozdravila. Kao gostovi bijahu prisutni gg. predsjednik i tajnik mjesne čitaonice, nadalje gosp. Ivan Fiamin iz Opatije, te gosp. Carlavaris, učitelj iz pazinskog kotara.

Brzojavnim putem pozdraviše skupštinu »Narodna Prosvjeta« i veleč. gosp. dekan kastavski, Antun Ellner. Po članu gosp. ravn. učitelju Pajaliću poslaše svoje pozdrave načelnik kastavske općine, veleuč. gospodin Mirko Jelušić, te župnik bersečki, veleč. gospodin Rajmund Jelušić. Sa oduljim pismom popratio je svoj pozdrav rav. učitelj u Brešcima, g. Jurinčić, koji bijaše zapriječen, da dođe osobno na skupštinu.

Iza nagovora društvenoga predsjednika, koji je u krupnim potezima ocrtao odborov rad u minuloj godini, ustade odaslanik »Narodne Prosvjete« te sa vrućim i zanosnim riječima izreče živu želju braće s onkraj Učke, da se s njima sdružimo u jedno, da budemo svi skupa jači i da tako udovoljimo obostranoj potrebi i duhu vremena; jer ako se ugnemo s puta »kolima napretka«, ona će daleko odmaknuti pred nama — ako im se pako opremo i suprotstavimo, ona će nas nemilosno pogaziti . . .

Ovaj govor, pun mladenačkoga žara, stališke samosvijesti i trijezna rodoljublja, slušaše skupština pazljivo i napeto, te obdari na koncu govornika burnim povlađivanjem.

Pošto podaše svoja izvješća gg. tajnica, blagajnik i delegat »Zaveze« (o lanjskoj skupštini u Puli), prešlo se na glavnu točku dnevnoga reda: Rasprava i zaključak o raspustu društva i pristupu »Narodnoj Prosvjeti« u Pazinu. Ovaj prijedlog odborov objašnjuje i zagovara društveni potpredsjednik gosp. August Rajčić u glavnim tačkama ovako: Društvu ponestaje životne snage; Slovenci se odvojiše pristupivši koparskomu društvu, a među hrvatskim učiteljima voloskoga sudbenoga kotara nema već pravoga zanimanja za društvo; broj učesnika je pri svakoj skupštini manji; nitko neće da primi vodstvo društva u ruke; smokva već ne daje ploda — treba je posjeći i u oganj baciti. Sa pristupom k »Narodnoj Prosvjeti« tegnuli bismo oživjeti, jer se pridružujemo društvu mlađemu i svježijemu.

U istom smislu govore gg. Ryšlavy, Dubrović, Kinkela i Rubeša Franjo. Gosp. Barbalić tumači, kako bi se mogao proširiti odbor »Narodne Prosvjete« tako, da budu u njem dva nova člana iz Liburnije.

Predsjednik Ante Dukić želi, da se »Narodna Prosvjeta« razvije do zemaljskoga učiteljskoga društva, ali misli, da takav oveći organizam neće moći dugo vremena uspijevati bez podređenih manjih ustroja. Oni učitelji koji ne polaze svojih kotarskih skupština, još će manje zalaziti na zemaljsku

učit. skupštinu. Kotarska učit. društva su prevelika, ali ne radi broja članova, nego radi teritorijalne opsežnosti. Treba stvoriti manje organizme od 10—20 članova uzevši u obzir blizinu i shodnost komunikacija. Bez takvih omanjih temeljnih organizama (učiteljski skupovi, sekcije ili podružnice) neda se zamisliti trajan i uspješan napredak »Narodne Prosvjete« kao zemaljskoga društva. Želi, da se odabere posebni odbor, koji bi imao na budućoj skupštini »Narodne Prosvjete« o Duhovima ovo pitanje u navedenom smislu riješiti. Onda istom bismo mogli raspustiti naše društvo i pristupiti k »N. Prosvjeti«.

Gosp. ravn. učitelj Dubrović opaža, da do naumljenoga koraka i tako mora doći ili prije ili kasnije; on je za raspust i pristup k »N. Prosvjeti«; o dalnjoj organizaciji pako neka vijeća i odlučuje njena buduća glavna skupština.

Uvaživši oba mnijenja skupština jednoglasno zaključuje prestanak društva uz pretpostavu, da će svi članovi pristupiti »N. Prosvjeti«, i sa željom, da se ovo društvo čim prije proširi i preustroji u smislu gori razloženom.

Uslijed prihvaćenog zaključka otpadaju dalnje točke dnevnoga reda, te predsjednik zaključuje skupštinu. Slijedi odborska sjednica, u kojoj se zaključuje, da se knjiga društvenih zapisnika pokloni kot. učit. knjižnici u Kastvu.

Svi učesnici skupštine ostaše na skupnom objedu, pri kom zaredaše zdravice, kako već obično u takim prigodama. Spomenuti ćemo samo govore gg. Barbalića i Fiamina radi osobitoga dojma, što ga ostaviše u slušateljima. Naš vrijedni drug Barbalić govorio je pjesničkim zanosom; njegove riječi ogrijevahu nam srca — dizahu naše duše u vedrije, idealne visine . . . Slušajući pako zatim improvizovani govor gosp. Fiamina, pun žilave eneržije i ognjevita domoljublja, bilo nam je pri duši, kao da stoji pred nama muž iz ilirskoga doba . . . Njegove riječi djelovahu neodoljivom snagom. Svi se oćutismo jačima.

Treba samo, da se češće sastajemo, da se uzajamno bodrimo i čeličimo, pa će iz mnoge iskrice, što nijemo tinja u našim srcima, sinuti jarki plamen; zasjati će jaka, čudotvorna vatra iz sitne iskrice, koja bi inače zavijek utrnula pod hladnim pepelom svagdašnjega života.

Naprijed dakle!

Svi na skorašnju skupštinu »Narodne Prosvjete«!

A. D.

Učiteljskim suprugam. Spjevao Lj. V.

Što gdje bobra nije,
To nek prezir bije . . .

Uzvišen nàd sve Vaš je poziv časni,
Domaćeg praga svećenice brižne,
Ni pâke misli, želje nedostižne,
Zarazit značaj Vaš ne mogu krasni.

Nek svatko uman spozna sebe sama,
Pa ne će žalbom drugom' punit srca,
Kom' s mučna rada znoj sa lica vrca,
Koj traži svjetlo, al ga sreta tama . . .

Pozdravljam Vaše domaćinsko zvanje,
To zvanje divno, cjenije od zlata,
Kog' svaka marom zamjernim se hvata,
Da mukom svoje uzdrži imanje . . .

Oj pozdrav Vama, mukotrpne žene,
Oj poklik Vama dobre majke budi,
I svaki uzdah poštenih Vam grudi
Bud' melem nama, melem vele c'jene!

Imanje? Ništa! Čuda golemoga:
Iz ništa nešto stvarate nam žene —
U mučnom radu mnoga gine, vene,
Pregarajući slasti sv'jeta toga!

Ne klonte duhom! Pravda slavi slavlje,
I nam će pravda sinuti na pragu —
Žrtvovat rodu našu ćemo snagu
Uz sreću s Vama i uz krepko zdravlje!

Poziv na glavnu skupštinu učiteljskog društva „Narodna Prosvjeta“

koja će se obdržavati u Puli na duhovski ponedjeljak i utorak dne 4. i 5. lipnja t. g. u dvorani »Prvog istarskog Sokola«.

I.

U ponedjeljak, prvog dana zasjedanja, obdržavati će se *u 4 sata po podne* *službeni dio skupštine* na koju imadu pristup samo članovi.

Raspored.

1. Otvorenje skupštine.
2. Službena priopćenja.
3. Izvješće tajnika.
4. » blagajnika.

5. Izvješće urednika društvenog glasila.
6. » revizora.
7. Izbor novog odbora (predsjednika, dvaju potpredsjednika, tajnika, blagajnika i dvaju odbornika.
8. Izbor dvojice revizora za pregledanje računa.
9. Ustanovljenje dnevnog reda za javni dio glavne skupštine.
10. Možebitni prijedlozi. (Prijedlog mora biti pismeno uručen kod skupštine predsjedniku a na raspravu će doći, ako je bio prijavljen bar osam dana prije društvenom odboru; prešni prijedlozi doći će na raspravu, ako to zaključi glavna skupština).

Iza skupštine komers.

II.

Slijedećeg dana, utorak dne 5. lipnja u 10 sati u jutro obdržavat će se *javni dio* skupštine.

Pristup imadu društveni članovi, drugi učitelji i učiteljice a prijatelji škole bit će dobro došli.

Na dnevni red doći će rasprave, prijavljene bar osam dana prije odboru, ako ih službeni dio glavne skupštine primi. Do sada su prijavljene ove rasprave:

a) školski izleti;
b) tjelovježba u pučkoj školi;
c) ustanovljenje hrvatskog ženskog učiteljišta za Istru i
d) ustanovljenje ženske građanske škole u Kastvu.

Iza glavne skupštine skupni banket.

Odbor „N. P."

Družbinom učiteljstvu Istre!

Sastanak i dogovor Družbinog učiteljstva, glede svoje posebne stališke organizacije, obdržavat će se u istim danima u Puli, i to: ponedjeljak, dne 4. lipnja u 10 sati u jutro u Družbinoj školi i u utorak u 8 sati u jutro u dvorani »Prvog istarskog Sokola«.

Dnevni red dostavit će se pojedincima poštom na dobu.

Odbor „D. U."

Učiteljstvu Istre!

Ostale podrobnosti glede stanova, cijene i t. d. najavit će se svojedobno u dnevniku »Omnibus« i tjedniku »Naša Sloga«. »Ravnateljstvo Družbine škole u Puli« na svaki upit dati će radovoljno svaku informaciju.

Ur.

17. IV. 1906.

Lijepi ovaj dan bilježimo s ushitom i veseljem u knjigu povjesti učiteljstva Istre.

Onoga dne, učiteljstvo kotara voloskoga, sakupljeno u glavnoj skupštini u Mihotićim, jednoglasno je zaključilo, da se pridružuje našemu društvu. Od onoga znamenitoga dana opstoji jedna jedina velika udruga hrv. učiteljstva na kopnenoj Istri. Učiteljsko društvo »Narodna Prosvjeta« o Duhovim će ove godine u Puli slaviti svoje slavlje, jer će oko sebe okupiti svu stališku braću i sestre sa kopnene Istre, da se u slozi i ljubavi pogovore o veselim i žalosnim doživljajima svog teškog zvanja. Biti će to dani zanosa i stališke samosvijesti!

Mi znademo, da će vatrene otočanke i momci ponositi sa kvarnerskih otoka — svladani bratskom ljubavlju — preploviti na laganim šajkam sinje more naše, te se i oni pridružiti istoj braći. Kad nam je ova naša Istra jedna majka, neka bude čitavo učiteljstvo jedno srce a mnogo radišnih ruku, koje će izorati pustu ovu ledinu, zasijati je mažuranom i sitnim bosiljkom, da se mome i junaci njime okite, kad bude poći na narodno slavlje.

Živile nam sestre i braća iz voloskog kotara a Vi tamo sa mora i otoka, sjetite se Vašeg obećanja i obveselite braću svoju, koja Vas čekaju otvorenim rukama.

Zdravstvujte!

VJESNIK.

Analfabetizam.

Pošt. g. Bennati držao je nedavno u zast. kući u Beču govor, iz kojega vadimo slijedeće:

»Analfabeta ima u cijeloj našoj državi 24%; od toga otpada 50% na Hrvate i Slovence (tanto per non far arrossire i croati che presi a sè soli, danno il 74% di analfabeti).

Uzmimo sada u obzir ovo:

1. Talijani u Istri imaju već odavna posvuda u Istri dvo- i višerazredne škole;

2. Hrvati u Istri nijesu do pred par godina imali škola (izuzev Liburniju); u kotaru porečkom nemaju ih ni sada osim ono par Družbinih a ima bezbroj djece bez škola (na Ćićariji buzetskoj bila do pred dvije godine samo škola u Lanišću);

3. Talijanski učitelji podučavaju po dvadesetak djece a hrvatski po dvijesta;

pa zaključimo: Hrvati u Istri ne treba da se srame, što ih je 65% analfabeta (jer nijesu imali škola, da se uče) uz 49% analfabeta talij. sa svim njihovim školama, nego neka se srame — ako je u opće moguće — oni, koji nijesu htjeli Hrvatima u Istri dati škola (a ne će ni sada) samo za to, da nam se poslije mogu rugati.

Iza toga slijedi za nas nauka:

1. Svi i svuda podučavajmo analfabete, pak ćemo moći kazati klevetnicima: Eto vidite, bez škola smo pismeni, a vas ima 49% nepismenih uza sve vaše škole.

2. Hrvati analfabeti! Kupite ABC čitanku, pa se učite čitati i pisati, da vas dušmani ne ismjehivaju!

Primjedba gosp. zastupniku i drugovima: Dajte nam Vi i Vaši (kad nam gospodarite) razmjerno onoliko škola, koliko ih Vi imate, pak ćemo se onda razgovarati i prispodabljati postotke analfabeta u Istri!

Iz pokrajinskog školskog vijeća za Istru.

Iz zapisnika sjednice od 20. ožujka vadimo ove zaključke: potvrdjuje se predloženje Vjekoslava Jurinović za ravn. učit. 2. reda u Susku. — U Staroj Baški ustraja se pučka škola. — Priznaje se potrebu poduke u ženskim ručnim radnjama na pučkim školama u Poljicim i Mihotićima. O predlogu porečko-puljskog ordinarijata glede poduke u vjerouci, povest će se razprava.

Jedan prijedlog.

Pokrajinsko školsko vijeće u Trstu odlučilo je, da se za ovaj put bira zastupnika učiteljstva kao člana kot. školskog vijeća pismeno, dočim bi se to moralo izabrati na službenoj kot. konferenci učitelja, uslijed:

a) minist. naredbe od 8. svibnja 1872, § 8 (drž. zak. 1872 god. br. 68).

b) i okrajinskog školskog zakona za Istru od 27. srpnja 1875, § 20 točka *c)* i § 41 odstavak 4 (pokr. zak. 1. br. 18. II. i III) i odnosno

c) državnog pučko-školskog zakona od 1. svibnja 1883. § 45

Razlog je ovoj naredbi sjegurno taj, što pokrajinski istarski odbor nema novaca za putne troškove učitelja(-ica), koji bi morali na sjednicu.

No mi smo učitelji idealni, privikli na stradanja, pak ćemo ovaj put pustiti pokrajini — znademo mi, što je nevolja — putne troškove i na vlastite poći na konferencije, koje želimo da se sazovu, da zakonitim putem biramo zastupnike u kot. školsko vijeće.

Rijetkost.

Pokojni učitelj, Josip Traven, zapustio je oporučno nad 30 hiljada kruna u dobrotvorne svrhe, a ponajviše u prilog čitavog učiteljstva Kranjske te njihovih udova i sirota. Sjetio se većim svotama djačke kuhinje, školskih zaklada, učiteljskog konvikta u Ljubljani, buduće učiteljske tiskare, siromaka i t. d. Iz oporuke je razvidno, da je pokojnik imao plemenito srce a i prilično para, koje stalno nije prikupio od svoje učiteljske plaće.

Važna odluka.

Neka tvrtka tužila je neko mjesno školsko vijeće, glede tražbine od nekoliko stotina kruna. Ovo nije htjelo tvrtci namiriti dug a niti se pripoznati realnim dužnikom, pa je stvar došla do vrhovnog sudišta, koje je tužbu otklonilo riješidbom, da mjesno školsko vijeće nije pravna osoba, pa za to ne može tužiti ni biti optužena.

NAUČNA BIBLIOTEKA
PULA

Preustrojstvo škola.

Bosanska vlada ozbiljno sada nastoji preosnovati svoje narodne škole. Tamošnje učiteljstvo i njihova učiteljska društva vrlo je zainteresovao taj predmet, pak nastoje na što naravnijem i praktičnijem temelju provesti to preustrojstvo. Iznajprije imale bi se svakako odstraniti dosadanje nevaljale školske knjige i zamijeniti ih pristupačnijim školskoj mladeži prema domaćim životnim prilikama. Odlučilo se ujedno stegnuti učevno gradivo prema načelu: učiti valja za život a ne za reklamu.

A u nas? Na svim učiteljskim sjednicama i konferencijama već se godine i godine govori, preporuča i raspravlja o krvavoj potrebi promjene školskih knjiga, da ipak jednom valja šnjima na tavan, al sve to ostaje pusta riječ i ostaje se — pri starome. A naučne osnove? Mnijemo, da je i za nje već jedared nadošlo vrijeme, da se ih podvrgne reviziji.

Ženske na sveučilištu.

Ministar bogoštovja i nastave dr. pl. Bienerth izdao je na sve dekanate filozofskih fakulteta naredbu glede primanja ženskih slušateljica. Svaka, koja se iskaže sa svjedodžbom ispita zrelosti na kojoj gimnaziji, imade sa muškarcima jednaku pravicu, da se upiše kao redovita slušateljica. Izvanredne slušateljice mogu biti one, koje su apsolvirale učiteljišta ili takve ženske liceje, kojim je ministarstvo podijelilo to pravo.

Pomanjkanje učitelja u Srbiji.

Ministarstvo nastave ustanovilo je poseban odbor, koji bi imao za zadaću, da popuni ispražnjena učiteljska mjesta, kojih imade 635 sada. Biti će to valjda uzrokom pare, pa nitko neće rado da pođe za učitelja.

Školski praznici.

Namjerava se, da se na austrijskim pučkim i građanskim školama odrede školski praznici između 1. srpnja i 1. rujna.

Analfabetizam u Galiciji.

Po najnovijim statističkim podacima ima u Galiciji 62·8% analfabeta med muškarcima i to: 47·4% analfabeta med Poljacima a 78·2% med Rusinima.

Sredstvo proti sunčanim pjegama.

Kome je Bog time naklon bio, evo kako će se toga riješiti. Valja metnuti toliko boraksa u vodu, dok se ova zasiti, onda se u tu vodu namoči komad vate, pa se time pjege dva puta na dan operu. Dobro je sredstvo i voda od peršina, koja se lako dade svaki dan napraviti. U po litre vode metne se rukovet narezanoga peršina, pa se onda tom vodom lice u jutro i na večer opere. Prije svega valja lice čuvati od direktnih sunčanih zraka, jer inače sva ta sredstva ne koriste.

Lične vijesti.

Imenovanja i premještenja.

Učiteljicom na družbinoj školi u Štokovcima imenovana je zagrepčanka Dragica Kragora.

Književnost i umjetnost.

„Hrvatski narodni vezovi".

Napisala Jelica Belović-Bernadzikowska (sa sedamnaest originalnih slika). Naklada knjižare L. Szeklera u Osijeku. Cijena 3 krune.

Ovu lijepu radnju naše velevrijedne suradnice preporučamo što ljepše našim koleginjama. U drugom dijelu knjige pridodan je riječnik »tehničkog nazivlja«.

Od uredništva.

G. C. B. u V. Primismo one dvije pjesmice. Pripošaljite nam jošte štogod na ogled, pa ćemo se onda razgovarati, jer u Vas imade i dara i poleta. Zdravo!

Vlasnik i izdavatelj: Učiteljsko društvo „Narodna Prosvjeta". — Odgovorni ur. E. Jelušić
Tisak Laginja i dr., prije J. Krmpotić i dr. — Pula, ulica Giulia br. 1.

Sve potrebite tiskanice za škole te pisaći i risaći materijal, imade na zalihi

NARODNA TISKARA

LAGINJA i drug.

prije J. KRMPOTIĆ i drug,

ulica Giulia, 1 — **Pula** — ulica Giulia, 1

KNJIGOVEŽNICA

TVORNICA PEČATA

ANT. TRANFIĆ, PULA

ULICA SISSANO-DIANA, 7.

GLAVNO SKLADIŠTE U KAŠTELSTAROME.

Vlastiti proizvodi najboljih Dalmatinskih vina te maslinovog ulja. — Razašilje počam od 56 l. unaprijed. — Cijenike šalje badava franko.

Za naručbe kao i sve drugo, obratiti se u Pulu.

God. I. Pula, 1. lipnja 1906. Broj 6.

NARODNA PROSVJETA

Mjesečnik za školstvo, književnost i prosvjetu.

GLASILO ISTOIMENOG UČITELJSKOG DRUŠTVA.

Izlazi svakog prvog u mjesecu. — Godišnja cijena 4 K. — Rukopisi se ne vraćaju.

Urednik Ernest Jelušić.

Sadržaj:

Pozdrav sveukupnom hrvatskom učiteljstvu Istre sabranom na svome glavnom zasjedanju u danima 4. i 5. lipnja u Puli. Spjevao Ernest Jelušić.

Hrvatski veziljački štil u školi. — Piše Jelica Belovićeva. Konac.

Da nebi ljubavi . . . Pripovjeda A. Tentor.

Nova nastojanja o reformiranju risanja u pučkoj školi. Fran Barbalić. Konac.

Iz učiteljskog tobóca. Pribrao Podbrdski.

Bili bilo dobro, da budu i učitelji u saboru zastupani? Piše I. M.

Učiteljske plaće u grofovini Goričkoj i Gradiški. Ur.

Vjesnik. — Lične vjesti. — Književnost i umjetnost. — Od uredništva.

Tisak Caginja i dr., prije J. Krmpotić i drug. — Pula, ulica Giulia br. 1.

Namirili pretplatu za cijelu godinu.

M. Škvarč, Kanfanar. — I. Bersenda, Pićan. — I. Matetić, Opatija. — A. Brozović i J. Gršković, Vrbnik. — Škola u Krajiškoj ulici, Zagreb. — Dr. D. Trinajstić i A. Marčelja, Pazin. — I. Flego, Hum. — K. Kraic, Buzet. — M. Volarić, Tinjan. — L. Tončić, Mune. — M. Bedeković, Livade. — M. Haidinger, Sv. Matej. — Bratinstvo, Volosko. — A. Ellner, Kastav.

Pretplatio za pô godine.

I. Bunc, Pazin.

GOD. I. PULA, 1. LIPNJA 1906. BROJ 6.

NARODNA PROSVJETA

Mjesečnik za školstvo, književnost i prosvjetu.

GLASILO ISTOIMENOG UČITELJSKOG DRUŠTVA.

Izlazi svakog prvog u mjesecu. — Godišnja cijena 4 K. — **Rukopisi se ne vraćaju.**
Urednik ERNEST JELUŠIĆ.

POZDRAV

sveukupnom hrvatskom učiteljstvu Istre sabranom na svome glavnom zasjedanju u danima 4. i 5. lipnja u Puli.

Vam — Istra što no nadu preda
I snova svojih zalog svet,
Što prosvjete spas u Vas gleda
I uz Vas redi svoj si let;
Vam — što Vas sabra ljubav čista
U danak ovaj mio, blag,
A grije srce vatra ista:
Vam prosvjetnicim pozdrav drag!

I Divića vrh sa visoka
Sve vila rodnih prati glas —
Što noći neke brza skoka
Podigoše taj gordi kras.
I one — pratilice stare
Svih boja što ih imô dom,
I one — zlatne za Vas mare,
Diveći sve se času tom!

Gle! — s kraja na kraj zemlje naše
Sakupio se braće broj,
Daljine koga niti plaše,
Il pred čim preza možda koj,
Sa c'jelji velje, uzvišene
Prožeta svakoga je grud,
Jur valja da se bistre sjene
I čisti stvara o svem sud.

A rad Vaš bio silan, velik,
Ko Učke stare vršak siv,
I stalan tako kano čelik,
I bio golem, potpun div!
U maru nek se braća znadu
I duša svojih oštre vid,
Te roda svoga pune nadu
Dok slednji pade tame zid!

ERNEST JELUŠIĆ.

D 10/1984 Č-46-B

NAUČNA PULA BIBLIOTEKA

Hrvatski veziljački štil u školi. Piše Jelica Belovićeva.

II. Razdoblje kršćansko.

Konac.

Kršćanstvo je u narodnu hrvatsku ornamentiku unijelo crkvene znakove, a da narod ipak za to nije zabacio ni starije svoje veziljačke oblike. On je umio divno staro i novo stopiti u nove skladove i u nove slike svojom vanrednom vještinom i domišljatošću. Narodna ornamentika u svim svojim detaljima ne može ostati vazda ista bez dodataka i novih izdanaka, niti to od nje smije tražiti. Ama traži se: da se kći odreče matere, da se tipična ljepota narodnih umotvorina u zasebnosti svojoj održi od tuđe neumjetničke i nespretne primjese, prikrpine i mode, koja joj ne pristaje. Ona se mora da razvija sama i slobodna u duhu svoga vremena.

Kršćanstvo je u našu narodnu ornamentiku unijelo oblik krsta i ovaj tu sada vlada u svakome položaju: kao sredina zašarka, kao okomit krst, ili usred kruga, četverokuta i u drugim svakovrsnim kombinacijama. Uz krst viđaju se i drugi novi oblici zapadne i istočne crkve, a s njime se množi i ornamentalno nazivlje, kao: ripide, trikile, putiz, crkva, tornjići, kule, jagnjušci, dupli, božje oko (u trokutu), zvijezde, golub sa paomovom granom, masline list, jajoliki zašarci, slovo Salamunovo, ime Isusovo, pisme M (Marijino), kalež, srce (srce Isusovo) i t. d. Dočim Nijemci i Franzuzi toga doba rado vezu čitave svete slike i prizore iz evanđelja — dakako nespretne — hrvatski stari vezovi ne iznose ništa te ruke. Hrvatska veziljačka ornamentika (a tako i ona ostalih Slavena) ostala je u granicama stilističkim, nije nikada nastojala da iznese naturalističke slike. Staro crkveno ruho očuvalo nam je dragocijenih i nada sve divnih kera, čitmi i vezova na oltarnicima i na misnom ruhu; ali nigdje u tim vezovima nema ljudskih likova, nigdje nespretnih, nezgrapnih oblika, kruto ukočenih linija ili neprirodnih crta kao u vezovima drugih naroda iz istog razdoblja.

Krvave vojne — naročito krstačke i turske — donijele su opet nove oblike u našu ornamentiku, a s njima i novo nazivlje, kao: puška, topovi, taneta, noževi, kolica, bubnji, kutijašice, krune, lovor, sablje, bodežići, šljemovi, bauci i t. d. Ipak su i ti novi oblici opet podjednako i skladno poredani u otmenoj jednostavnosti. Ovo važi naročito za našu klasičnu ornamentiku od prilike do god. 1830. i 1848. Narodna osebnost elementarnom snagom probija iz duboka vira narodne duše, ma se u njoj našli strani utjecaji.

III. Moderno razdoblje.

Sa vojništvom zavladala je i veća sloboda u drugovanju muških i ženskih, počinje slobodnije ašikovanje, a moma veze: dikino oko, dikin brk, carevu bradu, biserovu granu, gradske kapije, srceta, babine prste, pečate, kubure, slovca, babine zube, uzdu rešmanliju za konja milog vojna i. t. d.:

»Kako jašu kotarski sedari:
Rešmanliju uzdu (svu navezanu) udario,
Rešma pala do pô stremenluka.« (Nar. pjesma)

Što je guslar za narodne pjesme, to su pojedine osobito darovite žene ovoga doba za narodnu žensku rukotvorinu. Narod ih zove »mustratorke« već po njemačkom »mustra« = zašarak. One smišljaju nove uzorke, u njih je intuitivna snaga za taj posao, one su čuvarice zasebnog tipa ornamentalnog, u njihovu ruku će da se pouzda čitavo selo. One izmišljaju i nove tehnike, nove varijante, nove načine izrade u duhu hrvatskoga štila. Ovaj štil je poezija njihove duše, one ga njeguju i paze divnom nepogriješivošću i čistoćom. Naveze li neko nov zašarak slijepo uzet iz turskoga ili iz drugoga naroda, one to namah dušom osjete i strogo viču: »Ovo ne valja!« Pa će onda sjesti i dotle ne će mirovati dok onome tuđinčetu nijesu ulili hrvatsku dušu, t. j. dok onaj zašarak nije slobodno prekrojen, tako da pristaje u krasnu kitu našeg ornamentalnog cvijeća. Mekanički, šablonski i slijepo naša narodna vezilja nikada nije uzimala ništa iz tuđega luga. To joj duša ne podnosi. Dok u njezin dom nije dunuo dim tvornica, jeftinoće, šarenila i mode — našla je ona instiktivno, kako će svoje radove udesiti strogo po štilu, čisto po hrvatskom duhu. Stari vezovi jasno nam to pokazuju. Tu je najfiniji ukus, birana harmonija, dražesna zasebnost i umiljati, vrlo zanimljivi originalitet. Ima zašaraka jednostavnih i čednih, a da ipak nijesu oskudni, ima ih bogatih, vrlo kompliciranih, a da ipak nijesu prenatrpani, neukusni Na primjer svatovske haljine u narodnim pjesmama, s kolikom ih ljubavlju pjevač opisuje:

»Kako se je l'jepo opremila,
Daj dva oka, da se nagledaju!
Više zlata, nego b'jela platna, (t. j. sam vez)
Potkićena sićenim biserom,
Pa te fine gaće čiftijane:
Do koljena vuci i bauci, (t. j. obilje figura i raznih oblika)
Od koljena orli i gavrani,
Više zlata, nego b'jela platna
Na sve strane svjetlost udaraše i t. d.«

Koji su dakle tipski, koji najmiliji oblici našeg hrvatskog štila, kako nam ga moderno doba iznosi?

Ima ih veliko obilje. Stilistički obrađeni oblici iz domaćeg bilinstva (posve malo iz životinjstva), a od ovih kao da su vezilji najmiliji: lale, karamfili, borići, jelice, jabuke, ljiljan, kruške, listovi (pojedince i prerezanih oblika), grane, pupovi, divlja ruža (šipak), bobice, đulići, jagode, žir (plod i list, ali gotovo nikada oboje na jednom ornamentu, nego plod uz karamfil a list sam o sebi), i t. d. Geometrički oblici osnov su premnogim zašarcima, a od ovih najviše onih, koji izviru iz logike tkanja i »veza brojem«. »Meanderi« su za to vrlo omiljeli ne samo kao »okolica«, nego i kao plošni ornamenat za sredinu. Narod ih zove »vodica«. Svi narodi koji tkaju i pletu imadu u svojoj ornamentici »meander« na pâsovima, trakama i ćilimima, pa se je taj zašarak obilno proširio i u onim narodima, kojima se nikako ne može dokazati, da su bili u ikakovoj svezi sa Grcima.

Nije dakle posve pravo, da se obično veli grčki meander ili »à la grècque« ornamenat. I Stari Egipćani, Indijanci, Kitajci, Meksikanci, pače i ostrovljani iz južnog mora imadu taj zašarak. Nijesu ga dakle ni stari Slaveni baš od Srba morali uzeti, nego je i u njih mogao biti samostalna izvora. U arhitekturi Grka, naročito u dorskoj viđa se meander vrlo često i označuje traku ili spojku, a na mosivičkim podovima Pompeja ima ga također i to poput okolice ili poput punog ornamenta, koji se plete po čitavoj plohi. Tada su ga stari zvali i »labirint«.

U slavenskoj je ornamentici topli dah slavenskih krajeva sa žarkim njihovim suncem, sa obiljem voćaka i cvijeća, sa pjesmom i smijehom, sa bojnom krvlju i ognjem i sa čitavim čarom slavenske priče i poezije. Ona je lijepi, originalni, bujni i dragocijeni:

bus posebnog svoga cv'jeta
u naroda silnoj smjesi.

Takovu ju moramo i mi da očuvamo od tuđinske natruhe, kako nam ju očuvaše djedovi naši, jer:

tuđ, tuđemu, tebi tvoj đoliči,
tuđe poštuj, a svojim se diči.

Da ne bi ljubavi . . . Pripovijeda A. Tentor.

Bilo u kolovozu prošle godine u Mljecima.

Žega da vola obori — sve hrli i vrvi na more, — parobrodići, tramvaji prepuni su svakojake svjetine, ne znam ni ja kamo da sklonem glavu od sunčane zrake, prave goruće žeravice — i onako da mi vrijeme mine, vozikam se na parobrodu koji iz »Canalazzo« juri prama »Lido«. Na stanici »ai Giardini« iskrca se pola svijeta, slijedim i ja dobar primjer videći zelen i uđoh s onom množinom u izložbu slika i umjetnina.

U prvoj velikoj dvorani broj tri vreva ljudi mrmori poluglasno, zabezeknuto gleda u izložene slike, a ja nemirno krećem se i hladim znojno lice, baš na ništa ne misleći. Dva mlada krjepka mornara ustobočiše se pred nekom slikom i kao da onesvijesnuše od čuda.

Dalmatinac gromorodna stasa izlane u čudu:

— Čika Bare, vjere mi, fali mu crven kapa!

Gorostasu je mrki oblak satkala sjeta na prije vedrom, čistom čelu, dvije suze nakvasiše mu lice neštedice. Najednom okrene se sa slike, sijevne očima i zapišti kroz zube:

— Takav ti je udes — takav nas pokoj čeka!

Dva Dalmatinca izgubiše se med narodom. Mene nemilo kosnu taj prizor, ta nevolja, ta sjeta, taj sumor; ta môra mora da slijedi i u dalekom svijetu Hrvata, kao da mu nije dano da razvedri mračno čelo. Ona krjepka domaća riječ u tuđini zujila u meni kao tugaljiva harmonija neke žalobne tužaljke pjesme, okrenem se i ja k onoj slici i ostah okamenjen.

Le rovine del mare (podrtine mora) bijaše baš potresna slika, i nije čudo što je naše mornare ubola do srca.

Tri starca mornara zgurena posjedaše na drvenu šupljikavu klupu, na morskom pješćanom žalu, dvojica odbijaju dimove iz svojih ćozotskih kratkih lulica i kao da kazuju iz duše u dušu sve doživljaje, sve muke. Ali sa svim tim ne da im se iz te mokrine, od zraka do mraka dozivlju čarnu morsku Sirenu, da im ublaži staru istrošenu dušu. Treći nikom poniknuo i nujno nevoljno skoro nečujno sluša, tišti ga zacijelo gorka kakva nesreća, obrve su mu namrštene, oči uduble, usahle, koža garava, čosasta, mjedena.

Napinjem ja moju pamet preletom četvrt vijeka uspomena i doživljaja i skoro nenaviđah na gorostasa usvojim si sliku.

— Nije to dalmatinski Bara — to je moj poznanik.

Slika je tako živo uklesala izmučeno čovječje biće staroga mornara, da se nije moglo skinuti oka s te žive nevolje. Pa da to mrsko more uobličuje sve na jedan kalup, hridine, stijenu, provalu, žal, mulj pa i isto ljudsko biće namrgodi, osakati, ojada. — Ruševine tog svemožnog elementa su sve na jedno brdo satkane, naliče u bijedi i nevolji ko grozna avet.

Dugo vremena ne smetnuh s nje očiju, zaredam bolje moje uspomene, sveđer zureći u sliku i bane mi pred očima stara korenika iz Velog-Sela — Velikog Lošinja: Jadre Budinić, glavat, ćosat, uvaljenih malenih, škiljećih očiju, o kojem hoću da vam pričam, da ne izgine u zaboravi.

Bijaše to prava njegova fotografija, a ne Čika Bare — pa moj Jadre nije nosio crvenkape, već baš onakovu ćozotsku kapu kao na slici, sličan je on starcu kao da si jabuku razrezo po napoli.

Pošto bijaše prošo kroz vatru i vodu i prebijao se svijetom puncatih pedeset godina, iza nekog brodoloma u Montevideu, vratio se nedavno kući skoro gô i bos, modricami išaran, i latio se motike ne zaboraviv na veslo i živario od dana do dana. Bijaše izgubio svu svoju prtljagu i prištednju, desetak ili ducet žutih zlatiša i otpremljen u domovinu putem konzulata, a poputnicu mu dali u Buenos-Aires-u dobri ljudi našega roda i plemena. Dobivao on dapače i mirovinu. Bijaše to mrva milostinje zaklade sv. Nikole, dvanajst novčića na dan za kruh i duhan.

Imao sina Jerka, zor momka, mlada, zelena, pa i on pođe u svijet, da na udaru bure traži hljeba po onoj mornarskoj: gdje ti je glava, tu ti je hrana. Jerko bijaše došao kući, da se jednom riješi vojničkog posla i da si traži vjerenicu, jer mu bijaše pravo doba. I on se primi motike i u ono par dana odmora polazio u krčevinu i rudinu sa starcem ocem. Jerko bijaše našo svoju družicu, dapače istini na volju, on je poznavao dugo vremena, pisao joj kad i kad, a ona mu odgovorila, ali nikad mu nije prave vjere dala. Bijaše to Magda Letićeva, ocvala djevojka, mehkoga srca, sjetne duše, plašljiva kô košutica, koja u duši ljubila svojega Jerka, ali držala sve u potaji, jer se bojala, da joj Jerko ne ostane vjeran, ta mornar je lahkokril ko vjetar, reče, obreče, — pa zaboravi — a mlada cura broji jadna svoje lijepe dane u zapećku.

Magda, otkad Jerko boravio u Selu, promjeni svoju ćud, posta razgovorna, rado se kazivala na dvoru, tražila je zgodu da uoči Jerka i s njime popostajkivaše na dugo i nije se bojala da joj koji prigovori.

Bila je subota. Otac i sin se dostatno muka namučili a Jerko povečerav izađe Magdi u susret, umiljava joj se i previja se oko nje na dugo, duga žeravica koja je tinjala u njegovu srcu rasplamti i vidio je jasno, da je Magda šnjime istu želju željkovala. Ta dvojica bijahu ko stvorena jedan za drugoga,

sirotinjska kuća Jerka, u Magde ista potleušica sa malo zemljišta, i jedan i drugi dorasli, oni te večere odlučiše, da će se i svijetu pokazati kao vjerenici i da će sutra dan roditelji u pohode doći kao običaj nalaže.

— Sutra ćemo skupa na misu, da nas ljudi vide da se ljubimo i sjesti ću na tvoju klupu — opazi Magda sva ražarena u lišcu.

— Hrano moja, kako tebi drago, odgovori joj Jerko zadovoljno i dokrajči svoj dugi razgovor te večeri.

Svanula proljetna nedjelja. Suri Velebit oblit trakami žaranoga sunca, sterao se u uljenom glatkom moru kao pomlađen, hvatajuć se čiste, azurne nebeske visine. Sve je zeleno, pomlađeno. Veloselo osulo se cvijetom raznolikim, raznobojnim, sve se budi na nov mlađan život. Magda uhvati se popojaske sa Jerkom i stupa ponosno smiješeći od sreće i zadovoljstva. Njena duša pliva u nekom djetinskom blaženstvu, u nekom lagodnom lahoru sreće, oči vedre plamte joj ognjenim žarom, držeći se čvrsto svoga Jerka i ništa ne govori i koraca dalje odmjerenimi velikimi koračaji pram crkvi.

Jerku čini se, da ga grije neko blago sunašce, da pirka neki njemu neznani povjetarac, koji diši svježim mirisom milja i bosiljka i ne zaudara onom vječnom morskom mahovinom. Da ga pitaš u taj čas odgovorio bi ti bez oduška:

— Dao bi i dušu da mi je ovako dalje.

Prispješe u crkvu rano. Mogda prekriži se po običaju, ostavi Jerka med muškarcima a ona sjedne u mjesto klupe Budinićevih, ondje gdje obično sjeda starac Jadre. Jerko je reko o tom pohodu k Letićevim, ali on zaboravi reći, da će Magda sjesti na njegovo mjesto u crkvi.

Djevojke nenavidne, bake brbljušave raskolačenim očima gledaju u Magdu kao kakvo čudo, i razgovaraju se s uha u uho.

— Isprosio je teda negda u oca!

Jerkovi vršnjaci spopadaju mu ruku kao da se klade, tko će prvi da mu čestita a on smjehuri se od radosti i veselja.

Crkva se sve većma puni, sveštenik ode k žrtveniku, orgulje zapište, sve se baca na koljena, da skrušeno sluša službu božju.

Starac Jadre stupi u crkvu, on ne zna tko sjedi na njegovom mjestu, na onaj klupi, koju je baštinio sa imanjem djedova svojih. Teško se gura med svjetinom i sa palicom odaljuje mladež, koja mu se uklanja, dok se napokon ne protura do svoje klupe.

Magda mirno sjedi i sluša riječ božju, neobzirajuć se niti desno niti lijevo.

Starac Jadre približi se pognut do klupe, prihvati se drhtavom rukom za rub i gleda čudno Magdu, koja se ne miče. U starca Jadre noge klecaju,

pričvrsti se bolje sa rukom zahvativ čvršće klupu, ali mu druga ruka bolje drhtne i na nesreću padne mu palica pa odjeknu glasnim lomotom.

— Makni se! reče Jadre Magdi i ne zirnu okom jer obnemogo od drhtavice i nije se mogo držati na nogama.

Magda na smrt blijeda ustane i makne se iz klupe. Svi gledaju na onu stranu, mjere pogledom sad Jadra sad Magdu, sve se u času užurbalo, raskomešalo, zapanjilo, žamor nastaje sve jači i skorom nadglasuje orgulje. Baš u tom času počeo stari pop sipljivim glasom da čita Evanđelje, tako da se svjetina nije u prvi mah mogla utišiti.

— Divljak, valjda neće snahe u kuću — čuje se s jedne strane.

— Ne, ne, htio bi imati Anicu — odgovara baka.

— Pa zašto se Magda nudi, ta doći će po nju prosci ko psi po kosti.

— Ne ludujte, starac vukodlak izgubio pamet, ne zna što čini!

Nastavak slijedi.

Nova nastojanja o reformiranju risanja u pučkoj školi. Fran Barbalić.

Konac.

Jedan drugi Nijemac i to prof. dr. phil. Lamprecht misli, da se može risati i ovako: Učitelj neka pročita jedan ili dva puta jednu pjesmicu ili štivo. pa kako što učitelj dade djeci iz toga pismenu zadaću, može djeci reći: »Narišite mi koji predmet, što smo ga u ovom štivu ili pjesmici spominjali. Svaka škola imade budi kakvih slika, ne drži ih kolego u ormaru, već ih objesi, nek ih djeca promatraju, pa će ih oni sami i risati. Ako ih možda držiš u ormaru, da ti ih tobož prah ne izjede, onda znaj, da će ti ih zub vremena izjesti i u ormaru, kao što bi i vani prah. Učitelj u školi ne štedi sebe, pa zašto bi slike? Zar nije on više vrijedan, nego li su slike? Slike se ne kupuju, da traju sto godina, nego da ih rabimo!

Prošlog kolovoza obdržavao se je međunarodni kongres za risanje u gradu Bernu. Rasprave bile su podijeljene na dvije sekcije. Jedna se je bavila sa risanjem u opće, i to počam od zabavišta pa do univerze. Druga sekcija bavila se risanjem kao strukom. Došlo se do ovih zaključaka: Risanje neka bude obvezatan predmet u svim školama počam od najnižeg stupnja. Za druge predmete mora biti risanje kao neko izrazujuće sredstvo. Risanje se mora oslanjati na naravni razvitak djeteta. Školska soba mora odgovarati po ukrasima i nakitima, zahtjevima umjetničkoga risanja. Umjetnički uzgoj ima

se gojiti u svim razredima. U dječjim je zabavištima risanje znatno uzgojno sredstvo. U pučkoj školi mora risanje usposobiti dijete, da narav i predmete, pojave u prirodi i okolici promatra po obliku i boji, a što se promatralo, treba jednostavno i jasno naslikati ili prikazati. Risanje na pamet mora biti podloga, a na svim stupnjevima mora biti ono kao dio drugog risanja.

Hoćemo li i na dalje risati u školama samo crte i krivulje, a od ovih sastavljati slike, kojih djeca u životu nikada vidjela nisu, niti ih nikada vidjeti ne će? Ne, ne smijemo. Postanimo i u tome zanimiviji. Eno vam i Rousseau u svom Emilu veli: »Čuvat ću se dobro, da ne dam svoga uzgajanika učitelju risanja, koji bi mu davao patvorine, da ih snima. Zahtijevam, da nema drugoga učitelja, do li prirode, ni drugih predložnika, do li samih stvari!«

Budete li jednom započeli u školi ovo risanje po naravi, ne ćete ga, stalan sam, više zapustiti. Djeci će se to novo risanje tako dopasti, da će vam uvijek risati. Pripravite im u školi dosta krede i barem dvije spužve, jer ako imadu samo jednu, oni će je brzo raskinuti. I među nemarnjacima bit će koji dobar risač, pa samo da može risati na tabli, on će vam u jutro ranije doći u školu. Koji dan naći ćete ih kod table do pet, što rišu, i to dvojica sprijeda na tabli, a trojica straga. Da, stalak straga dijeli tablu u tri dijela i trojica će okupirati one prostore. Taj naš dragi mali školski svijet opkolit će ove risače, pa će suditi, koji je od risača najvrsniji, a drugog dana eto opet iste stvari u školi. Ne će vam biti u školi nikakva kričanja ni skakanja, već, akoprem puna škola djece, vladat će vam tu grobni muk. Dogodit će vam se i to, da ćete ih morati šibom tjerati u klupu. A što rišu? pitate me. Njihova je fantazija vrlo bujna. Samo da se malko nauče promatrati, risat će vam sve, pa ćete se mnogo puta čudom čuditi. Narisat će vam stablo, na njem gnijezdo, u gnijezdu mlade ptiće, a na bližnjoj grani stoji stara, ko da čuva svoje male. Drugi narisat će vam željeznicu tako lijepo, ko da ju vidite u naravi. Opet drugi narisao vam dvokolicu, magarca i na njem jahača; austrijski ili hrvatski grb narisati na pamet, bit će za kojega učenika prava igračka. Onda ja ne ću risati, jer će djeca znati bolje nego li ja. Da, ako nisi vrstan risač, onda moguće, da će te djeca i natkriliti, a ti da ne pokažeš svoju slaboću, ajde pošalji dijete, da tvojom pomoću riše t. j. ti mu govori, pa pokaži, gdje pogriješi, nek samo popravi. Uz malo mara i ti ćeš naučiti ovako risati. E, možda će i c. kr. zemaljsko školsko vijeće uviditi, da bi dobro, kad bi se za učitelje priredilo jedan ferijalni tečaj za risanje. Učitelji bi se rado odazvali i pošli na takav tečaj, da se u to bolje upute. Nu, što, zar ćemo sada još uvijek risati po starom, dok ne bude tog tečaja? Pa, ako ga ne bude — što je i moguće — onda ne ćemo nikada

početi novim risanjem? Ne, nabavit ću u knjižari F. H. Schimpff-a u Trstu djelo G. Wehrenfennig-a: »Der kleine Zeichner«, 6 svezaka à 1 K. To je djelo jako lijepo, baš izvrsno za uputu učitelju, nu previše košta. Kupi dakle J. Marin: Risanje v ljudski šoli; dobiva se kod pisca u Mariboru za 4·20 K. E, pa zašto bismo morali mi učitelji sami to kupovati, nek nam kupe oblasti. Dobro, neka kupe, nu, ako ne će ni jedan ništa kupiti, što onda? E, onda evo ti još jednog originalnog savjeta. Potroši samo jednu krunu i imat ćeš uzoraka u izobilju. Kako to!? Ma da! u svakoj novini naći ćeš, gdje ti jedna ili druga velika tvornica nuđa svoju robu, a »na zahtjev šalje badava i franko bogato ilustrovani cijenik!« A ti piši, nek ti pošalju takav cijenik; odmah treći dan ćeš ga dobiti, jer će tvrtka misliti, da ćeš njoj ti naručiti možda polovicu njezine robe. Tvoja žena, sestra, prijateljica, susjeda ili kolegica dat će ti budi kakav »Mode Blatt«, a u njem na pretek narisanih stvari. Te slike služit će ti, kad ne budeš znao koji predmet narisati. Poznat ćeš valja po koju tvornicu, koja prodaje instrumente (glasbala), crkvenu robu, školske stvari, kućno posoblje, poljodjelske predmete, ure, pa kad imaš 10 takvih kataloga imaš toliko toga, da možeš tri godine. u školi risati. Inserate tvornica Mauthner, Heindl, Michl, Witwe, Dovgan, Sack, Greinitz i drugih naći ćeš u svakoj novini, a u katalozima ovih naći ćeš inserate drugih tvrtka, pa piši i ovima po njihove kataloge, i materijala za risanje ti ne će tako brzo uzmanjkati. Kad novine čitaš, naći ćeš u njima dosta slika, odreži ih, u džep s njima, pa kušaj to sam narisati i sutra ćeš s tim u školi pripraviti djeci veliko veselje. A kad u društvu govoriš, ti uzmi u ruke olovku pa riši, tako ćeš se za školu pripraviti. Kad ste dva učitelja skupa, jedan će biti bolji risač, pa neka nariše štogod drugomu, koji je slabiji. Može li se ovako? Dakako da se može, i ne košta mnogo, dakle dajmo se na posao, pa da vidiš veselja u školi.

Prof. dr. Hagmann predlaže, da bi glavni predmeti škole bili ne čitanje, pisanje i računanje, već na prvom mjestu risanje, zatim ručni rad, govor, pjevanje, igre, školske šetnje. Navađam sve ovo, da vidite kakovu se danas prednost daje risanju, pa je potrebno, da se i mi u to zamislima, te da započnemo taj predmet više gojiti, nego li smo do sada, a ne tako, kako smo do sada.

Iz učiteljskog tobôca. Pribrao Podbrdski.

Učitelj u X javlja mjesnom školskom vijeću, da krov na učiteljskome stanu propušta, pa kad je kiša, da mu voda baš ćuri u njegovu spavaću sobu. Nitko se ne javlja da bi popravio. Javi i drugi put. I opet ništa! Što će? Nabavi velik čavao i pribije ga na strop upravce nad krevetom. Kad je kišilo rastvorio bi kišobran pa ga objesio na pomenuti čavao, da mu barem glava ne pokisne.

Zgrada ta još i sada opstoji, ali učitelj u njoj više ne stanuje. Ostala je kao relikvija i služi za bolnicu i arkiv.

* * *

Učiteljica: — Puste li mi kolegijalnosti, za 20% plaće smo prikraćene!

Učitelj: — Ta mi smo osobno ponesli predstavku u Poreč za izjednačenje i povišenje plaće. I na glavnoj skupštini »Narodne prosvjete« jednoglasno smo usvojili predlog glede izjednačenja. Da li pako uspjesmo, svima je poznato.

Učiteljica: — Pak?!

Učitelj: Tu nastaje kratak proces. Kad budemo mi zastupnici onda nam prigovarajte, a do bolje sreće, zadovoljimo se predstavkama. Popu pop a bobu bob, a mi zdravi i veseli!

* * *

Učitelj u T. prijavio je, da na jednom prozoru u školi manjka jedno staklo, prozor pako da se ne može zatvoriti, pošto se dônji dio zasunca skršio i manjka jedna petlja. Ne popravljaju i na pamet im to ne pada. Uzeo nebore on ljepenke, zamašio rupu i pribio čavlima prozor o sumice, da se izbavi sitnosti. Šteta, vječna šteta što nijesmo stolari, kovači, zidari, brusari, staklari, bravari. Možda ovaj vijek i to donese.

* * *

Učitelj u Šumbregu ne treba knjigu (sa slikama) za zornu obuku, jer se ispod njegove škole nalazi staja. Šteta, životinja zareve i onda, kad ima računstvo u školi. Svakako mora se nastojati, da jedan predmet ne bude na uštrb drugomu, jer mjesto koncentrosti, nastane koncert raznoglasni bez harmonije i kao takav mora se odstraniti pa makar redarstvom.

* * *

U jednoj kotarskoj učiteljskoj konferenciji jednodušno se primio predlog, da se zamoli višu oblast, e bi se ukinula mjesna školska vijeća s razloga,

jer je to nepraktična i nekorisna ustanova. Bit će, da je u državnom interesu, da se i sada tome protive. Ostat će još i nadalje, da budu članovi istoga vijeća: Pastiri, ratari, govedari, guščari, puranari, živadari, kovači, stolari, postolari, krčmari i sve tako. A ovo: zabranilo se kovačima potkivati konje, ako nemaju kvalifikaciju za to, a nas može nadzirati jedan općinski cestar. Nema fajde, nekih predsuda ne može se čovjek otresti.

Ako bi se reklo, neka se i drugi stališi na sličan način nadzire, odvratilo bi se po engleski: »Ruke k sebi!« Nije li smiješno — mi imademo posla sa djecom, a ta imadu dar govora, hoćeš li većeg nadzora! A privatni život? Ta na selu se znade što se u svakom loncu vari. Budimo ljudi, pa će svakoga nadzirati njegova savjest.

* * *

Učitelj B. jest liberalac i »ateist«. Bože dobri, a kako to? Posve lako! U nedjelju je misa u 6 sati u jutro. Učitelj se trsio da podje sa djecom, ali djeca nisu dolazila. Jednog ponedjeljka pozvao predsjednika mjesnoga školskoga vijeća u školu, da i on čuje razloge, zašto ne dolaze. Zaman. Htjeli su pod moraš, da se ide. I taj učitelj samosvijestan i mirnom savješću izostajao, da vrši tu svoju kršćansku dužnost. A možebitne informacije (i tim se htjelo zastrašiti)! — »Gospodine, imate li štogod prigovoriti momu moralnomu ponašanju?« — Ništa! — »E dobro, ako dodje i ovamo kao u Kranjskoj da pitaju informacije za me, javite im, da sam neoženjen — 25% doplatka manje. Gospodo, mi smo zreli i pri zdravom razumu, pa nam ne treba skrbništva.«

Slijedi.

Bili bilo dobro, da budu i učitelji u saboru zastupani?

Na to pitanje odgovaramo odmah sa: bi! te idemo da to i dokažemo.

Školstvo zauzimlje u zemaljskim računima jednu od najglavnijih rubrika, pošto učitelje kao zemaljske činovnike, plaća zemlja sama. Sami učitelji nisu tomu ni najmanje krivi, jer oni su već više puta izrazili želju, da postanu državnim činovnicima, al kad je takav zakon, treba mu se pokoriti. O školstvu vode se svake godine u zemaljskom saboru duge rasprave, predlažu se razne školske zakonske osnove, raspravljaju razne učiteljske molbe i t. d., a sve to bez sudjelovanja niti jednog pučkog učitelja, jer izmed svih 30 zemaljskih za-

stupnika, nema niti jednog učitelja. Tu razni izvjestitelji obično udaraju po pučkom učiteljstvu, predloženi školski zakoni obično nezadovoljavaju učiteljstva, al sve se to mora mučke trpjeti, neimajuć svojih zastupnika, koji bi nas oduševljeno branili. Ako se koji zastupnik i nađe, da ustane na obranu učiteljstva, biva to onako površno, al ne baš od srca.

Danas uglavljeno socijalno stanovište kod svih stališa zahtijeva, da ne samo poslodavac, već i radnik imade pravo postavljati svoje zahtjeve za izvršivanje stanovitog rada. Jedino učiteljstvo mora se bezuvjetno podvrći zahtjevima svog poslodavca, zemaljskog sabora, bez da u istom saboru može svoj glas dići, neimajuć niti jednog zastupnika.

Reći će nam se: zastupnike bira narod, pak valjda niste vrijedni da vas narod bira, kad nemate niti jednog zastupnika. To moramo priznati, ne da nismo vrijedni, već da smo nehajni, da nas narod bira. Al to bi moralo prestati, te bi samo učiteljstvo moralo nastojati, da ima barem dvojicu svojih zastupnika u saboru i to Hrvati i Slovenci jednoga a Talijani drugoga.

Zastupnike obično predlažu narodni prvaci, a učitelji su faktor s kojim bi ti prvaci morali računati, kad bi to oni zahtjevali. Učitelji su prije svega sami izbornici, a s druge strane imadu oni dosta upliva kod naroda, i sam narod sjegurno bi rado glasovao za vrsnog i valjanog učitelja kao svog zastupnika, tim više, što bi ovaj i narodne potrebe, budući med narodom živi, znao možda bolje zastupati od mnogog drugog.

Na pošao dakle, braćo učitelji, solidarno zahtjevajmo i kojeg našeg zastupnika, i ako taj ne bude bog zna česa u saboru postignuo, barem će se čuti i naš glas, jer je bliža košulja od gaća.

I. M.

Učiteljske plaće u grofovini Goričkoj i Gradiški.

Zakonom od 14. siječnja 1906., uređeni su pravni odnošaji učiteljskog osoblja na javnim građanskim i pučkim školama u Goričkoj i Gradiški.

Učiteljstvo je podijeljeno na tri razreda. Učitelji I. reda dobivaju 1600 K godišnjih a učiteljice 1400; II. reda 1400 K učitelji i 1200 K učiteljice; III. reda učitelji 1200 K te učiteljice 1000 K. Učitelji građanskih škola primaju 2000 K a učiteljice 1600 K.

Pojedini činovni redovi podijeljeni su ovako: U školskom okružju grada Gorice iznaša broj članova učiteljstva I. reda $^{5}/_{10}$, II. reda $^{3}/_{10}$ i III. reda $^{2}/_{10}$. U drugim pako školskim okružjima spada ih u I. red $^{3}/_{10}$, II. red $^{4}/_{10}$ i III. red $^{3}/_{10}$.

Stanarine primaju u Gorici: ravnatelji (-ice) građanskih škola godišnjih 600 K; savn. učitelji (-ice) pučkih i učitelji (-ice) građanskih škola 500; učitelji (-ice) i privremeni učitelji (-ice) godišnjih 400 K. U drugim školskim okružjima iznašaju stanarine 60 % od onih navedenih za Goricu.

Privremeni učitelji (-ice) primaju godišnjih 800 K a stanarinu kano oni izvan okružja Gorice.

Ravn. učiteljem (-icam) pripada poslovni doplatak: na jednorazrednim školama 100 K godišnjih; na dvorazrednim 150 K; na trorazrednim 200 K, a na četvero- i višerazrednim 300 K. Ravnatelji (-ice) građanskih škola primaju u to ime 400 K, ako je pako sa građanskom spojena i javna pučka škola, iznaša poslovni doplatak 500 K godišnjih.

Prvi petgodišnji doplatak dobivaju učitelji (-ice) sa prvim u mjesecu, koji slijedi neposredno iza položenog ispita osposobljenja, te iznaša 10 % povišak godišnje plaće, koju uživaju kad će dozrio taj doplatak, i tako ide unaprijed od pet do pet godina, do šestog petgodišnjeg doplatka.

Petgodišnji doplaci i poslovni doplaci ravnatelja i ravn. učitelja imadu se smatrati kano nerazlučiva sastavina plaće.

Doba službovanja je 40 godina.

Učiteljstvo imade pravo do mirovine, koja iznaša iza 10 neprekidno svršenih službenih godina 40 % za svaku slijedeću službenu godinu 2 % zadnjih beriva.

Članovi učiteljstva, koji su služili pet godina, te su postali bez vlastite krivnje nesposobni za službu radi bolesti ili tjelesne ozlede, dobe mirovinu, kano da bi bili služili 10 godina.

Udovica učitelja, koji u vrijeme svoje smrti nije doslužio 10 godina, dobije otpravninu, koja iznaša polovicu zadnje plaće pokojnikove. Ako je pako pokojnik dovršio desetu godinu službovanja, ide udovu mirovina u iznosu 40 % zadnjih beriva, koja je pokojnik uživao. Mirovina udovice pak ne smije biti manja od 600 K godišnjih. Udovica, koja imade pravo do mirovine, prima za uzgoj svakog pokojnikovog djeteta 10 % zadnje godišnje plaće pokojnikove. Ipak svota za uzgoj djece ne smije prekoračiti iznosa mirovine udovice, kano i mirovina udovice sa uzgojnom svotom, ne smije prekoračiti 80 % zadnjih rlužbenih beriva pokojnikovih.

Uzgojni prinos za svako dijete prestaje sa dovršenom 20. godinom, ako ovo prije nije bilo opskrbljeno.

Time iscrpismo u što kraćim potezama rečeni školski zakon, te čestitamo drugovima, da do nečega ipak prispješe.

Ur.

VJESNIK.

Kvinkveniji.

Dne 16. svibnja bila je na vrhovnom sudištu u Beču rasprava u pogledu reklama pokrajinskog odbora u Poreču proti odluci ministarstva, koje je odlučilo, da se ima prvi kvinkvenij dobiti nakon prvih pet godina službe, a ne nakon pet godina iza ispita osposobljenja. Vrhovno sudište nije isti dan izreklo osude, već će istu prijavit 25. lipnja. U narednom broju javit ćemo, što će biti sa kvinkvenijami. Ovaj put radilo se za kvinkvenije učitelja: Medvedić, Licul, Monas, Barbalić i Civiliach, koji su također i novac primili.

Sjednica krčkog učiteljskog društva.

Na 16. svibnja imalo je ovo društvo svoju godišnju skupštinu u Vrbniku, gdje se med ostalim zaključilo, da ono pristaje k »Narodnoj Prosvjeti« kao Svezi, izabrav si delegata Magašica, koji će stvar u Duhovima u Puli obrazložiti, al da ono i nadalje ostaje kao društvo. U slijedećem broju izvijestit ćemo opširnije o toj skupštini.

Austrijska sveučilišta.

Ministarstvo bogoštovja i nastave izdalo je statistični popis đaka, koji su polazili u prošlome semestru austrijska sveučilišta. Bečko sveučilište bilo je najmnogobrojnije, jer ga polazilo 7837 đaka. Ukupni broj svih đaka na austrijskim sveučilištima iznašao 22.749. Ženskih slušateljica na svih 8 sveučilišta bilo je 1323.

Školski praznici.

Ono što se je toliko godina nabijalo, što se je na svim učiteljskim konferencijama i skupštinama preporučivalo, da se naime već jednom urede školski praznici za sve i svuda jednako, to se je napokon i uredilo. U smislu § 53. novog školskog i naučnog reda, produžuju se glavni praznici od 6 sedmica na 2 mjeseca, te će trajati u Istri od 15. srpnja do 15. rujna.

Supruga prof. C. Curie.

Poznato je, kako su supruzi Curie pronašli radij i kako je nedavno sam suprug nesretno zaglavio. Supruga bila mu je uvijek vjerna pomagateljica pri istraživanjima, pa je sada imenovana nasljednicom njegovom na stolici za fiziku na sveučilištu Sorbonne u Parizu.

Svesrpski učiteljski kongres.

Dana 19. kolovoza obdržavati će se u Beogradu kongres učitelja, pozvanih sa svih srpskih krajeva. Tom zgodom slaviti će »Srpsko učiteljsko društvo« svoju 25-godišnjicu.

Novi školski zakon.

U Engleskoj se i opet ide za korak dalje, dolazi se do loga, što se i kod nas više puta napominjalo. Vlada je naime predložila novi školski zakon. Po tome zakonu sve pučke škole postaju državne ustanove i potpadaju pod državnu upravu i nadzor. Školska obuka biti će potpuno odijeljena od vjere i oslobodit će se svakog vjerskog utječaja.

Razvitak novinstva u Bugarskoj.

Za čudo je, kako je u mladoj kneževini Bugarskoj razvijen i čil duševni život. Tako je tamo u god. 1905. izlazilo 275 periodičkih spisa i novina, i to 255 u jeziku bugarskom, 6 u turskom, 4 u armenskom, 4 u židovskom, 1 u francuskom, 1 u albanskom i 1 u bugarsko-njemačkom jeziku. Najviše novina izlazi u Sofiji pa Plovdivu, ali i pomanja bugarska mjesta imadu svoje i to najrazličnije novine. Kolika je pako sloboda tiska i mišljenja, dokazom budi, da tamo izlaze novine n. pr. »Republikanski glas«, »Revolucionarni list« i t. d., novine, koje kod nas ne bi smjele izlaziti. A i glede učiteljskih listova, Bugari su iza Čeha prvi med Slavenima. Imadu do 12 takvih listova.

Glavna skupština Družbe.

Jučer, dne 31. svibnja obdržavala je »Družba sv. Cirila i Metoda za Istru« u Voloskom svoju ovogodišnju glavnu skupštinu. O tečaju sjednice same, izvjestit ćemo u slijedećem broju.

NAUČNA BIBLIOTEKA
PULA

Lične vijesti.

Imenovanja školskih nadzornika u Istri.

Upravitelj ministarstva bogoštovja i nastave imenovao je za novo šestgodišnje razdoblje c. k. kotarskim školskim nadzornicima u Istri slijedeću gospodu:

a) za hrvatske i slovenske škole:

Ivana Bunca, učitelja pripravnice u Kastvu, za kotare Pazin, Pula i Poreč, Ivana Uršića, ravn. učitelja u Voloskom za istoimeni kotar, Hinka Dominco učitelja u Kopru za isti kotar i Dragutina Přibila, učitelja vježbanice u Kopru, za kotar Krk i Lošinj.

b) za talijanske škole:

V. Parenzana za kotare Poreč i Pazin, J. Parentina za Kopar, L. Piperata za Lošinj, Krk i Volosko i I. Larcher za Pulu.

Ispiti osposobljenja.

Pred ispitnim povjerenstvom u Kopru, položiše prošastoga svibnja ispit osposobljenja ovi:

Josip Gržinić iz Kringe, Andrija Jakac iz Huma, Fran Krbavac iz Kašćerge, Zorka Nimira iz Punta i Matko Zlatić iz Roča. Franko Katarinić iz Nerezina položio ispit za građanske škole iz prve skupine.

Ispit osposobljenja za pučke škole sa nastavnim jezikom njemačkim položio je u Gorici Srećko Jurdana.

Vjenčanje.

Čestite učiteljske sile na Krasu (otok Krk) Nikola Uravić i Marica Justinić vjenčali se dne 14. prošlog svibnja a dne 26. istog mjeseca Božo Pikot, učitelj na Družbinoj školi u Puli sa gđicom Veronikom Šepuka u Pazinskim Novacima. Bilo sretno i u sto dobrih časa!

Iskrivljena vijest.

Učiteljstvo krčkog kotara bila presenetila vijest u novinama, da njihov vrijedni nadzornik Dragutin Přibil odlazi, nu to se hvala Bogu nije obistinilo. Ostaje i nadalje u svome kotaru, u kome si je znao u kratko vrijeme steći simpatije svega učiteljstva. Živio!

Henrik Ibsen.

Sjever plače. Ledena se Norveška zavila u crninu, umrije joj najvrijedniji sin, slavni dramatik Henrik Ibsen. Rodio se u Skienu 20. ožujka 1828. Pojavi se u svijet god. 1850. sa prvom svojom dramom »Katilina«. Izpočetka uputio se na romantično polje iz koga je prešao na filozovsko, dok se nije od 1872. odlučio za realizam. Od ove dobe potiču najbolje njegove dramatične radnje, od kojih navađamo samo nekoje, kano: »Stupovi društva«, »Sablasti«, »Neprijatelj puka« itd. Za ovima tamnije i simboličnije: »Divlja patka«. »Rosmersholm«, »Hedda Gabler«, »Mali Eyolf«, »Arhitekt Sobness«, »Gabriel Bornmann« itd. Sve su ove radnje obišle ponajveća kazališta svijeta.

Slava geniju!

Književnost i umjetnost.

Velevrijedni naš suradnik gosp. Ante Tentor, obogatio je i opet našu književnost sa jednom novom radnjom, sa pripoviješčću: »Suvišna usta«.

Osim toga imademo od istoga pisca i ove radnje: »Beg Mirko« i »Ljubav na prevaru«.

Mi što toplije preporučamo ove radnje našeg pisca-zemljaka a dobiti se mogu u knjižari Schrinner (C. Mahler) u Puli.

Od uredništva.

A. P. u S. Primili Vaše. Priopćismo netom nam dopusti prostor lista. Preporučamo se za obećano. Šaku Vam ruke!

Vlasnik i izdavatelj: Učiteljsko društvo „Narodna Prosvjeta". — Odgovorni ur. E. Jelušić
Tisak Laginja i dr., prije J. Krmpotić i dr. — Pula, ulica Giulia br. 1.

Prvo česko dioničko društvo za osjeguranje života u Pragu

Jedino slavensko dioničko društvo za životno osjeguranje

Najpovoljnije i najjeftinije osjeguranje:

a) za slučaj smrti
b) » » » i doživljenja
c) osjeguranje miraza
d) » budućnosti djece
e) » uz istodobno zajamčeno ukamaćivanje uplaćenih premija
f) osjeguranje za slučaj nesposobnosti (invaliditeta)
g) osjeguranje raznih kombinacija za uživanje doživotnih renta itd.

Pogodnosti osjeguranja:

a) Osjegurani iznos isplaćuje se **odmah** poslije smrti. U slučaju samoubojstva i dvoboja pako, ako je osjeguranje bilo **dvije godine** u krijeposti.
b) Neuplaćene police ne propadnu, ako su bile bar **tri godine** u krijeposti. U tom slučaju izdaje društvo smanjene police proste dalnjih uplata.
c) Zapale ili smanjene police mogu se u roku 3 mjeseca obnoviti.
d) Ratni riziko **priznat je besplatno** u svakom osjeguranju do 10.000 K izim kod aktivnih vojnika i osoba, koje vrše vojničku službu u ratnoj mornarici.

Sve potrebite upute, razjašnjenja, cijenike itd. daje glavni zast. za Istru i Dalmaciju

gosp. Lacko Križ u Puli.

Svoj k svomu! Svoj k svomu!

NOVO SKLADIŠTE POKUĆSTVA

A. Žunić & C°=-Pula

na uglu ulice Via S. Martino i Circonvallazione

Novouredjeno skladište svakovrsnog pokućstva:
zrcala, slika, stolica, divana
itd itd.
Cijene umjerene.

SVEUČILIŠNA KNJIŽNICA U PULI
HISTRICA
Č-46-B

Sve potrebite tiskanice za škole te pisaći i risaći materijal, imade na zalihi

NARODNA TISKARA

LAGINJA i drug.

prije J. KRMPOTIĆ i drug.

ulica Giulia, 1 — **Pula** — ulica Giulia, 1

KNJIGOVEŽNICA

TVORNICA PEČATA

ANT. TRANFIĆ, PULA

ULICA SISSANO-DIANA, 7.

GLAVNO SKLADIŠTE U KAŠTELSTAROME.

Vlastiti proizvodi najboljih Dalmatinskih vina te maslinovog ulja. — Razašilje počam od 56 l. unaprijed. — Cijenike šalje badava franko.

Za naručbe kao i sve drugo, obratiti se u Pulu.

God. I. Pula, 1. rujna 1906. Broj 9.

NARODNA PROSVJETA

Mjesečnik za školstvo, književnost i prosvjetu.

GLASILO ISTOIMENOG UČITELJSKOG DRUSTVA.

Izlazi svakog prvog u mjesecu. — Godišnja cijena 4 K. Rukopisi se ne vraćaju.

Urednik Ernest Jelušić.

Sadržaj:

Potonji prosioc. Spjevao Ernest Jelušić.

Naša narodna pregnća. Piše Jelica Belovićeva.

Za zasluge. Dubo Raskrižar.

Druga i treća čitanka. Piše Ante Dukić.

Slavskom Hjeru. Spjevao Nadan Zorin.

Glavna skupština Družbe sv. Cirila i Metoda za Istru.

Ustanovljenje ženskog učiteljišta za Istru. Izvještuje Mara Wrischer.

Vjesnik. — Lične vjesti. — Od uredništva.

Tisak Laginja i dr., prije J. Krmpotić i drug.. — Pula, ulica Giulia br. 1.

Upozorujemo dužnike da se sjete svoje dužnosti!

Namirili pretplatu za cijelu godinu.

Dr. Š. Kurelić i F. Frankola, Pazin. — L. Kirac, Medulin. — R. Ružička, Roč. — J. Blažić, Paz. — I. Karlavaris, Vranje. — M. Radić, Dubašnica. — R. Jelušić, Berseč. — D. Kragora, Štokovci. — M. Šepić, Kastav. — J. Sladonja, Gračišće. — F. Hrdy, Sv. Lovreč. — G. Poropat, Pasjak.

Pretplatiše za pô godine.

F. Jelušić, Lovran. — J. Bozja, Pula. — A. Opašić, Pićan (za II. p.) — B. Jurinčić, Kastav.

BILA VAM NA PAMETI

DRUŽBA SV.

ĆIRILA I METODA

ZA ISTRU

GOD. I. PULA, 1. RUJNA 1906. BROJ 9.

NARODNA PROSVJETA

Mjesečnik za školstvo, književnost i prosvjetu.

GLASILO ISTOIMENOG UČITELJSKOG DRUŠTVA.

Izlazi svakog prvog u mjesecu. — Godišnja cijena 4 K. — Rukopisi se ne vraćaju.

Urednik ERNEST JELUŠIĆ.

Potonji prosioc.

Spjevao Ernest Jelušić.

˘– | ˘˘– | ˘˘– | ˘–
˘– | ˘˘– | ˘˘– | –˘

U divotnoj dražici sunca žar
Sve dan se za danom ogleda,
A nuz kraj ružmàrin se diže star
I otolen nikud se neda.

Obredio podavno djevojke
I svakoj po kitu otkroji,
I uveo u dom ih novi sve,
Sad mlađima na sredu stoji.

A otkad je rastô uz morski žal
Godinjka bi svakoga cvao,
Sve slušajuć prkosni zimski val,
A zimzelen sveđer bi stao.

Pa djevojke znale već: — dok je on
Još lijepa sreća ih čeka,
Ta udaju lako oglasi zvon,
Pa nek se još mladuje, neka!

I Draginja tako — ta zlata kći
Ko biserna školjka je mila,
Dè zurni je samo — pa lako mri,
Ko vili da izvi se s krila.

D 10/1284
Č-16-B
SVEUČILIŠNA KNJIŽNICA PULA BIBLIOTEKA

I prose je redom kô život svoj
Dolazeći prosci sve dane,
Uz tambure lake je slave poj,
Ljepotica teke im šane:

»U svatove poći će kraj naš sav
I gostovi doći će strani;
Ražmarina dostala ne bi splav,
Pričekajte dok se razgrani!«

I rastao tamo — a sunca žar
Sve dan ga za danom ogleda,
Sve čekajuć — kome još treba dar?
Pa otolen nikud se neda.

Obredio podavno djevojke
I svakoj po kitu otkroji,
I uveo u dom ih novi sve,
Sad Draginja na redu stoji.

Dopratio malice brzi skok,
Sve kitu zu kiticom beru;
Ta Draginji jurve isteko rok
I na prst već trebalo vêru.

U svatove polazi kraj taj sav
I gostovi dolaze strani,
Ružmarina treba sad puna splav —
A za druge nek se razgrani.

Nut! svaće i kite — al pjesme zuj
Sve nekako čudno se glasa;
Čuj zvonce — još jedno i — tri su, čuj,
Zar tako li vodi se snaša?

Gle! — krstova tamo, ta tko je strt,
I kome to nujno op'jelo? —
Oh, Draginju zlatu sad vôda smrt,
Ružmarin joj samrtni velo!

Naša narodna pregača. Piše Jelica Belovićeva.

U našoj narodnoj nošnji imade veoma važnu ulogu pregača. Ima ih prekrasnih i u raznim okolicama veoma raznih. Prema tomu razni su i nazivi, kojima ih je jezikom bogati hrvatski narod nadario, kao: kecelja, keceljac, zaslon, zastor, fertun, zapreg, opreg, oprega, opregalj, pregačica, šurc i t. d.

Naša narodna pregača starog je istorijskog podrijetla. Najljepši vezovi na njoj su, najveće milovanje njoj je posvećeno. Naše škole i školski ručni radovi morali bi izradi dječije pregačice posvetiti osobitu pažnju. Znadem, da se to dobrim dijelom i radi, a i pravo je tako! Ako učenica uči vesti na pregačici, izrađuje praktičan predmet, koji može odmah i nositi; dočim ako radi na izbirku (Musterband), ovaj ostane ležati negdje u kutu i nikome ne treba.

I moda evropskih naroda posegnula je ne jednom u naše krajeve, da lijepe hrvatske narodne pregačice uvede u modne salone. Dakako da je moda to učinila riformirajući i modernizujući svoje novine. Slike iz predašnjih vijekova lijepo nam to pokazuju. I danas opet moda želi, da uvede pregaču u otmenu nošnju, gdje je bila kroz neko vrijeme u kraj potisnuta. Pariške firme rade o preporodu pregače.

Iza hrvatske pregače leži čitava epoha slave i dike. »Vossische Zeitung« n. pr. donosi slike naše narodne pregače iz 16. stoljeća. To su široke, duge u knjige složene lanene pregače sa lijepim vezom, kako ih danas nose seljanke Hrvatice oko Siska, Galdova i Sunje iz lanene redine narodne. Njemice su tu nošnju u svoju modu uvele, pa su ju i u otmenim krugovima sa ponosom nosile u znak dostojanstva dobre kućanice. Lijepa slika od Le Pantre (slikara) prikazuje dvorsku damu iz početka 17. stoljeća u dražesnom »deshabillé«-odijelu, a na njemu uska, duga pregača okružena širokom relijefnom udjetačkom kerom. Isti kroj pregače nose i danas seljanke Hrvatice iz okolice Konjica, Mostara i Trebinja.

Sredinom 17. stoljeća nosile su pomodarke one dragocijene pregače sa skupocijenim tkivima, zlatnim kerama i širitima i finim rojtama. Pregača je malena i šira, a osnovno joj tkivo svila i srebreni brokat. Dame su ju rado nosile po podne u kući, kad bi goste primale ili u jutro u vrtu za šetnju. Pregače u ovome duhu nosile su i nose naše seljanke u Lici, oko Karlovca, u Dalmaciji i u Bosni. Tkane su od domaće vune, ali bogato iskićene resama, zlatokerama, vezom i širitom. Početkom 18. stoljeća nosile su se široke pregače iz svile ili iz istog tkiva kao haljina, a iskićene i svezane trakama iz kadife a nalik tome pregače nose naše seljanke iz Slavonije.

Krajem sedamnaestoga vijeka nosile su dame rado uz crne haljine kô snijeg bijelu pregaču za posjete u jutro. Najviše je cvala pregača u doba rokoko. Uz koketni, pikantni, kapriciozni i lahkoumni duh onoga doba, dobro je pristajao dražesni ovaj komad odijela, koje je jednakim čarom kitilo veselu sobaricu kao i princesu iz kraljevske krvi. Pregače bijahu tada iz vezene svile ili iz nježnig tkiva tankih zlatnih niti, a bijahu posve kratke. Na grudima imala je takva pregača okrugli i koketni kroj (Lätzchen), a otraga bijaše svezana sa šarenim svilenim vrpcama. Čitme se onda nijesu nosile na pregači, ali naskoro iza toga bijahu joj one glavni nakit.

Portret princese Louise Elisabete iz Franceske u Versaillesu, pokazuje knjeginju u dugoj pregači, koja je optočena širokom čitmom, koja siže gotovo do ruba suknje, a prekrasno je vezena. Takove čitme na dugim pregačama nosile su i stare Hrvatice, te se nekoliko takovih sačuvalo u prekrasnom našem muzeju za narodne vezove i nošnje u Zagrebu (trgovačka komora). U taj muzej morala bi ići da hodočasti svaka hrvatska učiteljica. Tu može da nadje za svoju nastavu u ručnom radu mnogo pobude i primjera.

Za vladanja Louis XV. bijaše pregača jedan od najvažnijih elemenata elegantne toalete. Iskitili su ju sada što su samo više mogli. Za to opet postade dugom i širokom. Uz pâs držao ju često pojas iskićen draguljima. Obilje njezinih okolica, volanta (nabiraka) i girlanda od čitme prikrivalo je čitav prednji dio haljine i bijaše najbitniji nakit toalete. Takove pregače bijahu veoma skupocjene. I hrvatske narodne pregače iz sisačke okolice svilom su vezene, a stoje 50—80 kruna, bez da se računa ruka. Ovu pregaču zamijenila je naskoro druga krojena iz vunenih lataka, koju su dame i po ulici nosile.

U Njemaca za epohe »Biedermaier« nosila se u elegantnoj kućnoj toaleti t. z. »Tändelschürzchen« — pregačica, oko sredine 19. stoljeća. To je bila mala, okrugla pregača iz crne svile sa dva žepa, a malo kada čitmom optočena.

Za doba drugog carstva nestalo je pregače iz ormara za toaletu pomodarke, a tek u novije doba opet se nose iz finog batista sa zašarkom od cvijeća, sa čitmom i žepovima. Dame ju nose na moru ili na ljetovalištu, gdje žele svome odijelu dati domaću, voljku crtu, koja bi bila u skladu sa jednostavnim okolišem.

Djeca, osobito ženska, nose vazda pregače, osobito rado nose krojeve »empire«, »bébé«, »sécesion«, a uz svaki ovaj kroj lijepo pristaje kao nakit naš dragi hrvatski narodni vez bilo koje od mnogih nam tehnika.

Uz naše narodne nošnje gotovo u svim krajevima ide i pregača. Samo je nema u sarajevskom polju, ni uz košulje, ni uz dimije; pa u nekim selima koja su u veoma velikoj manjini.

Za zasluge. Dubo Raskrižar.

Mlado se proljetno jutro spuštalo nad grad T. Bilo to na prvi svibnja, na radnički dan — dan socijalističkog svijeta. U gradu bilo još sve sanjivo, u polumraku, dok se kroz glavnu ulicu vijugala, uz zaglušnu buku i viku, nedogledna povorka radničkog svijeta; divljeg pogleda, crvenih izbuljenih očiju. Pred njom stupalo desetak dobro nakresanih muzikaša najavljivajuć svijetu novo doba slobode, nezavisnosti i samosvijesti. Sve samo novi svijet, a tek rjeđe pomolilo bi se u vrevi po koje pokunjeno staračko lice, umornim, odmjerenim korakom. U sredini povorke lepršala u prašini i dimu velika crvena zastava, a tik do nje zibuljio se kô klas o vjetru suhonjav čovuljak, malenih ugaslih očiju; savinut poput srpa. Duga mu se kovrčasta brada savila u dva sijeda, nejednaka brka, dok mu se noge poput konjaničkih zaokrivile u obliku velikog, izgrbljenog slova O.

Stajao sam nepomično i ravnodušno na širokom pločniku motreć tu crvenu, razvikanu čeljad, dok mi eto ne upade u oči onaj pokunjeni starčić u sredini. Bog zna što je njega uvrstilo u redove ovih nezadovoljnika, motalo mi se dušom i kô nehote protegnuh korak upored duge povorke, što je po odmjerenom taktu vesele koračnice stupala kroz grad. Koracasmo dugo, dugo kroz »Corso« i glavnije ulice, dok je i kasnije jutro izazvalo na prozore i pragove radoznali svijet. Sunce je već bilo dobrahno iskočilo, kad se naša povorka zaustavi na »Velikom trgu«. Silni se radnički svijet stao razilaziti, pa se i ono lijeno, kudravo O otkotrljalo nekud kroz tijesnu, vijugastu ulicu. Ne ćeš mi lje iz oka, izmucah, i izbrojih za njim.

»Mićo, osam je, a ni ognja nije na ognjištu«, javi se na malenom, zadimljenom prozorčiću pogrbljena starica u času, kad se je stari nezadovoljnik poput surog medonje ustobočio pred svojim pragom.

»Ni ognja nije na ognjištu,« ponovi on zlovoljno skandirajuć i uputi se teturajuć unaprijed i natraške kroz istrošeno tijesno stubište na prvi kat.

»Ded, ključe mi podaj, Maco,« javi se ponovno, »ima ovdje blaga«.

»A svijet! a ljudi!« zapiskuta tugaljivo starica.

»A želudac — a potreba,« otpovrne oponašajuć je, začudno oblo i duboko, glas staroga Miće i za čas ispane i opet na ulicu. Otputih se za njim. Prolazeć sveđer izmed trošnih, malenih kućerka staroga grada, dovukosmo se konačno do velike gospodske palače, što se je u šumici bujne crnogorice sizala ćak do četvrtog kata.

Tu poposta časak kô da se odmara, uzdahne duboko i stade se penjati po lijepim mramornim stepenicama, prekritim bogatim sagom od tamno-zelenog baršuna.

Na drugom katu zakuca na treća vrata lijevo i uniđe. Nad vratima bila je velika tabla sa zlatnim natpisom: »Zalagaonica«. U tren puče mi pred očima; bilo mi sve ko na dlanu. Izvadih sat, procjenih ga i stupim odmah za njim. Bio je već kod stola, za kojim se je poredalo nekoliko blijedih, mamurnih činovnika. Izvadi zamotak, pruži ga jednomu, a on povuče iz njega zlatni krst sa trošnom, trobojnom vrpcom, na kojoj se jedva usčitati dalo: »Za zasluge«.

»Samo za osam dana,« izmuca Mico iza stanke, »al da za Boga nitko ne sazna.«

»Deset kruna i ni pare više, gosp. učitelju,« ozbiljno će činovnik i pruži mu novac.

Kô da me grom ošinuo, zamagli mi se pred očima i za čas nađoh se na hodniku. Približih se obnemoglom Mići, pogledam mu u patničko lice i pritisnuv mu grčevito drhtavu desnicu uzdahnem duboko . . . duboko: »Zdravo kolego!« —

Druga i treća čitanka.*) Piše Ante Dukić.

II.

Najprije imam lijepo zahvaliti gospodinu uredniku i ostalim kolegama, koji su me upozorili na nepotrebnu porabu nekih provincijalizama. Ti se imaju zamijeniti sa boljim izrazima, kako već navedeno u donjoj opasci. Poraba provincijalizma je svakako pogriješka. Ali je to u ovom slučaju imala svoj izvor u drugoj jednoj posve dobroj ideji,

*) Pošto mi je zaključkom odborske sjednice od 30. minuloga srpnja povjerena izradba i treće čitanke (za 4. škol. godinu), to će odsele svi članci izlaziti pod gornjim novim naslovom.

U zadnjem članku imaju se ispraviti neke pogriješke i to:

U 3. štivu posljednje dvije rečenice ovako: Ala je naš Ivica veseo, da ima šturka. Otac mu rado itd.

U 4. štivu: Brašno od kukuruza . . . pa ga ispeče.

U 5. štivu: Kolica (mjesto kolca), no (mjesto nu).

U 6. štivu: daščice (mjesto daščice).

Osim toga neka se zamijene slijedeći izrazi: U 1. štivu srkati (mjesto srebati), u 3. štivu mužjak (mjesto samac), ženka (mjesto samica), a u 6. štivu prhnula (mjesto frknula). U šestoj rečenici drugog štiva neka se ispusti riječca »ma«.

te se ima tumačiti tako, da sam se u prvom prihvatu posla preveć prignuo do djece — dotično do naše djece, koja su mi i bila pred očima, kada pisah ova štivca. Na ovome mjestu imam pripomenuti, da neki cijenjeni drugovi idu predaleko, kada žele, da se zamijene i mnogi drugi izrazi kao tobož lokalni i provincijalni. Riječi: gre, škoda, renem, rita, mama, hip, streha, nebog, teče (= trči), škuljica, samac, samica, staviti, râvan (gen. râvni), skod (= doksat, terrazza, altana), spraviti, murva (od lat. morus) i brižan nijesu nipošto provincijalizmi, jer se govore u raznim hrvatskim zemljama, a Iveković i Broz za mnoge navađaju i gdje.

Gornje izraze rabio sam baš za to, jer ih djeca razumiju. Od poznata treba ići k nepoznatu. U tom pogledu ima u priopćenim štivima nešto autodidaktična, jer se na neki način sama tumače, te može učenik gotovo bez učiteljeve pomoći pogoditi, što znači stanovita nova riječ. Tako n. pr. u štivu »Šturak« dolazi najprije: »Vidi škuljicu i šturka vani«, a malo dalje »Palac lijeve ruke drži nad rupicom« —. »Dođe Ivica kući i stavi šturka u čašu. Čašu metne na prozor«. — U štivu »Kolica«: . . . trči sa vozićem po râvni pred kućom . . . pa je vozi po dvorištu amo tamo.«

Ovdje mi je ujedno reći koju više o sinonimima. Ti ne smiju biti razbrkani po knjizi kako već slučajno pod pero dođu, nego se moraju rabiti sistematično u pojedinim štivima, gdje se za to pruži prigoda. Za primjer donašam danas štivo »Car Rudolf Habzburški i prosjak«.*) Kod toga štiva imati će učitelj tekom razlaganja napisati na tabli: Prosjak = bogac = ubogar = božjak. Porabom sinonima izbjegne pisac jednoličnosti, učitelju je olakoćeno tumačenje, a učeniku shvaćanje i pamćenje dotičnih izraza.

Još obilnijega gradiva pruža u tom pogledu štivce »Krocala«.**) Evo dotičnih izraza: . . . hodao na hoduljama . . . stane na krocala i počne koračati; dječarac, dječak, dječko; hodati, hoditi; korak, koračaj; koračati, kročiti.

Tako si dijete bez ikakve muke obogaćuje jezik. Tako se u djetetu razvije smisao za jezik. Da se to dvoje sigurnije i brže postigne, pomagati će mnogo i rječovne rodbinske skupine (Wortfamilien). U današnjim primjerima »Bježi od pogibelji« i »Kažnjeni nezahvalnik« tiskane su dotične skupine razmaknutim slovima. U trećoj čitanci neće toga trebati. Tamo će učenici sami tražiti riječi, koje spadaju istomu korijenu, a učitelj će ih napisati na tablu.

* * *

Kad dijete stupi u drugu škol. godinu, ima se boriti sa mehaničnim čitanjem. Za to i jest poglavita zadaća druge učevne godine, da se učenici dobro izvježbaju u glatkom čitanju. Da se to čim prije postigne, moraju djeca uzljubiti knjigu, moraju i kod kuće mnogo čitati. A za to mora čitanka biti laka, razumljiva i zanimiva. Štiva za prvi početak imaju biti takova, da im ne treba gotovo nikakva tumačenja (ni stvarnoga, ni jezičnoga). U kasnija štiva ima se unašati promišljeno svagdje po nekoliko novih riječi. Za primjer može poslužiti današnje štivo »Bježi od pogibelji«. Osim riječi zator i zatornik imamo tu za djecu samo slijedeće nove stvari i izraze: ulište, žalac, matica, leto. Kad u štivu nije suviše novih, nepoznatih riječi,

*) Pripominjem za sad, da je to štivo vrlo dobro i za dvogovor. Opširnije u dijalozima slijedit će u posebnom članku.

**) Ovu sam riječ uzeo u knjigu, jer opstoji u Liburniji, jer je u duhu hrv. jezika (usporedi klecalo — Kniebank) i jer stvari odgovara još bolje nego li riječ hodulje.

učitelj se rado primi posla, lijepo ga obavi, a djeca dobro shvate i čvrsto upamte. Na taj način se uči jezik ugodno i lako, sa veseljem i — sa uspjehom.

Suvišno je i spominjati, jer se razumije po sebi, da u početnim štivima moraju biti samo kratke rečenice i kratki odstavci.

Osim toga: sve konkretno, ništa apstraktna. Sadržaj ima biti iz kruga dječijih spoznaja. Osobito sličice iz dječijega života (Šturak, kolica, krocala) ne smiju manjkati. U opće sva štiva treba da imaju na sebi nešto dječijega a i nešto narodnoga. I um i srce i volja i fantazija dječija valja da nađu u čitanci gotove, lake i probavne hrane. Dapače i štivima za stvarnu obuku (kruh, sjenica, žablji grad) treba primješati čim više poezije.

Ovih u kratko navedenih načela gledat ću da se čim savjesnije držim.

Pripisak. Tko se zanima za dalnje primjere, naći će ih od budućega mjeseca naprijed u »Mladom Istranu«.

7. Car Rudolf Habsburški i prosjak.

(3)

Jednoć srete neki prosjak Rudolfa Habzburškoga, pa mu reče: »Brate Rudolfe, podaj siromaku malen dar.«

»Otkad smo mi braća?« upita ga Rudolf.

»Što?« odvrati bogac, »zar nismo svi braća po Adamu?«

»Pravo veliš«, odgovori Rudolf. »Nisam pomislio na to.«

Car onda poseže u džep i stisnu ubogaru u ruku jednu paru.

»Što?! Zar samo paru!« začudi se božjak. »To je ipak premalo od jednoga cara.«

»Od kakva cara?« upita Rudolf. »Prije me nisi poznao za cara. Zvao si me samo bratom. E pa dobro: Ako ti svaki brat po Adamu dâ koliko ja, bit ćeš najbogatiji čovjek u cijelome carstvu.«

Po njemačkom.

8. Krocala.

(2)

Mali Veljko vidio je negdje dječarca, koji je hodao na hoduljama.

»Daj da hodim ja malo«, zamoli Veljko onoga dječaka. »Evo ti!« reče dječko.

Veljko stane na krocala i počne koračati. Oj kako je velik! A kakve velike korake čini! Svaki koračaj mu je duži od metra. On misli, da je naj-

veći čovjek u selu. Sva ga djeca gledaju i čude mu se. A on kroči oholo i govori: »Gledajte me, gledajte — vi mali! To sam ja!« . . .

Ali malo traje Veljku veličina. Jednim krocalom zadjene o kamen i padne u blato koliko je dug i širok . . .

Tko se visoko diže, nisko padne.

9. Bježi od pogibelji.

(3)

Došla muha pred ulište sva zaplakana i stala zazivati: »Oj pčelice — sestrice! Pomozite nam muhama! Pauk hoće, da nas zatre. Još malo pa će nas svih zatrti. Njegova mreža je naš zator. — Pomozite nam! Vi imate oštre žalce. Dođite sve sa mnom. Udrimo složno na pauka, da već jednom ubijemo toga našega zatornika.«

Sve pčele umukoše. Matica dođe na leto i progovori: »Luda muho — prazna glavo! Čemu ti treba naše pomoći! Drži se dugo od paukove mreže; ne idi u nju, pa te ne će uloviti.«

Tko se čuva, i Bog ga čuva.

Po talijanskom.

10. Kažnjeni nezahvalnik.

(3)

Neki gospodin bijaše naručio kod postolara nove cipele. Za dva dana obavi postolar narudžbu, te posla po svomu naučniku onomu gospodinu naručenu obuću.

Gospodin naručitelj obu odmah cipele, e da bi vidio, da li mu stoje dobro. Bijaše s njima posve zadovoljan, te darova naučniku dvadeseticu.

Naučnik pogleda po strani na novac i turi ga u džep. Onda okrenu gospodinu hrbat i otide fućkajući, a da ne reče ni »hvala«.

Gospodina to upeče, pa zazva naučnika natrag govoreći: »Počekaj malo! Koliko sam ti dao? Čini mi se, da sam se pomutio.«

Naučnik se veselo vrati misleći, da će dobiti više — možda i cijelu krunu.

Gospodin uze mirno dvadeseticu iz naučnikove ruke, metne ju u džep i reče: »Da, da, zaista sam se pomutio. Takomu nezahvalniku ne dam ništa.«

Po Wichneru.

11. Žablji grad.

(3)

I.

Naša lokva — — to je žablji grad. Mali Zdenko je uvijek tamo. A šta radi? E — ima on posla, ne bojte se. Pušta male brodiće, da plove po vodi i lovi poluglavce i žabice.

Ala poluglavci, crnoglavci, kakvi ste vi stvori? Nemate nego glavu i rep . . . Ali rep — taj vam valja više nego glava. Deder, deder, vi repači — veslači, priveslajte amo bliže, da vas jednoga ulovim. Tako, tako — — mali tepci, dugorepci; a sad ti crnko stoj — sad si moj! Da te vidim. Ala si smiješan: narasle ti uz rep dvije stražnje noge. A gle ovoga drugoga: već ima četiri nožice. Neka samo još izgubi rep, bit će pravi žabić . . .

Aha poluglavci, crnoglavci, kako se vi čudno preobrazite!

II.

A ti žabo, što gledaš u me tim velikim očima? Takvim očima možeš borme i po noći vidjeti. A sad zakrekeći malo, da vidim, kako ti se usta napuhnu. Ne ćeš? Hoćeš, hoćeš, tamo kasnije, kad zamrači.

Ne zamjeri žabo, ali usta imaš nebore dosta velika. Nego, što ćemo, takva moraju biti. Drugačije nebi mogla jesti duge crve i one velike balave puževe.

A čemu ti ona tanka kožica među prstićima na stražnjim nogama? Znam ja to dobro. Da možeš plivati. Ima i raca upravo tako.

A zašto su ti stražnje noge duže od prednjih? Znam i to. Da možeš lakše skakati.

III.

Zamračilo se. Sad će u žabljem gradu početi noćna zabava. Ali treba prije večerati. Gazdarica pita krepkim glasom: »Šta bi jele, šta, šta, šta?« Sve žabe šute, a stari gazda dubokim glasom odgovara: »Grrrah! Grrah!«

Neke žabe zakrekeću odmah za njim: »Da, da, da; grah bi jele, grah, grah, grah« . . . Onda sve žabe, žaburine i žabetine kao lude u jedan glas: »Da, da, grah, grah . . . Daj ga, daj ga, daj ga, daj ga, daj ga, daj ga — — —.«

Dajte, dajte, kreketuše-napniguše, al će doći i vama mrzla jesen. Onda ćete se zavući duboko u blato, da prespavate svu zimu.

Treći dio po slovenskom (»Vrtec«).

Nastavak slijedi.

Slavskom lijeru. Nadan Zorin.

Koliko dušo tebe ima
Ljepotom bajnom sva mi dišeš,
Sva l'jepa si mi pogledima
I l'jepa ljupko kad uzdišeš. —

Ko jelva stasa si mi vita,
Ko gorski snijeg puti b'jele,
Od roda tečeš plemenita
Od slavenskoga ljudi vele.

I ćudi si mi vilovite,
I srca vrućeg, bogatoga,
Te misli tvoje uznosite
Uskrilit znadu se do Boga!

O dušo! tvomu divnom čaru
Nadahnut pjesnik gle se klanja,
O tebi čistom u svom žaru
O nebesnici samo sanja. —

U zanosu on k tebi leti
Vrlinam tvojim on se divi,
U zanosu on vapije ti:
»O l'jere slavski Bog te živi!«

Glavna skupština Družbe sv. Ćirila i Metoda za Istru.

Dne 31. svibnja imalo je ovo velezaslužno društvo u »Narodnom Domu« u Voloskom svoju XIII. glavnu skupštinu.

Društveni predsjednik prof. Vjekoslav Spinčić pozdravlja prisutne što se potrudili na XIII. skupštinu. Navađa, da broji Družba 16 škola sa 26 učiteljskih sila a u netom minuloj godini otvorile su se tri škole i to u Fapcima, sv. Luciji i Zrenju a proširile se za jedan razred škole u Puli i Malom Lošinju. Da se je moglo otvoriti te škole, i da se u opće mogu uzdržavati sve Družbine škole, za to se nije zahvaliti ni jednomu drugomu nego zauzimanju Hrvata i Hrvatica. I razna trgovačka poduzeća, kano: žigice, cigaretni papir, cikorija itd. pa razne zabave upriličene u korist Družbe, znatno su pripomogli društveno novčano stanje. Najveći trud za Družbu ulažu »Ćirilo-Metodski zidari«, koji na razne načine nastoje, da sakupe što više novaca. Talijani imadu škola po svuda, al »Lega« ustraja škole u čisto hrvatskim

krajevima, pa za to raznarodjivanje našega naroda, daje pokrajina 10.000 K godimice. I od drugud njima pritiče novac. Isto je sa njemštinom. U Opatiji — veli — opstoji njemačka škola a na toj služe dva c. kr. učitelja, imenovana od austrijske vlade za Pulu. Sve se urotilo protiv nas. Pa završuje: »Drago mi je, da je narod progledao, da se odvraća od svojih zatornika, drago mi je, da dolazi napokon da spoznanja, da se ima pouzdati samo u se i u svoju braću. Krv nije voda. I povjesno pravo ima još uvijek svoju vrijednost. S istoka sunce izlazi. Ne zdvajajmo!

Načelnik općine Volosko-Opatija dr. A. Stanger pozdravlja u ime općine skupštinare.

Oglasuje se zastupnik kluba Ćirilo-Metodskih zidara, prof. dr. Milan Ogrizović, koji u nekoliko lijepih poteza ocrta rad i svrhu kluba. Spominje i proizvode, što ih je klub postavio u promet, ističe, kako će klub izdati početkom rujna o. g. svoj koledar od kojega će Družbi zapasti kojih 5000 K. Pozdravlja skupštinu.

Družbin tajnik Viktor Car Emin čita svoje krasno i opsežno izvješće. Spominje, da se je započelo prošlu godinu pod dosta nepovoljnim auspicijama. Obračun za g. 1904. zaključio se s manjkom od 25.924 K. No Družbine podružnice, razni proizvodi, što se nahode u prometu pod Družbinom oznakom, koncerti, biljezi, prinosi i drugo, doprineslo je Družbi, da može taj deficit izravnati. A i hrvatsko novinstvo imade velikih zasluga u plemenitom nastojanju sabiranja prinosa.

Tajnik zahvalno spominje »Ćirilo-Metodske zidare«, kojim ima Družba da zahvali lijepi dio svojih uspjeha. Veliki meštar toga društva je E. Kornitzer, trgovac u Zagrebu, meštar Nikola Ratković, blagajnik Ante Biljan i tajnik Mirko Oršinić. Odbornicima su slijedeći: Milan Kučera, Levin Pole, Dragutin Stunić i Alberto Städler. Vrijedna su ta imena, da se za uvijek usjeku u svako istarsko srce.

I mladež ponijela se zgodno a osobito akademičko društvo »Mladost« u Zagrebu. Ti vrli mladići idu od mjesta do mjesta priređujuć zabave i koncerte u korist Družbe.

Prošle je godine Družba imala šestnaest škola i dva zabavišta sa 26 razreda. Podučavalo je 26 učiteljskih sila i to 10 učitelja i 16 učiteljica.

Blagajnik izvještuje o novčanom stanju društva. Troškovi iznašali su 47.537.95 K. Koncem godine 1905. bila je ukupna imovina od 192.397·58 K, od toga otpada 151.604·34 K na nekretnine a 5.400 K na pokretnine. Tekom godine povećala se glavnica za 17.952·57 K. Mirovinska učiteljska zklada iznašala je dne 31. XII. 1905. K 851·33.

Kod možebitnih prijedloga veli dr. Ivan Zuccon, da bi već jednom valjalo urediti učiteljske plaće. Trebalo bi uvesti sustavni red u tom obziru, prilagođujuć ga javnim zakonima koji su u krijeposti, opustiv sistem ugovora. Isti govornik pripominje, da bi se i glede mirovinske učiteljske zaklade imalo poduzeti nešto stalnoga i konkretnoga.

Na ovo odgovara blagajnik, »da je u tu svrhu već utemeljena odnosna mirovinska zaklada, u koju da uplaćuju učitelji odmjereni mjesečni prinos. Međutim, ta je zaklada malena, te će se učiteljima isplaćivati mirovina iz godišnjih prihoda Družbe, a u koliko ne bi ni to dotjecalo, upotrijebit će se u tu svrhu zaklada članova utemeljitelja«.

Pošto je dr. Ivan Zuccon preporučio ravnateljstvu, da narednu glavnu skupštinu sazove kamo u Istru, digne predsjednik skupštinu.

Ured.

Ustanovljenje ženskog učiteljišta za Istru.*) Izvještuje Mara Wrischer.

Da može svaka država računati na vjerne podanike dužnost joj je, da čim više žrtvuje za uzgoj krijeposnih žena. Bez dvojbe čeka i ženu velika odgovornost odnosno na položaj, kojega zauzimlje u ljudskom društvu. Narod veli: Što je zla na svijetu po ženi je, što je dobro po ženi biva — i opet: kakve majke, sinci takvi; a čuveni Komenski veli, da rđav uzgoj žena više zla donaša, nego li rđav uzgoj muževa. A ipak se na dobar uzgoj žena, barem kod nas, posve zaboravlja. Pravo uzgojena žena alem je kamen u obitelji i u društvu: ona stvara raj, gdje je bio pakao, veselje i radinost gdje bijaše tuga i lijenost. Kako radina pčela i sok cvijeća po svojoj naravi u med obraća, tako žena uslijed oplemenjenog duha pretvara i najteže obiteljske muke u slatke. Dobro uzgojena žena pravi je biser njene obitelji, ona je najmoćniji faktor općenitoga ljudskoga blagostanja, dok je neuka žena na uštrb obitelji i njezin porod smatra se samo kao neka kazna božja. Ako može dakle žena prouzročiti toliko dobra kao i zla, neophodno je potrebito, da se njezin uzgoj prati najvećom ozbiljnošću.

Naša tužna Istra broji 143.000 Hrvata sa 15.000 mile nam djećice, koja ne znadu za školska vrata. A koliko je tu tek djevojčica!

A žena je već po svom broju baš u našem istarskom narodu faktor, koji zaslužuje svaku pažnju. Tolikom broju naših žena u Istri nije otvoren ni jedan zavod, u kojem bi mogle steći znanje zrele gazdarice, ljubezne majke, dične učiteljice. U drugim su zemljama namještene žene kako i muškarci u svakoj struci, te su uz bok ovih posve na mjestu, dok je u našoj pokrajini zabranjena ženi svaka izobrazba iza pučke škole.

*) Pročitano na glavnoj skupštini »Nar. Prosvjete« u Puli dne 5. lipnja o. g.

Naše djevojke u Istri, koje se žele posvetiti učiteljskom stališu, primorane su putovati u daleki Dubrovnik, da uzmognu tamo nastaviti nauke u svome materinskom jeziku, koje im domovina Istra ne može dati. Svatko od nas znade, da je put do Dubrovnika dug i preskup, a uz to, koja će majka rado poslati svoju kćerku u tako daleko mjesto, a da je ne vidi barem u većim praznicima kod kuće? Gorica i Ljubljana pako oteščavaju našim djevojkama učenje, pošto se tamo sve u slovenskom jeziku poučava. Koje je čudo dakle, da nemamo učiteljica? Put do daljne i više izobrazbe je dakle našim hrvatskim kćerima zagrađen sa velikim zaprijekama.

Pomanjkanje hrvatskih učiteljica u Istri dokazuje nam to, što se na ženskim pučkim školama namještaju učitelji, što vidjesmo u Kastvu. Da mora pako biti učiteljica na ženskoj školi namještena, posve je na svom mjestu, to svatko od nas znade.

Radi nestašice domaćih učiteljica Istra naša primorana je bila pozvati učiteljice iz susjedne Hrvatske, koje su se milo odazvale pozivu a službuju na Družbinim školama.

Mile ste mi i dobro došle gospođice iz Hrvatske. Da, Istra naša Vas treba; nužno Vas treba; što bi ona, da nijeste Vi došle! Bog blagoslovio Vaš rad u našoj zapuštenoj zemlji!

Providilo se je za viši uzgoj istarskih Talijanka sa licejem u Puli. Slovenci imadu također samostanske škole i učiteljište u svojoj domovini — a tužne istarske Hrvatice, kao da nijesu stvorene za višu izobrazbu, kao da za njom ne teže, te se smatraju kao nepotrebiti stvorovi zapuštene ove pokrajine.

Da je Komenski živ, na ono svoje: I ženski spol treba, da se isto tako izobrazuje kao i muški — dodao bi: i istarski hrvatski ženski spol. On nastavlja: Nipošto ne smije, da ostane na najnižim stepenicama znanja, već mu se mora dati prilike i svaka sprema za to, da se i on uspne na više i najviše stepenice duševne obrazovanosti. Doba je već da priskrbimo i uredimo temeljno stvari tako, da će i Istra dati svojim djevojkama prigodu osposobit se i steći si višu izobrazbu i samostojni opstanak.

Hrvatski bi oci Istre morali doviknuti vladi sa vrh Učke: Dajte viši uzgoj našim kćerima, kad od nas tražite i vrijednih majka.

Da se podigne blagostanje ove siromašne zemlje, neophodno nam je dakle potrebit zavod, u kojem bi se naše djevojke pripravljale za učiteljski stališ. Nije li možda taj zavod baš najzgodniji i najpotrebitiji svakoj zemlji za uzgoj djevojaka? Zar nije li žena već po svojoj naravi stvorena za uzgajanje? Na tom se zavodu djevojka upoznaje sa načelima valjanog uzgoja, pa ako se i ta djevojka nebi baš posvetila učiteljskom stališu, zar joj ona nauka nebi koristila u kasnijem životu kao izobraženoj ženi? I te nauke bi ona širila među žene, ako i ne bi učiteljica bila.

Svaki narod pita ono, što ga po božjem i ljudskom zakonu ide. Mi ćemo govoriti iz srca naroda, ako danas prihvatimo rezoluciju:

Učiteljstvo »Narodne Prosvjete« sakupljeno na glavnoj skupštini u Puli dne 4. i 5. lipnja 1906., zaključilo je: Umoljavaju se c. kr. školske oblasti, da uz muško hrvatsko učiteljište za Istru, ustroje i žensko, koje bi se otvaralo, ako ne svake, to barem svake druge godine.

VJESNIK.

Kvinkveniji.

Kako obećasmo. donašamo učiteljstvu našem lijepu i veselu vijest, da je vrhovno sudište odbilo utok zemaljskog odbora, te će po tome učiteljstvo dobivati prvi kvinkvenij nakon petgodišnje službe a ne pet godina iza ispita osposobljenja. Ona petorica učitelja navedenih u predzadnjem broju našeg lista, primila je već prvi kvinkvenij. Odluka ova vrijediti će i za sve one učitelje, koji su položili ispit osposobljenja od studenoga godine 1896. ovamo.

Eto par primjera.

Učitelj A položio je u studenom god. 1896. ispit osposobljenja. Po starom zakonu, on bi imao dobiti prvi kvinkvenij pet godina zatim, dakle studenoga 1901. No jer je novi zakon stupio u krijepost listopada 1901., ide mu prvi kvinkvenij po novom zakonu. Ako je isti položio ispit zrelosti godine 1901. i stupio u službu iste godine 1. kolovoza, to ga ide prvi kvinkvenij 1. kolovoza 1896. a drugi 1. kolovoza 1901. dakle umjesto jednoga, dobiva dva kvinkvenija.

Učitelj B polagao je ispit zrelosti iste god. sa drugom A. No ovaj drugi dječko bio je marljiviji, pa je odmah iza druge godine službovanja položio ispit osposobljenja, to će ovaj marljivdžija dobiti prvi kvinkvenij pet godina nakon ispita osposobljenja, dakle godine 1898., a pošto je on već dobio prvi kvinkvenij po starom zakonu. ne ide ga po novom, to je eto ova sirota na gorem nego li je njegov lijeniji drug A, kojemu se nije dalo na ispit, no je čekao baš zadnji čas. Izvinite, al je morao stresati taj dobri B kad ga je to zadesilo!

Dalje. C. kr. pokrajinsko školsko vijeće u Trstu, doznačilo je prvi kvinkvenij i starijim učiteljima nakon prvih pet godina službe. Pokrajinski je odbor i proti ovima podnesao utok na ministarstvo i ovo je taj utok uvažilo obrazlažuć ga, da se ima prvi kvinkvenij podijeljivati samo onim učiteljima, koji imaju dobiti prvi kvinkvenij, a ne već onima, koji su prvi kvinkvenij imali, kad je stupio u krijepost novi zakon, Ovi su učitelji na vrhovno sudište uložili utok proti odluci ministarstva a mi njim želimo dobar uspjeh kako i onim prvima.

Ovdje imade važnu ulogu riječ prvi: tko je već imao jedan kvinkvenij, taj više ne dobiva prvoga.

Dakle — sve u par riječi. Po ovoj odluci dobit će kvinkvenij nakon prvih pet godina službe svi oni učitelji, koji listopada 1901. nijesu imali još nikakva kvinkvenija, bez obzira kada su polagali ispit zrelosti i osposobljenja.

Analfabeti mornarice.

Dorastoše do puške i mora, no u domaćem im kraju nije imao tko da podade mrvu početne obuke. Pomorsko zapovjedništvo je stoga pozvalo učitelja J. Gabela — Madžara — u svrhu podučavanja analfabeta po njegovoj metodi. No ova metoda zaostaje za onom Anderlićevom, o čemu su se već osvjedočile vojničke oblasti u hrvatskim vojarnama. Znademo, da žalibože imade ponajviše naših mornara analfabeta, pa smo znatiželjni, u kojem li će jeziku taj učitelj mučiti te naše sirote.

Talijan o školama u Hrvatskoj.

Dne 8. srpnja o. g. obdržavala se je učiteljska skupština pokrajine Lecce u istoimenom mjestu. Prisustvovao je istoj predsjednik »Saveza talijanskih učiteljskih društava« cijelog kraljestva: Umberto Caratti. U svojem pozdravnom govoru kazao je ovaj između ostalog slijedeće (vadimo ovo iz Rassegna scolastica, Firenze fasc. 39. d. d. 28. luglio 1906):

»Doba je, da Talijani uvide žalosne odnošaje u kojima se nalazi naša škola, i napredak drugih naroda obzirom na pučku naobrazbu. Talijani baštinili su od starih Rimljana običaj, da smatraju sve tuđe narode barbarima. U mojoj Furlaniji kad se govori o Hrvatima, isto je, kao da bi se govorilo o divljim narodima, koji se hrane samo češnjakom i lojem, te mažu brkove istim lojem, kojim se i hrane. Uvažujuć, da imade u Hrvatskoj manje analfabeta nego li u Italiji, ja sam pošao tamo, da se osvjedočim, je li u Hrvatskoj zbilja

NAUČNA BIBLIOTEKA PULA

tako, kako se u nas govori. U jednom hrvatskom mjestancu vidio sam novu, milovidnu, elegantnu palaču, sa širokim prozorima, što su joj podavala živahan i sjajan utisak, bila je to: škola. Druge su kuće u mjestu bile niske, skromne, siromašne. U Hrvatskoj se učitelja vrlo poštuje i nerijetko idu ljudi k njima, da ih pitaju različne savjete!«

Milo nam je, što se takva ličnost o hrv. školama, učiteljima i narodu tako lijepo izražava. Spomenuti je gospodin bio u svoje vrijeme državni zastupnik u Rimu, a kod zadnjih je izbora podlego. Talijanske ga učiteljske novine u velike cijene, pa se nadaju, da će jednom opet doći u tal. sabor.

Ispiti zrelosti.

Na učiteljištu u Kopru trajali su ispiti zrelosti od 27. lipnja do 7. srpnja. Predjedao je c. kr. pokrajinski školski nadzornik Fran Matejčić. Ispitu se podvrglo 48 redovitih kandidata, i to 27 Slovenaca, 3 Hrvata i 18 Talijana. Ispit sa odlikom položiše 2 Talijana; sa dobrim uspjehom 25 Slovenaca, 13 Talijana i 2 Hrvata; 2 Slovenca i 1 Talijan imadu popravak a 1 Hrvat i Talijan moradu opetovati godinu. Ispitu se prijavili i privatnici, i to: 3 Slovenca i 3 Talijana; od ovih položio je ispit samo 1 Talijan, 1 Slovenac ima popravak a ostali odstupiše tečajem ispita.

Na učiteljištu u Arbanasima kod Zadra položiše ispit sa odlikom petorica, 14 je proglašeno zrelima, petorica imadu popravak na 2 mjeseca a jedan je proglašen nezrelim.

Glavna skupština »Saveza«.

»Savez dalmatinskih učitelja« obdržavati će u Splitu dne 9. rujna o. god. opću glavnu skupštinu. Izmedu ostaloga, raspravljati će se o slijedećim važnim pitanjima: 1. Kako isposlovati, da berivo »mjesni doplatak« bude uračunano učiteljstvu za mirovinu. 2. Koji koraci da se preduzmu, a da se postigne uračunanje službe od ispita zrelosti za umirovljenje. 3. Izjednačenje beriva učiteljicama sa onim učitelja.

Lične vijesti.

Članovi pokr. vijeća.

Za slijedećih 6 godina imenovani su članovima c. kr. pokrajinskog vijeća za Istru: Petar Maresch, ravnatelj gimnazije u Puli, Ivan Bizjak, ravnatelj gimnazije u Kopru, Viktor Bežek, ravnatelj učiteljišta u Kopru i Vinko Zamlić, župnik na Voloskom.

† Jakov Luznik.

U dobi od 65 godina a dne 27. srpnja t. g. umrije na Voloskom naglom smrću naš dobri umirovljeni ravnajući učitelj Jakov.

Rodio se 5. srpnja 1841. u Solkanu, nauke svršio god. 1862. u Trstu, te je 4 godine službovao u goričkoj i tršćanskoj okolici a god. 1866. došao u Klanu. Bio to svijestan učitelj a marljiv kano malo tko. Uz svoje zvanje bio on poštanski majstor. orguljaš, općinski blagajnik-pisar, sudbeni povjerenik, upravitelj kotarskog voćnjaka, pa se i nehotica namiće pitanje: a otkale mu jošte doticalo vremena za — lov? I tu je bio on majstor. U školi imao velik napredak. a daci mu bili osobito dobri računari, a izmedu njih imade danas vele uglednih osoba i imućnih trgovaca.

God. 1897. bio je na vlastitu molbu umirovljen, te piše jednome svome prijatelju tom zgodom: »Od 1. o. mj. (listopada) sam umirovljen. U teku budućeg tjedna ostaviti ću Klanu mirnom savješću, jer sam učinio svoju dužnost.« Kamo sreće, kad bi svi tako vršili svoju dužnost!

Koliko je vrijedio, dokazao je to njegov upravo sjajni sprovod.

Druže Jakove, počivao nam mirno!

Od uredništva.

Našim mladim pjesnicima, koji nam priposlaše svojih radnja, javit ćemo se pismeno.

I. S. u P. Honorar? A tko veseliji od nas, da možemo naše suradnike čestito nagraditi! Kad se razvijemo, bit će i toga, a dotle — budimo malo požrtvovni i ponosni. Zdravo!

Vlasnik i izdavatelj: Učiteljsko društvo »Narodna Prosvjeta«. — Odgovorni urednik Ernest Jelušić
Tisak LAGINJA i drug., prije J. Krmpotić i drug., Pula, ulica Giulia, 1.

Prvo česko dioničko društvo za osjeguranje života u Pragu

Jedino slavensko dioničko društvo za životno osjeguranje

Najpovoljnije i najjeftinije osjeguranje:

a) za slučaj smrti
b) » » » i doživljenja
c) osjeguranje miraza
d) » budućnosti djece
e) » uz istodobno zajamčeno ukamaćivanje uplaćenih premija
f) osjeguranje za slučaj nesposobnosti (invaliditeta)
g) osjeguranje raznih kombinacija za uživanje doživotnih renta itd.

Pogodnosti osjeguranja:

a) Osjegurani iznos isplaćuje se **odmah** poslije smrti. U slučaju samoubojstva i dvoboja pako, ako je osjeguranje bilo **dvije godine** u krijeposti.
b) Neuplaćene police ne propadnu, ako su bile bar **tri godine** u krijeposti. U tom slučaju izdaje društvo smanjene police proste dalnjih uplata.
c) Zapale ili smanjene police mogu se u roku 3 mjeseca obnoviti.
d) Ratni riziko **priznat je besplatno** u svakom osjeguranju do 10.000 K izim kod aktivnih vojnika i osoba, koje vrše vojničku službu u ratnoj mornarici.

Sve potrebite upute, razjašnjenja, cijenike itd. daje glavni zast. za Istru i Dalmaciju

gosp. Lacko Križ u Puli.

Svoj k svomu! Svoj k svomu!

NOVO SKLADIŠTE POKUĆSTVA

A. Žunić & Co. - Pula

na uglu ulice Via S. Martino i Circonvallazione

Novouredjeno skladište svakovrsnog pokućstva:
zrcala, slika, stolica, divana
itd. itd.
Cijene umjerene.

Na početku školske godine

preporuča

SVEKOLIKE ŠKOLSKE TISKANICE,
LIJEPOPISNICE, ZADAĆNICE,
RISANKE, PISARSKE I RI-
SARSKE POTREPŠTINE

NARODNA TISKARA

LAGINJA i drug.

prije J. KRMPOTIĆ i drug.

ulica Giulia, 1 — **Pula** — ulica Giulia, 1

ANT. TRANFIĆ, PULA

ULICA SISSANO-DIANA, 7.

GLAVNO SKLADIŠTE U KAŠTELSTAROME.

Vlastiti proizvodi najboljih Dalmatinskih vina te maslinovog ulja. — Razašilje počam od 56 l. unaprijed. — Cijenike šalje badava franko.

Za naručbe kao i sve drugo, obratiti se u Pulu.

God. I. Pula, 1. listopada 1906. Broj 19.

NARODNA PROSVJETA

Mjesečnik za školstvo, književnost i prosvjetu.

GLASILO ISTARSKOG UČITELJSKOG DRUŠTVA.

Izlazi svakog prvog u mjesecu. — Godišnja cijena 4 K. Rukopisi se ne vraćaju.

Urednik Ernest Jelušić.

Sadržaj:

Utjeha. Spjevao Ernest Jelušić.

Druga i treća čitanka. Piše Ante Dukić.

Nebeska tijela. Piše Adam Pejić.

Povjest učiteljskih škola u Istri. Josip Bačić.

Pobornica narodnih vezova.

Vjesnik. — Književnost i umjetnost. — Lične vjesti. — Od uredništva. — Današnji prilog.

Tisak Laginja i dr., prije J. Krmpotić i drug. — Pula, ulica Giulia br. 1.

Upozorujemo dužnike da se sjete svoje dužnosti.

OBAVIJEST

blagajnika učiteljskog društva »Narodna Prosvjeta«.

Uplatili slijedeći članovi:

1. Za upisninu 2 K: E. Drnjević, Barban. — A. Dukić, Mošćenice. — S. Jurdana, Sovinjak.
2. Za upisninu 2 K i članarinu 2 K 49 h za godinu 1906.: B. Bekar, R. Benigar, M. Majer i I. Šoštarko. Pula. — Z. Bobinac, Vabriga. — M. Hajdinger, Sv. Matej. — R. Jelušić i N. Pajalić, Brseč. — M. Kinkela i S. Zahija, Kastav. — Dr. Š. Kurelić, Pazin. — K. Pavelić Sv. Marina. — B. Pikot, Trviž. — M. Prosen, Vrh. — A. Rajčić, Veprinac. — R. Sarson, Volosko. — J. Šepić, Rukavac. — M. Vrbančić, Nezerine. — E. Wakonigg i A. Rajčić, Opatija. — M. Zuccon. Marčana.
3. Članarinu za 1906.: J. Baćić, Josipa Baćić, B. Frančić i L. Žic, Pazin. — F. Barbalić i J. Grašić, Beram. — M. Černjeka, Zrenj. — A. Flego, Rovinjsko selo. — A. Iskra, Baderna. — J. Jakac, Kopar. — A. Kolić, Sv. Nedelja. — G. Licul, Lupoglava. — I. Matetić, Opatija. — P. Pikulić, Dolenjavas. — R. Ružička, Roč. — I. Sarson, Čepić. — P. Sarson, Sušnjevica. — J. Sirotić, Slum. — V. Šepić, Buzet. — F. Baf i M. Volarić, Tinjan. — Zidarić, Pićan. — A. Žmak, Medulin.

(Nastavak slijedi).

Bila vam na pameti Družba sv. Ćirila i Metoda za Istru!

GOD. I. PULA, 1. LISTOPADA 1906. BROJ 10.

NARODNA PROSVJETA

Mjesečnik za školstvo, književnost i prosvjetu.
GLASILO ISTOIMENOG UČITELJSKOG DRUŠTVA.

Izlazi svakog prvog u mjesecu. — Godišnja cijena 4 K. — Rukopisi se ne vraćaju.
Urednik ERNEST JELUŠIĆ.

Utjeha. Spjevao Ernest Jelušić.

Strvinom nas svijet smatra grdi
Pa se zv'jeri obaraju na nas,
Jer smo živi — sve se na nas srdi
I kô juče, ruga nam se danas.

Ruga nam se roblju pustom kano,
Što nas tako i naziva jadan;
Pa tko ne bi na taj užas planô
I zaurlo kano vuče gladan.

Pa kô gamad uz st'jene nas stište,
Da nam dušu majčinu izvabi,
Kano zmije šikarjem nas ište,
Da nam glavu pod stopalo zgrabi.

S podle ruke objesnika sita
Jal i jad nas ovijati žudi,
Mješte kruha otrovom nas pita,
Nas gle svoje a na svojoj grudi!

Našu diku a nejačad dragu
Tuđa kuga zavolila b'jedna,
Ponajbolju otimlje nam snagu,
Da sve redom strava lovi ledna.

A šta osta u tami se guši,
Sa zvjerkama kano da se brati;
Oh ta ove mile su mu duši,
Otud samo pomoć se ne krati,

Al nas tješi žarka ljubav roda
Što se digo, da sve i nas diže,
Pa nam ruku milosnicu poda,
Te uz svoje naše jade niže.

Naše boli sve za svoje prima
I za ote jednog traži l'jeka,
Uz nas svoje bolje bit će svima
U osviću boljega nam v'jeka.

Slava svima! — srce svako kliče
Sa visina do ostrvlja tamo,
Za sve samo jedna ljubav niče:
Sretne Istre al uz braću samo!

D 10/1984 Č-46-B
NAUČNA PULA BIBLIOTEKA

Druga i treća čitanka. Piše Ante Dukić.

III.

Pošto je druga čitanka nastavak početnice (u Hrvatskoj i Bosni nastavak prve), treba da početni dio druge čitanke stoji na istom niveau-u kao i konac početnice. Na to se nisu dovoljno obazreli sastavljači II. dalmatinske čitanke i tako osim štiva 71. »Piće« i 15. »Poslovice« nema tamo gotovo cigloga štivca*), koje bi bilo prikladno za prvo čitanje i tumačenje u početku druge školske godine.

Gornje načelo, koga valjda neće nitko pobijati, ima se u čitanci za Istru tim više uvažiti, što se naše školstvo nije još razvilo do normalnoga stanja. Da ne tražim primjera daleko, dok ih imam blizu, neka mi bude dozvoljeno, da sam neke godine u prvom razredu pučke škole u Kastvu imao 126 učenika, od kojih je redovito oko 90 bilo svaki dan prisutno (jer ih više radi tjesnoće prostora i tako nije moglo polaziti), pa sam koncem godine bio posve zadovoljan, da mi je ta silna čeljad znala za nevolju čitati, dočim o tumačenju koga štivca ne bijaše ni govora. Time sam morao početi istom u slijedećem razredu sa II. čitankom i onda tek bijah na muci. — No to još nije najgore. Ima u Istri škola, gdje na jednoga učitelja dolazi preko 250 djece, tako da pojedine skupine mogu u školu jedva po jedan poludan svakoga drugoga dana. U takim prilikama mora druga čitanka zamjenjivati zadnji dio početnice barem u prvim mjesecima. Brinut ću se, da i toj potrebi udovoljim. Time će rečena čitanka dobiti ujedno veću vrijednost i za normalno uređene škole, jer će se na istima moći obraditi mnogo više materijala — upravo radi njegove lakoće.

Za danas donašam nekoliko takvih štiva, koja su slučajno gotova, opaskom, da će slična gradiva biti u čitanci dosta.

12. Lisica u kokošinjaku.

Dođe neke noći lisica u kokošinjak i odnese pile. Drugu noć odnese kokoš. Treću noć odnese pijetla. Gospodar borme podleče željeza.

Četvrtu noć dođe lisica i ulovi se u gvožđa. Ode joj koža na pazar!

13. Poštenjak.

Neki gospodin dade jednomu prosjaku svoje stare hlače. Drugi dan se prosjak vrati i reče:

»Gospodine dobri! Jučer ste mi darovali ove hlače. Ali ja sam u džepu našao jednu krunaču*). Vi sigurno niste znali za nju. Evo vam ju vraćam.«

*) Najnovijega pregledanoga izdanja nemam još pri ruci.

*) Novac od pet kruna. Ako tkogod pozna zgodniji izraz, molim, da mi ga priopći.

Na to onaj dobri gospodin odgovori: »Kad si tako pošten, ja ti dajem i krunaču. Neka ti ju Bog blagoslovi.«

14. Nemarna poslužnica.

Došao čovjek u krčmu da objeduje. Poslužnica mu donese tanjur juhe. »Ne mogu toga jesti«, reče čovjek.

Podvorkinja uze onu juhu pa mu donese bolju. »Ne mogu jesti ni te juhe«, reče čovjek i prekrsti ruke.

Onda dođe sama gospodarica krčmarica i upita začuđeno: »Što je za Boga, da Vam ne tekne tako dobra juha? Zašto je ne jedete?«

»Jer nemam žlice«, odgovori čovjek.

Narodna.

15. Pauk i puž.

»Čudno mi se čini«, reče pauk pužu, »da možeš stanovati u tako tijesnoj kućici. Ja živim u palačama. Pa i u samim kraljevskim sobama razàpinjem moju paučinu.«

Puž odgovori: »Ja ne bih rado stanovao u tuđim kućama. Radije stanujem u malenoj, ali svojoj kućici.«

Svoja kućica svoja voljica.
Svoja kućica svoja slobòdica.

Solovej.

16. Nož nije za djecu.

U drugom razredu je sve tiho. Djeca pišu sa table rimske brojke:

I II III IV V VI VII VIII IX X XI XII.

Sada će barem znati na dobniku čitati ure. Zato pišu svi tako veselo. Samo Zdravko ne piše. On jedini je žalostan.

Gospodin učitelj ide od klupe do klupe. Gleda i pokazuje. Dođe i do Zdravka. Odmah opazi, da Zdravko ima zavezan prst.

»Gle, gle!« reče gospodin učitelj. »Zdravko ima »lutkicu«. Htio je vidjeti, kakva je krv. Nije vjerovao, da je crvena. Zdravko, ne već tako! Mogao bi se i strašno porezati. Nož nije za djecu.«

17. Zec.

Dođe čovjek u broskvenjak i vidi zeca, gdje jede broskve. »Ala zeče, puška te ubila!« viče čovjek i prijeti zecu prstom. Drugi dan je zec opet u broskvenjaku. Čovjek mu naprijeti kolcem. Ali sve badava. Zec dolazi opet na broskve.

Onda čovjek objesi na kolac stare hlače i klobuk. Nekoliko dana zbilja nema zeca. Veseli se čovjek — ali kratko mu je veselje: onaj prognani zec opet se vraća u broskve.

Što će čovjek? Podleče zamku i lečku i željeza. Ali zec neće da se ulovi.

Čovjek se najzad i razjedi. Uzme pušku pak ide u broskvenjak. Tu se sakrije za zid i čeka do noći. Zec će skoro doći. Ali će mu presjesti večera! Eno ga — već ide. B u m! zagrmi puška, a junačina zéjo protegne sve četiri.

P o s l o v e n s k o m o d C i m p e r m a n a.

18. Zlo djelo.

Neko obijesno pastirče izbi batinom kozi rog. Odmah požali svoj čin i reče: »Molim te, kozo, oprosti mi i ne reci ništa gospodaru!«

Koza odgovori: »Ja ti opraštam i neću kazati ništa gospodaru. Ali — on će odmah i sam vidjeti, da nemam jednoga roga.«

Z l o d j e l o s e n e d a s a k r i t i.

P o t a l i j a n s k o m.

19. Mudra mačka

Pas leži na ravnici pred kućom. Žmiri i lovi ustima muhe. Malo dalje mačka brusi nokte.

»Čemu brusiš nokte?« pita pas. »Zar nemaš drugoga posla?«

A mačka odgovara: »Brusim nokte, da budem mogla pred tobom bježati na murvu, kad budeš skočio za mnom. Onda neću imati vremena — a sada ga imam.«

20. Nestašni Željko.

Željko je dobro i milo dijete. Ali je preveć živ. Ne miruje ni hipa. Otac kaže, da je pravi vrtiprah. A majka veli, da mu krv ne da mira.

Čujmo, što Željko radi. Na cesti nabere kup praha pa skoči u nj. Radije hodi po zidu nego po putu. Vuče se kroz vodne jarke ispod ceste.

Penje se na stabla. Bičem vrti žvrk oko nogu bose djece. Prutićem goni obruč posred ceste, gdje prolaze ljudi i kola. Svakoga konja pogladi malko po gubici. Preskakuje jarke. Maloga brata nosi nakrkače. Uvijek se vrti i skače. Zimi kliza po ledu. Ljeti se valja po travi. Stoji na glavi . . .

Željko će još slabo proći. Što će mu se dogoditi?*)

21. Dobri brat.

Zima je — huda zima. Ali djeca moraju svejedno u školu. Ništa za to. Nitko neće od zime oboljeti ni umrijeti. Neka puše vjetar. Neka škriplje snijeg pod nožicama. U školi čeka topla peć. Tamo se brzo zaboravi i zima i vjetar i led.

Idu djeca veselo u školu. Najednom mala Nevenka pade u snijeg. Jedan zli dječarac priskoči i pritisnu ubogu Nevenku još jače u kup snijega. Još htijaše djevojčici zagnjesti snijega za vrat i u usta.

Ali u isti čas stupi pred onoga nevaljalca Nevenkin brat Janko. Ulovi dječaka za ruku i reče: »Ti zlikovče jedan! Samo takni još jedàmput moju sestru — da te ja vidim!«

Nevaljalac se zasrami i pokunji. A Janko dignu sestricu. Otrese joj snijeg sa haljice i pogladi je po licu. Onda metnu opet svoje knjige pod pazuho, a ruke u džep, pa iđaše veselo i zadovoljno u školu.

Po njemačkom.

22. Zločesti brat.

Smiljana je mila i dobra djevojčica. Njezin pako brat Ratibor je pravi vrtòglavac.

Taj mali ništavac ne da nikomu mira. Mačku poteže za rep. Ucka pse. Po dvorištu goni kokoši. A u vrapce baca kamenje, gdje samo može.

Prekjučer je Smiljani podložio nogu. Pala je sirota koliko je duga i široka. Jučer o podne joj je odmaknuo stolac, baš kad je htjela sjesti. Neboga Smiljana srušila se nauznak kao snop. Tako se jadnica preplašila, da nije mogla ni okusiti objeda.

---

*) Ovo pitanje treba stavljati kod svake rečenice počam od one »Na cesti nabere kup praha pa skoči u nj«. Učenici će se vježbati u mišljenju i govoru. — Čitava obradba ovoga štiva može se podijeliti u tri stepena. Prvi put se naprosto tumači sadržaj. Drugi put (par mjeseca kasnije) muzu se polagano odgovori na gornje pitanje. Treći put (eventualno istom u trećoj škol. godini) porabi se štivo za sastavak tako, da učenici pismeno izrade sve odgovore.

Ali danas — — danas je sveti Nikola donio ovoj djeci zasluženu plaću. Čujmo, kakvu. Sinoć je Smiljana stavila na prozor svoj postolac. A i Ratibor je metnuo ondje svoj najveći postô.

Pa znate li, što je jutros*) Smiljana našla u postolu? Našla je lijepu lutkicu, koja umije gledati i spavati. Našla je svetoga Nikolu od sladora. Našla je još puno drugih slačica i lijepih igračaka.

A Ratibor? Što je našao on? Što je njemu donio sveti Nikola? — Ništa drugo nego jednu dugu, tanku, drenovu šibu . . .

23. Djetinja ljubav.

Majka leži bolesna i trpi velike muke. Žalosna ti kuća, gdje je bolest za vratima. Nema tu smijeha ni pjevanja ni vesela razgovora. Tužno je i mirno kao u grobu. Svi hode po prstima. Govore malo i tiho. Najvećma šute i uzdišu . . .

Leži tužna majka i trpi teške boli. Djeca kleče i mole Boga, da bi majčica ozdravila. I mali Ljubomir moli. Dobro je to dijete. Svi ga vole, a majka najviše. On je materin mjezimac. Skoro cio dan je uz majčin krevet. Uvijek pita »Kad ćeš, mamo, ozdraviti i ustati?« . . .

Ali materi je svaki dan gore. Lječnik joj daje neku žuku ljekariju. Majka pije gorki lijek, a Ljubomir pita: »Što je to, majčice?« Mati odgovara: »Dijete moje, to je nešto vrlo grka; ali moram piti, da ozdravim.«

A Ljubomir reče: »Mamice, ako je to tako grko, popit ću ja za te — samo da mi ozdraviš.«

Po Staubu.

Nastavak slijedi.

Nebeska tijela. Piše Adam Pejić.

A. Pregled rada.

α) *Nastavna sredstva.*

Opažanja, slika noćnog neba i grafički prikaz.

β) *Nastavno gradivo,*

a. Zvijezde, koje ne mijenjaju svoja mjesta naspram drugih zvijezda i imaju svoju svjetlost, zovu se nekretnice ili stajačice.

b. Zvijezde, koje mijenjaju svoja mjesta naspram drugih zvijezda i dobivaju svjetlost od nekretnica, zovu se prehodnice ili planeti.

*) Razumije se po sebi, da se ovo štivo ima čitati 6. prosinca.

c. Zvijezde, koje nekad vidimo s dugačkim i svijetlim repom, zovu se repatice ili kometi.

d. Veće ili manje hrpe zvjezda, zovu se zvjezdišta. (Mala kola i Velika kola — Mali i Veliki međed).

e. Osim našega sunca ima mnoštvo sunašca na nebeskom svodu. (Kumovska slama ili Mliječni put).

B. Metodički postupak.

I. *a*) Reci glavne strane svijeta! — A ti, N., reci sporedne strane! — Šta je nacrt? — Šta je zemljovid? — Šta se mora zabilježiti na svakom nacrtu? — Kako se crtaju nacrti, a kako zemljovidi? —

b) Šta vidimo danju u neizmjernom prostoru svemira? — Sunce. — Vidimo li sunce svaki dan? — Šta vidimo noću na nebeskom svodu? — Mjesec i zvijezde. — Vidimo li mjesec i zvijezde svake noći? — Kada ih ne vidimo? — Kako zovemo sunce, mjesec i zvijezde? — Nebeska tijela.

Navještaj. — Danas ćemo učiti nešto više o nebeskim tijelima.

II. *a*) Gdje sunce izlazi, a gdje zalazi? — Jeste li posmatrali prividni hod sunca po nebeskom svodu? — Kakav put čini? — Je li taj polukrug vazda jednak? — Nije; nekad je veći, a nekada manji. — Hoćemo li onda reći, da prividni hod sunca opisuje polukrug na nebeskom svodu? — Nego kako ćemo reći? — Luk. — Tako je. — Jesmo li opažali i druge zvijezde na nebeskom svodu? — Šta smo kod nekojih opazili? — Opazili smo, da na jednoj strani izlaze, a na drugoj zalaze kao i sunce. — A šta smo opazili kod drugih zvijezda? — Opazili smo, da nekoje od njih ne izlaze i ne zalaze. — Nego? — Vazda obilaze oko sjeverne tačke. — Kad su dakle na obzoru? — Vazda. — Šta smo rekli za svjetlost zvijezda? — Rekli smo, da većina zvijezda, što ih vidimo na nebeskom svodu, ima svoju svjetlost. — Čijom dakle svjetlošću svijetli većina zvijezda, što ih vidimo na nebeskom svodu? — Svijetle svojom svjetlošću. — A šta smo opazili glede mjesta onih zvijezda, što svijetle svojom svjetlošću? — Opazili smo, da ne mijenjaju svoja mjesta spram drugih zvijezda. — Kako ćemo reći drukčije ove riječi: ne mijenjaju svoja mjesta? — Ne kreću se sa svoga mjesta. — Kako se stoga zovu? — Nekretnice. — Šta su dakle zvijezde nekretnice? — *Zvijezde, koje ne mijenjaju svoja mjesta napram drugih zvijezda, koje se dakle ne kreću i imaju svoju svjetlost, zovu se nekretnice.* — Ponovi N.! — De i ti N.! — Nekretnicama kažemo i stajačice. — Ponovi! — Koju nekretnicu poznaješ? — Sunce.

Pretres. — Šta su zvijezde nekretnice? — Zašto nekoje zvijezde zovemo nekretnicama ili stajačicama? — Čijom svjetlošću svijetle zvijezde nekretnice? — Koju nekretnicu poznaješ? —

b) Pazi dalje! — Kad smo opažali Večernjicu? — Kako se još zove ta zvijezda? — Danica. — Kad se zove Večernjica, a kada Danica? — Šta smo opazili glede mjesta te zvijezde? — Nekad se udalji od zvijezde nekretnice, a nekad joj se približi. — Je li po tome Danica nekretnica? — Nije. — Tako je. — A znajte i to, da ona nema svoje svjetlosti, nego je dobiva od našeg sunca, oko kog se okreće. Čijom dakle svjetlošću svijetli? — Tuđom. — Ima li još takih zvijezda, koje mijenjaju svoja mjesta spram drugih zvijezda, koje se pokreću? — Kako se zovu take zvijezde s toga, što se pokreću? — Pokretnice. — Jest, zovu se pokretnice ili prehodnice ili planeti. Ponovi! — Sto su dakle zvijezde nekretnice ili planeti? — *Zvijezde, koje mijenjaju svoja mjesta spram drugih zvijezda i koje dobivaju svjetlost od nekretnica, zovu se planeti ili prehodnice.* — Ponovi N.! — De sad ti N.! — Još neka ponovi N.! — Je li naša zemlja nebesko tijelo? — Ima li svoju svjetlost? — Čijom dakle svjetlošću svijetli? — Je li po tom i naša zemlja planet! —

Dalje! — Koju veću zvijezdu vidimo na nebeskom svodu osim sunca? — Mjesec. — Jeli mjesec vazda osvijetljen? — Ima li dakle svoju svjetlost? — Nema. — Jest, mjesec nema svoje svjetlosti, nego je dobiva od sunca, kao i zemlja, o čemu ćemo poslije učiti, a sad ću vam samo reći, da zemlja obilazi oko sunca, a mjesec prati zemlju na putu oko sunca. Kako ćemo po tome zvati mjesec? — Pratiocem zemlje.

Pretres! Kako se zovu zvijezde, koje mijenjaju svoja mjesta spram drugih zvijezda? — Je li Večernjica pokretnica? — Po čemu sudiš, da nije pokretnica? — Čijom svjetlošću svijetle pokretnice? — Kakva su tijela pokretnice stoga, što nemaju svoje svjetlosti? — Zašto zovemo mjesec pratiocem zemlje?

c) Pazi dalje! — Kakvih smo još zvijezda opazili prigodom naših opažanja? — Repatice. — Kad smo opazili repaticu? — Onda, kad je poletila od zapada k istoku. — Šta smo vidjeli za njom? — Dugačak i svijetao rep. — Sta su dakle zvijezde nekretnice? — *Zvijezde, koje kadšto vidimo sa dugačkim i svijetlim repom, zovu se repatice.* Ponovi! — Repaticama kažemo i kometi. Upamtite tu riječ! Osim toga treba da znate, da i kometi nemaju svoje svjetlosti, nego ju dobivaju od sunca.

Pretres! — Koje zvijezde zovemo repaticama? — Zašto nekoje zvijezde zovemo repaticama? — Kako se zovu zvijezde repatice drukčije? — Čijom svjetlošću svijetle kometi? —

d) Pazi dalje! — Kako vidimo zvijezde na nebeskom svodu? — Na mjestima ih vidimo više zajedno, a na mjestima ih je manje, dok su na mjestima osamljene. — Kako kažemo za zvijezde, kad ih je više zajedno? — Hrpa zvijezda. — Ili? — Jato zvijezda. — Tako je, *kad je više zvijezda na blizu onda se to zove hrpa ili jato zvijezda ili zvjezdište.* Reci tako N.! — De još ti N.! — Koja smo zvjezdišta spominjali pri našim opažanjima? — Mala i Velika kola. — Kako smo još nazvali Mala i Velika kola? — Mali i Veliki međed. — Po koliko zvijezda imaju ta zvijezdišta? — Zašto se ta zvjezdišta zovu kolima? — U kom je zvjezdištu zvijezda Polarnica? — U Malim kolima. — Kako još kažemo Polarnici? — Sjevernica. — Zašto se zove Sjevernica? — Zato, što je vazda na sjevernoj strani nebeskog svoda. — Po čemu se lako pozna? — Po tome, što je veća od ostalih, pa bolje svijetli. — Tako je. Vidim da ste bili pazljivi pri opažanjima. Budite i u buduće pazljivi, a sad pazite, pokazat ću vam jednu sliku. Evo je, pa je razgledajte! . . . Šta je na njoj prikazato? — Zvijezde. — Jest, to je naše noćno nebo. Ja sam nekoje zvijezde označio crvenom tintom, da ih bolje uočite. Poznaješ li koju? — Poznajem ja, ja . . . Reci N.! — Ovo su (pokazuje) Velika, a ovo su Mala kola. — Što još poznaješ? — Sjevernicu; evo je! — A koja je ovo? — Večernica.

Pretres! — Kako vidimo zvijezde na nebu? — Šta je zvjezdište? — Koja zvjezdišta poznaješ? — Zašto ta dva zviezdišta zovemo kolima? — Zašto jedno zvjezdište zovemo Malim kolima, a drugo Velikim kolima! — Gdje se nalazi zvijezda Sjevernica? —

e) Pazi dalje! — Šta znadeš kazati o suncu? — Čujte! Kazat ću vam nešto više o suncu.

Je li sunce daleko od nas? — Po čemu to sudiš? — Po tome, što se čovjek čini kolik dijete u priličnoj daljini, a u još većoj daljini ne vidi se nikako; a pošto sunce vidimo dosta veliko, mora da je vrlo daleko od nas. — Tako je. Sunce je, djeco, vrlo daleko. Sunce je tako daleko, da bi topovsko tane, kad bi se moglo na nj sa zemlje ispaliti, pa kad bi još vazda jednakom brzinom letjelo, tek za 25 godina prispjelo na sunce. — Šta sam rekao! — Je li sunce onoliko, koliko ga vidimo? — Po čemu sudiš da je veće? — Dobro. Sunce je ogromno nebesko tijelo. Sunce je toliko, kad bi šuplje bilo, da bi se naša zemlja mogla u nj smjestiti, a ostalo bi još toliko prostora, da bi u njemu mogao obilaziti mjesec oko zemlje, onako udaljen od nje, kao što jest.

Pretres! — Šta je naše sunce? — Kakva je zvijezda naše sunce? — Koliko je sunce daleko od zemlje? — Isporedi veličinu sunca sa veličinom zemlje! —

Dalje! Ima li još koje sunce na nebeskom svodu, osim našega sunca? Ne znate, a govorili smo jednoč o tome. Kada smo govorili; koji se sjeća? — Ja, ja . . . Reci N.! — Govorili smo prigodom opažanja o Kumovskoj slami. — Koji je ono pripovijedao o Kumovskoj slami? — Pripovijedi još jednoč! — (Bila dva kuma. Jedan ukrade od drugog naramak slame. Bojao se, da ga tko ne opazi, pa je ne svezavši slamu dobro jurio, te mu se slama prosipala). Jest, tako se pripovijeda, ali toga više ne vjerujte! Ono nije slama, ono su zvijezde nekretnice — sunca, koja su mnogo dalje od nas, nego naše sunce. Mnoge su te zvijezde tako daleko, da do nas dopire njihova svjetlost, kao magla. — Šta je dakle Kumovska slama? — Kumovskoj slami kažemo i mliječni put. To upamtite!

Pretres! — Ima li još koje sunce na nebeskom svodu osim našega sunca? — Šta je Kumovska slama ili Mliječni put? — Zašto se vide zvijezde u Kumovskoj slami onako malene? — Kako kažemo drukčije Kumovskoj slami?

III. Zašto vidimo sunce tako umanjeno? — Zašto zvijezdu Večernjicu zovemo i zvijezdom Danicom? — Zašto jedno zvjezdište zovemo Velikim, a drugo Malim kolima? — Zašto se jedne zvijezde zovu nekretnice, a druge pokretnice? — Zašto se neke zvijezde zovu repatice? — Isporedi nekretnice i pokretnice! — Reci razliku između planeta i kometa? — Isporedi veličinu sunca sa veličinom zemlje! —

IV. *Šta su nebeska tijela? — Koliko vrsti zvijezda poznaješ? — Koje su zvijezde nekretnice, a koje repatice? — Šta je Kumovska slama ili mliječni put? — Šta je zvjezdište? — Po koliko zvijezda imaju Velika i Mala kola? — U kojim je kolima zvijezda Sjevernica? —*

a) Diktando. — Šta su nebeska tijela? — Koje je najveće nama poznato nebesko tijelo? — Šta su zvijezde nekretnice, a šta prehodnice ili planeti? — Zašto se neka nebeska tijela zovu zvijezde nekretnice? — Je li sunce jedina zvijezda nekretnica, od koje planeti svjetlost dobivaju? — Po kojoj se zvijezdi možeš snaći (orijentirati) o vedroj noći, gledajuć na strane svijeta? —

Odgovorite na ta pitanja u potpunim rečenicama?

b) Crtanje. — Učitelj nacrta na tabli Velika i Mala kola, a učenici precrtaju u svoje bilježnice.

Povjest učiteljskih školâ u Istri.*) Josip Bačić.

2

Carica Marija Tereza naredila je zakonom od 6. 12. 1774. (Schulordnung), da se u svakoj krunovini njezine države uz potrebite trivijalne i glavne škole ustroji i jedna normalna škola, koja bi u jednu ruku bila kano uzor drugim učionama, a u drugu ruku odgajali bi se u njoj učitelji.

Prva normalna škola utemeljena bi u Beču 1771., dakle još prije spomenutoga zakona, a god. 1776. vidimo već takve škole u Inomostu, Lincu, Freiburgu, Breisgauu, Roveretu, Brnu, Gracu, Celovcu, Opavi, Ljubljani, Gorici i Trstu.

Ipak nijesu normalne škole dostajale, da odgoje potrebiti broj pučkih učitelja. Da se tome doskoči, priredile su se nekoje glavne i čak trivijalne škole kano uzor-škole; i na tim školama pripravljali su se đaci za učiteljski stališ.

Najstarija glavna škola u Istri (normalne škole nije nikad bilo) bijaše ona u Rovinju, utemeljena god. 1819. S ovom školom bijaše skopčan i tromjesečni tečaj za odgoj učiteljâ. U toku vremena nastadoše takove škole u Pazinu, Kopru, Piranu, Krku, Cresu i Lošinju, gdje su se odgajali i učitelji za trivijalne škole.

Sve do god. 1848. polažahu učit. kandidati šest mjeseci pripravni tečaj, pa bi onda stupili u službu. Te godine izađe naredba, da učitelji moraju jednu cijelu godinu polaziti pripravni tečaj, a već godine 1849. produženo bi vrijeme polaska na dvije godine.

No uz dvogodišnje tečajeve trpjelo se gdjegdje radi nestašice pučkih učitelja i jednogodišnje. Tako vidimo još god. 1852. u Krku, Rovinju, a kasnije i u Cresu i Lošinju jednogodišnje preparandije za učitelje. Polazak ovih učitelja bijaše vrlo loš. Preparandij u Rovinju polazila su godine 1870. samo dva đaka (koji su uživali i državnu potporu od 200 K), dočim je učiteljsko osoblje brojilo osam lica; u onaj u Cresu bijaše upisan jedan kandidat i jedna kandidatkinja. U Lošinju je također bilo posve malo đaka, a u Krku propao je preparandij s istoga razloga.

Uz takove okolnosti bilo je malo učitelja u Istri, a uslijed toga i malo škola.

Sada se počelo ozbiljno raditi na tom, da se podigne dobro uređeno učiteljište za Istru, ali gdje? Najprije se pomislilo na Rovinj, premda je maleni broj učenika na ondješnjem preparandiju posve jasno svjedočio, da taj grad ne može biti shodno mjesto za učiteljište; u drugu ruku bili su kompetentni

*) Ovaj je članak napisan po »Geschichte der k. k. Lehrerbildungsanstalt und des Lehrerbildungswesens in Istrien, vom Direktor Joh. Markelj«.

faktori uvjereni, da učiteljište najbolje ondje uspijeva, gdje je na okupu veći broj mladeži na naukama, dakle ondje, gdje je gimnazij. (A danas?! Opaska.)

I Koprani, koji su imali gimnazij, zamoliše, neka im se dade učiteljište, no ni Rovinjci ne mirovahu. Vlada se još nije bila definitivno odlučila, kamo bi namjestila učiteljište, pa ga ministar. naredbom od 11. 9. 1870. provizorno namjesti u Rovinj. Ovo učiteljište bilo je uređeno u smislu državnoga škol. zakona od 14. svibnja 1869. i pokrajinskog školskog zakona od 4. travnja 1870. Bio to trorazredni zavod sa naukovnim jezikom talijanskim; za kandidate, koji su htjeli službovati nakon navršenih nauka na »ilirskim« pučkim školama, bio je »ilirski« jezik kao obligatan predmet.

Kako se je predviđalo, upisalo se je u učiteljište posve malo kandidata: sedam na broj, od kojih već u prvom semestru istupiše dvojica.

Kratka života bijaše to učiteljište: jedva je životarilo jednu škol. godinu. Ministarstvo je naredbom od 15. x. 1871. odlučilo, da se prenese drugamo, a škol. godine 1871.-72. nastavit se ima još samo drugi razred u Rovinju, ako se prijave tri do pet đaka. I prijaviše se četiri đaka, koji su polazili drugi razred u Rovinju do 30. ix. 1872.

Kamo sada s učiteljištem?

Jedino dva grada u Istri bijahu prikladna zato, i to Kopar i Pazin; prvi zato, jer je tamo bio potpuni gimnazij, a Pazin je već onda vrijedio kao središte Istre i imao je niži gimnazij. (Danas ima potpuni gimnazij, pa ako se smjesti učiteljište drugamo, znak je, da smo od 72. godine amo nazadovali, što se tiče zdravog razuma.) Još je i ova okolnost bila u prilog Pazinu, što su đaci tamošnjega nižega gimnazija bili tako siromašni, da je samo jedan od njih bio tako sretan, da je mogao preći u viši gimnazij; kako se je predviđalo, ostali bi se bili upisali u učiteljište, pa bi polazak bio bolji nego drugdje.

Ministarstvo je ipak odabralo Kopar.

God. 1872. preneslo se na državne troškove učila i akte iz Rovinja u Kopar.

Škol. godine 1872.-73. podučavalo se po učevnoj osnovi, koja je vrijedila i za učiteljište u Rovinju. Osim toga uvelo se kao neobvezatne predmete stenografiju i slovenski jezik; ovaj za kandidate, koji željahu, da se osposobe za slov. pučke škole. Njemački jezik bio je kao obvezatan predmet.

God. 1874. produženo bi vrijeme polaska od tri na četiri godine.

Školske godine 1874.-75. opstojahu u Primorju tri učiteljišta: jedno u Trstu, jedno u Kopru jedno u Gorici, prva dva s tal. naukovnim jezikom a treće se sastojalo iz tal. i slov. odjela.

No loši polazak tih učiteljišta, a veliki trošak za nje, potakne Ministarstvo, da raspusti učiteljište u Trstu i Gorici, a ono u Kopru preustroji,

dodavši mu »ilirski« i slov. odio; u Gorici pako ustroji žensko učiteljište sa slov. i tal. odjelom. Kombinovano učiteljište u Kopru opstoji dakle 32 godine. U tom razdoblju možemo razlikovati dvije periode kopar. učiteljišta: prva opsiže vrijeme od ustrojenja do 1886., a druga od ove godine do danas.

U prvoj periodi podučavalo se u njemačkom jeziku skupno hrv., slov. i talijanske kandidate pedagogiku u svim tečajevima, geografiju, povjesnicu, aritmetiku i geometriju, prirodopis i fiziku u četvrtom tečaju; lijepopis u prvom, risanje, guslanje, pjevanje i gimnastiku u svim tečajevima.

U drugoj periodi nastale su nekoje polakšice glede pojedinih učevnih jezika, ali se bitno nije ništa promijenilo.

Službeni jezik učiteljišta jest njemački, a svjedodžbe se izdavaju u njem. i hrv. (odnosno slov. i talijanskom) jeziku.

Pobornica narodnih vezova.

Svemu je svijetu poznata divna ljepota naše narodne nošnje; ali žalibože poznat je u nas i nehaj naše inteligecije za narodne vezove, čitme i kere kao glavne dijelove naše nošnje.

Nema dakle većeg rodoljubnog djela za naše gospođe, nego boriti se protiv toga nehaja, koji zarazuje već i seljake same.

Imademo nekoliko oduševljenih ljubiteljica među našim damama za ovo naše dragocjeno narodno blago, a to su učiteljice: Vike Balarin i Jelka Miš iz Dalmacije, Ružica Benigar iz Istre, Marija Pinterović, Anka Rašić i Marijana Belohlavek iz Hrvatske, te gospođe Anka Hozman iz Dubrovnika, Ida pl. Novaković iz Beča i druge. Ali najviše i najpožrtvovnije bori se protiv toga nehaja neumornim svojim perom književnica Jelica Belovićeva. Napisala je debeli leksikon o toj stvari i šest brošura, te knjigu »Hrvatski narodni vezovi«, koja se dobiva u Osijeku, gornji grad kod Ljudevita Szeklera, tu su vezovi i uzorci za narodne vezove. Proputovala svu domovinu uzduž i poprijeko, uredila čitav muzej u Zagrebu (prvi te vrste u velikom!), nakitila sve hrvatske i srbske listove kroz više godina radnjama o tome našem blagu, radnjama na stotine, a njezino privatno dopisivanje u toj ideji opsiše bezbroja pisama, jer ona svakome odgovori, tko se u tome na nju obrati. A sve to radi gotovo besplatno, jer, ako joj koji urednik radnju nagradi to je iznimka

a i taj honorar ode opet na sabiranje i kupovanje starih vezova. Može li se naći veća požrtvovnost, veće rodoljublje, veća korist za narod?

A ipak se je našao hrvatski list (»Hrvatski Dnevnik« u Sarajevu), gdje je zavidna ruka napisala već u više brojeva ruglo i pogrde o pisanju Jelice Belovićeve. Jer je korila mlakost, nehaj i nerodoljublje sarajevske hrvatske ženske inteligencije, za to joj anonimus piše, da je »uvredila čitav hrvatski narod«. Može li neko »uvrijediti narod« komu je nesebično žrtvovao i rada i zdravlja; troška i truda, kao što je žrtvovala Jelica Belovićeva? Dakako, da su najugledniji hrvatski listovi skočili, da obrane rodoljubnu književnicu, ali to je rodilo po nju novome izrugivanju sa strane istog lista, kojemu nije pravo »da je potrošila toliko papira, da je poplavila sve hrvatske listove i da je tako slavna spisateljica«. To — da je »slavna« najviše boli ovoga patentiranog rodoljuba, jer o toj »slavi« neprestance govori, kao da je to smrtni grijeh, ako ju narod, ili javna štampa ili narodni zastupnici lijepim riječima slave.

Mislimo da nam je dužnost ovo iznijeti u našem listu, da pokažemo našim učiteljicama svijetao primjer pravog rodoljublja i ujedno rugobu jala, koji vjekove bije naš narod i koji se sada javlja, da zablati pošteno i revno nastojanje.

VJESNIK.

Iz Voloskoga kotara.

C. k. kotarsko školsko vijeće u Voloskom sastavljeno je za slijedećih šest godina ovako: a) predsjednik: barun Artur Schmidt Zabierow, upravitelj c. k. poglavarstva u Voloskom; b) c. k. školski nadzornici: Franjo Uršić za hrvatske i slovenske škole i Antun Piperata za talijanske škole; c) zastupnik crkve: Mons. Vinko Zamlić, župnik u Voloskom: d) zastupnici učiteljstva: Miroslav Grosman, nadučitelj u Kastvu i Augustin Rajčić, nadučitelj u Opatiji; e) odaslanici zemaljskoga odbora: dr. Inocent Chersich, prisjednik zem. odbora u Poreču, dr. Hektor Constantini, odvjetnik u Voloskom i Ferdinand pl. Persich, općinski glavar u Lovranu.

Dne 6. rujna t. g. obdržavalo je novosastavljeno c. k. kot. školsko vijeće prvu sjednicu, iz koje priopćujemo slijedeće: Novi članovi polažu svečano obećanje. Predlažu se na definitivno imenovanje jedini natjecatelji odnosno natjecateljice i to za Klanu učiteljicu Marčelja-Galović, za Herpelje učiteljicu M. Taler, za Rukavac učiteljicu J. Šepić, za Vodice učitelja A. Mladenića. Imenuje se privremeno za Herpelje učitelj kandidatkinju M. Rolih, za Mune učit. kandidata A. Dukića i za Brešca učitelja F. Jelušića. Predlaže se, da se podijeli IV. petgodišnji doplatak učitelju F. R. u Z. i prvi petgodišnji doplatak učitelju F. J. u B. Podastiru se preporukom molbe učiteljica M. H. u Sv. M. i J. Š. u R. c. k. škol. vijeću, da im popravi rok doznačenja petgodišnjeg doplatka. Preporuča se molba jednog učitelja za podporu i predujam dvomjesečne plaće.

Preporuča se molba učitelja M. L. u K. za doznačenje remuneracije. Prelazi se na dnevni red preko pritužbe proti jednome učitelju radi zanemarenja vjerskih vježba. Predlažu se remuneracije za podučavanje u njemačkom jeziku. Prima se predlog, da se četvorici učitelja iz kotara isposluje podijeljenje počasne kolajne za četrdesetgodišnje vjerno službovanje.

Hrvatska muška učiteljišta.

Ovakva opstoje dva, jedno u Kopru a drugo u Arbanasim. Glasalo se i govorilo, da će hrvatski odio učiteljišta u Kopru preći početkom ove škol. godine u Kastav. No obuka je i za ovu godinu započela i učiteljište ostalo na svome starome mjestu do božje i ljudske odluke.

Sa Arbanasim teče drukčije. Čitavo se dalmatinsko učiteljstvo podiglo a uz njeg i izobraženi slojevi, da se učiteljište prenese iz sela u grad, iz Arbanasa u Šibenik, te nastoje uplivati na narodne zastupnike, a da ovi u saboru podnesu predlog glede tog premještenja. To je pametno, a mi želimo skorašnji uspjeh.

Poduka analfabeta.

U zagrebačkom »Napretku« čitamo slijedeće: »To me pitanje dugo zabavljalo, te nisam bio zadovoljan, dok ga sam nisam riješio, i to ovako: Pozvao sam analfabete u školu. S početka bilo ih je do 27, a na koncu je njihov broj spao na 21. Radio sam po Anderlićevoj metodi, pa sam se uvjerio, da su moji đaci u tri puta upoznali sva malena slova. Tad sam još dva puta odredio za vježbanje. U tri puta uzeo sam sva velika slova i brojke do 10, a tad sam imao još dva puta obučavanje, pa uvjerivši se, da sad mogu svoje đake prepustiti slobodnom učenju, svršio sam prvi svoj pokusni tečaj. Taj tečaj trajao je u svem 14 sati. Glavno je to, da sam se uvjerio, da ta metoda valja, pa ću po njoj nastojati, da ove školske godine otvorim još barem dva tečaja. Franjo Perše, učitelj.« — Neka ovo bude pobudom onim, koji se još ne maknuše da bi analfabete podučavali. Materijala žalibože imade u svakom kraju naše Istre.

Savez hrvatskog učiteljstva.

Ovih dana imao je savez u Zagrebu svoju glavnu godišnju skupštinu. Prisutno je bilo sila učitelja i učiteljica, do 1000 na broju. Tražilo se je povišenje plaća za učitelje a učiteljice neka bi imale jednake plaće sa učiteljima. Bilo je prisutno i narodnih zastupnika, koji su obećali, da će se potegnuti za učiteljske plaće. Dobro je tako, al samo nek junački stresaju, pa da jedared svrši to natezanje o plaćama.

Jugoslavenska učiteljska sveza.

Na sastanku jugoslavenskog učiteljstva u Beogradu 20. kolovoza bila je primljena slijedeća resolucija: »Učitelji Srbi, Hrvati, Slovenci i Bugari, koji prisustvuju prvomu srpskomu učiteljskomu kongresu, izrazuju jednodušno želju, da bi se utvrdilo i organizovalo moralno jedinstvo med jugoslavenskim učiteljstvom. Toga radi pozivaju sve prisutne, da razmišljaju, kako i se ta ideja popularizovala, te pozivaju privremeni odbor, neka udesi tako, da se o velikim praznicima slijedeće godine sazove prvi jugoslavenski sastanak, koji bi tu ideju oživotvorio«.

Dar.

Veleuč. gosp. prof. Ivan Milohnić izručio je K 30 za potrepštine ženskog ručnog rada na školi u Milohniću, Dragutinu Přibilu, c. k. kot. školskom nadzorniku, na čemu se ovaj u ime podarenih zahvaljuje baš lijepo.

Priznanju čast.

Prošastog kolovoza obdržavala se u Ljubnu (Štajerska) pčelarska izložba, na kojoj je naš sudrug i pčelar Lovro Tomašić iz Pazinskih Novaka, izložio med, za koji mu je izraženo potpuno priznanje sa diplomom.

Dok našem drugu čestitamo, preporučamo ga svima, koji bi trebovali pčelinjeg meda.

Školski liječnici.

Kako u naprednijim državama i austrijsko je ministarstvo nastave odlučilo, da ustanovi liječnike za pučke škole. Ovi bi imali nadzirati zdravstveno stanje djece, brinuti se oko očuvanja njihovog zdravlja u opće paziti sve, da se djeca lijepo razvijaju i zaštite od raznih bolesti. Ovi liječnici imali bi redovito pregledavati djecu a za to bi dobivali 40 K nagrade po razredu. To je nužna i pametna ustanova, koja bi valjala da se čim prije oživotvori.

NAUČNA BIBLIOTEKA
PULA

Hrvatski pedagoški zbor.

Pedagoški zbor imao je dne 23. rujna svoju glavnu skupštinu u dvorani »Učiteljskog doma« u Zagrebu. Između ostalog bilo je na dnevnom redu otvorenje novo uređenog i raširenog hrvatskog školskog muzeja te usto promjena poslovnog reda.

Rastreseni ljudi.

Alfred de Musset bio je tako rastresen, da je u zdjelicu kave, koju mu je servirala mlada dama, bacio 50 centima, misleć, da sabire milodare u kakvu dobrotvornu svrhu. Čujte i ovu. Glasoviti matematik Ampere došao je kući sa užasne kiše sav do kože promočen, postavio kišobran u postelju te ga lijepo zavio sa sviju strana da se ne prehladi, sam se pako tlačio u stalak za kišobrane, da bi se tako iscijedio.

Književnost i umjetnost.

Matematički zemljopis u osnovnoj školi.

Adam Pejić, školski upravitelj u Sarajevu, dao je u tisak knjigu pod gornjim naslovom, koja će biti otisnuta zasebno latinicom a zasebno ćirilicom. Gradivo je ovako obradio: 1. Strane svijeta i obzor (2 lekcije). 2. Nebeska tijela. 3. Oblik zemlje (2 lek.). 4. Dan i noć (2 lek.). 5. Matematičke crte na zemlji (3 lek.). 6. Godišnja doba (5 lek.). 7. Pojasi zemaljske površine (2 lek.). 8. Mjesec i njegove mijene (4 lek.). 9. Pomrčina sunca. 11. Kopno naše zemlje (3 lek.). 12. Voda. 13. Zrak ili vazduh. 14. Podjela kopna naše zemlje i 15. Vrste ljudi.

Tko želi knjigu naručiti, neka označi koje izdanje želi, da li latinicom ili ćirilicom.

Koledar Ćirilo-Metodijskih zidara.

Lijepi je ovaj koledar poletio u svijet jur mjesec dana. Što se krsti i križa, što ima svijesti i ponosa, sve što se čovjekom ćuti u ovoj našoj zemlji, mora da se dohvati ovog sjajnog koledara, da time dade dužnu poštu marnim zidarima, naoseb neumornom uredniku dr. Ogrizoviću, da doprinese družbi malen dijelak, da svojoj duši poda ugodan užitak i time da svatko učini svoju svetu dužnost.

Pitate za sadržaj? Pošaljite zidarima za nevezan koledar 1 K 60 p., ili za uvezan 2 K, pa je znatiželji konac. Da se razumjesmo!

Lične vijesti.

Imenovanja i premještenja.

Vladimir Nazor, profesor na hrvatskoj gimnaziji u Pazinu, premješten je na muško učiteljište u Kopar.

Družbino učiteljstvo:

Učiteljski kandidat Kliment Murljačić imenovan je za Kaštelir. Matko Černjeka ide iz Kaštelira u Zrenj; Ljudmila Lešćan iz Zrenja u Brgudac; Matilda Vrbančić na novu školu u Nezerine; Ljubica Oklobdžia u Pulu; Božica Pfeffer u Mali Lošinj; Dragica Kragora iz Štokovaca na novu školu u Kaldir; Marija Glaser u Sv. Luciju i Ema Wakonigg iz Sv. Lucije u Opatiju.

Božo Pikot ostavlja Družbu te polazi u Trviž.

Od uredništva.

Mnogi nas pitaju, šta je sa njihovim radnjama i kada li ćemo ih otisnuti. Prostor je našeg lista ograničen, pa nekako ne možemo da sve najedanput kao na kola natovarimo, pa da se vuče. Sve će doći na red a dotle malčice ustrpljenja.

Današnji prilog.

Ovome broju prilažemo pjesme Vladimira Nazora: »Krvava košulja«. Cijena je knjižici $\frac{40}{100}$ h, dakle neznatna, pa smo osvjedočeni, da će se naši čestiti pretplatnici poslužiti priloženim čekom tim više, što je nakladnik Josip Krmpotić 50% od utrška namijenio u korist našeg glasila.

Vlasnik i izdavatelj: Učiteljsko društvo »Narodna Prosvjeta«. — Odgovorni urednik Ernest Jelušić
Tisak LAGINJA i drug., prije J. Krmpotić i drug., Pula, ulica Giulia, 1.

Prvo česko dioničko društvo za osjeguranje života u Pragu

Jedino slavensko dioničko društvo za životno osjeguranje

Najpovoljnije i najjeftinije osjeguranje:

a) za slučaj smrti
b) » » i doživljenja
c) osjeguranje miraza
d) » budućnosti djece
e) » uz isłodobno zajamčeno ukamaćivanje uplaćenih premija
f) osjeguranje za slučaj nesposobnosti (invaliditeta)
g) osjeguranje raznih kombinacija za uživanje doživotnih renta itd.

Pogodnosti osjeguranja:

a) Osjegurani iznos isplaćuje se **odmah** poslije smrti. U slučaju samoubojstva i dvoboja pako, ako je osjeguranje bilo **dvije godine** u krijeposti.
b) Neuplaćene police ne propadnu, ako su bile bar **tri godine** u krijeposti. U tom slučaju izdaje društvo smanjene police proste dalnjih uplata.
c) Zapale ili smanjene police mogu se u roku 3 mjeseca obnoviti.
d) Ratni riziko **priznat je besplatno** u svakom osjeguranju do 10.000 K izim kod aktivnih vojnika i osoba, koje vrše vojničku službu u ratnoj mornarici.

Sve potrebite upute, razjašnjenja, cijenike itd. daje glavni zast. za Istru i Dalmaciju

gosp. Lacko Križ u Puli.

Svoj k svomu! Svoj k svomu!

NOVO SKLADIŠTE POKUĆSTVA

A. Žunić & Co. - Pula

na uglu ulice Via S. Martino i Circonvallazione

Novouredjeno skladište svakovrsnog pokućstva:
zrcala, slika, stolica, divana
itd itd.
Cijene umjerene.

HISTRICA
Č-46-B

Na početku školske godine

preporuča

SVEKOLIKE ŠKOLSKE TISKANICE,
LIJEPOPISNICE, ZADAĆNICE,
RISANKE, PISARSKE I RI-
SARSKE POTREPŠTINE

NARODNA TISKARA

LAGINJA i drug.

prije J. KRMPOTIĆ i drug.

ulica Giulia, 1 — **Pula** — ulica Giulia, 1

ANT. TRANFIĆ, PULA

ULICA SISSANO-DIANA, 7.

GLAVNO SKLADIŠTE U KAŠTELSTAROME.

Vlastiti proizvodi najboljih Dalmatinskih vina te maslinovog ulja. — Razašilje počam od 56 l. unaprijed. — Cijenike šalje badava franko.

Za naručbe kao i sve drugo, obratiti se u Pulu.

God. I. Pula, 1. studenog 1906. Broj II.

NARODNA PROSVJETA

Mjesečnik za školstvo, književnost i prosvjetu.

GLASILO ISTARSKOG UČITELJSKOG DRUŠTVA.

Izlazi svakog prvog u mjesecu. — Godišnja cijena 4 K. Rukopisi se ne vraćaju.

Urednik Ernest Jelušić.

Sadržaj:

Tigar i lija. Spjevao Nadan Zorin.

Uzgojni ručni rad. Fran Katarinić.

Čudo. Piše Josip.

Moji prijatelji. Spjevao Josip A. Kraljić.

Ustanovljenje ženske gradjanske škole u Istri. Izvješćuje Augustin Rajčić, rav. učit. u Opatiji.

Hrvatsko učiteljište u Kastvu. Učitelj.

Naše plaće. Piše I. Mahulja.

Vjesnik. — Književnost i umjetnost. — Korice za „Narodnu Prosvjetu".

Tisak Laginja i dr., prije J. Krmpotić i drug. — Pula, ulica Giulia br. I.

OBAVIJEST

blagajnika učiteljskog društva »Narodna Prosvjeta«.

Uplatili nadalje slijedeći članovi:

1. Za upisninu 2 K i članarinu 2 K 40 h za godinu 1906.: J. Jurdana, Lanišće. — M. Lešćan, Brgudac. — M. Grosman, A. Ellner, M. Širola i M. Lovrić, Kastav. — I. Lesica, Rukavac. — F. Rubeša Zamet.
2. Članarinu do konca god. 1906.: P. Bolonić i M. Wrišer, Supetar. Š. Havel, Roč. — P. Justić, Rakalj. — V. Kinkela, Žminj. — Z. Klun, Brest. — T. Golmajer i K. Kraic, Buzet. — J. A. Kraljić, M. Lošinj. I. Načinović, Kršan. — A. Rajčić, Juršići. — A. Štefanić, Kornić. — A. Dukić, Mošćenice. — E. Jelušić, Pula. — A. Mladenić, Vodice. — P. Matanić, Pazin. (Nastavak slijedi).

Bila vam na pameti Družba sv. Cirila i Metoda za Istru!

Uplatili „Krvavu košulju“:

D. Poropat, J. Bačić, A. Marčelja, dr. K. Bonefačić, J. Gregorec, J. Sirotić, A. Linardić, D. Kragora, F. Baf, A. Andrijčić, M. Kinkela, F. Jelušić, I. Načinović, I. Milohnić, I. Saršon, F. Matejčić, Čitaonica Pazin, M. Krmpotić, J. Jurdana, dr. G. Črvar, dr. M. Trinajstić, A. Marčelja, A. Opašić, Škola Pićan, dr. J. Pertot, A. Iskra, A. Štiglić, V. Kinkela, A. Polutnik, F. Jelušić, dr. Kalčić, N. Matejčić, K. Mahnić, P. Saršon, A. Dukić, N. Pajalić, dr. A. Stanger, M. Marijana, A. Brozović, Z. Bobinac, A. Flego, dr. E. Peršić, M. Wrišer, P. Bolonić, M. Filinić, I. E. Vrabec, B. Dubrović, M. Trinajstić, J. Miran, K. Pavelić, J. Velikanje, A. Rajčić, V. Puharić, N. Jedrlinić, I. Flego, kot. učit. knjižnica Pazin, I. Nežić, F. Katarinić, A. Kolić, M. Prosen, F. Hrdý, P. Peršić, H. Bolković, A. Haračić, B. Frančić, A. Štefanić, L. Slokovič, R. Jurinčić, I. Karlavaris, J. Jurkotić, L. Oklobžia, J. Kraljić, A. Dukić, R. Jelušić, Mjesno škol. vijeće Kastav, J. Šepić, A. Mladenić, M. Zgrablić, J. Iskra, J. Bozja, dr. M. Oršić, L. Križ, N. Hržić, R. Benigar, I. Šoštarko, M. Brajša, F. Mavar, M. Lešćan.

GOD. I. PULA, 1 STUDENOG 1906. BROJ 11.

NARODNA PROSVJETA

Mjesečnik za školstvo, književnost i prosvjetu.

GLAS LO ISTOIMENOG UČITELJSKOG DRUŠTVA.

Izlazi svakog prvog u mjesecu. — Godišnja cijena 4 K. — Rukopisi se ne vraćaju.

Urednik ERNEST JELUŠIĆ.

Tigar i lija. Spjevao Nadan Zorin.

Basna.

Lava silnog jednog dana
Zvjerke tužne ukopaše,
Istog dana tigra ljuta
Za kralja si izabraše.

»Da nas, braćo, s okrutnosti
Više svijet ne proklinje,
Nitko od nas nesm'je klati
Ljudim krotke životinje.«

»To je volja vašeg kralja,
To je njegov zakon sveti;
Tko ne bude htjeo slušat,
Morati će odmah mr'jeti!«

Tako grmnu tigar ljuti,
Sve se zv'jeri prepadoše,
Sumnjivo ga pogledavši,
Svojim putem otidoše.

Dobe mali razmak ode,
Liju snadje udes hudi,
Dovede ju vuk pred tigra,
Da po zakonu joj sudi.

»Prosti meni, gospodaru,
Neću klati nikad više,
Glad me nagna!« — reče lija —
I pred kraljem suze briše.

»Ne opraštam!« — riknu tigar,
»Zakoni su sveti moji,
Tko ih krši, tko ih lomi,
Smrtna mu se kazna kroji!«

»Ne opraštaš?« — lija zbori —
»Kad u selo sinoć padoh
Pokraj staja opazih te,
Gdje rastrže janje mlado!

D 10/1984 C-46-3

NAUČNA PULA BIBLIOTEKA

Sl'jedeć tebe, pile zaklah,
Pa mi smrtnu kaznu krojiš!
A ti? — jagnjad kolješ — reci
Je l' se zakona ne bojiš?"

»Šuti! — koji zakon daje,
Zakonom taj prosto vlada« . . .
Kriknu tigar i u gnjevu
Jadnu liju raskomada.

* * *

Bezobrazno radi onaj
Koji bližnjeg bije, kini
Radi gr'jeha što ih i sam
Zlikovački svagdan čini.

Uzgojni ručni rad. Fran Katarinić.

Danas se od pučke škole traži, da učini gojenca sposobna za rad u ljudskom društvu. Svaki čovjek mora da bude kulturan radnik, bilo kao zanatlija, radnik, poljodjelac. Iz ruku uzgajateljevih treba da izađe gojenac kao zdrav i radišan čovjek, koji je spreman i gotov, da kod rješavanja kulturnih zadaća svoga naroda surađuje, i to kao valjan građanin i koristan član ljudskoga društva, čiji gospodarsko-politički nazori, čiji pravni pojmovi, moral, religioznost i ukus stoje u skladu sa načelima najboljih duhova njegovog vremena.

Da se tim principima napredne pedagogije i pučka škola odazove, da je provede i oživotvori, nastoji si ona umnožiti sredstva djelovanja u tome pravcu. Jedan između tih sredstava jest bez sumnje i slöjd, ručni rad.

Sa daleka sjevera stao se i on širiti dalje prama jugu, a da blagotvorno djeluje na duševni i tjelesni razvitak djeteta, kaošto nam sa švedske nadođe i »gimnastika švedska«, koja danas uspješno djeluje, ne samo među školskom omladinom, nego i odraslima krijepi i jača tjelesne organe, a da umiri živce, na koje u punom tijeku utječu razni čas jači, čas slabiji ugodni i neugodni utisci izvana. Kad otvrdne tijelo, kad se okrijepi njegova snaga, lakše će tada podnositi udarce što kroza nj prodiru u dušu.

I ručni rad imade da k tome svoju doprinese. Svrha je njegova, da se u pučkoj školi podignu stanovite duševne i tjelesne sposobnosti. Evo u

čemu se sastoji ručni rad. Ako izrađujemo predmete drugim načinom, nego li što ih izrađuju zanatlije i obrtnici, pa ako izrađujući predmet stavljamo svu pažnju samo na način izradbe više nego li na sam predmet tako, da se radnjom učimo i jačamo, da nam se dakle razvijaju duševne i tjelesne sposobnosti, onda se takva radnja zove u opće »slöjd«, ali napose pedagoški slöjd ili kako ga u Hrvatskoj pravom nazvaše »uzgojni ručni rad«. Njemu je dakle zadaća, da uz risanje i pisanje i tjelovježbu, djeluje ne samo na tjelesni, nego i na duševni razvitak. I zbilja je tako, jer djeca izrađujući pojedine radnje, vježbaju vid i ukus, a što je glavno, postaje im ruka spretnija, gipkija; vježba im duševne sposobnosti, jer treba da kod izradbe misle — izvedba radnje nuka ih, da ustraju u započetom poslu.

Djeca su doista dragovoljno zabavljena, rado rade, ali da li su kod tih radnja i ustrajna, da li ih oni i dovrše? To je ono, što se opire njihovoj naravi (dobi), njihovoj nestašnosti! Kod njih je rad letimičan: promjena ugađa njihovoj dobi, pa zato rado prelaze iz jedne nedovršene radnje na drugu. Eto, tome hoće da priskoči u pomoć uzgojni ručni rad! Nije njemu do toga, da djeca izrađuju predmete, koji bi se takmili sa zanatlijskim radnjama. Ne, jer radnja treba da bude kod uzgojnog ručnog rada takva, da se pri njemu ne polaže sva vrijednost na izradbu samoga predmeta t. j. na gotov predmet, već da se uloži sva vrijednost i važnost na samu radnju i na način izrađivanja, da što bolje djeluje na duševni i tjelesni razvoj učenikov, da vježba učenika u samostalnu mišljenju; da obuhvaća cijelo mišljenje i mozganje njegovo, i da ne prelazi u mehanički rad; on treba da je takov, da se metodički poredati dade. Ustrajnosti se dakle hoće do postignuća pretpostavljena cilja. Tu treba da djeluje oko, ruka a i volja. Kod izvedbe ovakvih radnja, postavlja se u gibanje većina organa nego li to biva kod risanja i pisanja. Kod risanja viđa dijete samo zaplet crta, koje mu predočuju predmet samo s jedne strane; pogriješi li potegnuti crtu, pomoć će se brisalicom, nije li kadro povući ovisnu, vodoravnu crtu, poslužit će se redalicom, papirom a i istom olovkom, dok kod uzgojnog ručnog rada, iza kako je orisao uzorak, odlučuje jedino prava vještina oka i ruke, ako ne će da mu se oruđe omakne sa omeđene crte. Tu treba da dijete usredotoči svu svoju pažnju, koja raste tim više, što se cilj brže primiče. Naravski, da će se ona jačati i tim postajati ustrajnija, što bude i dalje takvim vježbana nukana na izvedbu intenzivna rada.

Iz ovoga slijedi, da se uzgojni ručni rad oslanja na pouku risanja, koju valja, i što većma spajati sa pomenutim.

Da djeca uzmognu nacrte i konstrukcije modela razumjevati, moraju znati samo sve nacrte i mjerstvene likove nacrtati, a po tom oslanja se on

i na mjerstvo, a ovo nužno i na računstvo. Istina je, da je čovjek najzadovoljniji onda, kad vidi misao svoju u čin pretvorenu, kad može rukama opipati plod umovanja svoga; ali ako to biva kod dozrijelih, kud i kamo će se to ugodno čuvstvo očitovati kod onih sanjarskih duša! — Mjerstvo je djeci mila nauka, ata tek onda ploda donaša u pučkoj školi, ako je zorna. Eto i tu se opet pruža prigoda za ručni rad. Učeći mjerstvo izvađaju se razni likovi, mjere strane, kutovi; lijepi se, radi, mjeri, uspoređuje i računa. Evo duševnih sposobnosti na djelu, a ruke i vid, — kao podvrgnute njezinoj sposobnosti, koju zovemo voljom, — vrše djelo, i opet priučavajući dijete, da usredotoči svoju pažnju, — da ju jača i da biva ustrajniji. Nije to sve, nego i to, što se dijete na taj način priučava tačnosti, redu i čistoći, što su jedne od glavnih svojstava, da se u djetetu razvije smisao za oblike i ljepotu.

Istina, prve radnje, — što će ih dijete izvesti, — bit će prosti mjerstveni likovi sa dvije protege, a za tim manje sastavljeni i t. d. Prirodno je, da će u početku mjerilo biti u naravnoj veličini, poslije će ono postepeno, — kako budu djeca napredovala u izradbi, — upadati u $^1/_2$ ili $^1/_4$ naravne veličine, a najzad u manja mjerila. Svaka radnja treba da je u razmjeru sa svojim uzorom. Pošto se izradba daljnih predmeta metodički dalje uspostavlja, to će i radnje sastavljenije bivati, pa će one zahtjevati i više pažnje i ustrajnosti za izvedbu pretpostavljena cilja. Jer su te radnje takve konstrukcije, to već iz samih njih slijedi, da će im pojedni dijelovi biti u međusobnom snošaju, koji će podavati oku ugodnu sliku, koja će se djetetu tim većma militi, što je ona plod njegove umne i tjelesne proizvedbe i tako blagotvorno utjecati na uzgoj ukusa; buditi u njemu smisao za ljepotom, za čim škola već po svome zadatku i teži.

Da uzmognu učenici udovoljiti svim zahtjevima, što ih ovakva pouka na nje stavlja, treba da barem jedanaest godina imadu i da istom u ovoj dobi otpočne sustavan rad. Pri pouci u uzgojnom ručnom radu imade se uzeti veliki obzir na individualnost pojedinih učenika, a učitelj mora strogo nadzirati rad i bdjeti na učenicima za vrijeme radnje, a to je samo onda, ako učitelj poučava istodobno ne cijeli razred, nego treba da ih porazdijeli u skupine najviše od 10 do 12, a kada budu učenici uvježbaniji i samostalniji, može ih uzeti i više, u koliko bude prostora i oruđa.

Konac slijedi.

Čudo. Piše Josip.

— Pa što se to dogodilo?

— Čudo! Pravo čudo!

— Ajde! i Jurica mahnu rukom pred čelom u znak, da su čudesa dandanas stvorovi samo bolestne mašte.

— Ti ne ćeš vjerovati, Jurica, — u ostalom morali su tebe, što su mene, okrstiti Tomom — Idi! i primi ga ispod ruke.

Oba se spuštahu kraticom od Madonette do Fontane ispod Buzeta, pa onda udare zapadnom cestom put Kamenih vrata. Sad bi ih nestalo u vrbovlju na žalu Mirne rijeke, sad bi se opet pokazali na bijeloj cesti.

Kraj kamenih vrati pregaze Mirnu vodu i gazeći rosnu travu po dolini tražahu shodno mjesto, puteljak, šta li, da se strmim obronkom kroz šumicu proveru do sela Podrebri, jer je Jurica htio da vidi čudom ozdravljeloga momka.

— Namjeravaš metnuti prst u njegovu ranu, kako moj imenjak sv. Toma Isusu, pa ćeš onda vjerovati?

— Dà, baš tako, reče Jurica.

— No ne ćeš baš tako, jer bolesti nema ni traga; njemu je grlo sada kao tvoje, a pred dva dana imao je gušu, dugu, tešku gušu pod grlom, da se nije mogao ni prignuti. Njegova majka morala ga djelomice i odijevati. S njom je on živio upravo sretno. Nedostajalo mu nije ničega; majčica, njegov anđeo, priskrbila mu sve. Ona ga je njegovala i tetošila oko njega: jedinac joj bio. A on — Ivan, kako je majčicu svoju ljubio!

No jučer mu ju zakopaše na pustom buzetskom groblju. Po noći ju bilo snašlo zlo, hudo zlo. Ivan je vikao na pomoć, ali nitko od susjeda nije došao, bilo da nijesu čuli pred strašnom burom, bilo da . . . no ne vjerujem, jer su u Podrebri dobri ljudi. Majka umrla iste noći. Ivan ju zvao najmilijim riječima, drmao ju, ali majka — hladna. Molio je za nju i suzama kvasio njezin krevet.

Jutrom pùče u susjedstvu glas, da je kuga umorila majku Ivanovu ili da ju je mòra ugušila. Ljudi se držali nekako daleko.

Ivan izvadi iz škrinje njezino najbolje odijelo, pa majčicu odjenu i počešlja joj sijedu kosu a u ruke joj utakne čislo.

Onog istoga dana ponesoše ju u crkvicu na groblje, jer u Buzetu mrtvačnice nema.

Za lijesom nije nitko stupao osim Ivana, koji je nosio svjetiljku i na brzo zbijeni drveni križ. Bilo je zima: da si pljunuo, eto leda. Četvorici, što su nosili pokojnicu, visjele ledene svijeće na brčinama. Više su puta položili lijes na zemlju, da huknu u ruke ili da ih stisnu pod pazuhe. Samo Ivanu nije bilo zima, ako je i bio gologlav. Molio je on očenaše i zdravemarije i najnježnijim riječima zvao svoju majčicu: »Ne ćeš me ostaviti, majčice mila, draga moja mamice.«

I došli do pustoga groblja. Ljudi položili lijes u crkvicu i otišli u grad, da se trebeda ogriju kapljicom vina. Ivan ostao u crkvi; njemu nije bilo zima, niti ga morila glad ni žeđa. Zavukao se u klupicu i molio za svoju mrtvu majku. Nije ni opazio, kako se šuljala kroz prozorčiće i pritvorena vrata crna noć u crkvicu.

Zvonar odzvoniv zdravumariju dođe na groblje i zaviriv u crkvicu pa uvjeriv se da je čovjek kod mrtvaca, ode kući mumljajući sam sobom: »Bude li mu zima, neka se poskrbi za zamjenika; ali težko će ga naći. Tko bi po ovoj studeni amo!?«

Ivan probdije noć u crkvi kraj drage si majke svoje i moljaše se za spas njezine duše. Kad je dogorjela njegova svjetiljka, užge na oltaru svijeću, da ne bude u tmini.

Drugoga dne u zoru dođe grobar s motikom. Prije nego je pošao kopati grob, ode u crkvu.

— Što radiš tu u toj ciči? reče Ivanu.

— Čuvan svoju mamicu, odgovori Ivan.

— I cijelu noć si tu bio!?

— Dà!

— A nijesi ni jeo ni pio?

— Nije mi ni potreba bilo. Noć je prošla tako brzo.

Starac zaziblje glavu s desne na lijevo par puta pa se onda maši u njedra i izvuče malu bočicu: — Nà, gutni!

I Ivan okusi pa sa zahvalom vrati bočicu grobaru. Ovaj izvadi stivinu pipicu, turi mali prst unutra, s obrnutom udari po dlani, puhne u kamiš pa natrpav ju duhanom i pripaliv ode na svoj posao.

Napokon dođe župnik i zvonar i . . . majka Ivanova ode pod ledinu. Ivan dobaci grudicu zemlje na njezin grob i reče: »S Bogom slatka majčice! Nijesi mi ti umrla, jer te duša moja vidi, srce te moje ima sahranjenu; počivaj mirno! . . . Sin tvoj će biti i nadalje tvoj i božji!« ode iza župnika, zvonara i grobara i on u Podrebar u pustu kuću svoju.

*

Kad ga ugledaše susjedi, začudiše se vrlo: Ivan je bio bez guše.

— Kako ti se to desilo? pitali ga, a on:

— Ne znam kako, samo to znam, da se je Bog, moj otac, smilovao maminoj molbi i ozdravio me. Dok sam imao mamu, pomagala mi ona, ali sada mi je trebalo pomoći božje, koja se je eto odmah pokazala.

* * *

I sad su Jurica i Toma išli u selo, da vide ozdravljeloga Ivana. I vidješe ga. Nekako blaženo žalostan, skoro veseo je bio Ivo, kako su blaženi svi oni, koji Bogu izručuju boli svoje, koji u Bogu živu i u nj se pouzdaju.

Kad je čudom ozdravljeli Ivan zapazio, da mu Jurica malko odviše zaviruje na grlo, reče mu:

— Ne ćete ništa vidjeti, jer ste . . . slijep.

Toma povuče Juricu za rukav i reče:

— Ajdmo! Iz ovoga mladića govorio je sada Bog sàm.

Moji prijatelji! Josip A. Kraljić.

Sa tananog vrha čistog ideala,
Smalaksalih sila moje sudbe gorke,
Isplakanih zjena, piljila je n'jemo:
Moja sreća pusta u smrtne povorke.

Zaredale nizom, žalnije od tuge,
Ko Jadrana gordog usplakali vali,
I na pogreb spremne, rušile se redom,
Usmrćene nade, mrtvi ideali.

Uzdrhtala sreća, žezlom o tle prsnu,
Sa grančice vrha u ponor se osu,
Nasmjehnu se zloba, zloduhom demona,
To su moja braća, prijatelji to su! . . .

Ustanovljenje ženske građanske škole u Istri.

Izvješćuje Augustin Rajčić ravn. učitelj u Opatiji.

Na glavnoj skupštini učiteljskog društva »Narodna prosvjeta« u Puli dne 5. lipnja 1906. pročitano je slijedeće izvješće:

Slavna skupštino!

Akoprem uvjeren, da je za sada, a možda još i za nekoliko godina, uzaludan svaki naš trud i napor tražiti građansku školu sa hrvatskim naukovnim jezikom, gdje ne možemo isposlovati ni najnužnijih pučkih škola za ono šestnaest hiljada naše djece, koja žive i rastu u tmini neznanja, odazvah se ipak rado pozivu skrbnog našeg odbora, da o toj točki dnevnoga reda izvješćujem na današnjoj našoj skupštini, što si osobito u čast pripisujem.

Građanska škola spada u kategoriju pučkoga školstva, a ima svrhu, da učenicima učvrsti i proširi znanje stečeno u pučkoj školi i to u obrtnom, trgovačkom ili poljodjelskom smjeru prema potrebi mjesta i kotara, u kojem se nalazi. Građanska je škola osim toga priprava za učiteljišta, a danas i za mnoge druge strukovne škole, koje ne pretpostavljaju srednjoškolske naobrazbe. Na temelju ove svoje svrhe je građanska škola u današnjem vijeku napretka od prijeke potrebe i za dječake i za djevojčice, jer današnje okolnosti zahtjevaju čim opširnije znanje, pa bilo to i u najneznatnijem zanatu. Čovjek bo, koji više zna, lakše prolazi u borbi za opstanak.

Obzirom na to, što naši dječaci u Istri imadu jur srednju školu u Pazinu i vrlo dobru delavsku školu u Kastvu, koja je već do sada doprinijela, da su mnogi naši mladići došli i do bolje korice kruha, nego bi bili inače, obzirom dalje i na to, što se jur radi o tome, da se ustroji po Istri i poljodjelskih tečaja za dječake, dočim za daljnu naobrazbu naših djevojčica nije još ništa učinjeno ni poduzeto, slažem se potpunoma sa predlogom vrijednog našeg odbora, da uznastojimo oko ustanovljenja ženske građanske škole u našoj zemlji sa hrvatskim naukovnim jezikom.

Mi živimo sada u vijeku, kojega okolnosti sile, da si i mnoge žene moraju drugim zanimanjima nego li su kućanstvo i ručni rad skrbiti za svagdanji kruh, a vrijedi to osobito za djevojke i žene u gradovima i trgovištima. Danas nalazimo žene u poštnim, brzojavnim i telefonskim uredima, nalazimo ih u trgovinama, u obrtnim i inim poslovnim poduzećima. U navedenim se uredima i poduzećima zahtjeva redovito od djevojke obširnijega znanja i veće naobrazbe nego li to pruža pučka škola. Pošto naše djevojke nemaju sada

gdje da steku nužnu tu naobrazbu, teško dobiju takove službe, pak dolaze u našu zemlju djevojke iz drugih zemalja i drugoga roda, koje ne samo da oduzimlju kruh našim kćerkama, već se k tomu još podruguju našem jeziku i našim ljudima, čemu su nam najbolji dokazi česte tužbe po našim novinama na gospođice u poštnim uredima.

Navedeni razlozi bili bi po mojem mnijenju poglaviti uzrok, da se ustanovi u Istri bar jedna građanska škola za djevojčice, dočim bi zahtjevi današnjeg društvenog života bili odmah drugi povod.

Dandanas ne zahtjeva se od djevojke, da bude samo dobra kućanica, nego da bude prema duhu vremena i naobražena u svrhu, da bude uslijed toga mogla kano majka uspješnije odgajati svoju djecu, a i sudjelovati u radu za narodni opstanak i razvitak. Svi napredni narodi skrbe za čim opsežniju naobrazbu svojih žena, pa je i naša dužnost raditi u tu svrhu, a da naše žene ne zaostanu za ženama drugih naroda. Nužnu tu naobrazbu ne može pružiti danas sama pučka škola, pa eto potrebe građanske škole.

Da mi nemamo u Istri hrvatske građanske škole za djevojčice, uzrokom je mnogo puta, da se kćeri i dobrih naših narodnjaka otuđe svomu rodu i jeziku, dapače da preziru svoj rod i jezik. Pošto naime nemamo u Istri nikakve škole za daljnju naobrazbu djevojčica, šilju, osobito bolje stojeći roditelji svoje kćeri na odgoj kakvim uršulinkama ili pako u kojekakve Mädchenpensionate, gdje se žalibože, koliko bar ja znadem, ne uči ljubiti i cijeniti svoga roda i jezika, već se dapače, kako malo prije spomenuh, otuđuju i svome rodu i svome jeziku. Poznavao sam djevojke, Hrvatice, koje su pošle u takav zavod pa kad su se kući povratile, govorile su međusobom njemački, te čitale ili bar sobom ponašale njemačke knjige, a to sve zato, jer ih tamo naučiše, da to zahtjeva bon ton.

Mnijem, da su dostatni razlozi, koje do sada navedoh, a da si mi postavimo dužnošću skrbiti svim silama i sredstvima, da se u čim skorijem roku ustanovi u Istri bar jedna ženska građanska škola sa hrvatskim naukovnim jezikom.

Nu nije dosta da skrbimo za ustanovljenje građanske škole u govoru, već treba da skrbimo i zato, da bude ustanovljena u mjestu, koje ju najnužnije treba i koje pruža dostatne garancije za opstanak joj. Ugledni naš odbor mnijenja je, da bi najprikladnije mjesto bilo Kastav, nu ja, koji prilično dobro poznajem okolnosti u Liburniji, toga mnijenja nisam. Već s gledišta financijskoga, sada kada se je Kastav obvezao prema c. kr. vladi, da je pripravan graditi zgradu za učiteljište i nabaviti zemljište za školski vrt, naišlo bi se stalno na poteškoće prije no bi na lahku ruku Kastav mogao uzeti na se i teret

građanske škole. Uzorna uprava općine Kastav učinila je i još uvijek vrlo mnogo čini za pučko školstvo, no ona ima, da još podigne mnogo novih zgrada za jur opstojeće pučke škole, na kojima se razredi množe, a i za jur novoustrojene kao što i za one, koje će se morati u kratkom razmaku vremena po Kastavšćini ustrojiti. Građanska škola zahtjeva doličnu modernu zgradu, a općina, koja ju primi, nema samo da dade tu zgradu, već ima da skrbi i za pokućstvo, učila, čišćenje, ogrijev, rasvjetu, uredovni paušal, te stanarinu učiteljskim silama, kojih na građanskoj školi ima biti po zakonu najmanje četiri, ne uračunav vjeroučitelja. Općina, koja primi građansku školu, primi s njom i znatan teret, a koliko su meni prilike poznate mnijem, da za sada Kastav toga tereta primiti ne bi mogao.

Općina, koja može i za koju već unaprijed jamčim, da bi dragovoljno primila na sebe sve gori navedene terete građanske škole, te koja uz to takovu školu u pravom smislu riječi i nužno potrebuje i raspolaže svim uvjetima za opstanak joj, jest općina Volosko-Opatija. Ne spočitnite mi, da možda samo pro domo govorim, već slušajte slijedeće razloge, pak sam uvjeren, da ćete biti mojega mnijenja.

Glavni uvjet za opstanak budi koje škole jest, da ima polaznika. Ženska građanska škola u Voloskom-Opatiji imala bi ih i na pretek. Tekuće bo školske godine polazi petu i šestu školsku godinu svih mjesnih pučkih škola u Volosko-Opatiji nešto oko osamdeset djevojčica, a mogu mirne duše kazati, da bi se od tih upisalo u prvi razred građanske škole, kada bi se ona otvorila početkom nastajuće školske godine, barem pedeset. A nisu u to uračunane djevojčice obližnjih nešto preko pol ure udaljenih sela Kastavske i Veprinačke općine. Kastavska ženska pučka škola ima možda i više polaznika pete i šeste školske godine, nu te se, što se tiče polaska građanske škole, vrlo razlikuju od onih iz Voloskoga-Opatija. Polaznice ženske pučke škole u Kastvu su ogromnom većinom seljačke kćeri, a mi svi dobro znamo, kako željno iščekuju seljaci, da mine čas polaska škole, dapače ne rijetke su molbe, da se oslobode pojedine djevojčice od polaska škole još prije nego li su navršile propisanu dobu. Uzrok je tomu, što seljaci trebaju svoju djecu u kućnom i poljskom radu. Sasma nešto drugoga je u Voloskom-Opatiji. Tu su djevojčice kćeri radnika, zanatnika, obrtnika, trgovaca i činovnika, koji mnogo rijeđe nego li seljak trebaju svoju djecu za kakav rad, a k tomu jošte mnogo bolje pojme korist i potrebu nauke nego li seljak. Dogodilo se meni ne rijetko, da su me roditelji molili, e bi jim pridržao bar još jednu godinu djevojčicu u školi, akoprem je navršila godine i naučila ono, što se je u mojoj školi moglo naučiti, i to zato, jer je još premlada i preslaba, a da pođe u nauk

kakvoj švelji ili modistinji, a ako ostane kod kuće izvržena je pogibelji, da se pokvari i zalijeni lutajući besposleno po ulicama. Sve ove okolnosti uvidjela je i uprava općine Volosko-Opatija, pa je zato, da bar djelomično priskoči potrebi, otvorila početkom tekuće školske godine na svoje troškove tečaj za daljnju naobrazbu djevojčica. A i s narodnog gledišta potrebita je građanska škola u Voloskom-Opatiji. U Opatiji naime opstoji za sada još privatna njemačka pučka škola, koje svrha među ostalima je dakako i germanizacija. Ta škola ima i nekakav sedmi razred za djecu, koja su jur dovršila pučku školu, pa se je tamo utopila već po koja naša djevojčica, što se stalno ne bi bilo dogodilo, da smo imali građansku školu.

Na možebitni prigovor, da radi skupoće u Voloskom-Opatiji, ne bi mogle polaziti tamo građansku školu djevojčice iz drugih strana Istre, mogu vas uvjeriti, da se skupoća življenja u Voloskom vrlo malo ili ništa ne razlikuje od skupoće življenja u Kastvu.

Na temelju svega što rekoh, utvaram si, da ste sada i vi svi mnijenja, da je Volosko-Opatija najzgodnije mjesto u Istri za hrvatsku žensku građansku školu.

Pripominjuć još, da u Opatiji imaju djevojčice možda više nego u i kojem drugom mjestu Istre zgode i prilike, da se priuče takozvanoj etiketi i gipkosti ponašanja u društvu, završujem i postavljam slijedeći prijedlog:

Današnja glavna skupština neka zaključi, da se upravni društveni odbor obrati na visoko c. kr. zemaljsko školsko vijeće za Istru molbom, da ono poduzme shodna, da se u smislu § 5. zemaljskoga školskoga zakona za Istru od dne 30. marča 1870., zemaljski zakonski list br. 20, ustanovi u Voloskom-Opatiji ženska građanska škola sa hrvatskim naukovnim jezikom.

Opatija, dne 23. maja 1905.

Hrvatsko učiteljište u Kastvu.

Zastupnici Istre podigli su bili više put svoj glas bilo putem interpelacija u istarskom saboru i carevinskom vijeću, bilo inako, da se kombinovano učiteljište u Kopru preustroji tako, da bi svaka narodnost — Hrvati, Slovenci i Talijani — imala učiteljište u svom materinskom jeziku.

No je c. kr. vlada time otezala, jer se samo po sebi razumije, da bi za tri učiteljišta trošila više, nego li troši za jedno. Priznati se doista mora,

da je učiteljište u Kopru u financijalnom pogledu vrlo praktično udešeno, ali drukčije ide sve naopako. Eto. Nekoje predmete podučava se posebice svaki odio, a nekoje — između tih najglavnije, kao pedagogiku i gospodarstvo ukupno u njemačkom jeziku. S pedagogikom se započimlje već u drugom tečaju, otuda ona nervozna žurba profesora njemačkog jezika u prvom tečaju, da đake nauči njemački, da u drugom tečaju uzmognu pratiti podučavanje pedagogike u njemačkom jeziku; otuda mnogo drugih redova, i đaci, inače sposobni, ali ne poznavajući dovoljno njemački, moraju ostaviti zavod ili vrlo mnogo vremena tratiti s učenjem njemačkog jezika na škodu drugih predmeta; otuda nerazumijevanja najznamenitije nauke za učitelja — pedagogike.

Za Hrvate i Slovence bila je još i druga muka ta, što nijesu imali prave vježbaonice, jer ono desetak slovenske djece, što je u zavodu kao »vadnica«, ne može se takvom smatrati. Hrvatima je još gore nego Slovencima, jer oni moraju u slovenskoj vježbaonici slovenski prakticirati, pa ti je bilo i jest u »vadnici« često smijeha, da pukneš ko cvrčak. Maljušna bi dječica pitala, kad je komu hrvatskom kandidatu pobjegla riječ »što«: »A kaj je to »što«?« Hrvatski kandidat mrcvario bi slovenski jezik nemilosrdno, a istodobno kvario i svoj hrvatski, te je izašao iz učiteljišta, a da nije znao ni hrvatki ni slovenski, već nešto srednjega. Da nam nije bilo profesora g. Frankovića, koji je znao i umio »iz srca« držati predavanje o hrv. jeziku, koji nam je sa zanosom prikazivao ljepotu i bogatstvo našeg jezika, hrv. kandidati bili bi zaboravili i majčinu riječ.

Da istarski sabor prisili vladu, da preustroji učiteljište u Kopru, izjavi u sjednici od 20. VII. 1902., da neće ni pare votirati za nove pučke škole sve dotle, dok se to ne zbude. Ovoga se zaključka i držao sabor god. 1903. i 1904. Al se saboru činilo ovo sredstvo preštetno za školstvo u Istri, zato je u sjednici od 14. listopada 1904. prihvatio jednoglasno ovu rezoluciju školske komisije: »Poziva se c. kr. vlada, da saboru saopći prije rasprave o preventivu pokr. školskog fonda, kada li će izvršiti svoje obećanje glede razdiobe učiteljišta u Kopru.«

U sjednici od 9. XI. 1904. priobći saboru c. kr. namjesnik, knez Hohenlohe, da vlada smatra reformu učiteljišta u Kopru kao stvar jurve odlučenu, no da se to do danas nije moglo izvršiti stoga — ne uzev u obzir velike troškove — što je teško naći shodna mjesta kamo da se smjeste pojedina učiteljišta, koja će se iz Kopra prenesti. U istoj noti saopćuje namjesnik, da će se sa svom gorljivošću zauzeti, da svlada sve poteškoće i da se ne će umiriti, dok ne riješi stvar u suglasju s interesovanim strankama. Moli ujedno pokrajinski sabor, da ga podupre u njegovom nastojanju, osobito pako, što se tiče sjedišta novih učiteljišta.

Red je došao najprije na hrvatski odio, i pravo je, jer kao najzapušteniji potrebuje i najviše brige, njege i paske. Vlada se je dakle sa istarskim pokr. odborom sporazumjela glede sjedišta hrv. učiteljišta, i to za Kastav, dočim se sa Hrvatima nije sporazumjela — što je nama poznato — premda i oni spadaju u interesovane stranke, i oni će pri tome najviše štetovati. Hrvatsko i slovensko učiteljstvo Istre kao najinteresovanija stranka reklo je svoju o sjedištu hrvatskog učiteljišta, ako malko i prekasno, jer nije moglo doznati, što se iza kulisa radi, pa pri tome ostaje i danas.

Sada je stvar i bez naroda riješena — pa možda i privremeno — te prvi tečaj hrvatskog učiteljišta polazi ove dane u Kastav, a ravnateljem istog imenovan je nas većine učitelja bivši dragi prof. Fran Franković. Dok se veselimo, što Hrvati Istre ipak već jednom imadu svoje učiteljište, bez obzira na njegovo sijelo, to se toliko više radujemo, što je povjereno toli vrsnim rukama našeg Frankovića, za koga smo uvjereni, da će svim silama nastojati oko procvata tog novog našeg zavoda.

Cvao i rastao, Bože daj!

Učitelj.

Naše plaće. Piše J. Mahulja.

Da naše plaće nisu ni najmanje pravedno uređene, poznata je činjenica, pošto im manjka prva podloga pravednosti — jednakopravnost. Glavna isprika, da se u nekim mjestima više troši nego li u drugima, puka je fraza za zaslijepiti prostotu. Sve istarsko učiteljstvo: hrvatsko, slovensko i talijansko — a to je valjda najkonpetentniji forum za svoj vlastiti opstanak — izjavilo se god. 1900. na sastanku u Puli za jednakopravnost, nu akoprem je taj sastanak bio upriličen po želji jednog talijanskog zastupnika, koji je hćeo doznati želje učiteljstva prije nego li se glasuje za novi školski zakon o plaćama, to je ipak taj zakon god. 1901. bio posve drugčije stiliziran i glasovan, te je dapače i dotični g. zastupnik za njega glasovao. To je zbilja ruganje sa učiteljstvom.

U vijeku, kad se svuda gleda uvažiti opravdane želje radnika, samo se to kod učiteljstva mimoilazi, oni bo su živalj s kojim netreba računati. Dapače pokle se čulo dosta opravdanih prigovora proti nepravednom razdijeljenju plaća po mjestima, i lanjske se godine prigodom glasovanja zakona o uređenju učiteljskih mirovina, onaj nesretni paragraf 23. opet umetnulo još u pogoršanom izdanju.

Međutim mi nesmijemo šutiti, već u svokoj prigodi treba da dižemo svoj glas proti toj nepravdi i budemo li složno postupali, biti ćemo falanga s kojom će se morati

računati, pak prije ili kasnije naše će se opravdane želje mora i uvažiti. Te želje mogle bi se svesti na ove točke:

1. Učitelj i učiteljica jesu jednakopravni, naslovi »pod« odpadaju.

2. Plaće se dijele po godinama službe u 4 razreda: učitelji bez ispita osposobljenja ili namjesni uživaju 1000 kruna godišnjih; učitelji sa ispitom osposobljenja do 10 godina službe 1200 kruna; učitelji od 10 do 20 godina službe 1400 kruna; a napokon učitelji sa preko 20 godina službe 1600 kruna.

3. Doplaci za kvinkvenije i ravnateljstvo ostaju kao i do sada.

4. Vrijeme službe i mirovina nek se računa po predloženom, ali još nesankcioniranom zakonu.

VJESNIK.

Kotarske učiteljske konference.

Učiteljstvo kotara Pazin, imalo je u tome gradu dne 17. listopada konferencu. Glavna tačka dnevnog reda bila je: risanje po naravi u pučkoj školi. Gospodin Gvaiz, prof. na c. kr. učiteljištu u Gorici, obradio je gradivo vrlo pomno i zanimivo. Skupštinari ga preko dva debela sata napeto slušali, pa šteta, što je i to vrijeme tako brzo odmaklo. Shodno bi doista bilo, kad bi se o tome predmetu držao tečaj za učitelje, pa ako se ne može više a to bar za osam dana.

Članom u kotarsko školsko vijeće izabran je Fran Baf, rav. učitelj u Tinjanu. Ostali članovi istog vijeća jesu: 1. c. kr. namj. savjetnik Ivan Šorli, predsjednik; 2. c. kr. školski nadzornici: Ivan Bunc za hrvatske i Vinko Parenzan za talijanske škole; 3. zastupnik crkve: Ivan Bersenda, župnik-dekan u Pićnu; 4. drugi zastupnik učiteljstva: Ivan Kos, upravitelj c. kr. hrv. državne gimnazije; 5. odaslanici pokrajinskog odbora: Dr. Petar Ghersa, općinski liječnik u Labinu, dr. Konstantin Constantini odvjetnik i Viktor Mrach, veleposjednik, oba iz Pazina.

U koparskom kotaru obdržavala se konferenca u Miljama dne 20. listopada. I ovdje je bio glavni predmet risanje uz predavanje istoga profesora kaošto i u Pazinu. Iza ovoga čitao je učitelj Mahnić svoju podrobnu osnovu prirodopisa za pučke škole. Ovu je skupština primila do znanja uz preporuku, da se ju dostavi učiteljstvu na ogled. Ravn. učitelj Vinko Šepić podao je izvješće o kotarskoj učiteljskoj knjižnici te se konačno izabralo člana u kotarsko školsko vijeće i to ravn. učitelja talijanske škole u Miljama.

Proširenje škole

Hrvatska dvorazredna pučka škola u Pazinu otvorena bje god. 1890., te se je godinu za godinom povećavao broj polaznika, tako da je porasla do trorazrednice a sada se nastoji o tome, da se ju proširi na četverorazrednicu. Time bi Istra imala tri višerazredne škole i to: petorazrednicu u Kastvu, Družbinu četverorazrednicu u Puli i eto ovu novu u Pazinu. Malo je to svakako višerazrednih škola na broj stanovništva u našoj pokrajini, a bilo bi ih i više, da bi samo kod nas mrvu ravnopravnosti bilo. Imade kod nas jednorazrednica i sa 200 učenika, pa onima što su odozgo niti ne pada na um da zavrze mišlju: ama kaki mora da bude tu napredak i kaka tek pluća u učitelja! Da ko kovačka mješina, pa izdiri dušu dok ti ne uteče.

Prenos Rakocievih kosti.

Rakoci je živio u vrijeme, kad je u Franceskoj vladao najmoćniji vladar Lju-

devit XIV. Taj je vladar svakojako nastojao, kako bi ponizio i uništio Austriju. U Hrvatskoj i Ugarskoj bili su velikaši nezadovoljni, te su skovali urotu proti Beču. Urotnike je savjetom pomagao i Ljudevit XIV. Vođe urotnika Zrinjskog i Frankopana uhvatiše na vjeru, te im dana 30. travnja 1671. odrubiše junačke glave. Iza njihove smrti nije prestala buna u ovim dvim zemljama. U ratovima proti carskim četama najviše je sudjelovao Rakoci. Nu kad su njegove čete bile prevladane, pobježe u Tursku, jer ga je Austrija, kao veleizdajnika na smrt odsudila i umrije g. 1735 nedaleko Carigrada. Tamo je umrla i majka mu Jelena, kći bana Zrinjskog i Katarine Frankopanke. Austrija je bila zabranila prenesti kosti Rakocijeve u Ugarsku, nu danas je ta zabrana obaljena, a kosti jur počivaju na domaćoj rodnoj grudi.

Pronosi se, da će i hrv. sabor zatražiti, da se kosti hrvatskih junaka, Zrinjskog i Frankopana prenesu u Hrvatsku. Ako je prošteno Rakociju, valja da bude i veleizdajnicim Zrinskom i Frankopanu.

Priznanju čast.

U posljednjem broju najavismo, da je naš drug i pčelar Lovro Tomašić u Pazinskim Novacima, za svoj izloženi med na pčelarskoj izložbi u Ljubnu zadobio počasnu diplomu. Tako nam sam najavio. Sada mu eto stignu ne diploma već zlatna kolajna a Švabo napisao: Ehrenpreis des mähr. Landesverbandes der deutschen Imker anläßlih der 51. Wanderversammlung in Leoben 1906.

Evala Lovro! I drugi učitelji na selu imali bi se ugledati u njega, te uznastojati oko procvata pčelarstva.

Njemačka pučka škola u Puli.

Uz sve moguće njemačke pučke škole vojne mornarice, kano đačke pučke škole, pučke i građanske djevojačke škole pa niže realke, opstoji i njemačka državna višerazredna škola, kojoj je nekako krov otkazao službu. A imade tu jošte nešto njemačkoga, a to je gimnazija. Na ukras svemu manjka jošte — njemačko sveučilište! Čini vam se?

No, za ovu državnu njemačku školu, koja se ne slaže sa svojim krovom, predviđeno je u ovogodišnjem državnom proračunu 140.550 kruna, da se ju već buduće školske godine smjesti u novu novcatu zgradu. Lijepo! A Hrvati, autohtono stanovništvo ovoga grada, nemaju niti jedincatog razreda za svoju djecu, no samo Družbinu zasebnu četverorazrednicu koju dobri svijet uzdržava svojim žuljevima a polazi je 280 djece, koja bi se i u čas podvostručila, samo da bi se tu čeljad moglo spremiti pa makar i pod trošan krov. Tako je, to su ideje a narod nek plaća i gleda — sunce, možda će odozgor boljeg što da zasine.

Društveni pjevački zbor.

Društveni je odbor nakanio, da zainteresuje svoje članove, e bi se ustrojio pjevački zbor, koji bi u raznim zgodama diljem Istre širio svoje poslanstvo i prigodom svog glavnog zasjedanja osladio ono nekoliko sati skupnog boravka sa skladnom i lijepom našom pjesmom. Drugovi i družice, kojih žar i ljubav vodi do nešto lijepa i uzvišena i ćute u svojim dušama onu, da se složnim silama može sve prebrditi, ovi neka se najave drugu Vinku Šepiću, ravn. učitelju u Buzetu, označiv mu koji bi glas pjevali, a ovaj će im priposlati odnosne pjevačke dionice. I doba je da se pjesmom podignemo, jer pjesme glas sveti je glas, koji bodri i diže smalaksale a krijepi budne i žive. A nas Istra treba više no ikad, pa je dužnost naša, da joj osladimo pjesmom gorke časove njezinog bivstvanja. Na posô dakle!

Preporuka.

Povjerenik Vinko Šepić umoljava dosadanje i nove članove »Matice hrvatske« i »Hrv. knjiž. ped. zbora«, da mu pošalju što prije članarinu za društvena izdanja za god. 1906.; ujedno se upozoruju na pogodnost što ju uživaju članovi Matice hrv. i ped. zbora, da dobivaju uz pô cijene izdanja »Slovenske matice« i »Šolske matice« u Ljubljani, one za tri a ove za dvije krune.

Isti imade jošte u zalihi knjige »Matice hrvatske« za godinu 1905. uvezane ili nevezane. Tko ih želi imati, znade kamo da se obrati.

Narodni dom.

Prošle nedjelje otvoren je svečanim načinom »Narodni Dom« u Roču. Bilo sretno!

NAUČNA BIBLIOTEKA PULA

Današnji prilog.

Prilažemo ovome broju nacrt pravila istarskog učiteljskog društva »Narodna Prosvjeta«. Upozoruju se društveni članovi, da svoje možebitne opaske, popravke i ostalo, tičuće se istih pravila, najave najkasnije do 15. studenoga društvenom odboru u Pazin. Ovaj će prema tome udesiti pravila te ih poslati na potvrdu višoj vlasti.

Talijanske škole u inozemstvu.

U proračunu ministarstva izvanjskih posala postavljena je svota od 1,125.000 lira za uzdržavanje talijanskih škola u inozemstvu. Valja znati, da za ove škole skrbi također društvo »Dante Alighieri«. Škole koje podupire ovo društvo polazi 76.000 djece. Bože dobri, koliko je naše djece u tom broju sadržano, koji se neće nikada više povratiti k svome pragu i ognjištu! Od tih silnih para otpasti će lijepi dio i na naše krajeve, pa bi doista vrijedno znati, uz koju je cijenu kupljena Istra i Dalmacija.

Ženske gimnazije u Ruskoj.

U Rusiji ima danas u svemu 12 ženskih gimnazija, koje se sve po istim načelima upravljaju. Obvezatni predmeti jesu: ruski jezik i književnost, vjerouka, franceski i njemački, matematika, zemljopis, fizika i kozmografija, pedagogija, higijena, najelementarnije znanje o medicini, krasopis, risanje, ručni rad, pjevanje i plesanje. Neobvezatni su predmeti: engleski, latinski i glazba. Na čelu svakoga takvog zavoda je nadravnatelj i nadzornik, onda ravnateljica, koja se ima brinuti za školski red i zdravstveno stanje zavoda. Njoj su podvržene nadstojnice pojedinih razreda. Na svakom je zavodu namještena i po jedna liječnica, koja ne samo što obučava u medicini i higijeni, nego ima paziti i na zdravlje učenica.

Pruska.

U proračunu za školstvo za god. 1906. bilo je odlučeno 195,927.064 maraka. Po tome zapada državu svaki sveučilištni građanin 650 do 700 maraka svaki đak srednje škole 85 do 90 maraka, a učenik pučke škole nešto oko 14 maraka. A pitamo, šta stoji našu pokrajinu ono 17.000 djece koja škole ne polazi a ipak narod plaća porez za uzdržavanje škola?

Književnost i umjetnost.

Primismo:

Risanje u pučkoj školi, izradio J. Marin.

Ova je zbirka uzoraka popraćena predgovorom, u kojem se govori o svrsi i zadaći prostoručnog risanja u pučkoj školi, raspravlja se o metodi u opće a napose o metodi izradbe ovih uzoraka, podaju se primjerci uzornih predavanja, iznašaju se naučne osnove risanja za jedno i višerazredne škole i konačno se podaju napuci glede uporabe boja.

Izdanje obuhvaća 34 uzorna lista sa 91 predvježbom, 400 životnih likova i 68 ornamenta, zapada 4 krune a izdano je u tiskari sv. Ćirila i Metoda u Mariboru.

Ovo je risanje uvedeno već na mnogim našim školama kano u Puli, Kastvu i t. d. te su i uspjesi bili vrlo lijepi. Preporučamo.

Djevojačka gimnastika.

Pod tim naslovom izašla je knjiga, koju je priredila Ivana Hirschmann, učiteljica gimnastike u ženskom liceju i zem. višoj djevojačkoj školi u Zagrebu. Knjiga vrlo je zgodna te je — kako spisateljica sama veli — ova je knjižica namijenjena u prvom redu učiteljicama a u drugom tek onima, koji se pripravljaju i osposobljuju za to zvanje.

Kod nas pako u Istri, dobro bi došla i svakomu učitelju na obospolnoj školi.

Korice za „Narodnu Prosvjetu“:

Za prvi godišnjak »Narodne Prosvjete«, priređuje knjigovežnica Laginja i dr. originalne korice. Ove će stojati moderno izrađene u platnu K 1.—, sa vezom K 1·80.

Tko želi iste imati, neka se obrati na rečenu knjigovežnicu.

Vlasnik i izdavatelj: Učiteljsko društvo »Narodna Prosvjeta«. — Odgovorni urednik Ernest Jelušić

Tisak LAGINJA i drug., prije J. Krmpotić i drug., Pula, ulica Giulia, 1.

Prvo česko dioničko društvo za osjeguranje života u Pragu

Jedino slavensko dioničko društvo za životno osjeguranje

Najpovoljnije i najjeftinije osjeguranje:

a) za slučaj smrti
b) » » » i doživljenja
c) osjeguranje miraza
d) » budućnosti djece
e) » uz istodobno zajamčeno ukamaćivanje uplaćenih premija
f) osjeguranje za slučaj nesposobnosti (invaliditeta)
g) osjeguranje raznih kombinacija za uživanje doživotnih renta itd.

Pogodnosti osjeguranja:

a) Osjegurani iznos isplaćuje se **odmah** poslije smrti. U slučaju samoubojstva i dvoboja pako, ako je osjeguranje bilo **dvije godine** u krijeposti.
b) Neuplaćene police ne propadnu, ako su bile bar **tri godine** u krijeposti. U tom slučaju izdaje društvo smanjene police proste dalnjih uplata.
c) Zapale ili smanjene police mogu se u roku 3 mjeseca obnoviti.
d) Ratni riziko **priznat je besplatno** u svakom osjeguranju do 10.000 K izim kod aktivnih vojnika i osoba, koje vrše vojničku službu u ratnoj mornarici.

Sve potrebite upute, razjašnjenja, cijenike itd. daje glavni zast. za Istru i Dalmaciju

gosp. Lacko Križ u Puli.

Svoj k svomu! Svoj k svomu!

NOVO SKLADIŠTE POKUĆSTVA

A. Žunić & Co - Pula

na uglu ulice Via S. Martino i Circonvallazione

Novouredjeno skladište svakovrsnog pokućstva:
zrcala, slika, stolica, divana
itd itd.
Cijene umjerene.

Na početku školske godine

preporuča

SVEKOLIKE ŠKOLSKE TISKANIĆE,
LIJEPOPISNICE, ZADAĆNICE,
RISANKE, PISARSKE I RI-
SARSKE POTREPŠTINE

NARODNA TISKARA

LAGINJA i drug.

prije J. KRMPOTIĆ i drug.

ulica Giulia, 1 — **Pula** — ulica Giulia, 1

ANT. TRANFIĆ, PULA

ULICA SISSANO-DIANA, 7.

GLAVNO SKLADIŠTE U KAŠTELSTAROME.

Vlastiti proizvodi najboljih Dalmatinskih vina te maslinovog ulja. — Razašilje počam od 56 l. unaprijed. — Cijenike šalje badava franko.

Za naručbe kao i sve drugo, obratiti se u Pulu.

God. I. Pula, 1. prosinca 1906. Broj 12.

NARODNA PROSVJETA

Mjesečnik za školstvo, književnost i prosvjetu.

GLASILO ISTOIMENOG UČITELJSKOG DRUŠTVA.

Izlazi svakog prvog u mjesecu. — Godišnja cijena 4 K. — Rukopisi se ne vraćaju.

Urednik Ernest Jelušić.

Sadržaj:

Istarske elegije. Spjevao Ernest Jelušić.

Uzgojni ručni rad. Fran Katarinić. (Konac.)

Zlatna Auka. Pripovijeda Matilda Hruza-Ženzerović.

Druga i treća čitanka. Piše Ante Dukić. (Konac.)

Kvinkvenalija. Piše I. Mahulja.

Čast komu čast. Piše V. Šepić.

Vjesnik. — Lične vjesti. — Književnost i umjetnost.

Tisak Laginja i dr., prije J. Krmpotić i drug. — Pula, ulica Giulia br. 1.

One, koji su slučajno zaboravili namiriti pretplatu, sjećamo ih na naslov naše uprave.

UPRAVA

Pula, Via degli operai, 10

Namirili pretplatu za cijelu godinu.

J. Jurkotić, Pula. — A. Pejić, Sarajevo. — F. Peršić, Vrh. — A. Andrijčić, Baška. — N. Jedrlinić, Omišalj. — T. Katarinić, Nerezine. — M. Filinić, Poljica. — R. Sarson, Volosko. — J. Vanik, Lindar. — Zora, Opatija. — P. Filiplić, Žminj. — M. Hajdinger, sv. Matej. — A. Polutnik, Pula. — A. Šebesta, Cere. — M. Zgrablić, Pazin. — A. Košir, Tinjan. — M. Bogović, Volosko. — J. Jurdana, Lanišće. — V. Puharić, Lipa. — A. Volarić, Vrbnik. — A. Zidarić, Krsan. — Dr. M. Oršić, Pula. — Dr. A. Stanger, Volosko. — Dalmatinski skup, Trst. — L. Stihović, Premantura. — Dr. K. Bonefačić, Mali Lošinj. — R. Jurinčić, Bresca. — L. Tonković, Račice. — I. E. Vrabec, Veprinac. — A. Rajčić, Veprinac. — Kotarska učit. knjižnica, Pazin. — I. Kos, Pazin. — V. Višković, Barban. — A. Kalčić-Barela, Lipa. — V. Bunc, Dolina. — J. Gauš, Klana. — R. Bertoša, Pazin. — A. Ryšlavý, Kastav. — J. J. Knavs, Kopriva. — E. Mavar, Pazin. — N. Hržić, Premantura. — L. Oklobžija, Pula. — M. Kinkela, Kastav. — J. Monas, Gologorica. — M. Sorić, Kukuljanovo. — B. Frančić, Pazin. — Z. Bobinac, Vabriga. — S. Zahlja, M. Sirola, M. Lovrić, Kastav. — M. Lešćan (I), Brgudac. — J. Bozja, Pula. — B. Jurinčić, Kastav. — P. Bolonić, Snpetar u šumi. — I. Mahulja, Dobrinj. — M. Skvarč, Kanfanar. — I. Ivančić, Pazin. — J. Semitekolo, Žminj. — A. Iskra, Baderna. — A. Raguzin, Zarnask.

Bila vam na pameti Družba sv. Cirila i Metoda za Istru!

GOD. I. PULA, 1 PROSINCA 1906. BROJ 12.

NARODNA PROSVJETA

Mjesečnik za školstvo, književnost i prosvjetu.

GLASILO ISTOIMENOG UČITELJSKOG DRUŠTVA.

Izlazi svakog prvog u mjesecu. — Godišnja cijena 4 K. — Rukopisi se ne vraćaju.

Urednik ERNEST JELUŠIĆ.

ISTARSKE ELEGIJE. Ernest Jelušić.

II.

Što si mi se tako Istro zemljo mila
Kô mrijući labud gorko rastužila?
Znadem kako tišti iznutrica bolja,
Kako tuđin tvoja zapremio polja,
Vrtograde rodne, zaseoke blage,
Ubave gorice i proplanke drage.
Na temelju tvome kule svoje diže
I biserje tvoje o svoj đerdan niže.
— Gledaj dè mi nuto kako Učka sjaji,
Stari njeni vršac o spasu se raji,
Što će sići žurno niz njenu strminu
U pitome grade, sela i pučinu!
Pa ne kukaj više kano kukavica,
Ne nariči vajno kano lastavica.
Dan za danom hrleć stiže zoru b'jelu
A uz tankovitu u gorici jelu,
Porasti će sitni tvoji sokolići,
Na noge će lake lagašni se dići,
Sve tko može brže da se iz sna trže,
Na vilena svoga da se doru vrže,
Da obiđe tvoje jadikove klance,

D 10/1984 Č-46-B

NAUČNA BIBLIOTEKA PULA

Iz sna starog trgne mlake uspavance.
Da svakome po žig na čelo utisne
A desnicu ruku junacima stisne.
Bit će krepkih ruka, cv'jeća mirisava,
Bit će na broj sile, mudrih svuda glava.
Željkovani tako dok kor'jen ne krene,
Dok siročad tvoja diljem se ne prene,
I dok sretni k nama Spasov-dan doplovi
A odjeću staru dobri rod obnovi:
— Dotle, majko, dotle ne kukaj mi više,
Pa nek staro ono proročanstvo piše:
— Naša sveta prava stoje na papiru,
Na papiru sjajnom stoje i umiru!

Uzgojni ručni rad. Fran Katarinić.

Konac.

Koju vrst radnje, da se uvede, nije moj zadatak ovdje raspravljati, ali — ako do toga dođe — svakako onu, koja se pokazala najuspješnija i onu, koja će odgovarati pojedinim osebinama našega naroda. Slavni naš Preradović opominje: »Naš narod može ono, što nema, a što mu po duhu vremena treba, od tuđih naroda prihvatiti, ali ne treba mu za to, da radi čaše vode tuđoj poplavici sve plavnice otvori, i u njoj se utopi. On valja da kao pametan vrtlar postupa, da sebi od dobrih voćaka samo one mladice dobavlja, koje na narodna stabla pocijepljene, dobro, zdravo voće obećavaju.« Nije, mislim, svrsi shodno — a niti sa pedagoškog stanovišta opravdano — da se u pučku školu uvađa više vrsta takvih radnja, jer bi se time moglo lako promašiti cilj. Je li pak uputno, da se te radnje izrađuju i iz ilovače, gline i iz drugih tvari i to čak zemljopisne likove (baserelijeve) i to u umanjenom mjerilu; je li to u pučkoj školi izvedivo, prepuštam sudu mojih sudrugova. Pouka u uzgojnom ručnom radu bila ona na ma kojem stupnju svojega razvitka, neka se usredotočuje uvjek samo na jednu jedinu vrstu radnje. Naravski, da će se tu izrađivati takve radnje, koje će biti prama dobi učenika, a i prama predpostavljenom cilju: »Razvijanje opće ručne spretnosti i vježbanje

u porabi oruđa izrađivanjem stvari, kojima se vježba oko i smisao za oblike; obrazuju volju za rad i štovanje spram rada u opće; potiče na samorad i pažnju; privikava na marljivost i ustrajnost, pa na red, točnost i čistoću te razvija tjelesnu snagu.« Svakako mora da se oslanja na proučeni predmet i da tako doprinaša što užu svezu između duševnoga i tjelesnoga rada, da jedno drugo potpomaže u skladnom razvoju i izmjeničnom radu. Ne da se oporeći, da se je i do sada tjelesna strana uzgoja prilično zanemarivala i da se kud i kamo veća pažnja polagala na duševni razvitak.

Rekao sam, da se samo jedna vrst radnje uvede, i to ona, što se kao takva dosele sa pedagoškoga gledišta pokazala najbolja i najprikladnija i to: »Slöjd — stolarstvo«.

Radnje te ne smiju imati značaj privredni, već uzgojni za to, što pučkoj školi nije zadatak da uzgaja kaste, ali treba da poda djetetu općenito intelektualno i etično društveno obrazovanje, a ne radi se tu o vršenju nekoga izvjesnog zvanja u službi društva; ovo obrazovanje u pučkoj školi, nije podobno — osobito na stepenima prije opetovnice — stvoriti gotova obrtnika, već podavajući općenitu elementarnu pouku, čini gojence sposobne za rad u čovječjem društvu i razvija u njih smisao za pojedina zvanja.

Pučka škola ne smije imati ciljem stručnu naobrazbu, dakle ne smije izravno pripravljati gojenče za vršenje posala, koji služe novčanim probicima. Pa to se mora osuditi i s uzgojnoga gledišta, jer samo obrazovanje svima zajedničko može međusobno shvaćanje i međusobno živovanje zasnovati i uzdržavati, dočim rano njegovanje posebnih probitaka vodi do svojeljublja i uskoga shvatanja. Svaki čovjek vrijedi u ljudskom društvu onoliko, koliko može da u pravi omjer stavi svoju snagu sa zahtjevima zajednice kojoj pripada.

A ide li za tim uzgojni ručni rad? Njemu je eminentno uzgojna svrha po onoj: Zdrava duša u zdravom tijelu«. Pa ako je već tome tako, zar da se on osudi? Ako ikomu narodu, a to nama treba zdravih spretnih ruku, ljudi bistrih pogleda. Nije li zar povjesno utvrđeno, da ne samo oni, koji su se duševno podigli, ne baš oni, u kojima je ta duševna naobrazba bila u skladu sa tjelesnom, znali su se oduprijeti surovoj sili, a i tuđim kulturnim bujicama, te održati, sačuvati svoj narodni karakter jer »slavlja i porazi na polju odavaju sposobnosti i nedostatke u nutrinji!« (P. Bourget: Učenik.) — Istinitost ovih riječi mogli bi nam ustvrditi primjeri iz navedene prošlosti, a i sadašnjosti a da niti ne sižemo u daleku prošlost. Pa da sve i nije tako, naš narod je i onako takav, da mora radom stjecati svoj svagdašnji krušac. Kod nas imade malo radnika, obrtnika. A gdje bi mogli tome potražiti pravi uzrok? Pa naći ćete po kojega u svakome selu, a poviše njih u većim mjestima,

ali taj je obično, — uz male časne iznimke — pridošlica. Što iz toga dosljedno slijedi? Naši mora da se sele i to žalibože najbolje sile, i troše svoju tjelesnu snagu promičući obrt tuđim narodima, pa se onda istrošeni vraćaju u zapuštenu domovinu, u zemlju, koja im je od povoja do muževnog pasa sile ulijevala.

Razmotrivši tako samu stvar i njezino blagotvorno djelovanje na budući naraštaj, nameće nam se nehoteć pitanje: Može li se on i u naše hrvatsko-slovenke škole u Istri uvesti? Najmilije bi mi bilo kad bih mogao mimoići odgovor na ovo pitanje, no pošto mi je to nemoguće, nastojat ću da bar u markantnim crtama na nj odgovorim?

Hrvatsko-slovenske škole u Istri u pretežnoj su većini jednorazredne nerazdijeljene ili razdijeljene, za ovima dolaze one sa dva razreda, a nema ih veliki broj onih gdje bi bila 4 razreda. Neću se upuštati u podrobnosti, što bi me jako daleko zavelo, tim manje ne, što znadem da je mnogi od sudrugova i sam službovao na takvoj školi. U takvim školama poučava učitelj svih šest školskih godina, što je već samo po sebi dosta tegotno, a biva to tim tegotnije, što su obično takve škole i prenatrpane. Uzmite još da takve škole polazi 90% takve djece, koja su kad u nju zađu, zapuštena tako, da više puta ne znaš bi li se smijao ili plakao, a iz grudiju izvine ti se bôni uzdah: Narode! To doslijedno slijedi iz samog zanimanja našega naroda, dakako ne svega i svuda, ali u dobrim postocima i — a što da si utvaramo — iz nemara i neznanja. Nijesam dokon, da osuđujem nekoga, već iznašam krutu istinu, koju je, mislim, više manje svaki učitelj diljem Istre na svoje oči vidio i iskusio. Tu tek započimaju Tantalove muke! Dodajte k tome neuredni polazak škole, i to baš u višim odjelima, razredima, koji ne slijede iz toga što možda naš hrvatsko-slovenski narod ne bi znao cijeniti blagodati što mu ih škola daje njegovoj uzdanici, ali su kod njega takve životne prilike, što ga na to tjeraju. K tomu ubrojite i to, što su naše škole slabo, — u koliko sam imao prilike vidjeti — slabo opskrbljene pomoćnim učilima, te je učitelj primoran da troši dragocijeno vrijeme i snagu svoju, kako bi nadomjestio pomoćna sredstva, i tako, hoćeš ne ćeš, povlađuje nesretnom verbalizmu. Na kome krivnja leži, ne marim ispitivati; meni je samo do toga da ustanovim činjenice. A ne zaboravite još i one škole, u kojima se poučava u dvjema nastavnim jezicima, pa eto vam onda okosnice, kojoj treba pridodati pojedinosti. To bi bile samo bitne oznake u karateristici, — neću reći svih — ali i opet dobrog dijela naših škola.

Priznajemo zamašnost uzgojnog rada, ali kako ga uvesti u naše škole, a da se ne štetuje jednome ili drugome predmetu, da se ne stegne kolikoća propisana na minimum? On traži za sebe određeno vrijeme, jer mislim, da nije

ni najmanje podesno izvađati u vrijeme pouke, s kojom bi uzorak bio u svezi, kako to neki preporučuju, a to tim više ne, što to zahtijeva i sam karakter naših škola. Ne znam, kako bi se tu dalo držati zapt, gdje bi n. pr. oni od 5. i 6. školske godine: rezali, tesali, pilili, vrtali, lijepili, pleli ili iz ilovače što mijesili, dok su druge školske godine zabavljene poukom. Pogledajte samo naše klupe, pa se uvjeriste, da je to nemoguće. Lako je to, i posve nešto drugo u školi, gdje je za svaku školsku godinu posebni učitelj.

Do kakva nas zaključka mora dovesti sve što navedosmo? Do takva, da je u našim prilikama teško provađati opstojeću nastavnu osnovu uz određeno vrijeme polaska, a bilo bi to tegotnije, ako bi se ono imalo okrnjiti. I ako se nastavna osnova provađa, i ako naše škole odgovaraju svome zadatku, to će svaki stvarni promatralac priznati, da se mora to zahvaliti jedino našim požrtvovnim i svijesnim učiteljima (icama), koji iz naroda nikoše, narodu posvetiše svoje sile, jer ga poznaju, jer dnevimice gledaju njegove jade i rane. Dà, jer znadu — kako no De Amicis zgodno reče — da je učitelj Atlas, koji nosi na leđima kulturni svijet idućih pokoljenja, da je učitelj Arhimedova poluga, koja će podignuti društvo do novih spoznaja!

Zlatna Anka. Pripovijeda Matilda Hruza-Ženžerović.

U maloj sobici tijesne kućarice, sjedila je kraj prozora mlada djevojka šivajuć kiklju iz najfinije svile. Nuz nju sjedila je starica žena pletući bječvu. Starica bi kad i kad pouzdigla oči i zurnula na djevojku dugim zabrinutim pogledom. Akoprem se je djevojka na vidjes pričinjala mirnom, to ipak ne bijaše starici izbjegla ona neka turobnost, nekakva neobična neustrpljivost pri šivanju, koju djevojka nije mogla sakriti. Starica uzdignu ponovno oči, još jednom pogleda na djevojku zabrinuto, čudno, no ova bijaše odložila radnju na stô i pritisnuvši ruku na čelo, muklo zajeca:

»Oh! — kako me ovo danas užasno glava boli!«

»Dijete moje!« — uzdahne starica — »nijesam se prevarila dakle, da ti danas nije dobro, glava te boli, da te nije možda vjetar uhvatio. Želiš li da smočim rubac u vodu pomiješanu sa octom?«

»Neću majko ništa« — upadne dosadno djevojka majci u riječ a mišljaše u sebi: »No, baš bi mi ta voda pomiješana sa octom dosta pomogla.«

»Anko!« začne ponovno starica, nu neobično odrješitim glasom. »Bit će da te i glava boli, ali tebe i nešto drugo mora da muči, što ti nastojiš pred menom zatajiti. Ali majci tvojoj ne smiješ ništa tajiti — znaš — majci svojoj moraš otkriti sve, govori, ne muči me!«

Anka ustane i u najvećoj uzbuđenosti hodaše gore dole po sobi. »Majci svojoj moraš otkriti sve« — šumile poput oluje majčine riječi u njenim ušima. Otkriti majci svojoj one paklene muke koje joj mučile i dušu i srce! Ne, ne, majka imala bi pravo proklet nju i njezinu slaboću. Ona će se ohrabriti, odstranit će od sebe sve napasti — prekinuti će dalnje prijateljstvo sa onim demonom. A srce, to pusto srce mora se umiriti ili prestati kucati. Oh kako u ovakvim časovima smrt mora biti slatka! »Oh! majko, majko moja!« zavapi u zaboravi u pô glasa djevojka.

»Anko, srce moje! — dušo moja!« vapijaše uboga majka grleći svoju jedinicu. »Što mi je tebi, kćeri moja? Oh, ne taji tvojoj majci ništa, ne taji. Od jučer kako te Dina ostavila, od jučer tebi nije dobro, ti si mi strašno uznemirena i uzalud tražiš sakriti majci tvojoj što sakriti ne smiješ i ne znaš.«

Djevojka drhtala cijelim tijelom, uzdignu glavu, upre goruće oči u oči majčine, rastvori usta kao da će nešto reći, al se u taj čas vrata širom otvore. U sobu bane djevojka od kojih dvadesetak godina, visoka elegantna stasa, odjevena u birano odijelo. Na glavi imala veliki bijeli zimski šešir sa bijelom koprenom na licu. Pozdravi prijateljski majku i kćer, te opazivši onako zagrljene, nehajno izlanu: »No, vi dvije u nježnom zagrljaju, lijepo lijepo!«

»Anku glava boli« — odvrati starica glasom punim jedva pritajena gnjeva. Ova joj je navijek bila mrska, ali u ovaj čas činila joj se upravo ogavna.

»Dabome, sjediti tu za stolom od jutra do mraka pri tom prokletom šivanju, mora da joj i pamet krene. Jeste li joj kušali pomoći antipirinom? To je sveti lijek za glavobolju.«

»Otkuda nam antipirina?« — tužno će starica.

»Za dvadesetak para dobijete u svakoj ljekarni.«

»Dvadeset para, dvadeset para« — u smetnji će starica. Nije joj bilo za one pare, al joj se danas činilo nemoguće ostaviti svoju kćer sa onom djevojkom, koja joj se danas prvi put pričinila odurna i gruba. — »Danas joj moram vrata pokazati,« šapne sama sobom, trgne se i kao da će nešto strašna reći — no Anka, koja je bila opazila majčinu kretnju i pogodila njezine misli, reče joj ljupko: »Draga mamo, idi molim te do bližnje ljekarne, pa mi to kupi, stalna sam da će mi pomoći, jer mi se čini, kô da će mi se glava raspući.«

Staricu umire ponešto kćerine riječi, ogrnu se dugim vunenim šalom i ode da nabavi ljekariju.

»I danas glavobolja! Ha, ha, ha!« — nasmiješi se porugljivo nadošla čim se nađe na samu s Ankom. »I to sve radi one proklete majorice! Nije joj ni danas radnja bila po volji? Moraš ponovno razmetati i prekrajati? Ha, ha, ha, famozno je to! Neka švelja i poludi, samo kad je premilostiva zadovoljna. To je grubo, Anko, čuješ to je nesnosljivo — grdno je to. Baci joj kiklju u lice, razumiješ, u lice joj je baci.«

»Dino, molim te ne kriči i pazi kako govoriš. Znadeš, da ja toga ne trpim. To nije pristojno!«

»E što ćeš, moja draga, mene nijesu u zavodu naučili pristojnosti kako tvoju premilostivu. Mene je oskudica naučila živjeti a upravo to poniženje slabijega, potlačenost siromaka dala mi je snage i moći da se podignem i da im okrenem leđa. Ti se, Anko, još uvijek puštaš grditi i ponizivati. Znaj, da toj tvojoj majorici nisi ništa više vrijednija od njezinog pseta. Čuješ, na pseto svoje imala bi stoput više milosrđa nego li na tebe. Anko, Anko, otresi se tih kojekakvih neslanih predsuda, odbaci taj jaram, to nesretno šivanje — živi slobodno, onako kako ja živim.«

»Molim te, Dino! Otkale tebi to pravo tako sa mnom govoriti? Naši su se putevi već odavno razišli. Nas dvoje ne spaja više drugo, nego davna, tužna uspomena. Jadna Dino! Koliko i koliko — da znadeš — bilo bi za tebe bolje, da još uvijek živiš mojim životom, da i ti nosiš ovaj moj slatki jaram. Ja se s tobom ne bi promijenila ni za sve blago ovoga svijeta. Reci mi malo, što je tvoj život? U kal si pala, u truli život iz kog nema povratka. I ti — ti dolaziš da mene učiš o načinu života? Jadnice! Oh da znaš, koliko si mi odurna, gadna. Odlazi, ja te prezirem!«

Dok je Anka govorila, stala je Dina prekriženih ruku, porugljivim posmjehom na ustima, demonskim izražajem na licu a pri zadnjim riječima lice joj se uozbilji, sjede na obližnji stolac, prebaci nogu preko druge i upita drhtavim glasom od srdžbe:

»Di grazia — a tko si ti?«

»Ja? Ja sam siromašna poštena djevojka, koja poštenim radom hranim sebe i majku, a taj rad je pun blagoslova božjega. Kukavan je ovaj domak naš al srijed ovog pustog siromaštva, sjaje poput sunca sjajnog moje poštenje. Dičim se njime kano alem-kamen svojim blistom, kako paun-ptica svojim zlatnim perjem. Pa mi se čini kao da sam kraljici ravna u svojoj maloj kućarici, kano da bi bila u najvećoj palači — u ovom prostom odijelu kao u najtežoj svili; čini mi se da sam bogata, da sam ko velika dama, veća od

onih, koje no se vozikaju u gospodskim kočijama. A kada idem putem sama ili sa mamom onako prosto obučene al u čistu odijelu, stečenu marljivošću časnoga rada — čini mi se, da svako čeljade gleda na nas nekim udivljenjem, — čini mi se kano da svačija usta šapću: »siromašna ali poštena djevojka!« Ista gospa majorica rekla mi je zadnji put kad sam kod nje bila: — »Vi mi se jako sviđate, jer ste marljiva i poštena djevojka«. A ja sam joj iz zahvale poljubila ruku a od ugodna ganuća suza mi se odronula niz lice i hvalila sam dobrom Bogu na tolikom daru. No kad sam kući došla, našla sam tebe, Dino. Oh da znadeš, kako me neugodno dirnula tvoja pojava! Ta odjeća, taj šešir, ta pusta koprena na licu, sve, sve te odsuđuje. Ali doć će vrijeme, kad će ti biti suvišna i najgušća koprena, doć će doba, kad će te odbjeći sav svijet, a ti ćeš ostati sama sa svojom bolju. A ti dolaziš amo, da otruješ i moj život pa odlazi i znaj, da su vrata ovog skromnog doma za tebe za uvijek zatvorena!«

Pri zadnjim riječima ustane Dina pak se grohotom nasmije. »Moja draga Anko« — reče sveudilj smijuć se, »danas s tobom ne može biti razgovora, jer te sirotu glava boli. A vratit ću se. Bravo! — da ti nije možda naškodila sinoćnja propovijed patra kapucina? No — antipirina će ti pomoći. A kad budeš ozdravila, onda — to jest — reći ću lijepu poručniku da se dotle ustrpi. Do vidova draga!«

»Huljo! Bezobraznice!« — zavapi u sav glas Anka — »van! van!«

A vani počelo smrkavati, noć se bližala mrka, crna — kô duša one što se u njoj gubila.

Druga i treća čitanka.*) Piše Ante Dukić.

Konac.

IV.

U današnjem broju završujem ove članke, da se ne vuku u drugo godište, a držim u ostalom, da će i ovi dojakošnji prikaza dati ipak nekakvu ako i nepotpunu sliku budućih čitanaka onima, koji se za iste zanimaju. Izostavljajuć dakle s gornjih razloga namišljene dalnje članke, podajem danas jedino nekoje primjere d i j a l o g a i trijaloga, pošto iste jurve najavih u br. 9.

*) U 13. štivu »Poštenjak« na str. 146 neka se riječ »krunača« zamijeni sa »krunska petača«. Hvala g. prof. *Dr. Ilešiću*, koji me je upozorio na taj izraz. Sama riječ »petača« ne bi se još mogla porabiti, pošto naši ljudi pod tom riječju razumijevaju još uvijek staru petaču od 5 forinta (dakle današnju desetaču).

O samoj stvari ne trebam da nadugo raspredam. Da imadu razgovori u čitanci veliku vrijednost, znadu najbolje oni učitelji, koji su kao djeca u starim čitankama takve razgovore čitali, naizust učili i prikazivali. Učinak na dječju fantaziju, otvorenost duha i razvitak osobne eneržije ne izostane u nijednom slučaju.

24. Kupuz i kotao.

(3)

— Ja sam vidio u Kranjskoj glave kupuza, koje su bile velike kao kuća.

— To nije nikakvo čudo. Ali čuj mene. Ja sam vidio u arsenalu u Puli kotao, koji je veći nego naša crkva.

— Ne laži. Takav kotao ne rabi ljudima.

— Rabi, rabi.

— Za što, molim te?

— Evo ću ti odmah kazati. U njemu se kuhaju one velike glave kupuza, koje si ti vidio u Kranjskoj.

P. K. Schmidu.

25. Dva draga kamena.

(3)

Seljak: »Milostivi gospodine, ne zamjerite, da Vas pitam: koliko stoje ta dva lijepa prstena?«

Gospodin: — Ova dva prstena? E, moj dragi, to mi ne ćeš vjerovati, ako ti i rečem. Oba vrijede tisuću kruna.

»Hm, lijepi novci — —. Ali ipak zlata nije toliko. Zašto su dakle tako skupi?«

— Istina je, zlato ne vrijedi toliko, ali vrijede ta dva kamenčića, koji se tako krasno sjaju i leskeću. To su dva draga kamena — dva dijamanta.

»Da, da, to sam već čuo, da su dijamanti vrlo skupi i da se po noći na svjetlu sjaje i ljeskaju. Ali molim, milostivi gospodine, recite mi, koliko dobitka Vam nose na godinu ti dragi kameni«.

— Ali što ti pitaš, čovječe božji! Nema tu dobitka. Prstene nataknem na prste, pa sam veseo i zadovoljan, da ljudi na njih gledaju . . .

»Moje veselje je drugačije. I ja imam kod kuće dva kamena, ali oni mi nose na godinu tisuću kruna čista dobitka, a ne stoje ni 50 kruna« . . .

— Je li to moguće?! Kakvi su to čudnovati kameni?

»To su moja dva mlinska kamena« . . .

Po slovenskom od I. Ciglera.

26. U laži su kratke noge.

(3)

Mlinar: Molim te, susjede, pusti mi za pol dneva osla, da idem u grad po vreću pšenice.

Susjed: Žao mi je, da ti ga ne mogu dati. Već sam ga posudio drugomu.

Osao (u staji): I-a! I-a! I-a!*)

Mlinar: Ohooo! Što je to? Čuješ li ga?

Susjed: Čujem, čujem. To — — to je moj brat, koji pjeva u staji.

Mlinar: Tvoj brat?! Nije on tvoj brat, ne, nego ti si njegov . . . Da si pravi čovjek, ne bi tamo besramno lagao, samo da mi ne posudiš blašče za pô dana.

Osao (u staji). I-a! I-a!*)

Susjed: Prokleto živinče! Kako me izdalo!

Mlinar: E, šta ćeš, čovječe! U laži su kratke noge.

Po talijanskom.

Nije nužno, da svaki razgovor ima koji od gornjih ili sličnih oblika; mogu se i obična štiva porabiti u tu svrhu, kako već opazih na str. 135 kod 7. štiva »Car Rudolf Habzburški i prosjak« Ali da ipak djeca lakše mogu razlučiti govor od ostaloga teksta, može se u čitanku uvrstiti par štiva, gdje će govor biti tiskan razmaknutim slovima, kao u slijedećem primjeru.

27. Sluga i pas.

(2)

Nečigov sluga ustrijeli jednom susjedova psa.

»Zašto si mi ustrijelio psa?« upita ga susjed.

Sluga odgovori: »Htio me je ugristi, a ja sam se branio pa sam ga ustrijelio«.

»To nijesi smio učiniti«, reče na to susjed. »Morao si pušku okrenuti pa se braniti kundakom«.

A sluga odvrati: »E — moj dragi susjede! To bih bio učinio, da se je i pas okrenuo pa da me je htio ugristi repom, a ne oštrim zubima.«

Zabavna knjižnica (Anton Kosi).

*) To zarève treći učenik pred vratima školske sobe.

28. Pas i mačka pred gospodarom.*)

(4)

Pas: Hau, hau, gospodaru! Mačka mi je razgrebla gubicu . . .

Mačka: Mjau, mjau, gospodaru! Još ću mu izgrepsti i oči. Zašto trči za mnom? Jedva sam pobjegla na murvu.

P: A zašto ti pušeš na me, samo da me vidiš?

M: Zašto pušem? Da te ohladim.

— Lažeš.

— A ti kradeš.

— Besramnice! Ti kradeš, ti, a ne ja.

— Ljudi božji! Ja da kradem?! Što? Kada? Komu?

— Jučer si polokala mlijeko i ukrala ribu.

— Baš lijepu stvar! Kap pokvarena mlijeka i jednu smrdljivu ribu — i to za moju nesreću. Danas me boli trbuh kao još nikada. Moram sirota cijeli dan jesti ljekovitu travu . . .

— Šuti, šuti! Ti si strašna lažljivica.

— A zar si ti, lajavče, zaboravio, da si lani ukrao komad mesa?

— Nije istina. Ja sam htio uzeti samo kost. Ali meso se je držalo sa košću, pak sam morao oboje uzeti.

— Hahaha? Čujte ljudi, pa se smijte.

— Šuti! Ti si stara tatičina.

— Pazi, što govoriš. Ja sam poštena mačka. Ja ne kradem nikada; kad sam lačna, uzmem koliko trebam . . . A ti kradeš, gdje samo možeš. Tat si, tat, tatina, tatina!

— S tobom nema govora. Ti si najveća ništarija.

— A ti si najveći lajavac. Hoćeš da imaš uvijek pravo.

Gospodar: Trista vam pasjih i mačjih šapa!? Hoćete li svršiti jednom? Vi blebetave besposlice, svadljivci nijedni, lajave gubice, zagrižljivci, jezičavi skoti! . . . Samo čekajte! Sad ću vam pokazati tko ima pravo. — (Pograbi batinu u kutu, a pas i mačka se razbjegnu).

Gle junaka, kako se razbjegoše! — —

Kamo sreće kad bi se tako moglo rastjerati i mnoge one ljude, koji godine i godine živu kao pas i mačka! Jadnici! Ne pojme, da bez ljubavi i prijateljstva nema pravoga života na tom svijetu. Ne znaju, da je lijepi mir najlepši pir.

*) Na sastav ovoga govora potaklo me štivce »Hund und Katze« od Gülla. Proširio i preradio sam ga prema južnjačkom temperamentu naše djece. Premda bi ovo po lakoći sadržaja i oblika moglo stajati u II. čitanci za 3. školsku godinu, uvrstio sam ga u III. čitanku, da se, uzev ga prije sa komične strane, bude onda moglo razglabati također sa etičnoga gledišta, e bi pri tom djeca spoznala, kako pošten i značajan čovjek smije govoriti a kako opet ne smije.

29. Računstvo u školi.*)

(2)

Prvi račun.

Majka čisti za večeru jaja:
Pet ih ima — počinje od kraja.
Dva ostanu — kol'ko ih olupi?
Reci glasno — ti u zadnjoj klupi!

»Dva ostanu — dakle dva olupi . . .«
Šuti, šuti — ti mudrače glupi,
Hajde kući, zrno soli kupi,
Pa osoli taj tvoj razum tupi . . .

Drugi račun.

Nà dub stari sjele ptice.
Plahe ptice golubice.
Ide lovac, sav se znoji,
Golubica pet nabroji.
Puška puče, jedna pade,
Koliko ih još ostade?
Reci sada ti,
A vi tiho svi!

»Puška puče, jedna pade,
Nijedna već ne ostade,
Jer odlete sve od straha
Ispred pušćanoga praha.«

Bravo**) mali, glava bistra,
Danas sutra — — za ministra!

Po Stritaru.

---

*) Ovu Stritarovu pjesmicu preradio sam u dvije slike, dotično u sliku i protusliku i to naravski samo onako, kako se to može očekivati od jednoga — za nevolju stihotvorca. Ideja o slikama i protuslikama (ni moja ni nova) je u uzgojnom pogledu vrlo važna, te bi se morala u čitankama čim dosljednije provađati. (Vidi u pretprošlom broju štiva »Dobri brat« i »Zločesti brat«.) — U gornjem dijalogu će ulogu učitelja govoriti isprva sam učitelj, a kasnije koji od učenika.

**) Ovaj skoro internacijonalni izraz, koji se u Istri i Dalmaciji dosta rabi, uzeo sam zato, što ni jedan drugi ne bi onom snagom izrazio pohvale; no ako bi se kome pričinio neumjesnim, moći će se zamijeniti sa »dobro«.

30. Kukavica.

(2—3)

Kada gore snijeg svuku,
A doline list obuku,
Kukavica viče kuku:
Svi na djelo — svi na muku!
Kuku! Kuku!

Seljak hvata plug i kùku*)
U žuljevu, čvrstu ruku.
Kukavica viče kuku:
Svi na djelo — svi na muku!
Kuku! Kuku!

Konji, voli, ralo vuku
Momci, mome, grude tuku.
Kukavica viče kuku:
Svi na djelo — svi na muku!
Kuku! Kuku!**

31. Žablja večera.

(2)

»Hoćete li za večeru raka?«
Da, da, raka, raka, raka, raka, raka, raka — —
»Kakva raka? Možda ovakva?«
Da, da, takva, takva, takva, takva takva, takva — —
»Možda i sve ove rake?
Da, da, sve te rake, rake, rake, rake, rake — —
»Možda i još malo graha?«
Da, da, graha, graha, graha, graha, graha, graha — —
»Sad je dosta!«

Nije dosta: još jednoga raka, raka, raka, raka — da, da, takva, takva, takva, takva — i sve one druge rake, rake, rake, rake, rake — i još malo graha, graha, graha, graha, da, da, raka, graha, raka, graha, raka, graha —

*) Kuka (piccone, beccastrino), hrasnica, u Liburniji i »strpača« (od tal. estirpare — iskorijeniti, isčupati, iskrčiti).

**) Ovo štivce spadalo bi u dvogovore samo u koliko treba da svaki kukavičji uzvik kuku reče neki drugi učenik, a ne onaj sam, koji pjesmicu čita ili na pamet izgovora. Onaj drugi učenik treba da sjedi nedaleko od prvoga. Isprva je najbolje, da one uzvike kazuje učitelj.

»Dosta sad — haj'te spat!

Da, da, dosta sad, hajd'mo spat — — hajd'mo spavat, spavat, spavat, spavat, spavat, spat, spat, spat — spat — — spat — — — spat!!*)

Kvinkvenalija. I. Mahulja.

U ovom pitanju bilo bi dobro, da pojedinci iznesu vlastite doživljaje, radi opće slike. Evo međutim mojih.

Svršio sam učiteljište u Kopru g. 1881. te sam iste godine sa 1. studenoga stupio u službu. Ispitu osposobljenja podvrgo sam se u svibnju 1884. Tumačenje novog zakona o kvinkvenjima od g. 1901. nije mi odmah bilo poznato, inače bio bi te iste godine učinio molbu za 4. kvikvenij. U tom neznanju učinio sam molbu za 4. kvinkvenij jedva u svibnju g. 1904., naime poslije 20. godišnje službe od ispita usposobljenja, koji mi bje i doznačen. Kad se je međutim g. 1905. počelo javno govoriti i pisati, da zakon od 1901. treba tako tumačiti, da se kvinkveniji počnu računati od nastupa službe, a ne od ispita osposobljenja, tad učinih i ja molbu, da mi se prizna 4. kvinkvenij od 1. studenog 1901., a ne od 1. lipnja 1904. kako mi ga se priznalo, odnosno, da mi se dade odštetu za 2½ godine. Ta mi je molba bila odbijena navev jedino formalni razlog, da nisam prigodom priznanja 4. kvinkvenija g. 1904. učinio proti istomu u vrijeme od 60 dana utok, već da sam se mučke zadovoljio.

Sad sam si mislio, ako je samo ta malena formalna pogriješka razlogom, da mi se ne priznaje 4. kvinkvenij od g. 1901., učini ti Ive utok, u kojem otvoreno priznaj, da nisi g. 1904. još znao za tumačenje zakona od g. 1901., pak ako ti po pravu taj kvinkvenij za 2½ godine prije pripada, nek ti se tu nehotičnu pogriješku oprosti i kvinkvenij od g. 1901. podijeli. Na taj utok i ujedno molbu, nemam još do danas riješenja.

Međutim stigao mi ovih dana platežni nalog od c. k. ureda za odmjerivanje pristojba u Trstu, kojim me isti ogloblјuje za manjkajući biljeg

*) Pošto se nekima dopao zadnji dio »Žabjega grada« (str. 138), izradio sam evo istu stvarcu posebno za drugu školsku godinu. Ulogu žabe gazdarice govoriti će iz početka najbolje učitelj sam, a od. govarati će najprije jedan učenik, onda više njih, a na poslijetku čitav razred.

na taj utok 2 K, za biljeg na prilog 30 h i povišak 50 h ili skupa 2 K 80 h. — To ti je lve prva nagrada na račun tog kvinkvenija!

Proti tom platežnom nalogu učinio sam kratak utok i opet bez biljega, navev jedino, da su polag odluke c. kr. zemaljskog školskog vijeća od 24. rujna 1905. broj 1700 I. S. učiteljske molbe za postignuće kvinkvenija proste biljega, pak da bi po mojem skromnom mnijenju imalo od tuda analogno slijediti, da budu i utoci, koji traže istu stvar. Ne mogu me nego i opet oglobiti za manjkajući biljeg na ovom utoku, tim će biti dvostruki obrok.

Sa 1. novembra o. g. isteklo je 25 godina od nastupa moje službe, pak sam ja i opet podnesao ovih dana molbu za podijeljenje 5. kvinkvenija. I po mojem mnijenju morao bi uspjeti. Kod podijeljenja kvinkvenija po starom zakonu, bilo je vrhovno sudište izdalo presudu za one, koji bi bili koji kvinkvenij za koju godinu izgubili, da im se slijedeći ima računati ne nakon pet godina iza prijašnjega, već po pet godina računajuć iza ispita osposobljenja. Ako dakle sada po novom zakonu pripada prvi kvinkvenij ne pet godina iza ispita usposobljenja, već pet godina iza nastupa službe, o čem je već također vrhovno sudište izreklo presudu, imalo bi se analogno onoj presudi po starom zakonu i starijim učiteljima brojiti slijedeći kvinkveniji ne pet godina iza predjašnjega, već po pet godina računajuć od nastupa prve službe. Vidjet ćemo međutim, kako će se cijela ta stvar svršiti, a do tada živimo barem u nadi, toj najvećoj učiteljskoj tješilici.

Čast komu čast. V. Šepić.

Čast i hvalevrijedno priznanje ide baš općinu grada Milje za to, što je neočekivano i na izvanredan način primila tamo dne 20. listopada sakupljeno učiteljstvo kotara, u dan najme, kada je prihrlilo k svojoj konferenciji. Predstavnici grada iznenadiše uprav gostove sa svojim iskazima poštovanja do učiteljstva i učiteljskog stališa. Gradsko poglavarstvo sa tiskanim oglasima pozvalo je građanstvo, da iskaže svaku susretljivost učiteljstvu tamo nadošlu i da ne požali mali trošak u svrhu gostoprimstva. Parobrodom dolazeće učitelje i učiteljice dočeka na mulu pod slavolukom gradonačelnik sa opć. savjetnicima, gdje im izreče dobrodošlicu. Slavoluk je nosio napise: »Agli educatori del popolo« i »Nell'educazione è redenzione«, šta odava plemenito mišljenje tamošnje opć. uprave. Iza dobrodošlice posred gustih redova građanstva pođoše u opć. dvoranu, gdje biše pogošćeni. Na stubama bili u čast učiteljstvu opć. stražari, a služili ih u crnini

NAUČNA BIBLIOTEKA
PULA

najbolji gradski mladići, a u svečanu crnu ruhu bijahu svi predstavnici općine. Gradonačelnik izreče u opć. dvorani krasan govor o znamenitosti uzgoja, škole i pučkog učiteljstva. Na raznim mjestima grada vijale se zastave. Gradonačelnik počastio je konferenciju talijanskog i hrvatsko-slovenskog učiteljstva. Jednima i drugima zasebice se opredijeliše najljepše gostionice gdje su bili služeni vrlo dobro uz najniže cijene. Djevojčice u bjelini držale pozdravne govore i nuđale učiteljstvo cvijećem; tako i školska mladež sakupljena pred zgradom konferencije, pokazivaše svoju odanost i čast učiteljstvu. Jednom riječju: sve je odavalo onog dana gostovima posebnu naklonost, kakvu još učiteljstvo Istre, jedne i druge narodnosti, ne viđe sebi u čast. Gradonačelništvo Milja u tome razbi led, pa mu budi za to i s naše strane hvala i vječna harnost. Ovakvi rijetki iskazi naklonosti učiteljstvo bodre na još požrtvovniji rad i osvježuju mu dušu. Dolazi polagano doba, al ipak dolazi, da će početi ljudstvo cijeniti rad oko uzgoja mladeži i one, koji ga odgajaju. Svjetske nedaće i pokvarenost sadašnjeg društva prizvati će k pameti vlastodršce i roditelje, pa će dajbudi jednom tražiti lijeka u razumnom odgoju, a time će poskočiti prestiž pučkom učiteljstvu. Općina Milje kan da je blagovijesnica nove dobe za učiteljstvo; evala joj! Čast, komu čast!

VJESNIK.

Iz pokrajinskog školskog vijeća.

Pokrajinsko vijeće odlučilo je, da se u Topolovcu, Drenju (Labinština) i Orlecu ustanove jednorazredne mješovite pučke škole.

Proti odluci pokrajinskog vijeća, da se škola u Sovinjaku proširi, podnesô je pokrajinski odbor utok na ministarstvo bogoštovja i nastave.

Isto vijeće u svojoj sjednici od 19. IX. odredilo je, da se od početka ove školske godine putujućim (excurrendo) učiteljima povećaju remuneracije za 25%.

Određuje obim učiteljskim silama u Dobrinju za godinu 1905/06 remuneraciju od 60 K po osobi a učiteljicama Luciji Lesica u Baškidragi i Filki Maračić u Puntu, podijeljuje I. petgodišnji doplatak.

Sjednice kotarskih školskih vijeća.

Pazin.

Ovo novosastavljeno kotarsko školsko vijeće obdržavalo je dne 8. studenoga svoju prvu sjednicu.

Svi prisutni članovi polažu svečano obećanje.

Odobrava se zapisnik zadnje sjednice.

Prima se do znanja priopćenje nadošlih spisa i zapisnikâ glede ustrojenja redovitih pučkih škola na Pazinskom polju, u Svet-Ivancu i u Zamasku.

Odobravaju se skrižaljke natjecatelja za stalno imenovanje: 1. za mjesto ravn. učitelja II. reda u Plominu, 2. za mjesto ravn. učitelja III. reda na Vranju i 3. za mjesto podučiteljice na ženskoj pučkoj školi u Pazinu.

Primaju se do znanja izvješća c. kr. kot. škol. nadzornika glede nadzora na raznim školama.

Upućuju se na c. kr. pokrajinsko školsko vijeće sa preporukom razne molbe i to: a) za doznaku petgodišnjeg doplatka, b) za potpore radi bolesti, c) za odštetu putnih troškova, d) za nagradu za uspješno obučavanje analfabeta i e) za odštetu troškova učinjenih prigodom vojničkih vježba sa niječnim predlogom. —

Krk.

Dne 20. studenoga imalo je c. kr. kot. škol. vijeće u Krku svoju redovitu sjednicu.

Predsjednik imenuje potpredsjednikom M. O. Izvješćuje o stanju pučkih škola u prošloj godini. Ističe, da se je ustrojila pučka škola u staroj Baški, al pošto još nema školske zgrade, biti će ta škola dotle pomoćnom. Škola u Resiki-Papratih pretvara se u dvorazrednicu, ali još e ni tamo nema pripravnih prostorija.

Kod izvješća o stanju pučkih škola krčkog kotara u god. 1905/06 ističe nadzornik, da imade svih škola 19 sa 39 učiteljskih sila. Ponašanje svih učitelja bilo je dobro, a tako i napredak osim malih iznimaka. Učitelji su skoro svuda besplatno držali tečajeve za analfabete. Polazak bio je vrlo dobar, osobito poslije jedne strožije naredbe o postupanju sa nemarnicima. Osim malih iznimaka, školske su zgrade većinom u slabom stanju a tako i školske knjižnice, nekoje su dapače i bez njih. Školska su vrta samo dva, sprava za tjelovježbe nema ili su u lošem stanju, stanovi učitelja su slabi a mjesna vijeća malo gdje vrše svoju dužnost.

Predlaže: 1. Ima se narediti mjesnim školskim vijećima, da se poskrbe za školske vrtove, vježbališta za tjelovježbu i školske knjižnice. 2. Sve školske zgrade imaju se po kot. liječniku i po pedagoškom strukovnjaku pregledati i sve nedostatke popraviti. c) Ima se izraziti pohvalu za vrlo dobar uspjeh u školi slijedećim: A. L., J. R. i L. S.

Uredila se iza toga školska okružja u općini dobrinjskoj; predložilo se za K. jedinog molitelja S., za P. jedinog molitelja F., za P. moliteljice M. i N. Uredilo se obuku u B.; predložilo se trojici molitelja kvinkvenij; odredilo se poravnati razmiricu med jednim ravnateljstvom i mjesnim škol. vijećem te se predložilo remuneraciju dvojici molitelja.

Kopar.

Dne 7. studenoga obdržavalo je kot. škol. vijeće svoju sjednicu. Carlo Runtich, zastupnik učiteljstva polaže svečano obećanje. Primaju se na znanje resolucije usvojene na kotarskoj učiteljskoj konferenci u Miljama dne 20. listopada 1906.

Predlaže se godišnji iznos glede ustanove školskog muzeja i glede porasta učeničkih knjižnica na svim pučkim školama kotara. Prima se predlog, da se utrakvističku školu u Roču podijeli na dvije nezavisne škole, na hrvatsku i talijansku te se podupiru nekoje molbe za nagrade i petgodišnje doplatke.

Nove Družbine škole.

Dana 11. studenoga otvorena je svečanim načinom nova Družbina škola u Ripendi, seocu što leži izmed Labina i Rapca. I ta će škola uz one dvije što se jur nalaze u tome kraju, biti svjetlonošom onom našem zapuštenom narodu koji žudi za svjetlom, a sve nastoji, da ga zadrži u mračnjaćtvu i tami. Dobro nam došla!

Druga škola otvorena je dne 15. istog mjeseca u Kaldiru. Za sada smještena je u prostranoj kući Marka Laganisa, a voljom i požrtvovnosti naroda te Družbinom pripomoći nastojati će se, da se za školu sagrade dostojne prostorije, prikladne da zahvate i oveći broj djece. U školu se upisalo 74 djece a bilo bi ih i više, da je samo tu mališad kamo smjestiti.

Eto, svijete dobri, siromak si narod mora da sam uzdržava škole, a sa onim novcem što ga i opet on doprinaša za škole, uzdržavaju se talijanske prkos-gimnazije, liceji, namješta se po gradovim silesija talijanskih učitelja, a on — taj narod — mora da pod teretima skapava. Hamba!

Koračnica »Narodne Prosvjete«.

Kako u jednom od prošlih brojeva spomenusmo, da smo nakanili litografovati koračnicu »Nar. Prosvjete«, to eto nakon odstranjenih zaprijeka obavismo, te ju prilažemo današnjemu broju. Članovi naši nek se njome posluže, da njeni zvuci zaore, kad se ovog ljeta sastanemo na glavnom našem zasjedanju.

Društveni pjevački zbor.

Na našu posljednu vijest o pjevačkom zboru, pojagmile se sve družice i drugovi, te navališe na Vinka Šepića, da ih sve redom upiše, tako da je sirota Vice jedva mogao da obim rukama navali odoli. — Mnijete li? — A slučilo se baš protivno, te se četvorica tek najaviše. Ako nije to nemar, ne znamo što bi moglo drugo biti. Svatko valjda znade što mu svijest nalaže, pa je suvišno da o tome trošimo tolike riječi.

Za očuvanje narodnih vezova.

Naša suradnica, književnica Jelica Belović-Bernadzikowska, radi već više od decenija oko rodoljubne ideje, da sabire narodne vezove za muzej narodnih vezova, u trgovačkoj komori u Zagrebu. Ista se obraća molbom na istarske učiteljice i učitelje, da sabiru narodne vezove te ih pošalju J. A. Kraljiću u Lošinj, koji će joj ih spremi i. Dobro je došla svaka krpica, pa bila i stara i od moljaca izjedena, ako je samo na njoj kakav vez ili pletivo i čitma (Spitze). Na svaki komad treba napisati ime veza (kako narod veli) i ime onoga, tko ga je našao i darovao, kao i selo gdje je nadjen. Imena sabirača oglasit će se u našim novinama. Stvar je svakako važna i plemenita, pa upozorujemo učiteljstvo, da našoj Jelici bude u tome sabiranju čim više na ruku.

Pokrajina bez učiteljice.

U godini 1903. bilo je u Njemačkoj 122.145 učitelja i 22.329 učiteljica ili u postocima 84% učitelja i 16% učiteljica. Od 100 učiteljskih sila imade Pruska 15% učiteljica, Bavarska 18%, Saska 4%, Virtemberg 10%, Baden 10%, a Elzas i Lotaringija 45%. Jedino u Lipe-Detmold nema ni jedne učiteljice.

Škole u Njemačkoj Poljskoj.

Iz Poznanja javljaju, da u mjestu Mostinje prijete njemački učitelji djeci, da će morat polaziti školu do 16. godine, ne budu li htjeli učiti vjeronauk u njemačkom jeziku. Uslijed te prijetnje dječaci su primili podijeljene im njemačke katekizme, ali ih drugi dan donijeli natrag i položili na učiteljev stô. Poslije podneva dodjoše u školu majke dotičnih dječaka i stale na tom postupku prosvjedovati. Unatoč svim prijetnjama, trećeg su dana dječaci stali moliti »Očenaš« u poljskom jeziku kako i prije. Radi toga moradu svakoga dana odsjediti po dva sata iza škole. Isti se je slučaj dogodio jur na drugih devet pučkih škola u Poznanjskoj.

Pa da je ovo dostojno jedne prosvjetljene države! To je barbarstvo.

Bez sreće.

Godine 1830. učaše u Pešti medicinu mladić, imenom Ironyi. Rijetko ga vidješe, na predavanjima, al bje usprkos tome najmarljiviji među svojim drugovima. — Dan i noć bavio se u svojoj ubogoj sobici raznim kemičkim pokusima. Bavio se naime velikim zanimanjem tom strukom. Ti pokusi ne bijahu uzaludni. Nekog sretnog jutra pronađe smjesu za sumporne žigice. Buduć bio siromašan ne mogaše si pribaviti patenta, a kamo li ga praktički izraditi. — Mogu ali drugi, koji znadoše za njegove pokuse, pa i za taj izum.

Par sedmica iza njegova iznašašća već viđe u trgovini te žigice, koje su zadobile zasluženu pohvalu gledom na prijašnje načine kojima se priređivao oganj. — Kolikom mukom morade gledati kako se danomice dižu nove tvornice žigica, koje je on izumio, a usto osta tužan siromak.

Radi prevelikog uboštva morade ostaviti nauke, te se povratio u svoj dom. Tuj ne prestade praviti daljne pokuse, tješeć time i sebe i svoje, da će i za njega osvanuti bolji dani. Dakako, nebi on svoj izum otkrio onako, kako svoj 'prvi No sreća ne htjede mu poslužiti.

Njegovi mu poumrli, sam ne imađaše nikakve porodice. Ono malo zemljišta, što ga posjedovaše ne mogaše mu ni za jedan izvanredan užitak pružiti. On ih nije ni tražio, jedini samo užitak bio mu njegova lula. — Tuj htjede — opet ironija sudbe — da njemu kao starcu manjkaše ono, čim je on svojim mladenačkim pokusima tako rekuć poplavio vas svijet — žigice. Duhan si uzgajaše sam, a vatru morade kod susjeda zamoliti, jer ne imađaše gotova novca, da kupi žigice. —

Poželi na zadnji dan svog nesretnog života zapušiti za zadnji put svoju lulu. Preslab da ide k susjedu po vatru, pođe na njegove molbe neki dobroćudan mladić k susjedu po žigice. Vrativši se k starcu, nađe izumitelja žigica mrtvoga u njegovom naslonjaču s napunjenom lulom u ruci. — Isprošena žigica došla je prekasno. —

Savez jugoslavenskih učitelja.

U prošlim praznicima obdržavala se u Beogradu jugoslavenska učiteljska konferenca, na kojoj se je vijećalo o ustanovljenju »*Saveza jugoslavenskih učiteljskih društava*«, te je dapače prihvaćen i nacrt odnosnih pravila. Taj bi savez sačinjavala

hrvatska, srpska, slovenačka i bugarska učiteljska društva. Sjedište saveza bilo bi svakad u mjestu stanovanja tadašnjega predsjednika a svako društvo dopisivalo bi sa vodstvom na svome jeziku. Savez objavljivao bi svoje izvještaje, svoja rješenja, pozive i t. d. u organima svih pojedinih saveznih društava i u jeziku dotičnih listova.

Konferencija izabrala je odbor koji će se starati za ostvarenje ideje o organizaciji Saveza. Za članove toga Odbora izabrala je konferencija:

Od Hrvata: Davorina Trstenjaka, rav. učitelja djevojačke škole u Gospiću,

od Srba: Jovana P. Jovanovića, učitelja i urednika »Prosvete« u Kragujevcu,

od Slovenaca: Luku Jelenca, učitelja u Ljubljani i

od Bugara: Dimitriju Grnčarova, učitelja i urednika »Ped. Biblioteke« u Plovdivu.

Na koncu je na predlog Milana Pejinovića, učitelja vježbaonice u Zagrebu, usvojena slijedeća resolucija: »Srbi, Hrvati, Slovenci i Bugari prisustvujući konferenciji Jugoslavenskih učitelja izjavljuju jednodušno želju, da se učvrsti i organizuje moralna zajednica među jugoslavenskim učiteljima. Toga radi pozivaju se svi prisutni na ovoj konferenciji da nastoje, da se ova ideja popularišе, a izabranom odboru, koji je i rukovodio radom na konferenciji, stavlja se u dužnost da se o godišnjem odmoru 1907. godine sazove i održi prvi jugoslavenski učiteljski sastanak, te da se ideja ostvari«.

Lijepa je to dosta ideja pa kad se oživotvori, naći će se na okupu vascijeli jug koliko ga uzduž i poprijeko imade, da se pogovori o svome nastavničkom radu i da se oživi i oraji na bratskoj ljubavi. Bilo sretno!

Lične vijesti.

Imenovanja.

Na peterorazrednoj muškoj školi u Kastvu imenovan je Bruno Jurinčić učiteljem II. reda a Vinko Rubeša III. reda. Adolf Radić imenovan je ravn. učiteljem III. reda u Ližnjanu a Mara Wrišer učiteljicom na hrv. školi u Pazinu. N. Strniša imenovana je učiteljicom u Supetru u Šumi.

Ispiti osposobljenja.

U jesenskom roku položili su u Kopru ispit osposobljenja za hrvatske pučke škole slijedeći učitelji i učiteljice: N. Bubalo; Anka Češčut, učiteljica u Zametu (talijanski kao predmet); Matko Črnjeka i Ivan Nežić, učitelji Družbinih škola prvi u Zrenju a drugi u Livadam; Jerko Grašković, učitelj u Vrbniku; Ivan Karlavaris učitelj na Vranju; Lucija Mrakovčić, učiteljica u Omišlju i Matko Zuccon, učitelj u Marčani. Antun Ryšlavi, učitelj na c. k. pripravnom tečaju u Kastvu, položio je ispit za škole sa njemačkim naukovnim jezikom.

Dvadesetpetgodišnjica.

Dvadeset i pet godina učiteljevanja! To je četvrt vijeka grdne rabote, prijegora i samozataje na nastavničkom polju. Taj spomen-dan doživio je dne 1. prošlog studenoga naš vrijedni sudrug Ivan Mahulja, ravn. učitelj u Dobrinju. Dok mu za tu zgodu iskreno čestitamo, želimo, da ga i unaprijed Bog uzdrži zdrava i čila, da uzmogne onako blagotvorno kano do sada djelovati na teškome polju nastavničkom, na kome je znao svojom spremom i oduševljenjem iznijeti mnoge uspjehe i podičiti se mnogim plodovima! Živio!

Sedamdesetgodišnjica.

Antun Klodić vitez Sabladoski, umirovljeni c. kr. pokrajinski školski nadzornik, slavio je dne 10. prošlog mjeseca u Brumi kod Gradiške sedamdesetgodišnjicu svoga života. Čestitamo!

† Mira Bolonić.

Našeg druga Petra Bolonića, ravn. učitelja u Supetru u Šumi, zadesila je dne 11. studenoga velika nesreća, umrije mu supruga Mira. Iznajprije u Kringi pa docnije doba u Supetru u Šumi bila znana kano uzor majka, čestita supruga i vrijedna domaćica. Ostavlja troje djece.

Drugu našem u tim gorkim časovima iskreno saučešće!

Književnost i umjetnost.

Domala i **„Mladi Istran«** prelazi u svoje drugo godište. Mlad je on, al se jur na mezevu iskazao kako je on valjan i razgovoran, a bude li odziva, on će se povećati i poljepšati. Preporučamo taj omladinski list svima i svakomu, da ga na dobu predbroje za svoju dječicu, za siromaške učenike i ostalu sirotinju. Od mlada gojimo i vodimo svijet pa uspjesi ne će manjkati. A naše Istra tolike nas na broj treba! Cijena ostaje ista: 1 K 50 h, unaprijed plativih. Da se požuriste do siječnja!

Josip A. Kraljić, izdaje **»Jorgovan«** koledar za mladež. U našoj domovini prvi je to pothvat svoje ruke, te ne dvojimo da će se udomiti kod naše mladeži. Osim običnih vijesti, donaša obilje lijepih pjesmica i pripovijesti. Imade na pretek i veselije zabave pa prikladnih ilustracija. Cijena mu je 60 para, sa poštarinom 10 više. Šilje se samo pouzećem ili ako se prije pošalje novac. Ovaj zgodni »Jorgovan« toplo preporučujemo!

Pod uredništvom istog izlazi polovicom prosinca džepni koledar **»Ostroman«**. Koledar je u spomen desetgodišnjice smrti Ostromanove, te je u njemu i otisnuta pjesma o umorstvu. Jer je već čisti dobitak u korist Družbe, red je naših da se njime posluže.

Književna izjava.

Budući da mi stiže dnevno toliko upita glede moje velike antologije savremene hrvatske omladinske književnosti »U p j e s m i i p r i č i«, da mi je zapravo nemoguće svima odgovoriti, to ovim zadnji put ravnanja radi objavljujem: Antologija se svedj štampa (polovica je davno već odštampana) i skoro će se dovršiti. Svakako će djelo već ove godine biti odštampano. Antologija je vrlo omašna, imat će 35 štampanih araka velike osmine (preko 560 strana), a bit će elegantno opremljena; štapa se na finom papiru i bit će u originalne platnene korice uvezana. U djelo je uvršteno bezbroj pjesama, pripovijesti, zabave i pouke, osim toga su od autora iscrpive i točne biografije, a radnje su isključivo i z v o r n e. Kako je naklada samo od 1000 primjeraka, a interes velik, umoljava se, da se sa predplatom požuri. U pretplati (koje se šalje potpisanom, kao i java) stoji djelo 5 K, dok će poslije cijena biti mnogo veća.

U Šljivoševcima (z. p. Dol. Miholjac, Slavonija), dne 16. studenoga 1906.

Rudolfo Franjin Magjer.

Tako se odmakla ova godina.

I ako na sve ne dotekosmo, obradismo ono ledine, što je na prvi mah dohvatismo a za unaprijed valja zasukati rukave.

Blagodarimo našim vrlim suradnicima na radu a za uzdarje im budi priznanje naše i naših cijenjenih čitalaca. Bude li mara i napretka, nastojati ćemo, da im se i inako odužimo a dotle im milo polažemo na dušu, da nas ne odbjegnu no da s nama i novima pritegnu a ploda ne će uzmanjkati. Živili!

Vlasnik i izdavatelj: Učiteljsko društvo »Narodna Prosvjeta«. — Odgovorni urednik Ernest Jelušić
Tisak LAGINJA i drug., prije J. Krmpotić i drug., Pula, ulica Giulia, 1.

Narodna Prosvjeta

MJESEČNIK ZA ŠKOLSTVO,
KNJIŽEVNOST I PROSVJETU.

GLASILO ISTOIMENOG
UČITELJSKOG DRUŠTVA.

TEČAJ I.

1906.

UREDNIK
Ernest Jelušić

Tisakara LAGINJA i dr. prije J. Krmpotić i dr. — Pula, ulica Giulia broj 1.

SADRŽAJ.

(Brojevi označuju stranicu sastavka.)

Pjesme.

Jelušić Ernest. Narodnoj Prosvjeti 1. — Istarske elegije I, 62, II 177. — Pozdrav učiteljstvu 78. — Potonji prosioc 130. — Utjeha 145.

Katalinić-Jeretov Rikard. Narodnoj Prosvjeti 14.

Kraljić Josip. Istarskom učiteljstvu 34. — Moderni rob 93. — Moji prijatelji 167.

Maldini barun Rudolf. Tko je čovjek 32.

Nazor Vladimir. I. Baška nova, II. Tinjan 29. — III. Mošćenice 49.

Varjačić Ljudevit. Učiteljskim suprugama 72.

Zorin Nadan. Samotovanje 6. — Slavskoj Nadi 46. — Tigar i lija 162.

Pripovijesti i crtice.

Hruza-Ženžerović Matilda. Zlatna Anka 181.

Josip. Moje uspomene 8, 20, 34, 52. — Čudo 165.

M. — Teški jadi 9.

Orljak Vice. Stari župnik 40.

Podbrdski. Iz učiteljskog tobôca 87.

Raskrižar Dubo. Za zasluge 133.

Širola Stjepan. Justitia 65.

Tentor Anton. Da ne bi ljubavi 81, 94.

Pouka.

Baćić Josip. Povjest učiteljskih škola u Istri 155.

Barbalić Fran Nova nastojanja o reformiranju risanja u pučkoj školi 22, 36, 56, 84. — Par riječi o poučavanju analfabeta 25.

Belović-Bernadzikowska Jelica. O važnosti i ljepoti narodnih vezova 18. — Hrvatski veziljački štil u školi 62, 78. — Naša narodna pregača 131.

Dorbić Vicko. Za čast i ugled učiteljstva 17.

Dukić Ante. Druga čitanka 97. — Druga i treća čitanka 134, 146, 184.

Katarinić Fran Uzgojni ručni rad 162, 178.

M. — Nešto o kvinkvenijima 4.

Mahulja Ivan. Podučitelji i nadučitelji 33. — Bili dobro bilo, da budu i učitelji u saboru zastupani? 88. — Naše plaće 173. — Kvinkvenalija 190.

Odbor. O poduci analfabeta 24.

Pejić Adam. Nebeska tijela 150.

Rajčić August. Ustanovljenje ženske građanske škole u Istri 168.

Šepić Vinko O ustrojstvu i preustrojstvu učiteljstva Istre 14, 30, 50. — Čast komu čast 191.

Tomašić Ivan. Zamolba vrlome hrv. pučkome učiteljstvu 41.

Trampuž Fran. O školskom vrtu 6. — Nastojanja pri uređenju školskog vrta 38, 68.

Učitelj. Hrvatsko učiteljište u Kastvu 171.

Wrischer Mara. Ustanovljenje ženskog učiteljišta za Istru 141.

Zgrablić Martin. Nešto o tvorbi množine muških imenica u štokavskom narječju 3. — Nešto o slovima đ i dj u štokavskom narječju 46.

Razno.

Naš program 2. — Pozdrav 6. — O pitanju učiteljišta u Kastvu 10. — Na znanje 58. — Učiteljska skupština u Mošćenicama 69. — Poziv na glavnu skupštinu 72. — 17. IV. 1906., 74. — Učiteljske plaće u grofovini Goričkoj i Gradiški 89. — Glavna skupština učiteljskog društva »Narodna Prosvjeta« u Puli 102. — Glavna skupština Družbinog učiteljstva Istre 122. — Glavna skupština krčkog učiteljskog društva 123. — Zahvala 126. — Glavna skupština Družbe sv. Ćirila i Metoda za Istru 130. Pobornica narodnih vezova 157.

U svakom broju:

Vjesnik — Književnost i umjetnost — Lične vijesti.

Prvo česko dioničko društvo za osjeguranje života u Pragu

Jedino slavensko dioničko društvo za životno osjeguranje

Najpovoljnije i najjeftinije osjeguranje:

a) za slučaj smrti
b) » » i doživljenja
c) osjeguranje miraza
d) » budućnosti djece
e) » uz istodobno zajamčeno ukamaćivanje uplaćenih premija
f) osjeguranje za slučaj nesposobnosti (invaliditeta)
g) osjeguranje raznih kombinacija za uživanje doživotnih renta itd.

Pogodnosti osjeguranja:

a) Osjegurani iznos isplaćuje se **odmah** poslije smrti. U slučaju samoubojstva i dvoboja pako, ako je osjeguranje bilo **dvije godine** u krijeposti.
b) Neuplaćene police ne propadnu, ako su bile bar **tri godine** u krijeposti. U tom slučaju izdaje društvo smanjene police proste dalnjih uplata.
c) Zapale ili smanjene police mogu se u roku 3 mjeseca obnoviti.
d) Ratni rizik **priznat je besplatno** u svakom osjeguranju do 10.000 K, izim kod aktivnih vojnika i osoba, koje vrše vojničku službu u ratnoj mornarici.

Sve potrebite upute, razjašnjenja, cijenike itd. daje glavni zast. za Istru i Dalmaciju

gosp. Lacko Križ u Puli.

Svoj k svomu! Svój k svomu!

NOVO SKLADIŠTE POKUĆSTVA

A. Žunić & Co. - Pula

na uglu ulice Via S. Martino i Circonvallazione

Novouredjeno skladište svakovrsnog pokućstva:
zrcala, slika, stolica, divana
itd. itd.
Cijene umjerene.

NAUČNA BIBLIOTEKA - PULA
ISTRIACA
1906,
Č-46-B

Našim pučkim školama

preporuča

SVEKOLIKE ŠKOLSKE TISKANICE,
LIJEPOPISNICE, ZADAĆNICE,
RISANKE, PISARSKE I RI-
SARSKE POTREPŠTINE

NARODNA TISKARA

LAGINJA i drug.

prije J. KRMPOTIĆ i drug.

ulica Giulia, 1 — **Pula** — ulica Giulia, 1

ANT. TRANFIĆ, PULA

ULICA SISSANO-DIANA, 7.

GLAVNO SKLADIŠTE U KAŠTELSTAROME.

Vlastiti proizvodi najboljih Dalmatinskih vina te maslinovog ulja. — Razašilje počam od 56 l. unaprijed. — Cijenike šalje badava franko

Za naručbe kao i sve drugo, obratiti se u Pulu.